

In. 2875

12 Vol. Piel. Alba

B241776

ISTORIA BISERICESCA

DE

SOZOMEN

TRADUSĂ ÎN ROMÂNESCE

DE

I. P. S. IOSIF GHEORGHIAN

MITROPOLIT PRIMAT AL ROMÂNIEI

Donatiunea
TITU MAIORESCU

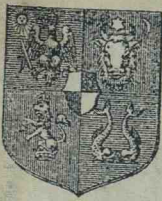

BUCUREȘTI

TIPO-LITOGRAFIA „CARŢILOR BISERICESCI”.

1897.

=
105967
=

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nr Inv.

~~2875-12438 B~~

Secțiunea

XXVIII

Raftul

J. 68854

99B

RC9/04

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 68 854

B.C.U. Bucuresti

C105967

S O Z O M E N

I.

Biblioteca teologică română e una din cele mai sărace, fie în lucrări originale, fie în traduceri. De aceea ori-și ce lucrare pe terenul acesta este din cele mai bine venite. Avem în Istoria noastră bisericăscă bărbați, cari și-au consacrat întreaga lor viață scriind și traducând, însă atunci lupta era dusă în cea mai mare parte spre a face loc limbii române în serviciul bisericii. Lupta și activitatea lor și-a dat ródele și nu ne rămâne nouă acum de cât să desăvîșim lucrarea, căci totul ne e mult mai ușor în cale! Cum să nu rămânem noi uimiți și să nu ne entusiasmăm la muncă, când ne gândim la vremurile vitrige din trecut și cu toate acestea s'au găsit bărbați, cari au tradus în românește întreaga biblie, viațile sfinților, predicile părinților bisericesci etc., etc..?! Mult este de reflectat în această privință!

II.

Acum un an a apărut de sub tipar *Istoria bisericăscă de Eusebiu de Cesareea, cum și viața lui Constan-*

tin cel mare de acelaș autor, traduse ambele în românește de către I. P. S. Iosif Gheorghian, Mitropolit Primat al României. Am avut fericirea să introduc eu acea traducere cu un mic studiu asupra vieții și activității lui Eusebiu de Cesareea, Părintele Istoriei bisericești și terminam acel studiu cu următoarele cuvinte: «Dintre scrierile lui Eusebiu, I. P. S. Iosif Gheorghian ne prezintă cu acesta în traducere Istoria bisericească și viața lui Constantin, adică cele mai importante dintre scrierile lui Eusebiu. I. P. S. Sa face un mare bine literaturii noastre teologice și dorim din tot sufletul ca în curând să vedem ieșind de sub tipar și alte lucrări de soiul acesta». Și în adevăr, că dorința mea exprimată acum un an n'a rămas numai *un pium desiderium*, ci s'a realizat mai repede de cât gândiam. I. P. S. Sa ne pune prin acesta la dispozițiune *Istoria bisericească de Sozomen* tradusă în românește. Avem deci în limba noastră cu această lucrare *două istorii*, cari tratăză despre biserica primitivă și despre conducătorii ei, datorite amândouă zelului și dragostei I. P. S. Iosif Gheorghian.

Cu acestea șise, să vedem acum, care este viața și activitatea lui Sozomen.

III.

Puține informațiuni avem despre viața lui Sozomen, așa că dacă nu ne ar fi lăsat el însuși câte-va, atunci n'am sci mai aprópe nimic! De aceea mare dreptate are *Cousin*, când se exprimă în prefața traducerii franceze a Istoriei lui Sozomen, că «sunt atât de puțin scriitorul, cari au vorbit despre Sozomen, în cât n'am sci aprópe nimic în ceea ce privește țara, familia, nascerea, educațiunea sa și ocupațiunile sale, dacă n'ar fi avut grijă să ne lase el însuși câte-va informațiuni». ¹⁾ Prin urmare, pe temeiul propriilor sale date voi căuta să arăt viața lui Sozomen și în urmă voi arăta și activitatea sa, cum și diferitele păreri asupra Istoriei sale bisericești.

¹⁾ *Cousin*, Hist. de L'église écrite par Sozomene, Paris MDCLXXVI.

IV.

Sozomen, căruia i s'a dat și numele de *Hermias* și de *Salamin* sau *Salaman* e de nascere din *Palestina* și pe cât se pare din orașul *Bethelia*, ținutul cetății *Gaza*. Bunicul său se trăgea din acest orașiu, după cum ne spune el însuși. 1) Acest bunic al său fusese păgân și a trecut la creștinism împreună cu întreaga lui casă și cu familia unui ôre-care *Alafion* prin următoarea împrejurare: Alafion era stăpânit de Duhul cel rău și n'a putut fi vindecat cu toate meșteșugirile și descântecile păgânilor și ale evreilor. Numai rugăciunile sf. pustnic *Ilarion*, adresate Dumnezeu-lui celui adevărat au putut să-l mântuască! În urma unei asemenea fericite vindecări au trecut deci cu toții la creștinism. Bunicul său era dotat cu un spirit foarte pătrunzător și escela în esplicarea sf. scripturii. Pe lângă acesta avea cunoștințe și de științele profane și scia ceva și din Aritmetică. Era deci un bărbat cu cunoștințe generale și cu profunde cunoștințe teologice. Înlesnirea cu care esplica locurile cele mai obscure din scrierile sfinte l'a făcut atât de iubit locuitorilor creștini din *Ascalon* și din *Gaza*, în cât ei nu se puteau dispensa ca să fie lipsiți de prezența lui. Familia lui Alafion, prietenă cu familia bunicului său și cu rudele sale era renumită prin virtuțile ei. Membrii acestei familii au întemeiat cele d'întâi biserici și monastiri în aceste ținuturi și le au îmbogățit cu sfințenia și cu milostenia lor. Mulți din membrii acestei familii au fost cunoscuți de *Sozomen* și a avut cu unii din ei chiar relațiuni prietenești. De și el nu le spune numele, se pare însă, că ei nu sunt alții de cât *Salaman*, *Frescon*, *Malchion* și *Crispion*, foarte renumiți prin viața lor virtuoasă în aceste părți și în acest timp. În contact aproape zilnic a stat el cu acești virtuțiși bărbați, cari erau discipoli ai sf. *Ilarion*, cum și cu alții din discipolii acestui renumit sf. pustnic. Martor a fost el încă și la felul de viață al sf. *Zenon*, episcop de *Maiume*, aproape de *Gaza*. *Sozomen* sta în contact cu toți acei bărbați, cari și devotaseră viața lor lui Dumnezeu;

1). *Sozomen*, Cartea V c. 15 p. 194—195.

cară trăiaă numai cu El și prin El. Ne spune el însuși această. După ce ne arată în primul capitol al scrierii sale despre ce are să vorbescă, continuă mai departe: «Am creșut de asemenea că n'ași face ceva, care să se depărteze de chestiune, dacă ași vorbi de întemeetorii și de primii stareți ai monastirilor și de succesorii lor, pe cari i-am văduț, sau de care am aușit, că s'aă făcut renumiși în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută și că nu le am refusat laudele ce merită. Portretul ce le voău face, va putea să servescă de pildă acelor ce vor voi să-l imiteze și să-i conducă la culmea fericirii și a măririi». 1) În cercul celor mai pioși bărbați s'a cultivat el prin urmare în tinerețea sa. Și această primă educațiune și instrucțiune, a contribuit în mod temeinic la formarea vederilor, la formarea caracterului său. De aci se pôte și esplica cu ușurință felul cum judecă el în scrierea sa evenimentele și persoanele. Nu e decă nici o mirare, cum o fac unii, dacă el vorbește cu cel mai mare entusiasm despre viața călugărescă, despre faptele miraculoșe, săvârșite prin rugăciunile acestor sfinți călugări!

Cel d'intăi ană ai tinereței i-a petrecut Sozomen în Asia. Despre această nu mai rămâne nici o îndoelă, căci pe lângă cele arătate mai sus reese și din cele spuse de el în alte locuri ale scrierii sale. Așa, el ne spune, că a fost în *Gaza* 2), în *Tars* 3) etc.. Nu pôte fi prin urmare adevărat, că el s'ar fi născut la Salamin, în Cipru. Dacă pörtă și numele de Salamin sau Salaman această nu pôte fi de cât conform obiceiului de pe atunci de a adăoga la numele său și pe acela al unei persoane scumpe sufletului său, așa că el a putut foarte bine să ia numele lui Salaman, unul din discipolii sf. Ilarion, despre care vorbește cu cea mai înaltă stimă în scrierea sa 4) și care a putut să fie sau învățatorul și educatorul său, sau bun prieten al său. Tot în părțile acestea fiind, el și a făcut studiile sale de drept în *Beryt* sau Beirutul de adă. Se scie, că în Beryt se afla

1). Sozomen Cartea I c. 1, 3.

2). Sozomen Cartea VII C. 28.

3). Ibidem Cartea VII C. 29.

4). Ibidem Cartea VI C. 32.

cea mai însemnată scólă superióră în Asia pentru *Retorică*, *Poetică* și în deosebire pentru știința dreptului. Din punctul acesta de vedere *Teodosiu al II-lea*, pe care Sozomen 'l cântă în scrierea sa ca protector al științelor și artelor a ridicat orașul Beryt la rangul de *metropolă*. Din Asia, Sozomen trece în *Constantinopol*, unde se și stabilește. Aci însă de la prima sa sosire cade greu bolnav. Tare în credință, el nu se descoragéză, ci se adresează sf. Arhangel *Mihail*, căruia i se ridicase o mărêță biserică în acest orașiú numită *Mihailon*, pe locul unde se credea, că s'a arătat acest sfint. Prin mijlocirea Arhangelului el e cu desăvîrșire vindecat. Iată propriile sale cuvinte: «*Eú pot mărturisi de bine-facerile ce am primit prin mijlocirea sa (a sf. Mihail) și adevêrul despre cele ce spun va fi confirmat prin prezența mai multor persoane, cari alergând la Dumneđeú în bólele și necazurile lor aú simțit ușurare*». ¹⁾ În Constantinopol, Sozomen se ocupa cu advocatura și n'a încetat de loc să profeseze acéstă carieră, chiar atunci, când 'și alcătuia Istoria sa bisericéscă. Ne spune el singur despre acest fel de ocupațiune și anume, că *în fie care di se întâlnea la tribunale cu un renumit advocat numit Aquilin*, care scăpase în mod miraculos de la mórte prin mijlocirea sf. Arhangel Mihail. ²⁾ Prin urmare, Sozomen se ocupa cu dreptul, cu artele frumoșe și de aci se póte esplica și numele de *scolasticul* ³⁾ ce i s'a dat. În anul 439, când scrie Istoria bisericéscă, el e în etatea mijlocie, așa că nu putem deduce de nicăiri din acéstă scriere, că el s'ar fi născut înainte de anul 400. Se crede, că el a murit pe la anul 450. ⁴⁾

¹⁾. Sozomen Cartea II C. 3.

²⁾. Sozomen Cartea II C. 3.

³⁾. Sozomenus (Hermias) scholasticus genant. Allgem. Hist. Lexicon. Lipsca 17 22 Tom. IV p. 388; *Ceiller*, Hist. gen. des Aut. sacr. t, VII p. 525; Phot., cod 30 p. 17.

⁴⁾. Allgem. Hist. Lexicon l. c.

V.

Prima scriere a lui Sozomen e un resumat de tot ce s'a petrecut în biserică de la *Inălțarea Domnului nostru Iisus Christos până la depunerea sa și la mărtașia lui Licinius, adică până la anul 323*. Acastă scriere s'a pierdut însă și n'am fi știut nimic despre ea, dacă nu ne ar spune-o însuși Sozomen în Istoria sa bisericească. Citez cuvintele sale: «Aveam planul întocmit, ca să încep de la origina bisericii, însă, fiind că mai mulți au început o astfel și au continuat o până în timpul lor, precum *Clement* ¹⁾ și *Hegesip* ²⁾, bărbați de o rară înțelepciune, cari n'au fost depărtați de veacul Apostolilor; *African* ³⁾ și *Eusebiu* ⁴⁾, supranumit Pamfiliu, foarte învățat în scriitură și în știința Grecilor, fie poet, fie istoric; eu am prescurtat tot ce s'a petrecut în biserică de la Înălțarea Mântuitorului până la depunerea lui Liciniu și am formulat în două cărți ⁵⁾.

1). E vorba aici despre *Clemens Romanus*, unul din bărbații cunoscuți ai bisericii primitive și pe care *Irineu* 'l face discipol al Apostolilor: „Κλήμης, ὁ καὶ ἑσρακῶς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους“.

2). *Hegesip* e scriitor bisericesc din veacul al II-lea d. Christos. El ar fi întocmit un fel de Istorie bisericească în cinci cărți, pe care *Eusebiu* de Cesareea o numește o dată πέντε συγγράμματα (Istor. bis. cartea V c. 8), iar altă dată, πέντε ὑπομνήματα (l. c. cartea IV c. 22). Scrierea acăsta a servit mult lui *Eusebiu* după propria sa mărturisire: „Adese ori am împrumutat spusele lui *Hegesip* spre a descrie lucrurile ce s'au petrecut în timpul Apostolilor. El a coprins în cinci cărți scrise într'un stil foarte simplu, Istoria adevărată a celor făcute de Apostoli“. (Istoria bis. l. c. cartea IV c. 8).

3). *Sextus Iulius Africanus* e întemeietorul Cronologiei comparate creștino-păgână. Scrierea sa este intitulată: πεντάβιβλον χρονολογικόν și tratăză faptele de la creațiune până la 221 d. Christos. Acastă scriere nu ni s'a păstrat însă de cât în fragmente și pe care le a publicat *Routh* în partea a II-a a scrierii sale *Reliquiae sacrae*.

4). *Eusebiu* de Cesareea 267—340. Vezi viața și activitatea lui în Istoria sa bisericească, tradusă în românește de I. P. S. Iosif Gheorghian Mitropolit Primat p. V—XX, București 1896.

5). *Sozomen* l. c. cartea I. 1, 2.

Tot lui i s'a atribuit și lucrarea intitulată, *Irrisio Gentilium*, care pòrtă numele lui *Hermias* ¹⁾.

Cea mai însemnată scriere a sa însă și pe care o posedăm e *Istoria bisericească în nouă cărți* cu o cuvîntare la început, care nu e de cât un fel de dedicație, făcută împèratului *Teodosiù al II-lea* ²⁾, în care arată motivele ce l'aù determinat să-i dedice acéstă scriere, cum și planul ce'l va avea în vedere în espunerea faptelor.

Istoria acéstă a lui Sozomen trebuia decì să coprindă evenimentele de la 324—439, adică de al treilea consulat al lui *Crisp* și *Constantin* pînă la al 17 consulat al lui *Teodosiù cel tînăr*. În fapt el nu espune evenimentele

1). *Bouillet*, Dict. universel d'hist. et de Geogr. Paris 1864 p. 1794, Sustîn acésta: *Hieronimus Wolf*, Annot. in libellum Hermiae, Basel 1580; *Lambecius*, comm. de bibl. Vindob. VII; *Tentzel*, Exercit. sel. Leipzig 1692 și alții. Scrierea acéstă pòrtă în grecesce titlul de „Ερμίου φιλοσόφου διασυρμός των έξω φιλοσόφων. Era decì o scriere prin care se luaù în rîs cu mult talent diferitele teorii ale filosofilor păgânî asupra lui Dumneđeù, asupra lumîi, asupra snfletelor și asupra ființii lucrurilor. De óre ce acéstă scriere cum și autorul ei nu sunt amintiți de cei vechî, de aci mai multe pãrerî asupra persónei, care a compus'o, cum și asupra timpului, când a fost compusă. Judecând însă dupè conținutul ei, scrierea acéstă datézá din timpul lui Tațian, adică dintre anî 180—200 d. Christos (*Herzog*: Real—Encyklop T. VI p. 42—43).

2). Sozomen și-a dedicat scrierea sa lui Teodosiù al II-lea pentru meritele espuse în acéstă dedicație. Și în adevèr, că în timpul lui Teodosiù s'aù petrecut multe fapte hotărîtore pentru biserică și s'a dat și o deosebită atențiune și artelor în general Teodosiù al II-lea era fiul lui Arcadie și nepotul lui Teodosiù cel mare. El a domnit de la 408—450; a domnit însă sub conducerea lui *Antemius*, cel mai înțelept bărbat din timpul sèu și amic intim al sf. *Afrañte* și I. *Chrisostomul*; sub conducerea înțeleptei și pióseî sale sore *Pulcheria*, care de și numai cu douî anî mai în vîrstă ca el, era însă dotată cu o înțelepciune și cu virtuți mai presus de vîrsta ei. Tóte tendințele *Pulcheriei* erau îndreptate în a face din el un împèrat demn de bunicul sèu. El mai era influențat în guvernarea sa și de către *Atenais* sau *Eudoxia*, soția sa și de către eunucul *Chrysafe*, șambelanul sèu. În timpul sèu și-aù luat nascere eresiile *Nestorienilor* și *Eutichienilor*, carî aù fost condamnate în sinodul ecumenic ținut în *Efes* în anul 431. El era decì un aprig luptător pentru *Ortodoxie*, un aprig aderent al celor stabilite de sinodul ecumenic din *Niceea*. Tot în timpul sèu s'a redactat și cel dintâi codice oficial cunoscut și anume în anul 438. Acest codice pòrtă și numele de *Codex Theodosianus*.

de cât până la anul 423 sau 425. El promisese în cuvîntarea-prefață să vorbescă despre Episcopatul lui Sabbatius Novatianul, despre revelațiunea reliquiilor sf. Ștefan, despre zelul Pulcheriei contra nouilor eresii. Ba încă *Gregoriu cel mare* îl muștră, că prea aduce laude mari lui *Teodor de Mopsuesta* ¹⁾. Despre toate acestea nu se află însă nimic în Istoria sa. De unde provine acésta? Care pot să fie adevăratele motive? Ele nu sunt de cât două: a) *Sau că el a murit înainte de a și termina lucrarea, și b) sau că partea din urmă a acestei scrieri a avut aceeași sôrtă ca și prima sa scriere*. Alt-fel nu s'ar pricepe de loc promisiunea făcută în prefață ²⁾.

VI.

Trei mari imputări s'aũ făcut și se fac încă lui Sozomen relativ la felul narării și descrierii faptelor, cum și relativ la aprecierile asupra lor și anume: a) *Că prea crede cu multă ușurință ce se spune la viața și faptele călugărilor*; b) *Că prea se exprimă favorabil despre novațieni, așa că el nu pôte fi de cât un novațian și c) Că în espunerea și arangiarea evenimentelor a imitat în totul sau mai bine ȃis a plagiat pe Socrate* ³⁾, care a scris cu puțin mai 'nainte de el.

Să esaminăm acuma rînd pe rînd fie care din aceste imputări și să vedem întru cât sunt justificate.

Am vȃduț mai sus, cum Sozomen și-a făcut educațiunea și instrucțiunea în mijlocul celor mai pioși și sfinți bărbați ai bisericii; cum le-a vȃduț el însuși felul lor de viață și sacrificiile de care erau capabili să facă pentru biserica lui Christos; cum vederile, sentimentele și tendințele lui Sozomen erau în felul vederilor, sentimentelor și tendințelor acestor sfinți bărbați, căci viața sa sufletescă era

¹⁾. *Gregoriu*, liber VI, epist. 30.

²⁾. *Ceiller*, l. c p. 526.

³⁾. *Socrate*, s'a născut în Constantinopol pe la anul 380. De la el avem o Istorie bisericească în șapte cărți și în care tratȃză faptele de la 323—439 d. Christos

alcătuită întocmai după viața lor. Cunoștem sfințenia vieții călugărilor din timpul acesta; cunoștințele noastre corespund în totul celor narate de Sozomen și anume că: «Filosofia pe care o profesau călugării e unul din cele mai bogate daruri ce cerul a făcut vre odinioară pământului». «El combat cu bărbăție propriile patimi». «Ei nu se supără nici de cum pentru injuriile ce li se fac și nu gândesc de loc în a'și răsbuna». «Ei nu perd curagiul când sunt bolnavi sau când sunt constrinși de sărăcie». «Ei se obișnuiesc în tot cursul vieții lor în a se mulțumi cu puțin». «Ei 'și obișnuiesc trupurile lor în a se mulțumi cu puțin și biruiesc neînfrinarea prin înfrinare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevăr». «Ei întrețin pacea și buna înțelegere între toți cei ce se apropie de ei și îngrijesc de prietenii și de streinii». «Ei mângâie pe cei ce sunt în supărare și nu mahnesc pe cei ce sunt în bucurie, etc., etc. 1)». Prin urmare, nu poate fi nici o exagerare în cele relatate de Sozomen relativ la viața călugărească, căci în această privință coincid toate datele ce avem din acest timp, așa că imputările ce i se fac nu sunt întemeiate. Relatările sale corespund adevărului istoric. El e adânc convins de ceea ce spune, fiind-că cunoștințele sale sunt căpătate din propria intuiție și de aci și sinceritatea cu care vorbește și care s'a părut unora ca o exagerare sau cu o măgulire.

Unii scriitori și în deosebire *Baronius* și *Harnach* îl acuză de a fi un novațian 2), fiind-că prea aduce multe laude Novațienilor.

Acastă bănuelă sau mai bine zis această acuzare nu reiese din cele spuse de Sozomen în Istoria sa. Din contră el vede în Novațieni o sectă deosebită de biserica ortodoxă. Dovadă despre această. Atunci când vorbește despre planul lui Teodosiū de a uni pe toți ereticii în aceeași credință

1). Sozomen, l. c. cartea I c. 12 sequent.

2). *Novațian* a trăit în veacul al III-lea și învăța, că acei creștini, cari s'a lepădat de credința lor, fie chiar în timpul persecuțiilor nu mai pot fi primiți în sânul bisericii; nu iertaău chiar pe cei morți dacă se lepădău de credință. Dacă biserica ar mai avea între membrii săi pe unii ca aceștia, atunci ea nu mai represintă curățenia vieții (de unde se numiau și catarî) și de aceea toți cei cari voiau să se întorcă în biserică trebuiau rebotezați.

afirmă, că Novațienii n'au avut nici o pierdere din discuția ce s'a urmat asupra punctelor de credință, fiind-că ei aveau *aceeași credință ca și biserica catolică despre natura dumnezească* ¹⁾. Novațienii formați deci o sectă religioasă o parte, căci episcopul lor *Agelius* a fost reprezentat la acea discuție pusă la cale de către Impărat, prin citețul său *Sisinie*, un cunoscător profund al sf. scripturii și foarte învățat în literile profane și în știința bisericii ²⁾.

Pe lângă acesta el mărturisește singur, că Dumnezeu a poruncit să se dea iertare păcătosului când o cere, chiar dacă ar fi căzut de mai multe ori în aceleași păcate. Și fiind-că e nevoie ca penitentul să-și mărturisească păcatele s'a însărcinat în acest scop un preot de o probitate încercată și de o discrețiune recunoscută, pentru ca penitenții mărturisindu-și greșalele, el să le impună penitențele cuviincioase și să le dea iertarea ³⁾. Față de această instituțiune a penitenții, mult plăcută sufletului său, Novațienii după cum am arătat aveau vederi cu totul contrarii. Insuși *Sozomen* spune că Novațienii nu aveau nici o stimă pentru penitență ⁴⁾. Ba încă, atunci când istorisește, cum *Nectarie*, episcopul de Constantinopol a desființat obiceiul ca păcătosul să se mărturisească înaintea unui preot duhovnic, el face nise reflexiuni cu totul opuse vederilor Novațienilor și prin aceste reflexiuni se distruge ori și ce umbră de bănuelă cum că el ar fi fost Novațian. Așa el spune, că era mai bine cu vechiul obicei și că prea s'a trecut repede de la vechea severitate la o extremă slăbire. Că păcatele erau fără îndoială mai rari atunci când cineva era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unui judecător sever ⁵⁾. *Sozomen* laudă încă pe Impăratul Constantin, fiind că a muștrat pe *Acesiu*, episcop novațian pentru rigorea cu

1) *Sozomen* l. c. cartea VII c. 12.

2) *Ibidem*.

3) *Sozomen* l. c. cartea a VII c. 16.

4) *Ibidem*.

5) *Sozomen* l. c. cartea VII. cap. 16. Vezi încă *Cousin* l. c: „Un Novatien qui auroit écrit l'histoire de la revocation du Penitencier de Constantinople, se seroit bien gardé de parler de cette sorte. Il auroit loué Nectaire, d'avoir supprimé un ministère inutile etc“.

care atât el, cât și cei din secta sa se purtau față de penitenții luându-le ori și ce speranță de a putea fi primiți vre-o dată la împărtășirea bisericii, dacă au comis vre-un păcat după botez ¹⁾).

Sozomen a fost ortodox în totă puterea cuvintului. Acesta se mai observă afară din cele spuse până aici și din laudele ce făcea Impăraților ortodoxi, cum și bărbaților bisericesci, celor mai devotați decisiunilor sinodelor ecumenice. Se mai poate dovedi acesta și din lauda ce face bisericilor întemeiate de Constantin, cum și din rugăciunile ce le făcea Arhanghelului Mihail în biserică închinată numelui său și unde se întruniau numai creștinii ortodoxi. Dacă laudă însă câte odată pe Novațieni o face acesta având în vedere virtuțile lor exterioare, iar nici de cum schisma și greșelile lor ²⁾

A treia imputare și cea mai importantă pe lângă cea de a doua e, că Sozomen a plagiat în totul pe Socrate și că prin urmare scrierea sa n'are nici o valoare. Cu oarecare aparență de știință imputarea acesta s'a făcut mai întâiu lui Sozomen de către *Valesius* în scrierea sa intitulată: *de vita et scriptis Socratis atque Sozomeni*. *Valesius* afirmă, că Sozomen a utilizat pe Socrate ca un plagiator, de oare ce nu-i citează nicăiri numele și cu toate acestea amândoi scriu despre aceleași lucruri în acelaș chip; încep și termină la aceeași dată; Sozomen însă 'și începe lucrarea mai târziu ca Socrate. În timpurile moderne *Harnack* ³⁾ afirmă categoric, că dacă se compară scrierea lui Sozomen cu a lui Socrate, ea nu e de cât un plagiat și încă foarte bogat și complet. Aprópe trei părți din mate-

1). Sozomen l. c. cartea I c. 22. „Acesiu argumentând sistemul său de vederi, adică al sectei sale, Impăratul Constantin i-a răspuns: Acesie ia o scară și urcăte singur la ceriu“.

2). *Ceiller* l. c. p. 534.

3) *Adolf Harnack*, Real-Encyklop. der protest. Theologie T. 14 p. 416: Vergleicht man diese k. g. mit der des Sokrates, so ist offenbar, dass sie ein Plagiat ist und zwar ein sehr umfangreiches und vollständiges. Etwa drei viertel des Stoffes ist, wesentlich in der gleichen Anordnung einfach von Sokrates herüber genommen.,,

rial e luat din Socrate și încă în aceeași ordine.¹⁾ *Holzhausen* din contră într'o foarte importantă și dezvoltată disertațiune intitulată. «*Commentatio de fontibus quibus Socrates, Sozomenus ac Theodoretus in scribenda historia sacra uti sunt*» afirmă, că toți acești trei scriitori bisericesci au utilizat în mod cu totul independent aceleași isvóre. Cum că Sozomen a consultat și a reprodus chiar din Socrate nu mai incupe nici o îndoială. Acesta se dovedesce prin compararea mai multor fragmente din scrierea lui Sozomen reproduse cu aceleași greșeli de fapt, cum se găsesc în Socrate.²⁾ Cu toate acestea Sozomen oferă mai mult ca Socrate și că a făcut studii proprii asupra diferitelor documente, cari au servit de basă și lui Socrate și că el a extras din ele aceea ce i-a convenit. Chiar Fotiu, care cel d'întâiu a făcut studii asupra scrierilor acestor două bărbați se exprimă, că scrierea lui Sozomen *e mai dezvoltată și mai bine lucrată.*³⁾

Socrate și Sozomen au scris asupra persoanelor și asupra evenimentelor din acelaș timp și după aceleași documente, pe lângă cele observate de fie care în parte. Reproduc spusele lui Sozomen cu care termin și această a treia obiecțiune, ce i s'a făcut.

Iată cuvintele sale: «Voiu spune lucrurile pe care le-am vădut, sau le-am audut de la acei ce le văduseră și care s'au întâmplat în timpul meu, sau cu puțin mai înainte. Cât pentru acelea ce sunt mai vechi, m'am silit să le aflu din cercetarea ce am făcut asupra sinódelor ce s'au ținut, din canónele ce s'au făcut de acele sinóde; din scrisorile ce s'au făcut de către Impărați și de către Episcopi, dintre care unile sunt păstrate cu îngrijire în palaturile Principilor și în biserici, iar altele se găsesc în posesiunea învățaților Am cređut de datoria mea să cercetez cu îngrijire toate aceste documente etc.»⁴⁾ Prin urmare Sozomen

1) Părerea lui Valesius și a lui Harnack e susținută de *Güldenpenning* și *Iffland* în scrierea lor intitulată: *der Kaiser Theodosius der Grosse Halle*, 1878.

2) Veđi D-r. *Ludwig Jeep*, *Quellenuntersuchungen zu den Griechischen Kirchen historiken*, Leipzig 1884.

3) Phot. Cod. 30 pag. 17.

4) Sozomen I, c. Cartea I. c. 1, 3.

e un bărbat, care a muncit spre a putea să-și întocmescă Istoria sa bisericească.

VII,

Mult și variat material spre a ne îmbogăți mintea și inima se găsește în această scriere a lui Sozomen. Pune-rea acestui material la dispozițiunea noastră nu se datorește de cât I. P. S. Mitropolit Iosif Gheorghian, care după cum am mai spus 'i stă la inimă de a pune la dispozițiunea Clerului și credincioșilor români tot ce 'i pôte lumina și întări în credință despre trăinicia bisericii ortodxe, ca instituțiune adevărat dumnezească. Să răsplătim deciși noi munca și intențiunile I. P. S. Mitropolit prin edificarea noastră asupra celor petrecute în sinul bisericii în vécul al IV-lea și al V-lea, citind această scriere, tradusă într'o limbă ușoră, capabilă de a fi la dispozițiunea tuturor!

Incheiū cu dorință sinceră și cu urarea, ca I. P. S. Mitropolit Gheorghian să desăvîrșescă lucrarea începută, adică să dea în graiul românesc și pe cei-l-alți istorici bisericesci, din veacurile de demult, căci numai bine se va face prin acésta literaturii noastre teologice.!

Petru Gârbovicénu.

CARTEA ÎNTÂIA

Cuvîntare adresată Impăratului Theodosie, în care se espune rostul acestei Istorii.

N'a fost Impărat în vechime, care să nu fi avut o înclinare particulară. Unii au iubit stofele bogate, colorate ca purpura (roșii), cu corone și alte asemenea ornamente. Alții au iubit elocința, imaginațiunile poetice și invențiunile ingenioase. Alții au iubit războiul, vînatul, exercițiile corporale, a trage cu arcul, a arunca cu săgeța, și a călări.

Acei ce au știut cum se întreține sau să măgulască înclinarea acelor Principi, n'au lipsit de a fi introduși la curtea lor. Unii le-au adus pietre scumpe a căror raritate fac să fie prețioase; alții stofă de o coloră deosebită și de o rară frumusețe. Alții au citit în prezența lor poeme sau panegirice; alții au inventat arme și mașini noi de război. Lumea se mulțumea dacă acești Principi aveau una din aceste însușiri, și credea că acesta e un bun destul de mare. Însă nici unul din ei n'a avut o prea mare îngrijire de pietate, de și ea e cea mai însemnată podobă a Diadelor și a Imperiilor. Numai voi, Theodosie, care conduși fiind de Dumnezeu ca de mână, ați căutat toate virtuțile, și v'ați împodobit cu blîndețea și pietatea, ca cu niște prețioase podobe ale demnității Suverane, ca cu purpura și corónă cea mai strălucită. Poeții, oratorii, guver-

natorii de provincii, oficerii, și cei-l-alti supuși ai voștri lucrăză cu toții spre a înălța faptele vóstre cu laudele lor. Voi vė dați părerea asupra lucrărilor lor cu competență deosebită. Voi aveți în vedere planul, ordinea, alegerea termenilor, dispozițiunea lor, stilul, raționamentele, cugetările etc., și dați fie-cărei părți drépta sa valóre. Voi cinstiți pe Oratori, nu numai cu aprobarea și aplausele vóstre, ci încă și cu daruri prețioase, și cu statui. Voi arătați față de ei aceiași liberalitate ce arătau odinióră locuitorii din Insula Creta față de faimosul Omer; Regii Thesaliei față de Simonida; Dionisie tiranul de Sicilia față de Platon, discipolul lui Socrate; Filip Regele Macedoniei față de Theopomp; Impératul Sever față de Oppien, care a scris în versuri despre natura peștilor, despre speciile lor și despre felul de pescuit. Locuitorii din Insula Creta recompensând o poemă a lui Omer cu o mie de moneđi de aur, gravară cu ele o inscripție pe o colónă spre a celebra ei însăși mărima faptului lor. Regii Thesaliei, supranumiți Alevades, Dionisie și Filip ar fi ridicat ca și ei o colónă spre a servi ca monument al liberalității lor, dacă liberalitatea lor n'ar fi fost prea neînsemnată spre a fi ast-fel publicată. Impératul Sever a dat lui Oppien atâtea moneđi de aur câte versuri făcuse, de și acele versuri erau cu totul slabe, și aũ fost numite după aceia versuri de aur. Acestea sunt mărețele daruri ce s'aũ făcut odinióră de acei ce iubiau elocința și sciințele! Insa nici voi nu sunteți întru nimic mai pre jos de acei ce aũ avut cea mai nobilă tendință de a încuragia pre ómenii de litere. Voi 'i întreceți pre toți prin eminența virtuților vóstre; voi sporiți din ȓi în ȓi Imperiul vostru și studiați istoria Grecilor și a Romanilor, cari s'aũ făcut renumiți prin frumósele lor fapte! Se ȓice, că după ce ați întrebuintat ȓiua cu exercițiile corporale, în a regula afacerile supușilor voștri, în a judeca neînțelegerile lor, în a da ordinele necesare, și în a iscáli diferitele acte, voi vė petreceți nóptea cu cetirea cărȓilor: vė serviți în acest scop de o lampă, în care untul de lemn curge de sine fără să fie obligat nici unul din casnicii voștri să vegheze spre a'l vărza, și a se lupta contra somnului! Voi vė arătați blândetea și bunătatea către oficerii din casa vóstră, ca și către toți supușii voștri, după pilda Stépânului Impérașilor, care răspândesce plóia, strălucesce lumina Só-

relui și varsă fără osebire cele-l-alte bine-faceri ale sale asupra celor buni ca și asupra celor răi. Auđ încă că ați avut o patimă atât de mare pentru sciință, în cât cunósceți ca Solomon petrele prețiose, plantele, puterea ce ele au de a vindeca bólele cele mai grele. Insa voi'l întreceți în virtute: căci, pe când el era sclav patimilor sale, și n'a păstrat până la finele vieței sale pietatea, care era izvorul tuturor bunurilor sale, și chiar al înțelepciunii, voi ați făcut să triumfe în voi rațiunea, și v'ați deprins de a porunci patimilor vóstre cu o putere mai energică de cât chiar supușilor voștri. Și dacă trebuie să mă scobor în amănunțimea tuturor acestor lucruri, aflu că ați învins plăcerea de a bea și de a mânca, și că nu doriți nici smochine, nici alte fructe ce se caută într'un anumit ano-timp. Că dacă gustați din ele, faceți acésta cu multă cumpătare și numai după ce ați mulțămit lui Dumneđu care ni le dă. Voi v'ați obicnuit să suferiți setea, frigul și căldura, și v'ați însușit o atât de puternică obicnuință de cumpătare, în cât ea a devenit o a doua natură. Nu e mult timp de când, grăbindu-vă să porniți de a vedea Eraclea, cetate din Pont, spre a repara stricăciunile ce timpul îi făcuse, ați trecut prin Bithynia, vara, în timpul celor mai mari călduri posibile. Unul din servitori voștri observând că pe la amiađă-đi erați plini de sudóre și de praf, v'a adus un pahar de o rară frumusețe și curătenie, cu o băutură delicioasă, și cu apă fórte răcorósă. Voi ați luat paharul din mâna servitorului și după ce ați laudat zelul său, ați reflectat că nu s'ar găsi nimeni în armata vóstră, care să nu pismuéscă fericirea vóstră, și care să nu doréscă o asemenea bătură spre a'și potoli setea, i-ați dat bătură înapoi servitorului spre a face cu ea ce va vroi. Mi se pare, că voi ați întrecut în acéstă privință pre Alexandru fiul lui Filip, cărui un soldat aducându'i apă pe când trecea printr'o țară, fórte secetósă dupre spusa unuia din ómenii săi, el o vėrsă în loc s'o bea. Voi sunteți mai demn de Imperiđu ca nici un Impėrat, care v'a precedat, spre a vorbi în termenii lui Omer. Căci, pe când unii n'aveau nici o calitate bună, și alții n'aveau de cât una sau două, cu care să se pótă recomanda, voi i-ați întrecut pre toți în pietate, în valóre, în cumpėtare, în dreptate, în liberalitate, în mărire. Tóte vécurile vor serba domnirea vóstră, ca o domnire fericită

care n'a fost pătată de sângele nimănuî. Voi îndemnați pre supușii voștri la virtute cu muștrări părintesci și la împlinirea datoriei prin dragostea ce le arătați și prin rușinea de care ar fi coprinși, dacă n'ar corespunde dragostei vóstre.

Tóte aceste considerații m'aú obligat să vë dedic acéstă Istorie Bisericească. In adevăr, cui a'și fi putut să adresez mai bine acéstă lucrare de cât vouë, în care descriú faptele mărețe ale atâtor bărbați bogați în sfințenie, cum și evenimentele cele mai însemnate ce s'aú întâmplat în Biserică; Vijeliile ce aú ridicat contra bisericii, furia inamicilor săi și siguranța și liniștea ce ea a găsit pe pământurile vóstre, și pe acelea ale părinților voștri. Faceți'mi mie deci grația de a primi cu bună voință acéstă lucrare; voi care aveți tóte frumósele cunoscințe, care posedați tóte virtuțile și mai cu sémă pietatea, care dupre mărturisirea Scripturii e izvorul înțelepciunii. Aveți bunătatea de a o examina, de a o îndrepta, de a lăsa la o parte din ea și de a adăoga tot ce veți găsi de cuviință. Tótă lumea o va prețui de va avea fericirea să vë placă, și nimeni nu va găsi de ăis nimic împotivă de veți onora-o cu aprobarea vóstră. Acéstă lucrare începe cu al treilea Consulat a lui Crisp și al lui Constantin și se sfirșeșce cu al șepte-spre-decelea al vostru. O voiú împărți în nouë cărți. Intâia și a doua vor conține faptele întâmplare în Biserică sub domnirea lui Constantin; a treia și a patra acelea ce i s'a întâmplat sub domnirea fiilor acestuî Principe; a cincea și a șasea starea în care a fost sub Iulian, vërul acestor fiî ai lui Constantin și sub Iovian, Valentinian și Valens; a șaptea și a opta vor arăta ceia ce s'a întâmplat mai însemnat sub domnirea lui Gratian și a lui Valentinian, până la proclamarea lui Theodosie strëbunul vostru, și ceia ce s'a făcut sub domnirea sa, până în timpul când Arcadie, părintele vostru a luat puterea suverană cu prea piosul Onorie, unchiul vostru; a noua va conține cele ce s'a petrecut în aceeași Biserică sub domnirea persoanei vóstre pióse, căreia rog pre Dumneđu de a'î da o prosperitate continuă, o desăvârșită și întrégă victorie asupra inamicilor săi, și grația de a avea supuși ascultători, și pre fiîi săi de succesori prin harul Mântuitorului, prin carele și cu carele, glorie să fie TataIuî și Sfintuluî Duh întru toți vecii.

CAPITOLUL I.

1. Despre națiunea Evreilor. 2. De unde a extras autorul cele ce scrie? 3. Despre grija ce a avut să nu spună de cât adevărul.

Adese-orî m'am mirat, cum s'a găsit cele-l-alte popóre mai bine dispuse de cât Evreii, să crédă în Evangelie, de și aceștia aũ primit de la început adevăratul cult al lui Dumneđeũ, și aũ fost însciințați de către Prooroci despre Venirea Mântuitorului. Abraam, șeful națiunii lor și autorul tăierei împrejur, s'a învrednicit să vadă și să primescă pre Fiul lui Dumneđeũ. Isaac, fiul său a avut onórea să fie figura sacrificiului său, când a fost pus pe rug de către părintele său, precum o mărturisesc cei ce aũ pătruns înțelesul Sfințelor Scripturi.

Iacob a pređis taina, care făcea așteptarea națiunilor, și timpul când trebuia să se împlinescă când a đis, că vor lipsi dtntre evrei Domni din seminția lui Iuda. El arăta timpul domniei lui Irod, care era născut dintr'un tată Idumeũ și dintr'o mamă Arabă, și care primi de la Impăratul August și de la Senat guvernămîntul Iudeei.

Alți Prooroci aũ pređis Nascerea lui Iisus Christos, Zemislirea sa nespasă, familia sa, patria sa, și grația deosebită a numei sale de a rămâne Fecióră. Alții aũ vorbit despre faptele sale cu totul dumneđeesci, despre mórtea sa și despre Înălțarea sa gloriósă. Și dacă cine-va nu cunoște adevărul despre ceia ce spun, îl va fi ușor de a'l cunoște prin cetirea Cărților sfinte. Iosif, bărbat renumit între Evrei și Romani a făcut o mărturisire, care nu se póte contradice, în favórea lui Iisus Christos. El se opune de a fi numit om, din cauza minunelor ce el a făcut, și a adevărului ce a propoveduit. Inșă îl numesce Christos, și đice, că el s'a arătat trei đile după ce a murit pre cruce. Se pare, că el a cunoscut pređicerile ce aũ făcut Proorocii despre đinsul, și mărturisește, că mai mulți, atât Jidovi cât și Greci ce veniseră la el, rămaseră tari în învățatura sa, și că secta acelor ce pórtă numele său s'a păstrat tot d'auna. Mi se pare, că scriind ast-fel, el anunță sus și tare,

că el e Dumnezeu, și că mirat de mărimea minunelor sale, întrebuințază această procedare de a nu dice nimic contra celor ce creuseră în el, și de a aproba mai bine credința lor prin tăcerea sa. Când cuget asupra tuturor acestor lucruri, nu pot să nu fiu cuprins de o mare mirare și anume, cum n'aŭ îmbrățișat Evreii pietatea creștină înaintea tuturor celor-l-alte popóre? Căci, de și adevărul misterelor ce trebuiau să se îndeplinescă în persóna lui Iisus Christos, aŭ fost pređise de către Sibyla, și de către alți Oracoli. nu trebuie însă a învinováți pentru acesta pre toți Grecii de necredință, din causă, că aceste Oracole fiind alcătuite, cea mai mare parte din ele în versuri, și în termeni întunecați și puțin înțeleși de popor, nu puteau fi cunoscute de cât de un mic număr de învățați. Acesta a fost, duple părerea mea, o înțeleptă conduită a Providenței de a descoperi Viitorul, nu numai Proorocilor săi, ci încă și celor ce se păreau depărtați de cunoscința adevărului, spre a uni popórele în una și aceeași credință. Ea se pare a fi făcut în acesta, ceva asemenea ca aceia ce fac musicanții când, pentru a cânta o nouă arie, ei ating córde nefolositoare. Iată ce aveam de đis despre Evreii, cari aŭ recunoscut mai târđiú de cât celc-l-alte popóre adevărul Religiei noastre, de și ei fuseseră însciințați despre venirea lui Iisus Christos prin prorocii fórte lámurite și fórte positive. Nu trebuie prin urmare a găsi ceva straniú, că Biserica a crescut în începutul său prin convertirea Păgânilor. Dumnezeu face us în ocaziunile importante de aceste schimbări extraordinare, contra părerei de obște a ómenilor. Religieuna noastră fu întemeiată prin virtutea acelor ce o conduseră în nascerea sa; căci ei reúșiră cu fericire în întreprinderile lor, de și n'aŭ învățat nici odată arta de a vorbi, nici de a întrebuința argumente subtile în a convinge pe auditorii lor. Când lumea vedu că ei renunțau cu dispreț posesiunea averelor lor; că sufereau cele mai crude munci cu aceeași răbdare ca și când le-ar fi suferit cu un corp strein; că nu erau nici atinși de mângâerile popórelor și ale judecătorilor, nici sdruncinați de amenințările lor; se credea că ei trebuia să aștepte mari răsplătiri pentru acesta. Ei n'avură deci nevoie de elocință spre a convinge pe alții de învățătura lor, fiind-că faptele și suferințele lor impuneau óre-care necesitate de a o primi.

2. Dumnezeu aducend o schimbare atat de surprinzătoare in lume, in cat omenii au renuntat la Religiunea parintilor lor si la legile terii lor, n'ar fi ore ceva straniu, ca cei mai renumiti scriitori ai Greciei, carora natura le daduse mari calitati spre a intreprinde si a ispravi frumoase lucrari, sa se fi aplicat in a descrie Mistreul de Caledonia, Taurul de Marathona, si alte lucruri asemenea ce s'au intamplat, sau care s'au aratat in unele teri, si eu sa nu me silesc de a me ridica mai presus de mine insumi spre a scrie Istoria Bisericii? Si fiind-ca evenimentele ce ea cuprinde sunt efecte ale puterii lui Dumnezeu, mai mult de cat ale puterii omenilor, au nu'i va fi usor lui Dumnezeu de a me face capabil sa vorbesc despre ele? Aveam planul intocmit sa incep de la origina ei, insa fiind-ca mai multii au inceput'o ast-fel, si au continuat'o pana in timpul lor, precum Climent si Hegesip, omeni de o rara intelepciune, cari n'au fost departati de vecul Apostolilor; African si Eusebiu supranumit Pamfilie, forte invetat in Scriptura si in stiinta Grecilor, atat Poetii cat si Istoricii, am prescurtat tot ce s'a facut in Biserica de la Inaltarea Mantuitorului, pana la depunerea lui Licinius, si am coprius'o in doue carti. Me voiu sili acum, cu ajutorul lui Dumnezeu de a scrii urmare.

3. Voiu spune lucrurile pe care le-am vedut, sau le-am audut de la acei ce le vedusera, si care s'au intamplat in timpul meu, sau cu putin mai 'nainte. Cat pentru acele ce sunt mai vechi, m'am silit sa le aflu din cercetarea ce am facut asupra Sinodelor ce s'au tinut, din canonele ce s'au facut de acele Sinode; din scrisorile ce s'au facut de catre Imperaii si de catre Episcopi, dintre care unele sunt pastrate cu ingrijire in palaturile Principilor, si in Biserici; iar altele se gasesc in posesiunea invetasilor. Hotarisem sa le reproduc in intregime in lucrarea mea, insa lungimea lor m'au facut sa reflectez mai in urma, ca asi face mai bine daca arat intelesul lor in cate-va cuvinte, afara numai cand e vorba de vre-o cestiune asupra careia nu sunt toti de acord. Atunci nu voiu cruza ostenela de a transcrie un document, care va servi la lamurirea adevărului. Nimenea deci sa nu me invinovetescă ca am ascuns adevărul nesciind lucrurile, sub pretext ca s'ar fi gasit relatii si memorii contrarii celor ce scriu. Caci trebuie sa se scie, ca

Episcopii certându-se între ei asupra dogmelor lui Arie și asupra altora cari s'aũ ridicat după aceia, aũ scris celor ce erau de credința lor, aũ ținut Sinóde, aũ hotărît ce le-aũ plăcut, și adesea orî aũ condamnat pre acei ce nu erau de părerea lor, fără să-i fi ascultat. Ei aũ făcut tot posibilul spre a trage în partea lor pre Impărați și pre cei mari ai Imperiului; și pentru a face să cređă tótă lumea, că învățatura lor era ortodoxă, ei aũ adunat scrierile ce se întocmiseră în favórea lor, și aũ înlăturat pre acele ce le erau în contră, ceea ce vatămă, negreșt mult la descoperirea adevărului. Inșă, fiind-că este absolut necesar de a'l cunósce, când vroesce cine-va să alcătuiască o Istorie exactă, am cređut de datoria mea să cercetez cu îngrijire tóte aceste documente. Și dacă descriũ turburările și răscolele ce aũ făcut clericii, saũ când aũ aspirat la întăele locuri, saũ când aũ disputat cu îndărătnicie pentru apărarea dogmelor lor, rog pre acei ce vor lua ostenéla să citéscă lucrarea mea, să n'o ia în nume de rău și să n'o atribue nici unei intențiunii rele; căci după cum am spus, un istoric trebuie să prefere adevărul înainte a orî și ce. Pe lângă acestea silințele ce fac inimicii Bisericii spre a'i schimba învățatura, sunt o probă după care se recunósce curăția sa, Dumneđeũ făcendu-o tot-d'auna victoriósă, și dându-i puterea de a atrage și a'și supune tóte popórele. Avusesem planul mai întâiũ de a nu vorbi de cât de ceea ce s'a întâmplat Bisericii în întinderea Imperiului, inșă am cređut mai în urmă că ași face bine de a spune și aceea ce s'a întâmplat între Perși, și alte popóre. Am cređut de asemenea, că n'ași face ceva care să se depărteze de cestiune, dacă ași vorbi de Intemeetorii și primii Stariți ai monastirilor, și de succesorii lor, pe cari i-am vėđut, saũ de cari am auđit, că s'aũ făcut renumiți în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută, și că nu le-am refusat laudele ce merită. Portretul ce le voiũ face va putea să servéscă de pildă acelor ce vor voi să'l imiteze și să'i conducă la culmea fericirii și a măririi. Voiũ începe dar, rugând pre Dumneđeũ, să'mi ajute în lucrarea mea.

CAPITOLUL II.

Despre Episcopii cetăților mari, în timpul domniei lui Constantin.

Silvestru conducea Biserica din Roma sub Consulatul lui ^{Anul D.N. 324} Crispe și al lui Constantin; Alexandru, pre acea din A-Constantin alexandria și Macarie, pre acea din Ierusalim. Antiochia, această cetate atât de renumită, așezată pe fluviul Oront n'avea Episcop de la mórtea lui Roman, și e probabil, că persecuțiunea se împotriviise de a face alegerea. Inșă, Episcopii adunându-se curând după aceea, la Nicea, ei aveau o atât de înaltă stimă de meritul și de învățătura lui Eustație, în cât îl declarară demn să ocupe acel scaun apostolic, și îl aduseră de la Berea, spre a-l instala acolo. Creștinii, cari locuiau în Orient, în Libya, și aproape de Egipt, nu mai îndrăzneau să facă în public adunările lor în acel timp, pentru că Licinius își schimbase credința și perduse tótă buna voință ce avea odinioară pentru ei. Inșă acei ce locuiau în Occident, în Grecia, în Macedonia, în Ilyria, își îndeplineau fără téma îndatoririle Religiei lor sub protecțiunea lui Constantin.

CAPITOLUL III.

Constantin se convertesce la Religiunea creștină prin vederea semnului Crucii.

Evenimentele care am aflat, că l'aú îndemnat să îmbrățișeze Religiunea creștină, aú fost în deosebă vederea unui semn ^{Anul D.N. Constantin} ce i s'a arătat pe Ceriú. E probabil că atunci când a hotărît să facă răsboiú lui Maxentie, a început să se îngrijescă de succes, și să cugete a cui protecție ar putea să cêră. Fînd preocupat de această cugetare, vêdu pe Ceriú o Cruce împodobită de lumină; și această vedere pricinindu-i mirare, Ingerii lui Dumneđu ce o înconjuraú îi dîseră: Constantine, cu ajutorul acestui semn vei căștiga victoria.

Se dice chiar, că *Iisus Christos* i se înfățișă, și arătându'î stégul Crucii, îi porunci să facă și el unul asemenea, și a se servi cu el în lupte spre a învinge pre inimicii săi. Eusebiu, supranumit Pamfilie asigură, că l'a auđit pre el însuși istorisind cu jurămînt, că a vedut pe la amiadă-đi trofeul Crucii strălucind de lumină, cu această Inscriptie: *Intru acest semn vei birui*. Soldații în fruntea cărora el mergea îl vedură ca și el, și fiind-că se îndoia de ceia ce însmna, auđi o voce ce venea din Ceriú. Iisus Christos i se arătă apoi în somn, cu același semn, și'î porunci de a face un asemenea spre a se servi de el în armatele sale. Fînd atunci pe deplin convins de adevărul dumneđeirii, trimise să cheme pre Preoți spre a învăța de la ei maximele Religiunii. Preoții îi aduseră S-ta Scriptură, și'î explicară în ce chip Prorociile s'aú împlinit în persóna Mântuitorului. Ei'î spuseră, că semnul ce el vésuse era trofeul, prin carele El a biruit iadul, saú în cursul vieții sale muritoare, saú în timpul Patimi și al Invierii Sale, că toți ómenii vor învia la sfirșitul vécurilor spre a trăi în vecinicie, și că unii vor primi recompensa virtuții lor, iar alții pedépsa crimelor lor. Că acei ce aú făptuit pécate în timpul acestei vieți pot fi spálați de ele; adică, acei ce n'aú participat încă la mistere, participând la ele duple obiceiul Bisericii, și acei ce aú participat la ele abținendu-se de pécate. Dar fiind-că o atât de rară fericire nu e dată de cât unui mic numér de persóne, Dumneđu a avut bunătatea să institue un al doilea remediú, care e pocăința, prin care iartă celor ce aú o sinceră căință, și cari'l mărturisesc cu faptele lor.

CAPITOLUL IV.

Constantin poruncesce să se pórte stégul Crucii în armatele sale.

Constantin admirând Prorociile ce'î explicaseră Preoții despre Iisus Christos, porunci celor mai buni meșteșugari să facă stégul Crucii, și să'l îmbogățéscă cu aur și cu măr-găritar. El era mult mai frumos de cât cele-l-alte, pentru că trebuia să fie tot-d'auna purtat înaintea Impératului, și

să fie adorat de către Soldați. Eū cred, că acest Principe făcu din trofeul Religiunii nōstre stégul armatei sale, pentru ca Romanii avēndu’l necontentit înaintea ochilor, să renunțe puțin câte puțin la superstiția părinților lor, și să recunōscă pre singurul Dumneđeu, pre care Impēratul adora și prin ajutorul căruia a câștigat victoria. Acest semn era tot-d’^{Anul D.N.}una în fruntea trupelor sale, și le servia spre apărare. ^{Constantin}Soldații erau cari îl purtau rīnd pe rīnd și cari îl opuneau atacurilor inamicilor. Se đice, că un soldat care l purta, fiind cuprins de frică, îl dădu unui altuia, și a luat’o la fuga, și când s’a depărtat de lovitura săgeții, primi o lovitură mortală, în timp ce acel ce ținea stégul n’a putut fi nici odată rănit, de și inamicii trăgeau neīncetat asupra lui. Tōte săgețile cădeaū pe steag și nici una nu atingea pre soldatul ce l purta. Se đice, că nici odată, nici unul din cei ce l’au purtat, n’au fost nici rănit, nici prins.

CAPITOLUL V.

Combaterea acelor ce spun, că Constantin s’a făcut chreștin cu ocașiunea uciderii fiului său Crisp.

Sciū că Păgânii s’au obicinuit să đică, că atunci când Constantin a pus să omōre pre unele din rudele sale, și a consimțit la uciderea lui Crisp, fiul său, ’i-a părut fōrte rău, și întrebă pre Filosoful Sopater, care învăța în șcōla din Plorin, ce mijloc ar fi, să pōtă să’și expieze crimele sale. Că Sopater ’i-a răspuns, că n’ar fi nici unul, și că numai Episcopii ’i-au promis că le pōte expia prin pocăință și prin botez. Că fiind fōrte satisfăcut de răspunsul lor, el le admirase Religiunea, o îmbrățișase, și a îndemnat și pre cei-l-alți să o îmbrățișeze ca și el. Tōte aceste ^{Anul D.N.}mi se pare că au fost iscodite de acel căror le place să ^{Constantin}desonoreze pietatea chreștină. Crisp, a cărui mōrte se pre-tinde că a avut nevoie Costantin să o expieze, n’a murit de cât în al douē-đecilea an al domnirii sale. Fīnd-că el avea primul loc dupē părintele său în calitate de Cesar, publicase împreună cu dīnsul mai multe legi în favōrea chreștinilor. Eū nu spun nimic care să nu pōtă fi ușor de justificat cu anī și cu date. Nu e adevērat, că Sopater ar fi

vorbit vre-odată cu Constantin, fiind-că acest Principe era atunci pe Ocean și spre Rhin. Căci neînțelegerile sale cu Maxentie, care domnia în Italia adusesese atât de mari turburări în Imperiū, că nu era ușor de a merge în Gاليا, în Englitera, sau în cele-lalte Provinciū, unde e sigur că Constantin a mărturisit Religiunea creștină, înainte de a fi declarat războiū lui Maxentie, și înainte de a fi fost în Italia și la Roma, după cum o arată și legile ce făcu în favoarea creștinilor. Inșă, presupunēnd că Constantin ar fi consultat pre Sopater prin scrisori, nu e probabil că acest Filosof să fi ignorat, că Hercule, fiul lui Alcmen s'a pătat prin uciderea fiilor săi și a lui Iphit, óspele și amicul său, și s'a curățit la Athena prin misterele Deitei Ceres. Acest exemplu arată foarte lămurit, că Grecii pretindeau că au mijlóce de a expia cele mai mari crime, și că e o înșălătorie de a asigura, că Sopater ar fi răspuns contrariul, căci n'ași putea crede ca acesta să nu fi fost cunoscută de către unul din cei mai învățați ómeni ai Greciei.

CAPITOLUL VI.

Constantie permite răspândirea Religiunii creștine și Constantin o desvoltă el însuși.

ul D.N.
Constantin Biserica înfloria în timpul domnirii lui Constantin, și se desvolta din și în și. Ea se bucurase încă mai de 'nainte de pace. Căci pe când era persecutată în mai multe Provinciū ale Imperiului, ea avea libertatea profesiunii sale în întinderea Provinciilor de sub stēpânirea lui Constantie. Am auzit, că el a făcut într'o și o faptă minunată, ce merită să fie amintită. Voind să încerce virtutea creștinilor, cari aveau dregătorii în casa sa, porunci ca acei ce ar dori să le conserve să jertfescă Deilor, iar acei ce n'ar vroi să facă acesta, să se retragă. Acei oficeri împērfindu-se decī în două cete, dintre care unii trădând Religiunea lor, iar alții preferându-o funcțiunii lor, el stimă și onoră pre acei ce rămăseseră tari în credința lor, și desprețui ca pe nisce mișei, pre acei ce 'și schimbaseră credința; nu vroi nici odată să se servescă de ei, și nu cređu că ei ar putea

să'î fie credincioși, fiind-că nu fuseseră credincioși lui Dumneșu. Acei ce locuia în Galia, în Englitera, spre Pirine și până pe țărmurile Océnului avură libertatea profesiunii Religiei lor. Inse după ce acele Provinci trecură în partea lui Constantin prin dreptul de succesiune, Biserica primi o însemnată desvoltare. Căci Maxentie fiul lui Herculus, fiind ucis, și țerile de sub ascultarea sa trecând sub ascultarea lui Constantin, poporele ce locuesc laturile Tibrului, ale lui Po, și ale lui Aquilin, unde se țice că vasul lui Argos fu tras, avură o deplină libertate de a aduce lui ^{Anul D.N.} Constantin adorațiunile și închinăciunile lor. Se țice, că atunci când Argonauții fugiră de frică de a cădea în mâinele lui Aetes, ei n'apucară același drum pe unde veniseră, dar că trecând marea Scitiei, ei ajunseră în Italia prin gurile ore-căru fluviu, și că rămânând acolo în timpul ernei, întemeeră cetatea de Emon, și că vara următoare traseră vasul lor distanță de patru sute de stadii, cu ajutorul locuitorilor țarei, și'î puseră pe Aquilin care se varsă în Pô, și cu Pô în marea Italiei. In fine Grecii, Macedonenii, poporele ce locuesc pe țărmurile Dunărei în Achaia, și în Iliria, recunoscură pe Constantin după bătălia de la Cibala.

CAPITOLUL VII.

Neînțelegere între Licinius și Constantin cu ocașiunea Chreștinilor. Invingerea lui Licinius și mórtea sa.

Licinius care se păruse că ar fi favorabil Chreștinilor și schimbă dispoșiunile în urma acestei bătălii, și începu să persecute pe Preoții, cari locuia în întinderea Imperiului său, și pre o mulțime de alte persoane, și mai cu semă pe Oficeri. Neînțelegerile ce avea cu Constantin 'l înverșunară într'un mod extra-ordinar contra Chreștinilor, și căuta să'î maltrateze, atât pentru ca să supere pe Constantin, cât și pentru a'și răsbuna de ceea ce el credea, că ei doriau să'î vadă singur în stăpânirea Imperiului. Fiind gata să'î dea o a doua bătălie, el sacrifică victime și ^{Anul D.N.} Constantin consultă pe ghicitori. Și lăsându-se să se amăgescă de

către înșelătorii, cari'i promiteau victoria, el se dete cu totul la superstițiile păgâne. Păgânii ei însuși istorisesc, că Licinius consultând în acel timp pre Oracolul lui Apolon Didimiean, care e în cetatea din Milete, asupra întâmplărei războiului, i se răspunde prin aceste versuri din Omer:

*Junii luptători în flórea vârstei lor,
Pe la finele dílelor tale, 'ți vor abate curagiul.*

Am recunoscut în mai multe ocațiuni îngrijirea deosebită ce are dumnezeesca Providență de a protege și de a răspândi Religiunea Chreștină, dar am recunoscut'o cu deosebire în ocasiunea de care vorbesc. Căci, în momentul când Licinius era gata să persecute Biserica, se rădică războiul din Bitinia. Dumnezeu se arată acolo atât de favorabil lui Constantin, în cât el învinse pe inimicii săi pe mare și pe uscat. Licinius, fu constrâns de a se duce la Nicomidia, și după ce a rămas cât-va timp la Tesalonic ca simplu particular, fu ucis în cele din urmă acolo. El se făcuse foarte renumit la începutul domnirii sale, atât în timpul păcii, cât și în timpul războiului, și avuse onórea de a lua în căsătorie pre sora lui Constantin. Inșă mai pe urmă avu nenorocirea să se sfârșescă în modul cum am spus.

CAPITOLUL VIII.

Constantin autoriză practicarea Religiunii Chreștine și dispune să se zidescă Biserici.

Annul D.N. 325
Constantin

Când Constantin se vedu în stăpânirea pacinică a întregului Imperiū, publică un edict, prin care îndemnă pe popóarele din orient să mărturisescă Religiunea Chreștină, și să recunoscă un singur Dumnezeu, a cărui putere e večnică; carele umple de bunătăți pe acei ce se închină lui; carele face să reușescă cu fericire toate întreprinderile lor; și carele pedepsește în tot timpul, fie în timp de pace sau în timp de război, pe acei ce'l supără. El adaogă, nu prin o ridiculă vanitate, ci prin o umilită recunoștință, că Dumnezeu, făcându'i onórea de a'l alege, spre a fi ser-

vitorul și executorul ordinilor sale, el a trecut de la Océ-nul Britanic până în Orient, a dezvoltat acolo cultul adevăratei Religii, și a făcut să fie respectați acei ce expuseră credința lor prin îndrăznéla mărturisirii lor, sau prin statornicia lor în chinuri. După ce a spus aceste lucruri, și altele multe ce el credea că sunt proprii să aducă popórele la pietate, el revócă tot ce se ordonase de către persecutorii Bisericii, rechiamă pe Chreștinií ce fuseseră sau isgoniți în Insule, sau condamnați la lucrarea metalurilor, la muncile publice la manufacturí, sau la slujbele Curtii. El dete libertatea acelor ce fuseseră lipsiți de dregătoriile în armată, sau de ale exercita ca și mai înainte, sau de a trăi în liniște. El nu se mulțumi de a le reda onorurile și demnitățile, ci îi și restabili în posesiunea bunurilor lor; și pentru că unii din acei ce fuseseră pe nedrept despuiati, muriseră, el ordonă că aceia ce li se răpise să fie dat moștenitorilor lor, și în lipsă de moștenitori, Biserica să se bucure de ele, fie că au fost usurpate de către particulari, fie de către Stat. În privința bunurilor cari fuseseră cumpérate de către Impérați, sau date, el promise să le restituie și pe acelea. Indată ce acéstă ordonanță a fost publicată, ea s'a observat pretutindenea fórte exact. Din acel timp dregătoriile Imperiului fură conduse de către Chreștinií, și s'a oprit tuturor persónelor de a jertfi Deilor, de a consulta pe ghicitori, de a dedica Statui și de a observa sêrbătorile păgânismului. Se desființară atunci obiceiuri fórte vechi. Nu se mai aduse în Templuri din acel timp măsura cu care se măsură înălțimea și creșterea Nilului, ci se aduse în Biserici. Se opriră luptele Gladiatorilor între Fenicienii cari locuiesc Muntele Liban și cetatea Heliopole, nu se mai permit feciórelor de a se prostitui înainte de a fi măritate. Se reparară Bisericele care erau destul de mari, și se măriră și acele ce nu erau în destul de mari. Se zidiră Biserici noi în unele locuri, și Impératul dădu tot ce a fost necesar pentru cheltuelă. Scrise Episcopilor să céră tot ce le-ar plăcea, și Guvernatorilor de Provincií, ca să dea Episcopilor tot ce vor cere. Prosperitatea Bisericii creșcea din di în di; cu cât creșcea și aceia a Imperiului. De la înfringerea lui Licinius, Constantin fu atât de fericit în tóte rézbóele streine, în cât el în-

Aceste popóre locuiesc dincolo de Dunăre, și fiind-că sunt fórte numeróse, ele sunt mai tarí de cât cele-l-alte națiuní, și nu găsesc resistență de cât din partea Romanilor. Se dice, că Constantin ar fi avut visurí și vedenii în timpul acestuí rėsboiú, prin care el recunoscú lámurit câtă îngrijire avea Dumneđeú de a'l protege. Căștigând deci victoria asupra tuturor inamicilor ce se împrotiviseră puteríi sale, el 'și mărturisi recunoscința sa lui Dumneđeú prin zelul ce arătă pentru adevėrata Religione, și prin îngrijirea ce avea de a îndemna popórele să o mărturisescă. El dădu Episcopilor o parte din impozitele publice. Puse Crucea pe armele soldașilor sėi spre a'i obicínui să respecte acest semn al rescumpėrării. Făcu să se zidescă un Oratoriú în Palatul sėú, și când mergea la rėsboiú, purta cu sine un cort în formă de capelă, unde putea să laude pre Dumneđeú, să facă rugăciuní, și să participe la sfintele mistere. Eraú Preoți și Diaconí cari urmaú trupele spre a'și índeplini serviciul lor. De în acel timp fie-care legiune a avut în cortul sėú o capelă, Preoți și Diaconí. Afară de acėsta Constantin a ordonat ca în ziua Duminiceí, pe care Jidovii o numeaú íntăia după Sămbătă, și pe care Păgănií o consacraseră Sóreluí, și în ziua din 'naintea Sămbeteí, să nu se pledeze, nici să se lucreze, ci să se aplice la rugăciuní și la serviciul lui Dumneđeú. El onoră ast-fel aceste douė zile, pentru că Mătuitorul murise în una și ínviasă în cea-l-altă. El avea un deosebit respect pentru Cruce, atât în recunoscința victoriilor ce căștigase prin ajutorul sėú, cât și pentru că i s'a arătat în aer într'un chip miraculos. El desființă pedėpsa Crucii, ce era în întrebuintare la Romaní. El dispuse să se sape pe monedele sale, și să se zugrăvescă cu portretul sėú. El atribui faptele sale, discursurile sale, și mai cu sémă legile sale cultului lui Dumneđeú.

Anul D.N.
324

Constantin

El interdise prostituția ce era permisă până atunci, după cum se dovedesce prin legile ce făcu asupra acestei cestiuní. Ași fi prea lung dacă așa vroi să le reproduc aici. Mė voiú mulțumi cu acele ce am descris în favórea Religiónii, pentru că ele fac o parte ínsemnată din Istoria Bisericii.

~~~~~

CAPITOLUL IX.

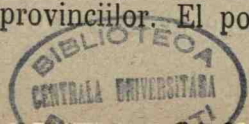
Legi făcute în favórea clericilor și a acelor ce observău înfrinarea.

Era o lege veche la Romani, prin care se hotăra, că acei cari ar fi având mai mult de două-șeci și cinci de ani și trăiaū încă în celibat, să nu se bucure de aceleași drepturi, ca acei ce erau însurați și mai cu sémă că n'ar putea primi nimic prin testament de la acei ce nu erau rude cu ei. Aceeași lege lipsea pe acei ce nu aveaū copii de jumătate din bunurile ce li se lăsase prin testament. Acei ce inventaseră acéstă lege, speraū să reîmpopuleze prin acest mijloc Roma și provinciile și să repare perderile ce avusese Imperiul în răsbóiele ce purtase. Impăratul, considerând că acéstă lege punea pe acei ce trăesc pentru dragostea lui Dumnezeu, sau în feciorie, sau în celibat, într'o stare mai puțin avantagiósă de cât a acelor-l-alți, cređu că ar fi o absurditate de a'și închipui cine-va, că înmulțirea neamului omenesc ar fi un efect al îngrijirilor nóstre, în loc de a se convinge, că el cresce și se micșorează duple orînduiala providenței. El făcu deci o nouă ordonanță, prin care porunci, ca acei ce trăiaū în celibat și n'aveaū copii să se bucure de aceleași drepturi ca și cel-l-alți. El acordă aceleași privilegii acelor ce trăiaū în feciorie și în înfrinare, permițendu-le să facă testament înainte de timpul pubertății, contra usului primit în tot Imperiul. El crede că acei ce n'au altă ocupație de cât studiul în-șelepciunii, nici altă grijă de cât de a servi pre Dumnezeu, nu puteaū nici odată să facă o rea întrebuintare de bunurile lor. Vechii Romani hotărîseră pentru aceiași rațiune, că Vestalele ar putea să facă testament, de la vârsta de șase ani. Legea ce el făcu în favórea clericilor e o probă însemnată de pietatea ce avea pentru Biserică. El permise tuturor părților ce ar avea neînțelegeri, să le aducă înaintea Episcopilor, dacă n'ar vroi să pledeze înaintea judecătorilor laici și porunci ca sentințele Episcopilor să prevaleze sentințele celor-l-alți judecători, ca și cum ele ar fi fost pronunțate de Impăratul, și ar fi fost puse în aplicare de către guvernatorii provinciilor. El porunci încă, ca Ca-

Anul 1
32

Constanța

2965010

nónele Sinódelor să rămână tari și nestrămutate. Find-că am ajuns atât de departe, nu trebuie să omit aceia ce el a poruncit în favórea celor ce sunt liberați în Biserică. Find-că era fórt cu greú, din cauza asprimei vechilor legi de a obține libertatea deplină prin care să devină cine-va cetățean Roman, chiar când stăpânii erau dispuși să o acorde, el făcu trei legi prin care porunci, că acei ce ar fi liberați în Biserică în prezența Preoților să o câștige. Aceste trei legi sunt încă astă-đi cele dintâiu dintre acelea, unde se vorbesce despre modurile de a câștiga libertatea și ele servesc ca un monument al pietății acestui Principe.

CAPITOLUL X.

Despre Mărturisitorii, cari trăiaú încă în timpul acela.

De și aceste privilegii de care am vorbit arată în mod deosebit strălucirea Religiei chreștine; virtutea acelor ce o profesau o arată încă și mai mult. Biserica era plină de un mare număr de persoane pioase și conserva în mijlocul păcii, generoși apărători, cari 'și mărturisiseră credința în timpul violenții persecuțiunilor. Ea avea pre Osius Episcop de Cordova, pre Amfion Episcop de Epifania în Cilicia, pre Maxim care urmase lui Macarie în guvernămintul Bisericii de Ierusalim și pre Pafnutie născut în Egipt, despre care se ăice, că Dumneđeú se servise spre a face mai multe minuni, spre a vindeca bólele și spre a isgoni demonii. Pafnutie și Maxim erau din numărul acelora pe cari Maximin îi condamnase la muncile metalurilor, după ce le-a scos câte un ochiú și le-a tăiat nervul piciórelor.

CAPITOLUL XI.

Înalta virtute a lui Spiridon, Episcop de Chipru.

Spiridon, Episcop de Trimitundie în Chipru trăia în acel timp. Marele renume în care el e încă și astă-đi, e o probă

sigură de strălucirea virtuții sale. Minunile ce Dumneșeu a făcut prin el sunt în memoria și în gura celor ai țării. Voiți spune aicea pre acele ce au venit la cunoștința mea. El era fiu de țeran. În tinerețea sa a avut o femeie și copii și pentru acesta nu fu mai puțin considerat înaintea lui Dumneșeu. Se țice, că nisce tâlhari mergând într'o noapte la staulul său spre a fura din oile sale, ei fură legați de o mână nevedută. Spiridon, sosind în zori de ziua și găsindu'i în acea stare, îi deslegă și îi muștră, că a vroit să îi fure oile în loc de a i le cere. Dându-le drumul, el le dete și un berbec și le țise: nu e drept să vă fi dat atâta ostenelă zadarnică, nici să vă întorceți cu mâinile goale după ce ați priveghiat totă noaptea. Dacă această istorie e admirabilă, aceea ce voiți să istorisesc se va părea încă și mai mult. Un particular încredințând un deposit ficii sale Irina, ea îl ascunse în pământ spre a fi mai sigur și muri curând fără a spune nimănu. Acel ce încredințase depositul întorcându-se spre a l cere, Spiridon îl căută în casă și negăsindu-l merse la mormintul ficei sale, o chie-mă cu voce tare și o întrebă ce a făcut cu depositul. Când ea i-a spus locul unde l ascunsesese, el se întorse acasă, îl găsi și l înapoie aceluia cărui îi aparținea. Find-că am început să vorbesc de acest sfint om, voiți adăoga încă ceva.

El avea obicei să distribuie o parte din rodurile sale săracilor și să împrumute în altă parte fără dobândă acelor ce aveau trebuință. Când cine-va avea să împrumute, el îi arăta hambarul și îi țicea să ia cât ar voi. Când îl aducea înapoi, el îi țicea să l pună de unde l'a luat. Un om venind într'o ț spre a aduce înapoi ceea ce împrumutase, Spiridon îi țise să l pună în hambar. Inșă în loc de a l pune acolo, el îl luă cu sine. Inșelatoria sa fu îndată descoperită, căci reîntorcându-se o altă dată spre a împrumuta grâu, Spiridon îi țise, să mērgă la hambar și să ia. Omul acela negăsind nimic în hambar, spuse lui Spiridon. Atunci acest sfint om îi țise: Mē minunez cum numai tu singur găsești hambarul gol. Gândește-te puțin, dacă nu cum-va ai uitat să aduci înapoi aceea ce ai împrumutat, căci altmintrelea ai fi găsit aceea ce ai nevoie. Aibi credință în Dumneșeu și veți găsi ceea ce cauți. Omul acela fiind surprins ast-fel, și recunoscă greșala și ceru ertare. Spiridon îndeplinea funcțiunile sale clericale cu o serioșitate

Anul D.N.
324
Constantin

și o vigență ce produceau admirațiune. Se dice, că Episcopii de Chipru adunându-se pentru afacerile Bisericii, Trifilius Episcop de Ledra, om foarte elocent și care studiase mult timp legile Romane la Berit, fu ales spre a predica. Predicând și citând acest cuvânt din Evanghelie: *Scolă-te, ia patul tău și umblă*, el întrebuiță un mod de a vorbi, ce i se păru mai elegant. Atunci Spiridon pătruns de indignare îi dise: Aū dōră mai mult ești tu de cât cel ce a dis, *ia-ți patul tău și te rușinezi de a te servi de termeni de care el s'a servit?* El îndată se sculă în prezența a tot poporul și mustră ast-fel vanitatea ce Trifilius trăgea din elocința sa. Vîrsta sa, serioșitatea moravurilor sale, și severitatea virtuții sale impuneau respect. Ceea ce voiū istorisi aici pōte să ne arate în ce mod primea el pe streinī. Un om venind să'l cerceteze în timpul, când postea cu totă familia sa și când, după ce mânca într'o ȃi, petrecea cele-l-alte ȃile fără să mănânce, el dise ficei sale; spală piciorēle acestul strein și dă'i de mîncare. Fica sa rēs-pundēndu'i, că nu era nici pîne, nici faină în casă, pentru că ar fi fost de prisos de a păstra asemenea lucruri în timpul postului, el se puse la rugăciuni și cerēnd ertare lui Dumneȃeu, porunci ficei sale de a pune să fiarbă carne de porc sārātă. Când carnea fierse el se așeză la masă, pofti și pe strein cu dînsul, mîncă carne, și'l invită și pre el de a mîncă. Fiind-că el se opunea de a mîncă carne pentru că e creștin, Spiridon îi dise, tocmai pentru acēsta nu trebuie să te opuī de a mîncă, căci sfînta Scriptură învață, că tōte sunt curate pentru cei ce sunt curați.

CAPITOLUL XII.

Despre modul de viețuire al călugărilor și al fundatorilor lor.

Acei ce îmbrățișară în acel timp vieța călugărească făcură mare onōre bisericii, și conformară foarte mult adevērul doctrinei sale prin curățirea moravurilor lor. Filosofia pe care ei o profesau e unul din cele mai bogate daruri ce cerul a făcut vre odiniōră pămîntului. Ei nu se

ocupă de demonstrațiile matematice și de argumentele logicii, fiind-că sunt convinși că perd mult timp și că ele nu servă întru nimic spre a vieții bine și se dedaū la prudența naturală, care distruge cu totul viciul, saū cel puțin il micșoréză. Ei nu pun în numărul binelui ceia ce ține ca mijloc între viciū și virtute, și cred că e păgubitor de a se abține de la rău și a nu face bine. Ei caută virtutea pentru ea însăși, iar nu pentru laudele ómenilor. Ei combat cu bărbăție patimile lor, fără a ceda nici nevoilor naturii, nici slăbiciunilor corpului. Fiind susținuți prin atot-puternicia Creatorului lor, ei il privesc și'l adoréză și și nópte și'i adreséză neîncetat rugăciunile lor. Făcând ca cultul ce ei îi dau să consiste în curățirea inimii și în sfințenia vieții lor, ei nu'si dau de loc ostenelă de curățirile exteriore. Ei nu cred că e adevărată pată, de cât aceea ce vine din păcat și ast-fel ei nu se îngrijesc de a spăla pe acelea ale corpului. Fiind-că ei sunt mai pre sus de accidentele și de pericolele ce se întâmplă în cursul vieții: nestatornicia ce domnesce cu atăta putere în lume și necesitatea ce exercită în lume o stăpânire tiranică nu'i fac nici odată să'si schimbe simțimintul. Ei nu se supără nici de cum de injuriile ce li se fac și nu gândesc de loc în a'si răsbuna. Ei nu perd curagiul când sunt atacați de bôlă, saū constrinși de sărăcie.

Ei fac mai ales din acésta o glorie și o suportă cu răbdare. Ei se obiçnuesc în tot cursul vieții lor în a se mulțami cu puțin și prin acésta se apropie de independența lui Dumnezeu, pre cât e cu puțință slăbiciunii ome-neșci. Ei nu se îngrijesc spre a câștiga averi, fiind-că nu privesc acésta viétă de cât ca o trecere și nu fac provisiuni de cât atât pre cât nevoia'i sileșce. Ei laudă modul de viețuire cel mai simplu și nu cugetă de cât la fericirea ce e promisă. Ei nu respiră de cât pietatea și evită în discursurile lor necurățiile ce le-aū isgonit din faptele lor. Ei își obiçnuesc trupurile lor în a se mulțami cu puțin și biruiesc neînfrinarea prin înfrinare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevăr. Ei întrețin pacea și buna înțelegere între toți cei ce se apropie de ei. Se îngrijesc de amicii lor și de streini, dau ceea ce aū celor ce n'aū. Mângae pre acei ce sunt în supărare și nu mahnesc pre cei ce sunt în bucurie. Fiind-că ei sunt serioși în tóte și

Anul D.N.
324

Constantin

raportă toate faptele lor suveranului bine, ei învață prin înțelepte și blânde muștrări, unde nu e nici lingușire, nici asprime și unde cei ce le ascultă găsesc remedii mântuitoare, cari vindecă boalele sufletelor lor. Ei vorbesc între dinșii cu onoare și cu respect fără contestație, fără deridare, fără mânie, nefăptuind de cât prin rațiune. Ei înlătură toate mișcările ce sunt contrare rațiunii și poruncesc pasiunelor spiritului și ale corpului. Unii asigură că procul Ilie și Ión Botezătorul au fost cei două autori ai acestei sublime filosofii. Philon Pytagoreul dice, că cei mai buni oameni ce au fost între jidovi se adunară în timpul său pe o colină aprópe de lacul de Mareot spre a urma acest fel de vieță. El descrie locuințele lor și ocupațiunile lor, așa cum sunt astăzi a le călugărilor. El mărturisește, că de îndată ce încep să se aplice la studiul înțelepciunii ei lasă averile rudelor lor, renunță la ocupațiuni și la căsătorie și se retrag în grădini, în afară de orașe. Că ei au monastiri și capele, unde celebrăză sfintele taine și unde cântă Psalmi și Imnuri; că nu mănâncă nimic mai înainte de apusul sórelui; că unii din ei nu mănâncă de cât odată în trei zile și alții mai rar; că se culcă în ore care zile pe pământ; că se abțin de vin și de tot ce a avut vieță; că nu mănâncă de cât pâine, sare și isop și nu beau de cât apă; că sunt între ei feciore bătrâne, care au renunțat la măritiș spre a căștiga o mai înaltă perfecțiune.

Anul D.N.
324

Constantin

Philon se pare a descrie prin acest discurs pre jidovii cari îmbrățișând religiunea creștină, ținea încă ore care ceremonii din țara lor; căci nu se arată nici o urmă de acest fel de vieță între cele-lalte națiuni, ceea ce mă face să cred că din acel timp el a înflorit tot-d'a-una în Egipt. Alții asigură că acest fel de vieță nu procede de cât de la persecuțiunile de care biserica a fost agitată din timp în timp și că creștinii ce se retraseră în pustietăți, în păduri și pe munți, s'au obicinuit să rămână acolo.

CAPITOLUL XIII.

Anul D.N.
324
Constantin*Modul de viațuire al sfântului Antonie și al
sfântului Pavel.*

Fie că gloria, că a inventat această sublimă filosofie, să fie datorită Egiptenilor, sau altora, e sigur că ea a fost adusă de marele Antonie la o înaltă perfecțiune. Lumina cu care virtutea sa strălucia în mijlocul pustiului îndemnă pre Constantin să-î caute prietenia și-î oferi tot ce ar putea dori. El era dintr'un sat din Egipt, numit Coma, aprópe de Heraclea. Perđend pre părinții săi în fragedă vîrstă, el lăsă moșiile ce avusese din moștenire rudelor din țara sa și vîndend mobilele sale, împărți prețul lor săracilor, în credința, că un adevărat filosof nu trebuie să se mulțumescă numai să se lipsescă de bunurile sale, fără să facă din ele o bună întrebuițare. El veni în contact cu toți acei din vécul său, cari erau cei mai eminenti în sfințenie și se sili de a-î imita. Șciind că grația virtuții e amară celor ce încep și că devine dulce celor ce au făcut óre-care progres în ea, el se aplică la această practică ast-fel în cât se făcu din ți în ți mai sever cu șine însuși și re-inoi neincetat ardórea și zelul său. El înfrinse mișcările plăcerii prin asprimele penitenței și combātu pasiunile cele mai spirituale și mai subtile prin sfințele maxime ale înțelepciunii lui Dumneđeű. El nu mânca de cât pâine și sare și nu bea de cât apă și acesta numai după apusul sórelui. El petrecea adese ori douė ȓile și câte odată mai mult, fără a bea și fără a mânca și când dormea, numai pe o rogojină și fórte puțin timp. Adese ori se culca pe pămînt. Nu se ungea nici odată cu unt-de-lemn și nu se scálda nici odată și ȓicea, că acesta era o delicateță care moleșea corpul. Se ȓice, că nici odată el nu s'a vėdut gol. El nu era de loc învățat și nu stima șciințele, ci láuda spiritul bun și bunul simț, care e mai vechiű de cât șciințele și care le-au și inventat. El era fórte blánd, prudent și generos. Avea o conversație cinstită și plăcută și nu supăra nici odată pre nimenea, nici chiar pre acei ce iubiau disputele și certurile. El întrebuița tot-d'a-una o dibăcie atât de admirabilă, așa că nu lipsea nici odată de

Anul D.N.
324
Constantin

a alina gâlcevele chiar în nascerea lor. De și Dumnezeu îi acordase cunoștința viitorului, ca recompensă a virtuții sale, el nu ținea, ca să fie o virtute de a cunoște viitorul. Nu sfătuia pre nimeni să caute această cunoștință, pentru că cei ce n'o au nu vor fi pedepsiți și cei ce o au nu vor fi recompensați, și că adevărata fericire nu constă de cât în cultul lui Dumnezeu și în îndeplinirea voinții sale. Iar dacă totuși, adaugă el, cineva dorește să câștige cunoștința viitorului, să aibă grijă de a curăți sufletul său: căci cu cât el va fi deslegat de întunerecul păcatelor cu atâta va avea mai multă pătrundere și lumină. El nu era nici odată în nelucrare și îndemna pre toți a lucra neconținut, a se examina pre sine însuși, ași da socotela de ceea ce făcuse ziua și noaptea și a spune greșalele sale, pentru a se rușina de ele și a se teme, ca să nu vină în cunoștința altora. El avea un zel mai ardent, ca nimenea altul, pentru apărarea celor ce sufereau vre-o nedreptate și mergea adese ori în cetăți, după rugăciunea lor spre a vorbi în favoarea lor guvernatorilor și magistratilor. Nu era nimenea, care să nu fi fost încântat de a-l vedea, de a-l asculta și de a-i acorda ceea ce dorea. Insa el iubia mai mult să rămână ascuns și necunoscut, de cât de a se arăta și de a fi stimat. Indată ceși făcuse afacerile pentru care mersese în cetate, se reîntorcea în singurătatea sa și dicea, că călugărul în afară de chilia sa e ca peșcele pe uscat și precum peșcele mure pe uscat, un călugăr perde serioșitatea și reputația sa în lume. El se arăta politicoș și modest și evita de a se arăta mândru și desprețuitor. Iată ce aveam de dis despre Antonie spre a descrie o imagină a excelentei sale filosofii.

El a avut mai mulți discipoli, dintre cari unii înfloriră în Egipt, iar alții în Libia, în Palestina, în Syria, în Arabia și cari nemulțumiți de a urma virtutea sa și modul său de viețuire, învățară acestea pre mai mulți alții. Era totuși cu greu de a-i găsi, fiind-că ei aveau atâta îngrijire de a se ascunde, pre cât alții aveau să se arăte. Nu vom lipsi de a vorbi și de cei mai renumiți și mai cu sémă de Pavel, supranumit prostul. Se dice, că el locuia într'un sat, unde era o femeie frumoasă și că gășindu-o cu un alt om îl dise ridând, că nu va mai rămânea nici odată la dinsa și îndată se duse la Antonie. Se asigură, că el era

Anul D.N.
324

Constantin

de o blândeță și de o răbdare admirabilă și că Antonie încercându'l prin toate practicele vieții călugărești, cu care nu era de loc obicînit, de și era foarte înaintat în vîrstă, el le îndeplini în așa chip în cât a fost recunoscut capabil de a fi lăsat în propria sa purtare, ca un perfect pustnic, ce nu mai avea nevoie de un povățuitor. Dumnezeu, confirmă această mărturisire prin darurile ce i dădu, prin harul de a face minuni, prin care Dumnezeu îl făcu mai renumit de cât Antonie însuși, cum și prin puterea de a isgoni spiritele necurate.

CAPITOLUL XIV.

Admirabila vieță a lui Ammon și a lui Eutychiean.

Ammon Egiptenul, se aplică în același timp la practica ^{Anul D.N. 324} vieții călugărești. Se dice că s'a însurat prin stăruința ^{Constantin} părinților săi, însă după celebrarea căsătoriei în loc de a se împreuna cu femea sa, el i spuse folósele ce atribue sfinta Scriptură virginității și se sili să o convingă că e bine să se despartă.

Ea consimți de ași păzi fecioria, însă i fu greu de a se lipsi de prezența sa. El locui deci împreună cu dînsa optspredece ani, dormind tot deauna în deosebi și observând cu stricteță regulile vieții călugărești. Femeea sa imitându-i virtutea în tot cursul acestui timp, ea cređu că nu se cuvine ași ține mai mult în întuneric atâtea calități strălucite, și i propuse să se despartă cu locuința. El lăudă pre Dumnezeu pentru această hotărîre a femeii sale și se retrase într'un loc singuratic aprópe de lacul de Mareot, în partea despre miadă-đi, înprejurul muntelui Nitria și trăi acolo două-deci și două de ani în practicile neconținute ale sfintei Filosofii. El mergea să-și vadă femeea de două ori pe fie care an. Intemee mai multe Monastiri în acele țeri și învăță pre mai mulți discipoli, cari deveniră pe urmă foarte renumiți și despre cari vom vobi în cursul acestei lucrări. Călugării din Egipt aű însemnat un mare număr din minunile sale, după lăudabilul obicei ce aű ^{Anul D.N. 324} de a sərbători pre ómeni mari de aceeași chemare. Nu voiű ^{Constantin}

însemna aici de cât o parte din acelea ce au venit la cunoștința mea. Făcând într-o zi o călătorie cu unul din discipoli săi anume Theodor, ei se găsiră noivoiți să trecă un pârîu, pe care cei din localitate 'l numeau Lycul. Ammon porunci lui Theodor să se dea în lături ca nu cumva să se vadă goi. Însă temându-se de a se vedea gol pre sineși, el fu dus pe cel-l-alt țerm al pârîului într'un chip miraculos fără să i se fi udat hainele. Theodor trecînd pe urmă și vedînd că hainele și piciorile sale erau uscate, 'l rugă să'i spună cum s'a făcut acésta. Ammon se opuse mult timp de a'i spune, dar în sfârșit, silit de Theodor, el 'i ceru să'i promită că nu va spune la nimeni în tot timpul vieței sale, și'i mărturisi cum se întâmplase acésta. Voiu isiorisi aici încă o altă minune asemenea acestia. Nisce ómenî rîi aducîndu'i pre un copil al lor, ce fusese mușcat de un câine turbat, și rugăndu'l să'l vindece, el le răspunse, că fiul vostru n'are nevoie de ajutorul meu. De vroiti să fie vindecat, dați înapoi boul acelor de la cari l'ați luat. Acest cuvînt fu îndeplinit, și boul fiind dat înapoi, copilul s'a vindecat. Se dice, că atunci când Ammon a murit, Antonie vedu sufletul său dus de Îngerî în Ceriu, cîntînd imnuri. Fiind-că el privea acésta ceremonie cu o mare atențiune și mirare, și acei ce erau cu dînsul fiind surprinși, el le spuse aceia ce veduse. Vestea morții lui Ammon fiind apoi răspîndită, adevêrul vedeniei lui Antonie fu recunoscut. Toți mărturiseau că amîndouî erau fôrte fericiți: unul că a fôst luat din acésta vieță dupê ce a practicat tot felul de virtuți, și altul că a vedut în chip minunat cele ce se petreceau într'un loc depărtat de el, cale de mai multe zile. Cei ce au vorbit în intimitate cu Ammon și cu Antonie spun despre ei aceia ce amintiû. Am audit că Eutychiean practică același fel de vieță sub aceeași domnire, în Bithynia, înprejurul muntelui Olymp. El era din secta Novațienilor; primise de la Dumneđu darul de a face minuni, de a vindeca bólele și era cunoscut și iubit de Constantin. Unul din oficerii Imperiului fiind aruncat în temniță în prejurul muntelui Olymp, sub ore care bănueli că ar fi conspirat contra stăpînului său, Eutychiean fu rugat de a mijloci în favórea sa și de al ușura cel puțin de greutatea lanțurilor care'l apăsaû. Se dice că Eutychiean trimise să róge pre strejari să aibă bunătatea de a'i

Anul D.N.
324

Constantin

rădica férele; însă ei nevroid să asculte, Eutychiean merse spre temniță și la prezența sa ușele se deschiseră și lanțurile cădură de la sine. El se duse apoi la Impăratul Constantin și obținu fără greutate grația, acest Principe cinstindu-l prea mult pentru ca să-i refuze cererea. Iată ce aveam de ȃis în puține cuvinte despre acei ce se făcuseră cei mai renumiți în chemarea vieții călugăresci. Cei ce vor dori să scie mai în amănunțimi despre acestea, vor putea ceti viețele mai multora, ce s'aũ dat deja publicității.

CAPITOLUL XV.

Origina rătăcirii lui Arie. Progresul său. Cer- turile dintre Episcopi.

Anul D.N.
325

Constantin

De și starea bisericii era atunci foarte fericită, fie că se consideră strălucirea ce ea trăgea din virtutea pustnicilor a căror icónă am descris, sau din pacea de care pietatea lui Constantin o făcea să se bucure, ea începu totuși să fie turburată prin óre care cestiuni, de care nu se auȃise nici o dată vorbindu-se, și pe care unii le agitară sub pretext de a ajunge la o mai înaltă pietate și de a câștiga o mai perfectă consciință despre Dumneȃeu. Acel ce le propuse mai întâiu a fost Arie, preot din cetatea Alexandriei din Egipt. El se părea mai întâiu că apăra sfinta Scriptură, dar mai pe urmă favorisă eresiile lui Meletie. Părăsindu-l mai în urmă, fu chirotonisit diacon de către Petru, Episcopul de Alexandria. El fu isgonit din biserică prin sine însuși, fiind-că nu putea suferi ca acest Episcop să excomunică pe partizanii lui Meletie și să nu le primescă botezul. Când Petru a suferit martirul, el ceru ertare lui Achilles și fu restabilit în funcțiunile treptei sale de diacon și redicat apoi la trépta de preot. El fu foarte apreciat de către Alexandru, sucesorul lui Achilles. Fiind-că el se aplica la arta de a raționa, el începu să rostescă discursuri foarte nerușinate și îndrăsni să predice în Biserică ceia ce nimenia nici o dată nu spusese și anume, că Fiul lui Dumneȃeu a fost făcut din ceia ce nu era nici de cum mai nainte, că a fost un timp în carele el nu era, că fiind li-

o cestiune zădarnică, ce nu trebuia nici odată să le fi intrat în minte, sau dacă le-a intrat, trebuia să fi fost îngropată sub tăcere. Că dacă ei ar fi avut diferite credințe, n'ar fi trebuit pentru acesta să se despartă: Că trebuie a ținea aceiași credință atingătoare de providența dumnezească; dar când nu se unește cineva asupra unor cestiuni subtile și grele trebuie să le țină în secret. Astfel el le porunci să renunțe la disputele lor și să se unescă în aceeași credință și adaoase, că neînțelegerea lor l'a mișcat atât de mult în cât l'a împedecat să facă o călătorie în Orient. Iată ce trimise el să spună lui Arie și lui Alexandru, atât spre a desaproba îndărătnicia lor, cât și spre a-i îndemna la pace.

Anul D.N.
325

Constantin

El avu încă o simțitoare neplăcere, că unii celebrau în orient sărbătoarea Pascelui altmintrelea de cât ceia-l-alti; căci, de și nu rupseră unirea bisericii, urmau totuși obiceiul Evreilor și micșorau prin această deosebire, strălucirea acestei mari sărbători. El dorea cu multă patimă să termine aceste neînțelegeri, și alege în acest scop pe Osius, Episcop de Cordova, care se făcuse foarte renumit prin îndrăsnela cu care și mărturisi credința în timpul persecuțiilor și l' trimise spre a se sîrgui de a uni la biserică, atât pre acei ce țineau în Egipt o învățătură contrară credinții, cât și pe acei ce celebrau în orient sărbătoarea Pascelui, dupre obiceiul Evreilor.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul de la Niceea.

Osius găsind neînțelegerile prea întăritate spre a le putea liniști și reîntorcându-se fără a face nimic, Impăratul convocă la Niceea, cetate din Bithynia, pre Episcopii tuturor Bisericilor. Păstorii celor trei Biserici întemeiate de Apostoli veniră la acel Synod, adică, Macariu, Episcop de Ierusalim, Eustație, Episcop de Antiochia, cetate pe țărmurile fluviului Oront și Alexandru, Episcop de Alexandria. Iuliu, Episcopul de Roma nu putu veni din cauza vârstei sale înaintată; însă Victor și Vincent, preoți ai Bisericii sale veniră în locul său. Se făcu acolo o minunată adunare de prelați din toate provinciile, dintre cari unii erau renumiți

prin sciința lor, alții prin elocința lor, alții prin pietatea lor și unii prin toate aceste calități unite împreună. Erau acolo aproape trei sute douăzeci de Episcopi și o mulțime de preoți și de diaconi, cari îi însoțiau. Erau și bărbați deprinși în arta de a disputa, cari erau gata să-i ajute și să dispună tratarea cestiunilor. Mai mulți Episcopi privind ^{Anul D.N. 325} sinodul cum ar fi privit un tribunal, ce ar fi întocmit spre ^{Constantin} a decide asupra afacerilor lor particulare, interveniră să se reformeze aceia ce le displăcea și prezentară împăratului memorii, ce conțineau obiectul plângerilor lor. Fiind-că împăratul era importunat mai în toate zilele cu acușaiuni de acest fel, el amână pe toate la o și hotărâtă. Când sosi ziua aceea, el dișe: «Tote aceste plângeri vor fi judecate «la ziua judecării, de către judecătorul comun al tuturor «omnilor. Nu'mi aparține mie de a le cunósce, mie care «nu sunt de cât un om, fiind-că acușaii și acușatorii sunt «Episcopi cari nu trebuiau să facă nimic și să-i supună «în a fi judecați de către alții. Să imităm milostivirea lui «Dumnezeu ertându-ne unii altora și renunțând la toate «aceste acușaiuni; să ne unim a examina cestiunile de «credință pentru care ne-am adunat.» După ce a vorbit ast-fel, el porunci să se arunce toate memoriile în foc și hotărî ziua în care să se începă a se discuta cestiunile pentru care se adunaseră. Mai înainte de a sosi ziua aceea Episcopii se adunară în particular, trimiseră să cheme pe Arie și fie-care își dete părerea sa. După lungi discuții, unii fură de părere să nu se introducă nimic nou contrar credinții și aceștia erau cei mai simpli, cari erau obicinuiți să credă adevărurile religiunii, fără a le examina cu prea multă subtilitate. Alții susțineau din contră, că nu trebuia să se urmeze credințele celor vechi fără să fie examinate. A fost acolo un mare număr de Episcopi și de alți clerici din suita lor, cari câștigară renume prin aceste discuții și cari se făcură cunoscuți împăratului și Curții. Atanasie diaconul Bisericii din Alexandria, care însoțise pe Episcopul său, avu chiar de atunci principala parte în această importantă afacere.

~~~~~

CAPITOLUL XVIII.

Două Filosofi convertiți la credința de către persoane simple.

La acel Sinod au fost și filosofi, cari se amestecară în discuții, unii de curiozitate să afle de ce era vorba, iar alții de necaz, că Religiunea lor începea să 'și părădă vađa și cu dorința de a disbina pe creștini și de a întreține neînțelegerea dintre ei. Se țice, că unul din ei profitând de elocința sa pentru a insulta simplitatea preoților, un om simplu, dar care avusese curagiul să mărturisescă în public credința sa în timpul persecuțiunii, neputându-și suferi îndrăsnéla îi propuse să discute cu dînsul, de și nu sciea nimic din arta de a raționa și de a vorbi. Cei mai puțin serioși cari cunosceau pe bătrân, rîdeaŭ de îndrăsnéla întreprinderii sale, iar cei mai serioși se temeau ca să nu se facă ridicol. Cu tóte acestea prin autoritatea ce el își câștigase, nepermițendu-le de a 'i impune tăcere, el putu vorbi ast-fel: «Filosófe! te conjur în numele lui Iisus Christos de «a mă asculta. Nu e de cât un Dumneđeŭ, carele a făcut «cerul și pămîntul și tóte cele vęđute, carele a făcut tóte «prin puterea cuvîntului seŭ și a întărit tóte prin sfințenia «duhului seŭ. Acest cuvînt pre care noi îl numim Fiul lui «Dumneđeŭ, avênd milă de rêtăcirea ómenilor și de necu- «noscînța în care trăiau ca dobitocele, a bine voit să se «nască din o femeie, a viețui între ómeni și a muri pentru «mântuirea lor. El va veni într'o đii ca să judece pre fie- «care pentru faptele vieții sale. Noi credem simplu tóte a- «cestea. Nu te mai încerca în zadar de a combate adevê- «ruri ce nu pot fi înțelese de cât prin credință și nu mai «căuta raționamente pentru a proba că ele au putut sau «n'au putut fi îndeplinite. Rêspunde'mi numai dacă cređi». Filosoful surprins de acest discurs, rêsponse că crede, mulțumi bătrânului că 'l-a învins, sfătui pe aceia a căror credință ținuse, de a urma pilda sa, spunêndu-le, că el fusese împins de o inspirație dumneđeescă să mărturisescă Religiunea creștină. Se țice, că Alexandru, Episcop de Constantinopole făcu o asemenea minune. Când Constantin se reintórse în acéstă cetate, câți-va filosofi i se plânseră de

Anul D.N.
325

Constantin

Anul D.N.
325

Constantin

schimbarea ce el făcuse în Religiune, și de noutatea cultului ce introdusese contra legilor tuturor predecesorilor săi și cerură să discute cu Alexandru asupra Religiunii. De și acest Episcop nu era de loc obicinuit în a disputa, el primi acésta din respect, față de voința Impăratului; și când toți filosofii fură adunați, el le dîse să alegă pe unul dintre ei spre a lua cuvîntul. Când ei aũ ales pe unul, Alexandru îi dîse: În numele lui Iisus Christos îți poruncesc să taci și îndată tăcu. Las să judece tótă lumea, dacă n'a fost o atât de mare minune de a lega ast-fel limba unui filosof, ca și aceia de a despica o pétră prin puterea cuvîntului, dupre cum am auzit, că a făcut odinióră un óre care numit Iulian, născut în Caldeea.

CAPITOLUL XIX.

Anul D.N.
325

Cuvîntarea lui Constantin adresată Episcopilor

Constantiu

Episcopii se adunau nêcontentit, și avênd pe Arie în mijlocul lor, examinau cu îngrijire aceea ce el rostise. Când sosi ziua în care trebuia să ia decisiunea, ei se adunară într'o mare sală a palatului, fiind-că Impăratul doria să fie și el de față. El trecu prin mijlocul lor, și aședându-se pe un scaun ce i se pregătise, le porunci să ședă pe băncile ce erau aședate de ambele părți de-alungul păreților. Atunci Eusebiu, supranumit Pamfilie se sculă și rosti un discurs în onórea lui Constantin. Indată ce isprăvi, acest Principe luând cuvîntul dîse :

«Mulțumesc lui Dumneđu pentru tóte, dar mai cu sémă
«pentru aceia, că mi-a făcut harul să adun în acest loc
«atâtea sfinți Episcopi. Nu'mi rămâne mai mult de cât a dori
«să vă vêd uniți în aceiași credință, ne găsind nimic mai
«întristător de cât neînțelegerile ce desbină biserica. N'am
«avut nici o dată durere mai simțitoare, de cât de a afla,
«că aveți între voi certuri ce n'ar trebui să aveți, fiind,
«precum sunteți, servitorii lui Dumneđu și împărțitorii pă-
«cel. Onórea ce am de a mă afla pe tron și de a servi
«pe același Domn și stăpân ca și voi, mă face să doresc
«un har care nu va fi mai puțin glorios voue de a'mi face

«cât și mie de a' l primi și anume: ca voi să examinați
«neînțelegerile și să le terminați, pentru ca să înălțăm toți
«împreună stégul păcei contra zavistiei demonului, care de
Anul D.N. 325
Constantin «turbare că am sdrobot puterea usurpătorilor și a tiranilor,
«ne-a ridicat aceste dispute și aceste certuri.» Impăratul
rosti acest discurs în latinesce și puse să fie esplicat și în
grecesce.

~~~~~

CAPITOLUL XX.

*Episcopii se unesc la aceiași învățatură. Partisanii
lui Arie sunt condamnați la isgonire.*

—•—

Episcopii începură apoi să examineze învățatura. Impăratul
îi asculta cu răbdare, aprobând pre acei ce ținea buna
credință, silindu-se a liniști pre cei îndărătnici și vorbind
tuturor cu bunătate, pre cât putea să'i înțelgă, nesciind
de cât slab limba Grécă. In fine ei se uniră și conveniră,
că Fiul lui Dumneđeū e de aceiași substanță ca Părintele
sėū. Se đice, că n'aū fost de cât șapte-spre-đece cari a-
probară mai întâiū învățatura lui Arie, dar că cea mai
mare parte din aceștia reveniră la părerea celor-l-alți. Im-
păratul atribuind unei rindueli particulare a lui Dumneđeū
potrivirea credințelor lor, declară că cei ce nu vor asculta
aceea ce s'a hotărit de Sinod, să fie condamnați la isgo-
nire, ca persóne ce s'ar împotivi judecății lui Dumneđeū
ínsuși. Cređusem mai întâiū de datorie să transcriū Sim-
bolul ce fu întocmit în acéstă sfintă adunare, spre a lăsa
posterității un monument public al adevărului; însă per-
sóne virtuose, cu care sunt legat prin o strinsă prietenie,
sfātuindu-mă să trec sub tăcere lucruri ce nu trebuiesc să
fie cunoscute de cât de preoți și de credincioși, am cedat
Anul D.N. 325
Constantin părerii lor Căci este probabil, că lucrarea mea va cădea
în mâinile unor persóne ce n'aū de loc cunoscință de tai-
nele nóstre.

~~~~~

CAPITOLUL XXI.

Arie e condamnat și cărțile lui sunt arse.

De și nu vrea să descoper nimic din aceia ce trebuie să rămână secret, totuși nu mă pot dispensa de a spune că Episcopii definiră, că fiul lui Dumređeu e de aceeași substanță cu părintele său și că ei înlăturară din biserică pe acei ce ȳic, că a fost un timp, când el nu era, că n'a fost mai înainte de a fi fost făcut, că a fost făcut din ceea ce nu era mai înainte, că el are o altă natură și o altă substanță ca părintele său și că e supus schimbării. Acastă mărturisire de credință a fost aprobată de către Eusebiu, episcop de Nicomidia, de către Theognis episcop de Nicea, de către Maris episcop de Chalcedona, de către Patrofil episcop de Scytopole, de către Secund, episcop de Ptolemaida în Lybia. Eusebiu, supranumit Pamfilie, părea că stă la îndoială cât-va timp de a o aproba sau nu; dar în sfârșit după ce a examinat-o, el o aprobă. Arie și partizanii săi fură exomuniați de către sinod și fu oprit de a intra în Alexandria. Scrierea ce el întocmise asupra acestei cestiuni și care avea ca titlu „*Thalia*“ fu condamnată, precum și expresiunile de care se servise spre a explica vederile sale. N'am citit această scriere, însă am auzit ȳicên lu-se, că stilul e un stil ordinar și fără șir asemenea aceluia al odelor lui Sotade. E bine de a se

Anul D.N.
325

sci, că de și Eusebiu episcop de Nicomidia și Theognis episcop de Nicea au consimțit la expunerea credinței ce se făcuse în sinod, ei nu iscăliară depunerea lui Arie. Impăratul Constantin îl trimise în exil și publică un Edict prin care era declarat ca eretic și porunci ca scrierile sale să fie arse, ca să nu mai rămână nici o urmă din învătătura sa, sub pedepsă de mörte contra acelor, cari în loc să ardă scrierile sale le va păstra. El scrise mai multe scrisori contra lui Arie și a aderenților săi. Intre altele scrise două către locuitorii din Nicomidia și din Nicea, spre a'i îndemna de a ține credința ce fusese propusă în Sinod, și de a alege Episcopii în locul lui Eusebiu și al lui Theognis pe care 'i codamnase la exil. El amenință prin aceluși scrisori de a pedepsi pre acei ce ar urma rătăcirile lor, și exprimă óre-care nemulțămire contra lui Eusebiu, pentru că

a favorisat odinioră partidul tiranului, și a urzit intrigi contra lui. Eusebiu și Theognis fiind alungați ast-fel din bisericile lor, Amfion și Chrest fură aleși în locul lor. După ce Sinodul a hotărît neînțelegerile atingătoare de credință, el regulă ca Sărbătorea Pascelui să se celebreze în aceeași di de totă biserica.

CAPITOLUL XXII.

Anul D. N.

325

Constantin

Acesiū, Episcopul Novatienilor e invitat să asiste la Sinod.

Se dice, că Impăratul Constantin dorind foarte mult să unescă pre toți creștinii, el invită pre Acesiū Episcopul Novatienilor de a asista la Sinod, și că arătându-i cele ce se hotărîse relativ la credință, și la celebrarea Sărbătorii Pascelui, 'l întreabă dacă consimte la acesta: și că Acesiū răspundându-i că nu era nimic nou în această definițiune, că el ținuse tot-deuna această doctrină și celebrase tot-deuna Sărbătorea Pascelui ast-fel, Impăratul 'imise, pentru ce dar ve d-spărțiți de la comunicarea acelora a căror învățătură țineți? Acesiū arătând deosebirea ce se nascuse între Novat și Cornilie sub domnirea lui Decie, și declarând că el ținea și credea, că acei ce sėvirșise după botezul lor vre unul din păcatele pe care Scriptura le numesc păcat de mörte, erau nevrednici de împărtășirea bisericii, și că ertarea acelor păcate, depinde numai de voința lui Dumneșeu, iar nu de voința preoților. Constantin 'i mise, ia o scară Acesie și sue-te singur la ceriū. Ceia ce mă convinge, că el 'i mise acesta, nu spre a'l lăuda, ci spre a'l muștra, că fiind om, el se considera scutit de păcat.

CAPITOLUL XXIII.

Pafnutie împedică să nu facă Sinodul un Canon, prin care obliga pre clerici la celibat.

Sinodul dorind să reformeze moravurile clericilor, făcu mai multe legi ce se chiamă Canóne. Unii din prelați pro-

punând să nu mai fie permis pe viitor Episcopilor, Preoților, Diaconilor, și Ipodiaconilor de a locui cu femeele ce luaseră în căsătorie înaintea hirotoniei lor, un anume Pafnutie se sculă și se opuse la acesta zicând, că căsătoria e o stare onorabilă, și o stare de castitate, că legea ce se propune ar fi cu greș de păzit și ar servi să dea loc la neînfrinare, atât clericilor cât și femeelor lor; că vechea tradițiune a bisericii era ca acei ce fuseseră înaintați la hirotonie în celibat să nu se mai pótă însura; dar că cei ce se însuraseră înainte de a fi hirotoniți să nu se despartă de femeele lor. Iată propunerea ce făcu Pafnutie, de și el nu era însurat. Sinodul o admise, și în loc de a face un Canon asupra acestui subiect, lăsă la libertatea clericilor de a face cum le-ar plăcea. Sinodul făcu mai multe alte Canóne pentru conducerea bisericii. Fie-care le póte ceti, pentru că ele sunt în mâinele întregii lumii.

CAPITOLUL XXIV.

Despre hirotoniile făcute de Meletie.

Anul D.N.
325

Constantin

Sinodul examinând puterea ce avusese Meletie în Egipt, hotări ca el să rămână în cetatea Liciei cu calitatea de Episcop, fără a face nici o hirotonie. În privința acelor ce primiseră de la el hirotoniile, Sinodul le permise să rămână în împărțășirea bisericii și în exercițiul slujbei lor, cu condițiune numai să nu aibă rang de cât în urma celor-l-alți clerici și că ar putea totuși să le urmeze după mórtea lor, dacă vor fi apreciați ca demni de popor și dacă Episcopul va consimți la acesta.

Iată ce găsi Sinodul de cuviință să rostască spre a pedepsi îndrăsnéla cu care Meletie usurpase dreptul de a hirotoni în prejudiciul lui Petru, Episcopul de Alexandria, carele mai pe urmă luă cununa martirului, în timpul, când fu nevoit să se retragă spre a evita furia persecuțiunii.

CAPITOLUL XXV.

Anul D. N.
325 *Onoruri făcute Episcopilor din partea Impăratului.*

Constantin

Când Sinodul și-a terminat lucrările, — se făcură în al douădecilea an al domniei lui Constantin, veselii publice, cari se reînoesc la toți zece ani, numărând de la începutul fiecărei domniri, — el dete o masă mare și daruri Episcopilor și când erau gata să plece spre a se reîntorce la bisericile lor, el 'i îndemnă să țină cu toți aceiași învățatură fără a mai avea între ei vre-o neînțelegere. Congediindu' el stărui să se roge lui Dumnezeu pentru dînsul, pentru familia sa și pentru Imperiū. El scrise la toate bisericile spre a le informa de cele ce se făcuse în Sinod și în deosebi bisericii de Alexandria, spre a o îndemna să primescă definițiunea ce se hotărise după o serioasă cercetare și o matură deliberare, de către un mare număr de Episcopi, plini de duhul lui Dumnezeu.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I-iŭ.

Anul D.N.

326

Constantin

Aflarea Crucii și a cuielor Mântuitorului

Sinodul din Niceea terminându-se astfel cum am spus, Episcopii plecară spre a se reîntôrce la bisericile lor. Constantin fu încântat de bucurie să-i vadă uniți în aceeași credință și spre a mărturisi lui Dumnezeu recunoștința sa pentru acésta, dispuse să se zidescă o biserică în Ierusalim la locul numit Calvariŭ. Elena, mama sa, merse în aceeași cetate în același timp, cu scop de a face acolo rugăciunile sale și de a cerceta sfintele locuri. Zelul de care era însuflețită pentru Religione o făcea să doréscă mai presus de tóte să găsească Crucea Mântuitorului. Inșă nu era ușor de a o găsi, precum nici mormintul seŭ, pentru că păgânii pentru a strivi Religia creștină în nascerea sa, umpluseră cu pămînt locul Învierii și al Calvarului, 'l închisese cu un zid și ridicase acolo un Templu în onórea lui Venus. Ei se convinseră, că atunci când creștinii ar voi să mérgă la locul de care vorbesc, s'ar crede că ei ar adora pe Venus, și că timpul ștergênd memoria primului obiect al cultului lor, n'ar lăsa de cât rătăcirea celui de al douilea, fără ca noi să avem vre un mijloc de a desamăgi popórele. Inșelătoria fu totuși descoperită și acest loc ce inimicii bisericii ascundeaŭ cu atâta îngrijire, fu arătat de un evreŭ care păstrase în memorie de la părinții seŭ, unde

Anul D.N.
326
Constantin

era vorbit despre acésta, saũ mai bine fu revelat în timpul somnului saũ altfel unor persoane pioase. Căci, când vroesce Dumneđeũ să facă ceva vedit n'are nevoie de serviciul ómenilor. Dupě ce aũ săpat din porunca Impěratului, se găsi de o parte mormintul, de unde Mântuitorul înviase și de alta, trei cruci și o scrisóre pe care erau scrise aceste cuvinte în ebresce, în grecesce și în latinesce : *Iisus din Nazaret, Impěratul Jidovilor*. Acéstă scrisóre fusese făcută și pusă deasupra capului Mântuitorului din porunca lui Pilat, precum e scris în Evangelie. Dupě tóte aceste, era fórte cu greũ de a recunósce adevěrata cruce, pentru că scrisórea fusese deslipită și crucele fuseseră aruncate fără regulă de către soldați, când deslegaseră trupurile. Istoria mărturisesc, că ei găsiră pe Mântuitorul mort pe cruce și că rădicěndu'l 'l dădură spre a'l îngropa. Iar celor doui tálhari, le sdrobiră fluerele pentru a le grăbi mórtea și aruncară crucele la întěmplare. Căci, fiind-că era târđiũ și pentru că se grăbeaũ să se retragă, e probabil, că ei nu ș'aũ dat osteníă de a le așeđa în rínduėla în care fuseseră puse pentru executare. Trebuea decí, ca Dumneđeésca putere să arăte vre un semn dupre care să se recunósca crucea Mântuitorului și íată semnul ce a binevoit a da. Era în Ierusalim o dómnă de bun ném, fórte bolnavă, la care merseră Macarie Episcopul acestei cetăți, cu Elena mama Impěratului și dupě ce aũ făcut rugaciunile sale, el declară adunării, că crucea prin care acea dómnă s'ar vindeca, aceia va fi recunoscută de cea adevěrată. Făcěndu-o decí să se atingă de câte trele cruci, cele douě dîntăiũ nu'í aduseră nici o alinare, iară cea de a treia o vindecă atăt de perfect, că îndată ce se atinse de ea, bolnava deschise ochiũ, 'și recăpătă puterea și se sculă. Se đice, că și un mort fu înviat tot în același chip. Partea cea mai mare din acéstă cruce se păstréază încă și astăđi la Ierusalim într'un sicriũ de argint. Cea-laltă parte fu trimisă cu cele trei cuie de Impěratésa Elena, lui Constantin fiul seũ. Se đice, că el făcu din ele o cască și o zăbală, ca și cum spre a îndeplini acéstă prorocie a lui Zahariea : *și va fi cea de preste fríul calului teũ sfínt Domnului celui Atot-puternic*. Nu e de mirare acéstă prorocie, fiind-că însuși págânii sunt de acord, că Sibilla făcuse o asemenea pđicere în acești termíni.

*Cât de fericit a fost lemnul, pe care Dumnezeu
a fost legat!*

Am spus toate aceste lucruri după cum le-am auzit la cei ce erau bine informați asupra lor, și cari le promisera din tradițiune, sau cari le scrisesera pentru a le împărtăși și altora.

CAPITOLUL II.

Pietatea Elenei, mama lui Constantin.

Impăratul Constantin, hotărînd, după cum am spus, de a face să se zidescă o biserică în Ierusalim, însărcină pe Guvernatori să aibă grijă, ca biserica să fie cea mai măreță și cea mai frumoasă posibil. Elena, mama sa făcu altele două, una la Betleem locul născerei Mântuitorului și alta pe muntele Olivelor, de unde s'a înălțat la ceri. Intre probele ce ea dădu de o pietate deosebită se țice, că ea făcu un ospet unui forte mare numar de sfinte feciore din cetatea Ierusalimului, că ea le dădu de spălat și le servi la masă. Visitând cetățile din Orient, ea făcu daruri bisericilor, îmbogăți pe acei ce fusesera lipsiți de averele lor, mângăe pe săraci, rechiemă pe exilați, liberă pe cei închiși în temniță și pe cei ce lucrau la metaluri. Atâtea fapte sfinte n'aũ remas lipsite de recompensa ce li se cuvenea. Ea s'a ridicat în cursul acestei vieți la culmea mărinii omenesci. Ea a fost proclamată Impărătesă; Ea a făcut să se bată monedă de aur cu imagina sa; Ea a luat bani din tesaurul de iconomie și a dispus de ei cum a voit. Morte sa n'a fost mai puțin glorioasă de cât vieța sa; căci murind la vârsta de opt-zeci de ani, ea a lăsat pre fiul seũ și pre nepoții seũ stăpâni ai lumii. Și dacă reputația ce remăne după morte face o parte din fericirea omenescă, numele seũ nu va putea să fie șters nici odată din memoria omenilor, fiind că sunt două cetăți, una în Bithinia și alta în Palestina, care'l vor conserva posterității.

CAPITOLUL III.

Intemeerea Constantinopolului.

Impăratul Constantin consacră toate îngrijirile sale pietății și înălța biserici în toate părțile Imperiului. El înălța cele mai mărețe biserici în cele mai mari cetăți, precum în Nicomidia, în Antiochia și în Bizanț. El întreprinse să înalțe pre acesta din urmă la o mărime egală cu biserica din Roma. Căci, după ce reuși în toate planurile sale și a terminat cu fericire războiele, el se hotărî de a întemeia o cetate care se pörte numele său, și care să nu fie mai puțin renumită de cât Roma. Pentru acest sftșrit el alese un plaiu dealungul Hellespontului, unde era mormintul lui Ajax și unde fusese odinioară lagărul Grecilor, când ei aseediară Troia. El proiectă acolo planul unei cetăți, și înălța porți ce se ved încă și astăzi, de cei ce călătoresc pe această mare. Inșă Dumneđeș i se arată nóptea în vis și-l porunci să alégă un alt loc. Conducându-l ca și de mână la Bizanț, cetate din Thracia, dincolo de Calcedonia, cetate din Bithinia, el i đise să o reclădescă și să-i dea numele său.

Dupre poruncile lui Dumneđeș, el adaogă zidurile cetății din Bizanț, făcu să se zidescă mulțime de case frumoșe; și pentru că nu era acolo îndestui locuitori spre a le umplea, a dispus să vină din cei mai distinși, atât din Roma, cât și din provinci. El impuse dăjdii spre a le întrebuinta la infrumusețarea cetății și la nutrirea poporului; făcu un hypodrom, fântăni, galerii, o numi Constantinopole și noua Roma, și o făcu Capitala Cetăților Imperiului, a laturilor de Nord de Orient și de amiađa-đi, de la Dunăre și cetatea de Duras, până la aceea de Cyrena și până la Lybia. Făcu acolo un Senat egal celui de la Roma, și-i atribui aceleași onoruri și aceleași privilegii ca acele de care se bucură Romanii. In fine el reuși în planul ce avea de o egala cu vechia Capitală a imperiului, fiind sigur că ea e și mai populată și mai bogată.

Nu pot atribui o creștere atât de grabnică și atât de extraordinară, de cât pietății locuitorilor și liberalității ce ei au făcut față de săraci. Ei au un zel atât de mare pentru credință, că mai nu e evreș între ei, nici păgăni pe

cari ei să nu-l fi convertit. Cetatea de Constantinople începând a porunci națiunelor în același timp, pe când Religiuinea noastră începuse să se răspândescă și să se desvolte, ea n'a fost nici odată pângărită prin templuri, prin altare, nici prin sacrificii deilor, afară de cât sub domnia lui Iulian, care autoriză idolatria pentru puțin timp. Constantin dorind în mod pasionat de a onora această cetate, care purta numele său, înălță acolo un mare număr de biserici frumoase. Dumnezeu mărturisi prin semne vădute, cât 'i era de plăcută dedicarea lor.

Cea mai renumită și mai frecventată, atât de către ai țării, cât și de către streini, e aceia, care e zidită în locul numit Hesties. Acum se numesce Mihailion. Ea e la dreapta celor ce merg în cetate prin Marea-Négră; nu sunt de cât trei-zeci și cinci de stadii pe mare, dar sunt mai mult de șapte-zeci pe uscat, când se ocolesce golful. S'a numit ast-fel, pentru că se crede că s'a arătat acolo sfântul Arhangel Mihail.

Eu pot mărturisi de binefacerile ce am primit prin mijlocirea sa; și adevărul despre cele ce spun, va fi confirmat prin experiența mai multor persoane, care alergând la Dumnezeu în bólele și în necazurile lor au simțit ușurare.

Ași fi prea lung, dacă așa vroi să spun cu de-amăruntul aceste vindecări miraculoase. Inse nu pot tăcea de a spune pre aceia a lui Aquilin, renumit avocat, cu care mă întâlnesc în toate zilele la tribunale.

Voiu spune deci ceea ce am văzut și ceea ce am auzit de la el însuși. Find cuprins de nisce friguri violente, ce proveniau din excesul bilei, el luă un medicament. Dar abia 'l luă și-l vearsă îndată; opintirea ce o făcu vearsându-o răspândi bila în corpul său în așa chip, în cât pelea sa i se coloră cu totul. El nu mai putea ținea mâncarea de atunci și medicii se desnădăduiau de vindecarea sa. Find ca pe jumătate mort, el duse slugilor sale să-l ducă la biserică cu nădejde sa de a se vindeca sa de a muri. Când fu dus în biserică, Dumnezeu i se arată noaptea în vis și-i porunci să ia o băutură compusă din miere, din vin și din piper. Și acea băutură 'l vindică, de și doctorii o credură prea caldă pentru o bólă ce provenea din bilă. Am auzit, că Probiun, medicul curții fu de asemenea vindecat, prin o vedenie extraordinară, de durerile ce avea la picîore. El se făcuse creș-

tin și aproba toate adevărurile Religiei noastre, afară numai că găsea straniu ca omenii să fie mântuiți prin cruce. Fiind-că avea această încredință în spiritul său, el avu o vedenie, care îi arătă crucea ce era pe altarul acestei biserici și-i declară, că de când crucea a fost consacrată prin suferințele Mântuitorului, nu se mai făcea nimic fără ea, prin slujba îngerilor, nici a omenilor, fie pentru binele comun al bisericii, sau pentru folosul particular al fie-cărui credincios. Neputând istorisi toate minunile ce s'au făcut în această biserică, am ales pre aceste între cele-lalte.

CAPITOLUL IV.

Anul D. N.

325

Constantin

Superstiția înlăturată de Constantin.

Cred că sunt obligat să spun cele ce porunci Constantin în privința unui loc ce e aproape de stejarul lui Manbri. Acel loc se chiamă acum Terebinte. El e la cinci-spre-dece stadii de Chebron și la douăsutecinci-deci de Ierusalim. Istoria Sfântă mărturisește, că Fiul lui Dumnezeu se arătă acolo lui Abraam cu îngerii, cari fuseseră trimiși contra Sodomiților și-i preșise că va fi părinte unui fiu. Locuitorii țării, acei din Palestina, din Fenicia și din Arabia se adunau acolo în toți anii în timp de vară, spre a celebra o sărbătoare foarte solemnă. Acolo e și un concurs foarte extra-ordinar de neguțători. Fie-care națiune și fie-care sectă are un motiv particular de a veni acolo. Evreii merg, pentru că ei se cred a fi scoboritori din Abraam. Păgânii pentru că îngerii s'au arătat acolo și creștinii, pentru că acela ce s'a născut din o Feciură pentru mântuirea omenilor, a bine-voit odinioară de a se arăta acolo unui om pios. Fie-care aduce acolo închinăciunile sale după ideea ce are despre religiune. Unii roga pe Dumnezeu și alții invocă îngerii, sau vârsând vin, aprinzând tămâie, jertfind un bou, un țap, un miel sau un cocoș. Căci ei păstrează cu îngrijire cea mai bună victimă ce au, spre a o mânca cu ru-dele lor în acea sărbătoare. Ei nu se apropie în acel timp de femeile lor de și ele se arată atunci în public mult mai mult împodobite de cât în zilele ordinare; și acesta sau

pentru respectul ce aŭ de sfințenia locului, saŭ de frică de a desplăcea lui Dumueđeŭ și de a atrage asupra-le pedepsele răsbunării sale. Ei nu'și permit nici cea mai mică libertate contrarie onestității, de și se culcă toți împreună sub corturi; căci nu sunt de loc acolo case, afară numai aproape de stejar și de puțul lui Abraam. Nu se scôte de loc apă din acel puț în tot timpul sêrbătorii. Unii aprindeau acolo lumînări prin o superstiție păgână; alții vêrsaŭ vin; alții aruncaŭ bani, plăcinte și aromate; și fiind-că apa era stricată prin amestecul tuturor acestor lucruri, nu beaŭ din ea de loc în acel timp. Sócra Impêratului Constantin, ducându-se în acel loc, în cursul timpului când se practicaŭ acolo tôte aceste superstiții, ea 'l înscințâ despre acêsta și îndată mustră pe Episcopii din Palestina, de neîngrijirea cu care ei suferiseră, ca sfințenia acestui loc să fie profanată prin nelegiuirea libațiunilor și a sacrificiilor, duple cum se arată prin scrisorile ce scrise asupra acestui subiect, lui Macarie Episcopul de Ierusalim, lui Eusebiŭ, supranumit Pamfilie, Episcopul de Cesaria și celor-l-alți Episcopi ai provinciei, prin care scrisorî le porunci de a dărîma altarul, de a arde statuetele și de a face planul unei biserici pentru ca acest loc, departe de a fi pângărit prin religiunea sacrificiilor păgânilor, să fie sfințit prin practicarea adevêratei religiuni. El le recomandă încâ de a-l înscințâ dacă vre unul ar continua să aducă jertfe acolo, saŭ de a face ôre care ceremonie profană, pentru ca să fie pedepsit duple cum ar merita. Guvernatorii și Episcopii îndepliniră cu exactitate cele ce erau poruncite prin aceste scrisorî.

CAPITOLUL V.

Dărîmarea Templurilor Țeilor.

Anul D.N.
381

Constantin

Fiind-că erau în întinsul Imperiului o mulțime de cetăți și de popóre, care printr'un rest de frică și de respect ce păstraŭ imaginilor Țeilor, rămâneaŭ legați de vechile superstiții și respingeaŭ religiunea creștină, Constantin se cređu obligat de a'î desamăgi și nu găsi mijloc mai bun

pentru acest scop, de cât de a'î obicînuî puțin câte puțin să desprețuască templurile și statuele. Pentru acesta el nu avu nevoie de ostași; căci poruncile sale fură executate în cetățî și în sate de către chreștinii curții sale. Locuitorii nu îndrăsniră să facă nici o împrotivire de frică de a fi maltratați, iar preoții vedîndu-se părăsiți de popor părăsiră acele statui ce le erau atît de precioase și care diceau că sunt scoborite din ceriî și ezpuseră la vederea a tótă lumea acele locuri unde ei erau obicînuiți să intre singuri. Statuile de aur și de argint fură topite spre a fi prefăcute în monedă. Cele ce nu erau de cât de aramă, dar care erau bine lucrate, fură trimise la Constantinopole unde servesc încă de podóbă în piețile publice, în Ipodrom și în palat. Acésta fu sórta statuei lui Apolon, prin care preotésa și spunea Oracolii sêi, a statuelor Muselor cari fură aduse de la Helicon, a Tripediilor de la Delfi, a statuei atît de faimósă a lui Pan, pe care statue Pausanias Lacedemonianul și cetățile din Grecia o consacraseră după victoria câștigată asupra Međielor. Se luară ușele și acoperîmintul templurilor, cari fiind părăsite ast-fel cădură cea mai mare parte în ruină. Se dărîmă cu totul templul lui Esculap, care era la Egida, cetate din Cilicia și acela al lui Venus, care era la Afaca, aprópe de muntele Liban și de fluviul Adoris. Aceste două templuri erau fórte renumite și fórte frequentate de cei vechi. Locuitorii din Egida publicaú că Dumneđu se arăta nóptea bolnavilor în templul lor și 'i vindică de bólele lor.

Anul D.N.
331
Constantin

Cât pentru templul din Afacă se vedea acolo în anumite zile un foc asemenea focului unei stele, care trecea pe de-asupra culmei muntelui Liban, și mergea de se stingea în apele fluviului. Și ei diceau, că acel foc era Uraniú sau Venus. Tóte acestea contribuiau minunat la planurile Împératului. Căci, unii vedînd, că templurile ce li se părăuseră odinióră atît de sfinte și atît de venerabile erau atît de mult desprețuite, în cât ele nu mai serveau de cât la a aduna paele și fânul, părăsiră propria lor religiune și și bătură joc de superstițiunea părinților lor. Alții pismuind fericirea ce aveau chreștinii de a fi stimați de Constantin cređuură de datorie să urmeze religiunii lor. Alții, examinând învêțatura nóstră fură îndemnați, orî prin vedenii și minuni, sau prin conferințele ce avură cu Episcopiî și cu Călugării, să-î re-

cunoscă adevărul. După acesta cetățile și națiunile întregi se convertiră de buna voie la credința creștină. Locuitorii din Majuma, port al cetății Gaza, cari aũ fost tot-déuna legați de vechele ceremonii ale păgânismului se supuseră de odată la învățătura lui Iisus Christos: Și în favórea unei atât de fericite schimbări, Constantin înalță satul la rangul de cetate, și-i dădu numele de Constanța, care era numele aceluia din fiii săi, ce-l era mai iubit. Am auzit, că Constantina, cetate din Fenicia primi acest nume tot cu o asemenea ocasiune. Ași fi prea lung, dacă așa insista să vorbesc de toate cele-lalte cetăți, cari îmbrățișară în acel timp de sine însăși credința creștină, și care și dărimară templurile și idolii spre a înalța bisericii adevăratului Dumnezeu.

Anul D.N.
331

Constantin

CAPITOLUL VI.

Convertirea mei multor neamuri streine.

Religiunea creștină răspândindu-se ast-fel în tótă întinderea Imperiului Roman, ea începuse să se răspândescă și între neamurile cele mai depărtate. Era deja mult timp de când cei ce locuiesc pe țărmurile Rinului, Celții cei mai depărtați de Galia, și cari se apropie de Ocean, Goții și cele-lalte popóre, cari sunt ca și ei vecini ai Dunărei o primiseră și o dată cu primirea ei se obicinuiseră cu un fel de de viețuire mai nobil și mai civilizat, de cât acela ce aveau mai înainte. Răsbóele ce avuseră Romanii cu streinii sub Domniile lui Galian și a succesorilor săi serviră de ocasiune la convertirea acestor popóre. Căci o mulțime însemnată compusă din deosebite națiuni trecând în acel timp din Thracia în Asia și făcând acolo o îngrozitoare sfricăciune, mai mulți preoți ce fuseseră aduși captivi, vindecară bolnavii și isgoniră demonii cu singur numele lui Iisus Christos, duseră o vieță sfintă și corectă, și biruiră invidia prin virtutea lor, ast-fel că aceste popóre creșură, că nu pot face nimic mai bine, de cât să-l imite și să recunoscă pre Dumnezeu, pe care ei 'l adoraũ. Fiind deci introduși de ei, în adevărurile religiunii nóstre, ei primiră

din mâna lor sfântul botez, și fură primiți la împărțășirea bisericii.

CAPITOLUL VII.

Convertirea Iberilor.

Anul D.N.
331

Constantin

Se dice, că sub domnirea aceluiași Constantin Iberii veniră la cunoștința lui Iisus Christos. Acesta e o națiune foarte numerosă și foarte războinică, și locuiește dincolo de Armenia, în spre partea Nordului. O creștină, ce era captivă între ei fu cauza că ei renunțară la superstiția părinților lor. Ea avea o credință și o pietate atât de statornică, în cât nu lăsa nimic din asprimea sfintelor sale exerciții în starea în care Dumneșeu permise ca ea să fie adusă și anume ca prizonieră între acești streini. Ea nu avea o mai plăcută ocupație de cât de a-și supune corpul la postiri, de a-și sfinți sufletul prin rugăciune și de a cinsti pe Dumneșeu prin laudele sale. Barbarii întrebându-o de ce și dă atâta osteneală: Ea le răspunde foarte simplu, pentru că Fiul lui Dumneșeu vrea să fie ast-fel servit. Barbarii mirați de acest răspuns, se informară de numele acestui Dumneșeu, și de chipul cum vrea să fie adorat. În acel timp se întâmplă, că un copil era bolnav, și mama sa l' duse pe la toate casele, spre a vedea de e cine-va, care să-l dea un remediu. Copilul fiind dus și la acea streină și ea i duse: Eu nu cunosc nici un remediu cu care trebuie să-l ung, nici cum trebuie să înlătur răul, dar cred, că Iisus Christos, care e Dumneșeu cel adevărat pre care-l adoresc, va vindeca pre fiul vostru. Și îndată punându-se la rugăciune, ea vindecă pre copil, pe când se credea că e aproape să-și dea duhul. Curând după aceea ea vindecă încă tot cu rugăciune pre femeea Regelui acelei țări, de o bătă primejdioasă, o introduse în adevărurile credinței lui Iisus Christos, și-i spuse că el e Stăpânul sănătății și al vieții, împărțitorul autorității, al puterii și al tuturor celor-lalte bunuri, de care pot să se bucure oamenii. Regina cugetând asupra adevărului cuvintărilor sale prin proba ce ea făcuse asupra virtuții ei, credu cu statornicie, îmbrățișă Religia creș-

tină și avea o stimă deosebită pentru această streină, care o introdusese în credința creștină. Regele surprins de o vindecare atât de grabnică și atât de miraculoasă, și informându-se de la Regina, femeia sa, despre cauza ei îi dîse, că trebuie să recompenseze pe acea streină. Regina îi răspunse, că ea nu pune nici un preț pe daruri ori cât de mari și bogate ar fi, și că nu se bucură de cât de cinstea ce se dă Dumneșului său. Pentru acesta, dacă vom vroi să facem ceva care să-i fie plăcut, și care în același timp să ne fie și nouă spre cinste și folositor, să adorăm pre acel Dumneșeu, care are puterea de a vindeca și de a mîntui, care menține când vroesce pre Regi pe tron, care smeresce pre cei mari, înalță pre cei mici, și liberăză pre cei asupriți. De și Regina repetă adese-ori aceleași cuvîntări și că ele se păreau probabile Regelui, bărbatul său, totuși el rămănea nehotărît, când se gîndea cât de nouă și stranie i-ar fi întreprinderea. Și continua de a fi încă legat prin ore-care respect de religiunea părinților săi. Câte-va zile după aceea mergînd la vînat, se ridicară de odată niște nori, care acoperiră sórele și cuprinséră pădurea cu un întunerec orbitor.

Toți cei ce erau în suita regelui împraștiindu-se, el rămase singur și ne sciind ce să facă, se gîndi la Iisus ^{Anul D. N.} Christos și se hotărî să-l recunoscă și să-l adóreze dacă'l va ^{Constantin} scăpa din acel pericol. De abea luase această hotărîre și norii se risipiră, aerul se luminează și sórele se arată. Regele scăpând ast-fel de pericol, povesti Reginei, femeia sa ceea ce i se întemplantase, trimise să cheme pe streină și o întrebă, în ce chip Dumneșeu vroesce să fie servit și adorat. După ce i-a explicat acesta, pe cât i-a fost posibil: el adună pe supușii săi, le expuse binefacerele ce primise de la bunătatea lui Dumneșeu și le explică principiile adevăratei religiuni, de și el nu fusese admis la participarea misterelor. În fine el convinse pe bărbați de a se face creștini, iar regina și streina convinséră pe femei. Indată după aceea întocmiră planul unei biserici, cu consimțămîntul întregii națiuni. Când partea internă era gata, ei pregătiră mașini spre a așeza colónele. Se dîce, că după ce au rîdicat două, ei depuseră multă ostenelă să ridice pe a treia, dar nu putură isbuti cu tótă dibăcia inginerilor și mulțimea ómenilor ce dedese ajutor. Venind séra și toți lucrătorii retrăgîn-

du-se, streina rămase singură acolo și rugă pre Dumneșeu totă noaptea ca să bine voiască să facă astfel, ca să se așeze colona. Colona nu era ridicată de cât pe jumătate și era atât de înfundată în pământ cu un capăt, că era cu neputință să o pôtă mișca cineva. Inșe Dumneșeu vroia să facă încă și acea minune prin această streină, spre a întâri din ce în ce mai mult credința Iberilor. Ei alergară dis de dimineță la zidirea bisericii lor și aũ rămas surprinși de a vedea, că colona ce ei n'o putuseră ridica de la pământ, era atârnată în aer d'asupra bazei sale și mărturisiră cu toții, că Isus Christos e singurul Dumneșeu. Colona se scoborî încetișor pe basa sa în prezența lor, fără ca cineva să se atingă de ea. Cele-l-alte aũ fost puse fără greutate și biserica isprăvită în scurt timp cu un zel de necreșut. După acesta Iberii trimiseră după sfatul streinei o ambasadă la Impăratul Constantin, spre a-i oferi alianța lor și spre a-i cere preoți. El primi cu bucurie scrierea despre convertirea acestor popóre la credința, în care sunt foarte tari încă și astă-đi și le îndeplini cu mare bucurie toate cererile lor.

CAPITOLUL VIII.

Convertirea Armenilor și a Persilor.

Religiunea creștină se întinse curind după aceea la națiunile vecine și primi o însemnată dezvoltare. Am aflat că ea fusese îmbrățișată încă mai din'nainte de către Armeni. Se đice, că Teridat, Regele acestei națiuni, fiind convertit la credință prin o minune ce se întâmplase în palatul său, dispuse să se publice printr'un crainic, că pe viitor toți supușii săi să mărturisescă credința creștină. Ea se răspândi îndată după aceea între națiunile vecine și făcu un minunat progres. Eũ cred, că cei dintâi Persi cari o îmbrățișară fură îndemnați la acesta prin exemplul locuitorilor Osroeniei și ai Armeniei și introduși prin convorbirile ce avură cu bărbații aleși din aceste două națiuni.

CAPITOLUL IX.

Creștinii persecutați de către Sapor.

Când numărul lor crescuse în cursul timpului și începuseră să se adune și a avea diaconii și preoții, Magii cari posedă ca de drept succesiunea Sacerdoțiului între Perși și Evrei, cari sunt ca din natură pizmași și inimici ai prosperității creștinilor, denunțară pe Simion, Archiepiscop de Seleucia și de Ctesifon, cetăți renumite din Persia, înaintea Regelui Sapor și-l pâră că are înțelegere cu Impăratul Romanilor.

Sapor dând creștinii acestor calomnii împovără pe creștinii cu imposite și însărcină să le percăpe pe nisce oameni nemilostivi, pentru ca asprimea cu care ei ar fi tratați și mizeria sub care ar geme, să-i silască să se lepede de credința lor. Porunci apoi să omore pe preoți, să dărime bisericile, să confisce vasele și ornamentele și să aducă înaintea lui pe Simion, ca pe un trădător și inamic al statului. Bisericile fură dărimate în scurt timp prin furia Magilor și a Jidovilor. Simion fu pus în lanțuri și adus înaintea Regelui, înaintea căruia și arată virtutea și curajul său. Căci acest Principe nechemându-l de cât cu scop de a-l chinui, el nu arată nici o frică și nici vroi măcar să se prosternă la pământ spre a-l saluta. Sapor întrebându-l cu mânie, de ce nu i se închină după cum avea obiceiul? Pentru că, răspunse el, altă dată nu mă aducea pus în lanțuri spre a mă face să mă lepăd de adevăratul Dumnezeu. Atunci făceam după obicei, însă acum nu-mi e permis să o fac, pentru că vin să lupt pentru apărarea bunei învățături și a adevăratei pietăți.

Regele i porunci să se închine Sorelui și-i promise să-l recompenseze, iar de nu l amenință să-l nimicască cu toți creștinii. Simion nelăsându-se nici înduplicat prin făgăduințe, nici sdruncinat prin amenințări și răspundându-i, că nu se va închina nici odată Sorelui și nu se va lepăda nici odată de religiuinea sa, Regele-l trimise în temniță, creștind că acolo ar putea să și schimbe credința. Usthazad, un bătrân Eunuc, care crescuse pe Sapor și care avea îngrijirea casei sale, vedându-l, se sculă spre a-l saluta cu respect. Simion de abia uitându-se la dînsul, îl muștră cu asprime de decadența cu care

adorase și se închinase Sorelui, după ce a mărturisit mai înainte religia creștină. Îndată Eunucul începând să plângă, lepădă haina albă eu care era îmbrăcat, luă alta neagră și care e haina de doliu și începu să strige la ușa palatului: Nenorocitul de mine, ce răsplată pot accepta de la Dumnezeu de care m'am lepădat, fiind-că Simion, care odinioară era amicul meu intim își întorce fața despre mine, fără a vroi să-mi vorbescă? Sapor trimițând să-l cheme și întrebându-l care e cauza durerii sale și a plângerilor sale, și dacă i s'a întâmplat vre-o nenorocire în familia sa, el răspunse: Nu mi s'a întâmplat nici o nenorocire lumescă, dar mai bine ar fi fost să fi vroit Dumnezeu să mi se fi întâmplat toate nenorocirile lumesci, de cât aceea ce mi s'a întâmplat! Regret de a trăi și de a vedea Sorele căruî m'am prefăcut că mă închin, spre a asculta poruncile voastre și de mult timp ar fi trebuit să mor, atât pentru că m'am lepădat de Iisus Christos, cât și pentru că v'am înșelat.

Anul D.N.
Constantin. Apoi se jură în numele lui Dumnezeu Creatorul cerului și al pământului că nu-și va mai schimba credința.

Convertirea atât de puțin așteptată a Eunucului, înfurie pre Regele foarte mult în contra creștinilor, pe cari-i învinovătea că l'a făcut să primescă religiunea creștină numai prin termecătorii. Cu toate acestea având puțină afecțiune pentru acest bătrân, el făcu tot ce putu, fie prin blândețe, fie prin asprime, spre a-i sdruncina statornicia sa. Dar când vădu că tot ce făcea nu servea la nimic, și că Usthazad protesta, că nu ar fi nici odată atât de nebun să se închine creaturilor, în loc să se închine Creatorului, el porunci să i se taie capul. Pe când executorii îl duceau la supliciū, el le ceru puțin timp spre a spune ceva Regelui, și îndată trimise să-i spună prin un eunuc a căruî credință o cunoscea. N'am nevoie de mărturia nimănui pentru a vă asigura de credința statornică cu care v'am servit din tinereța mea și pre Regele, părintele vostru fiind că sunteți mai bine informați despre acesta ca nimeni altul. Nu vă cer altă recompensă de serviciile mele, de cât de a nu permite ca acei ce nu vor ști cauza morții mele, se credă că o suferă fiind că v'am urdat, sau pentru că am fost dovedit părtaș la vre-o crimă oarecare. Pentru acesta vă rog de a porunci unui crainic să publice, că se taie capul lui Usthazad, nu pentru că a comis vre o crimă, ci

pentru că e creștin, și pentru că n'a vroit să se lepede de Dumneșul său. Sapor porunci unui crainic de a publica aceea ce dorea Usthazad; creștând că nimenea n'ar mai vroi să fie creștin, când vor vedea, că el nu cruță pre un bătrân ce fusese odinioară guvernatorul său, și care-l pastrase tot-déuna o statornică credință; și Usthazad o doria spre a ridica în cât-va scandalul idolatriei sale și spre a îndemna pre creștinii să móră cu statornicie, dupre exemplul său, în timp ce el sdruncinase credința mai multora cari se închinau Sóreului.

CAPITOLUL X.

Creștinii persecutați de către Sapor.

Simeon află în temniță mórtea ce suferise Ushtazad pentru apărarea credinții și aduse mulțumiri umilite lui Dumneșul de puterea ce i-a dat. Ziua următoare, care era a șasea a săptămânei, și care preceda imediat Duminica când se celebrăză serbătorea Invierii, Sapor porunci să taie și capul lui Simeon, care fiind adus cu câtă-va țile mai înainte din temniță la palat, vorbise în fața sa cu multă îndrăsnelă despre adevărul religiunei creștine și respinsese cu statornicie de a se închina lui și Sóreului. El porunci încă să scôță din temniță și pe alți o sută, între cari se afla episcopi, preoți, și alți clerici, și să-i omóre în fața lui Simeon. Pe când 'i ducea la locul de chin, primul din Magi înaintă în mijlocul lor, și-i întrebă, dacă vroea să-și păstreze viața adoptând religiunea Regelui și închinându-se Sóreului. Nică unul din ei ne vroind să primescă viața în așa condițiune, calăi începură să-i ucidă. Simeon 'i îndemna să suferă cu statornicie mórtea, cu nădejdea unei invierii gloriose, și le arată, cu autoritatea sfintei Scripturi, că mórtea suferită ast-fel, e o adevărată viață; în timp ce viața celor ce se lepădă de Dumneșul mișelesce e o adevărată mórte; că în curând ei tot vor muri, fără nici o violență streină, fiind că mórtea e o urmare firească a născerii; că după această viață, care e atât de scurtă, va trebui să dea sémă exactă de faptele sale, și să începă o altă

viéță, care va avea resplătiri vecinice pentru virtute, și pedepe vecinice pentru crimă. Că dintre tóte virtuțile nu e alta mai perfectă, nici mai gloriósă, de cât de a muri de bună voe pentru Dumneđeú.

Martirii ascultară cu bucurie acésta cuvintare a lui Simion și merseră veselí la mórte. Când aú fost omoriți, fu și Si-meon omorit cu doi preoți din biserica sa, dintre care unul se numea Abdecalas și cel-l-alt Anania.

CAPITOLUL XI.

Continuarea persecuțiunii.

Pusicie, intendent și director al lucrătorilor lui Sapor, care asista la acea síngerósă execuție, vedënd că Anania tremurá de frică, în momentul când se pregátea la muncă 'i díse: Inchide ochii, și fii cu bărbăție, căci în curënd vei vedea lumina lui Iisus Christos. Abia termină acest cuvint și fu prins și adus înainte a lui Sapor. El 'i mărturisi curat, că era creștin; și pentru că-l vorbi cu o mare libertate despre adevérul religiunei nóstre, și de nevinováția martirilor, el fu condamnat la un fel de mórte cu totul barbară.

Calăii îi strepunserá gátul deasupra mușchilor și pe acolo îi scósără limba.

Fíica sa, care dedicase lui Dumneđeú fecíoria sa, fu denunțată la moment și condamnată la mórte. Anul viitor, în díua când se serba amintirea patimilor Mántuitorului, și când se pregátea să serbeze amintirea Invierii sale, se publică în tótă Persia un edict, prin care se poruncia ca toți creștinii să fie pedepsiți cu mórte. Se díce, că a fost un mare număr, care a trecut prin ascuțitul sabiei. Magii căutară în cetăți și în sate pre acei ce erau ascunși, și mai mulți se oferiră de la sine, temëndu-se să nu se pară că trădéză pre Iisus Christos prin tăcerea lor. Mai mulți fură executați în palat, și între alții, Azadas eunucul, de a căruia perdere Sapor avu o simțitóre părere de rău. El opri după acésta să se mai ucidă fără osebire orí-ce creștin, și nu permise să se omóre de cât acei ce ar învăța pre alții doctrina creștină.

CAPITOLUL XII.

Martirul Tarbulei, sora lui Simeon.

Regina fiind coprinsă în acel timp de o bătă, Tarbula, sora Episcopului Simeon, feciōră piōsă, fu arestată cu sora sa, care fiind văduvă, renunțase la o a doua căsătorie, împreună cu o servitoare, carea ducea aceeași vieță de pioșitate.

Ele fură prinse după învinovățirile evreilor, că ar fi întrebuițat vrăji contra Reginei, spre răsbunare, că Simeon a fost omorit. Fiind că bolnavii cred lesne lucrurile cele mai triste și cele mai funeste, Regina dădu credemint acestei acușățiunii, și o primi cu atât mai bucurōsă, cu cât ea venea din partea evreilor, pe cari 'i credea foarte sincere în cuvintele lor, și foarte credincioși față de ea. Ea era aderentă religiunii lor și observa toate ceremoniile lor. Magii prindēnd pre Tarbula și pre cele-lalte două, le tăeră cu ferăstrăile, și legând corpurile lor pe niște furci, sfătuiră pre Regina să trecă prin ele, spre a sfărîma vraja și a fi vindecată de bōla sa. Se țice, că Tarbula era foarte frumoșă și că un Mag se îndrăgostise de ea și de aceea trimise să-i promită că o scapă împreună cu tovarășeie sale, dacă ar vroi să consimță la propunerea sa. Inse în loc să consimță la acēsta, ea 'i impută nerușinarea sa și alergă cu bucurie la mōrte, preferind mai bine să-și pērdă vieța de cât feciōria. Fiind-că prin edictul lui Sapor nu mai era permis de a persecuta fără osebite pre creștini, ci numai pre preoți și pre doctori, Magii făcură o cercetare asupra lor foarte exactă, în tōtă Persia, și mai cu sēmă în țerile Adiabeniienilor, unde se găsia un număr mai mare de creștini de cât în cele-lalte.

CAPITOLUL XIII.

Martirul Sfintului Aicepsima și a tovarășilor săi.

Ei prinseră în același timp pre Aicepsima, Episcop, și pre mai mulți clerici. Prindēndu-i, ei ținură sfat și liberară pre

clericî după ce i-au despoat de averile lor. Era acolo un preot numit Iacob, care urmă de bună voe pre Aceptsima, și obținu de la Magî permisiunea să rămână în temniță cu dinsul. El 'l servea cu bucurie și-i lega ranele sale; căci Magi 'l bătuseră cu biciu de curele spre a'l sili să se închine Sôrelui, și fiind-că n'a vroit să facă acêsta, 'l aruncară iarăși în temniță.

Două preoți, dintre cari unul se numea Aithalas și celalalt Iacob, și două diaconi Azadan și Abdies fură tratați, pentru aceeași pricină, tot în același mod. Mult timp după aceea, primul din Magî întrebă pre Regele, ce i-ar plăcea lui să facă cu acei prizonieri, și obținend permisiunea de a-i trata cum ar crede de cuviință, afară numai de se vor închina Sôrelui, el le făcu cunoscut părerea ce primise. Când ei i-au răspuns, că nici odată nu vor trăda pre Iisus Christos, nici se vor închina Sôrelui, el porunci să-i muncască cu o grozavă cruđime. Aceptsima muri rămânend statornic în credință. Corpul său fu luat și îngropat de către Armenii ce erau prizonieri la Perși. Cei-l-alți fiind bătuti cu biciul forțe cumplit, fără să móră de violența acestei pedepse, fură aduși iarăși în temniță. Aithalas fu din acest număr; lui i se rupseră brațele prin violența cu care 'l întinsese spre a'l bate, așa că nu mai putea să servască cu mâinile, ci trebuia să i se dea hrană în gură. A fost acolo un număr nenumărat de preoți, de diaconi, de călugări, de sfinte feciore și de alte persoane dedicate serviciului bisericii, a căror virtute fu încununată prin martir. Iată numele Episcopilor, după cum am aflat: Barbasim, Pavel, Gaddiab, Sabin, Mareas, Mocius, Ioan, Hormisdas, Papas, Iacob, Romas, Mares, Agas, Bochres, Abdas, Abdies, Ioan, Abraham, Agdelas, Sapor, Isac și Dausas. Acest din urmă fiind făcut prizonier de către Perși, și adus dintr'un loc numit Zabdee, el suferi mórtea cu bărbăție pentru apărarea credinții cu Mareabd Chorepiscop și aprópe cu două sute-cinci-deci de clericî.

CAPITOLUL XIV.

Martirul unui Episcop numit Mille. Crușimea lui Sapor contra creștinilor.

Mille suferi în acel timp martirul. El purtase mai înainte armele între Perși; însă după aceea renunțase la această meserie spre a urma modul de viață al Apostolilor. Se știe, că fiind hirotonit Episcop al unei cetăți din Persia, suferi acolo diferite munci, și că neputând convinge pe nimeni să se facă creștin, el pronunța blesteme contra cetății și o părăsi. Curînd după aceea cei mai distinși locuitori supărînd pre Regele, el trimise contra lor trupe cu trei-sute de elefanți; cetatea fu ruinată pînă în temelie, astfel că semăna grâu în locul chiar unde fuseseră odinioară casele. Mille merse din evlavie la Ierusalim, ne purtînd cu el de cît cartea Evangeliilor, și de aci în Egipt spre a vedea acolo pre călugări.

Sirienii, cari au scris viața sa, știu cît a fost plină de minuni. Eu nu voi spune nimic mai mult, nici de el, nici de alții, cari au suferit martirul în Persia. Ar fi cu greu să fac o povestire exactă de tot ce se referă la ei, și de a vorbi de numele lor, de țara lor, de felul muncilor lor, și de crușimile noi ce fură inventate contra lor: Voi spune numai, că se asigură, că bărbații și femeele, al căror nume se cunoște, se urcă la șese-spre-dece mii, și numărul celorlalți e atît de mare, în cît Perșii, Sirienii și Edesienii n'au putut nici odată să'l scie adevărat, cu toate măsurile ce luaseră spre a'l afla.

CAPITOLUL XV.

Constantin scrie lui Sapor în favoarea creștinilor.

Împăratul Constantin fu cuprins de o mare durere cînd află cruda persecuțiune ce suferea creștinii în Persia. Pe cînd el dorea din tot sufletul să-i liniștească, și nu sciea ce se facă spre acest sfîrșit, primi ambasadorii din partea lui Sapor.

După ce le-a acordat cererile lor, și congediindu-i, el creșu că a găsit o favorabilă ocașiune să scrie pentru alinarea creștinilor ce erau în Persia, și de a ruga pre Regele să'i trateze cu mai multă blândeță. «Nu e nimic, 'i scrisse el, în Religiunea lor, unde să se pótă găsi ceva de «blamat. Când ei vroesc să aline mânia lui Dumneșeu, «ei nu se servesc pentru acésta de cât de rugăciuni; căci «Dumneșeu lor nu iubesce de loc sângele. El nu cere de «cât curățirea unui suflet, care tinde la virtute și la pietate». Impăratul face apoi pre Sapor să spere, că Dumneșeu 'i va fi priincios de va trata omenesce pre creștini, și confirmă acésta speranță prin exemplul celor ce s'au întimplat atât lui Valerian cât și lui însuși. Cât pentru el, plecase atunci de la Ocean și de la extremitatea Occidentului cu ajutorul ceriului, ce-și atrăsese prin pietatea sa, și supusese sub ascultarea sa tot Imperiul, terminase cu fericire mai multe răsbóe, atât contra streinilor, cât și contra usurpătorilor casnici, și pentru acésta nu sacrificase nici jertfe, nici consultase pre ghicitori, ci făcuse numai o sfintă rugăciune, și purtase în fruntea armatei sale stégul crucii. Pentru Valerian, el domni cu mare fericire, pe cât timp se abținu de a persecuta biserica. Dar după ce începuse să persecute, dreptatea dumneșească 'l dădu Perșilor, și'l lăsa să péră ticăloșesce în mâinile lor. Iată ce scrisse Constantin lui Sapor în favórea creștinilor din Persia, nemulțumindu-se de a trata omenesce pre acei dintre ei, cari depindeau de sine, dar căuta să protégă încă și pre acei ce trăiau în țerile streine.

CAPITOLUL XVI.

Eusebiu și Theognis sunt restabiliți în bisericile lor.

Arie obținu curênd după Sinodul de la Nicea, permisiunea să iasă din locul unde fusese exilat, de și nu obținuse permisiunea de a se reîntórce în Alexandria. Vom spune în cursul acestei lucrări ceea ce făcu el spre a avea libertatea să se reîntórcă în Egipt. Eusebiu, Episcop de Nicomidia și Theognis, Episcop de Nicea se restabiliră puțin după aceea

în scaunele lor, și alungară pre Amfion și pre Chrest cari fuseseră hirotoniți în locul lor. Pentru a se restabili ast-fel, ei presentară Episcopilor o scrisoare, coprinzând un fel de retractare, în termenii următori: «De și am fost condamnați de către pietatea vóstră, fără să fi fost ascultați, noi n'am cređut de datorie să rupem tăcerea, spre a ne plânge de acéstă condamnare. Inșă pentru că nu e drept de a «o păzi într'un timp, când ea n'ar servi de cât a acredita calomnia în contra nóstră: Noi vă declarăm, că suntem uniți cu voi în aceleași credințe, că n'am căđut nici odată în nici o rétăcire, și după ce am examinat cu luare aminte termenul de consubstanțial, noi primim pacea din totă inima nóstră. Propunând pentru pacea și liniștea bisericii cugetările ce ne-au venit în spirit, și având grijă de a confirma pre acei, căroro noi eram obligați de a face acésta, am iscălit decisiunea credinții, fără a iscăli inșă anathemele. Și acésta nu pentru că am fi găsit ceva de blamat în decisiune, dar pentru că nu eram convinși, că acusatul să fi fost așa cum se ńicea despre el, și pentru că scrisorile ce el ne-a scris, și cuvintările ce el ținuse în prezența nóstră, ne obliga să avem despre dinsul alte vederi. Noi aprobăm și confirmăm prin acéstă scrisoare tot ce a plăcut vouă să hotăriți în Sfintul Sinod; noi aprobăm, nu pentru că ni se urășce de a rămânea în exil, ci pentru că nu vroim să dăm nici un motiv de a ne bătui de eresie. Dacă ne veți face harul să ne permiteți de a veni la voi, veți recunósce, că noi suntem în aceeași credință cu voi și cu desăvîrșire uniți la decisiunea vóstră. Acusatul, îndreptățindu-se de cele ce i se impută și fiind rechemat, ar fi straniu ca noi prin tăcerea nóstră să dăm probe calomniei contra nóstră. Vă rugăm deci, pentru dragostea ce aveți pentru Iisus Christos, de a înfățișa rugăciunile noastre împăratului și de a porunci grabnic față de noi cele ce veți crede de cuviință». Iată cum Eusebiu și Theognis schimbându-și credința, fură puși iarăși în posesiunea bisericilor lor.

CAPITOLUL XVII.

Atanasie e hirotonisit episcop de Alexandria. Despre tinerețea și educația sa.

În timpul acela Alexandru, episcopul de Alexandria simțindu-se aprópe de sfirșit, desemnă din orînduiala lui Dumneđeű, după cum sunt convins, pre Atanasie spre a fi succesorul seű. Se đice că acest din urmă încercă să fugă de frică de a fi hirotonisit și că Alexandru îl sili să primescă. Apolinarie Sirianul, mărturisesce despre acésta în acești termeni: «Nepietatea face un rėsboiű neconținut «pietății. Ea se declară mai întiű contra prea fericitului «dascál al acestui sfint om, căruia era supus, precum un «fiű e supus părintelui seű și apoi contra lui însuși, când «fiind chemat la demnitatea episcopală, el fugi spre a o «înlătura și fu găsit cu ajutorul lui Dumneđeű, care des- «coperise prea-fericitului seű predecesor, că el era care «trebuia să ocupe acel loc. Când el fu aprópe de mórte, «chemă pe Atanasie care nu era present. Un altul cu «același nume, care era de față rėsponděndu-i, el nu-i đise «nimic, pentru că nu pre el îl chemase și continuă neîn- «cetat de a chema, nu pre acel ce era de față, ci pre cel- «l'alt ce era absent și pre care îl hotări să-i urmeze. Prea- «fericitul Alexandru fiind plin de duhul prorociei đise: tu «gândesci că ai scăpat, Atanasie, dar n'ai scăpat, arătând «prin acésta că el era destinat să lupte». Iată ce spune Apolinarie. Arienii asigură, că după mórtea lui Alexandru atât acei ce urmaseră partidul seű, cât și acei ce urmaű partidul lui Meletie rēmaseră uniți și că episcopii din Thebaida și din Egipt adunându-se în număr de cinci đeci și patru conveniră împreună și-și promisera reciproc cu jură- mînt, de a nu alege de căt în comun acord un episcop de Alexandria, dar că șapte din acești episcopi hirotoniră în secret pe Atanasie contra voinței celor-lalți și contra jurămintului lor propriű și că din acésta pricină mai mulți atât din poporul căt și din clerul din Egipt se depărțară de împărțășirea sa. Căt pentru mine, eű sunt convins, că el a ajuns prin o orînduială particulară a providenții la demnitatea episcopală, fiind inteligent, elocent și curagios

spre a rezista planurilor inamicilor săi, ast-fel cum trebuia să fie un episcop în acel timp. El era foarte capabil de a învăța poporul și de a îndeplini celelalte funcțiuni păstorale și se pare, că el le-a învățat de la sine însuși. Se dice că i se întâmplă în tinerețea sa ceea ce voiți povesti aici.

Locuitorii din Alexandria serbăză în toți anii cu o mare solemnitate serbătorea a unuia din episcopii lor, numit Petru, care a suferit odinioară martirul. Alexandru săvirșind Liturgia în ziua acelei serbători după obiceiul, așteptă pe acei ce trebuia să prânzescă cu dînsul; fiind singur, el aruncă ochii în partea mării și vede de departe nisce copii ce se jucau pe țărmul mării și cari imitau ceremoniile bisericii. El observă cu plăcere această jucărie pe cât timp le credea nevinovate; dar când vede că acei copii reprezentau ceia ce e mai sublim și ceia ce e mai secret în mistere, el se turbură puțin și chemând pe cei mai însemnați din clericii săi, le duse de a aduce la dînsul pe acei copii și-i întrebă cu ce jucărie se jucau și ce făceau acolo și ce diceau. De o cam dată ei nu voră să mărturisă adevărul; dar în fine, siliți fiind de Alexandru, ei mărturisiră, că Atanasie era episcopul lor și că el botezase câțiva copii. Alexandru trimitînd să-i aducă îi întrebă cu deamănuntul despre cele ce Atanasie le făcuse și le dusesese când se jucau, despre cele ce el i-au învățat și ce-i răspuseseră ei; și recunoscînd, că regula bisericii fusese punctual observată, el vorbi despre acesta cu preoții săi și credură că n'ar trebui să boteze a doua oară pe acei copii, cari fuseseră atît de fericiți de a primi harul botezului în chipul acesta. El îndeplini numai cele ce depind cu totul de serviciul preotului. El trimise pe Atanasie și pe ceilalți copii, ce avuseseră rolul de preoți și de diaconi la părinții lor, recomanându-le de a-i învăța ast-fel, în cât să devină într-o zi demni de funcțiunile ce ei voiseră să imiteze. Curînd după aceia el luă pe Atanasie în casa sa și se servi de el în calitate de secretar. Fiind-că el era foarte bine crescut și studiasse gramatica și retorica, el dădu probe de înțelepciune și le știința sa înainte de a fi fost ridicat la demnitatea de episcop. Dar după ce fu ales spre a urma lui Alexandru, reputația sa crescu mult mai mult de cât mai înainte și fu susținută de o parte prin meritul virtuților sale și de alta prin mărturisirea marelui Antonie.

Acest sfânt pustnic mergea la el ori de câte ori îl chema și aproba credința sa asupra divinității fiului lui Dumnezeu. În fine, el fu tot-d'a-una amicul său intim și avea orore de inimizii săi.

CAPITOLUL XVIII.

Atanasie refuză să primescă pre Arie la împărțășire. Neînțelegeri între Episcopi.

Partisanii lui Arie și ai lui Meletie îl făcură foarte renumit: căci ori ce cursă-i întinseseră, el nu-l putură surprinde nici odată. Eusebiu, Episcopul de Nicomidia-i scrisese, spre a-l îndemna să primescă pre Arienii la împărțășirea sa, și-l amenință de ai face mult rău, dacă ar refuza să-i primescă. Atanasie neînduplicându-se, nici la rugămintele sale, nici la amenințările sale și susținând, că nu trebuia nici de cum să se primescă în biserică autorii unei noi erezii și care fuseseră condamnați de Sinodul de la Niceea. Eusebiu făcu ast-fel, în cât Impăratul permise lui Arie să iasă din locul unde fusese exilat.

Voiu spune îndată în ce mod se petrecu acesta: Episcopii avură atunci neînțelegeri între ei, atingătoare de termenul de consubstanțial, pe care ei îl examinară cu multă exactitate. Unii credeau, că nu l'ar putea aproba fără negleguire, fără a ridica Fiului lui Dumnezeu subsistența sa, și fără a cădea în rătăcirea lui Montan și a lui Sabeliu. Cei ce-l susțineau n'aveau mai puțină îndepărtare de apărătorii credinței contrarii, pre cât aveau de păgâni și credeau că ei introduceau ca și dinșii, pluralitatea Dumnezeilor. Eusebiu, supranumit Pamfilie, și Eustație, Episcop de Antiohia luară mai mare parte de cât cei-l-alții în această dispută. Căci de și mărturiseau amândoi, că Fiul lui Dumnezeu are propria sa substanță, totuși ei nu incetau de a se învinovăți unul pe altul, ca cum nu s'ar fi înțeles. Eustatie învinovăția pe Eusebiu că a alterat ceea ce se hotărise în Sinodul de la Niceea și Eusebiu susținând, că el aproba tot ce se hotărise în acel Sinod, imputa lui Eustație, că ținea la rătăcirea lui Sabeliu.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul de la Antiohia.

Adunându-se un Sinod în Antiohia, Eustație fu depus din scaunul acestei biserici. Cea mai mare parte dic, că el n'a fost depus de cât din ura pentru că susținea credința Sinodului din Niceea și pentru că învinovăția de Arianism pe Eusebiu, supranumit Pamfilie, pe Paulin Episcopul de Tyr și pe Patrofil, Episcopul de Scythopole, a căror credință urmau mai toți Episcopii din Orient, de și s'a căutat un alt pretext, care era de a-l învinovăți, că a desonorat prin crimele sale demnitatea Sacerdoțiului. Depunerea sa ațîță o rescolă atît de mare, că puțin a lipsit să nu ia armele poporul. Acesta 'i făcu fôrte mult rău înaintea Impăratului, căci îl bănuia că a fost autorul acestei neorîndueli. El trimise totuși un oficer din palatul său pentru a o liniști prin singura sa autoritate și fără a da vre-o pedepsă. Acei ce depuseră pe Eustație, creștînd că simțimîntul lor ar fi îmbrățișat de toți, dacă ar putea pune pe scaunul bisericii din Antiochia un om, care să fie din partidul lor și tot de odată să fie cunoscut de Impărat și în mare vață pentru învătătura și elocința lui și pentru acest sfirșit aruncându-și ochii asupra lui Eusebiu, supranumit Pamfilie, ei scriseră Impăratului, că poporul dorea de a-l avea ca Episcop. Este adevărat, că el fusese cerut de către toți atît din popor cât și din cler, cari nu erau amici cu Eustație. Inșă el scris Impăratului, spre a se apăra de a primi acéstă demnitate; și Impăratul aprobând apărarea sa, pentru că era oprit prin regulile bisericii de a trece de la o Episcopie la alta, îi scris, că era fericit de a fi creșt demn să fie Episcop nu al unei cetăți, ci al lumii. El scris și poporului din Alexandria, spre a-i arăta, că nu trebuie să dorască pre Episcopul unei alte cetăți, fiind-că nu trebuie să dorască bunul altuia. In fine scris Sinodului și în scrisórea sa făcu laudă modestiei ce avea Eusebiu de a refusa Episcopia cetății din Antiohia. Și pentru că aușise, că Eutroniu din Capadocia și George din Aretusa erau doui preoți cu o doctrină fôrte ortodoxă, el recomandă Episcopilor să hirotonisască pe unul din doi, sau pe un

altul óre carele ce'l vor crede demn. Episcopii primind acéstă scrisóre hirotonisiră pe Eufroniu. Am aflat, că Eustație a suferit acéstă acusațiune calomniósă și acéstă depunere nedréptă cu multă moderațiune. Era un om, carele, afară de marea sa probitate, câștigase o mare elocință, dupre cum se vede din lucrările sale ce sunt întocmite într'un stil demn de cei vechi și cu o mare eleganță și puritate.

CAPITOLUL XX.

Maxim urméză lui Macarie în conducerea bisericii din Ierusalim.

Marcu care urmase lui Silvestru și care condusesese fórté puțin timp după dñsul biserica din Roma, murind, Iuliu fu ales spre a-í ocupa locul. Cât pentru biserica din Ierusalim, Maxim îi luă conducerea după Macarie. Se dice, că acest Macarie îl hirotonisise episcop de Diospole, însă că poporul din Ierusalim, pentru curagiul cu care mărturisise numele lui Isus Christos și pentru renumele celorlalte virtuți ale sale, îl opri, pentru că îl desemnase în taină spre a le fi într'o di păstorul lor. Téma de a nu se produce o rěscólă, fu cauza că s'a ales un alt episcop de Diospole și că a lăsat pe Maxim la Ierusalim, pentru a-și îndeplini acolo funcțiunile sarcinii episcopale, împreună cu Macarie. Acei ce au examinat acéstă afacere cu îngrijire, asigură că Macarie consimți la dorința poporului ce avea de a opri pe Maxim și după ce l'a hirotonisit episcopul de Diospole, se căi că nu l-a destinat mai bine spre a-í fi succesor în vederea purității credinții sale și a felului cum o mărturisia, care îl făcea atât de iubit poporului. El se temea ca nu cum-va Eusebiu și Patrofil, partizanii ai lui Arie, să alégă unul după mórtea sa, care să fie aderent al rătăcirii lor; și se temea de acesta cu atât mai mult temeiu, cu cât ei ațâțaseră deja turburări în timpul vieții sale și nu se ținea în liniște de cât numai după ce i-au înlăturat de la împărțășirea sa.

CAPITOLUL XXI.

*Unirea dintre partisanii lui Arie și ai lui Meletie.
Rătăcierea lui Arie favorisată de Eusebiu și de
Theognis.*

Neînțelegerea iscată între Egipteni, nu putuse încă să fie terminată. Sinodul din Niceea condamnase în mod absolut eresia lui Arie și primise pe partisanii lui Meletie cu condițiunile pe cari le-am spus. Când Alexandru se întorse în Egipt, Meletie îi dădu înapoi bisericile ce i le usurpase și petrecu restul vieții sale în cetatea de Lyco. Puțin timp după aceea simțindu-se aproape de sfârșitul său, el numi pe Ión amicul său intim, spre a fi succesorul său, contra hotărârii Sinodului și produse ast-fel noui turburări. Când Arieni vădură că sectatorii lui Meletie turburau biserica, începură și ei să se misce. Căci, după cum se întâmplă adese ori, că se despart în asemenea ocațiuni, unii aprobară doctrina lui Arie; cei-lalți susținură că era drept că acei ce fuseseră hirotonisiți de Meletie, să aibă conducerea bisericii. De și sectatorii lui Meletie și acei ai lui Arie fuseseră în trecut de diferite păreri, ei se uniră atunci din zavistie fiind-că poporul era foarte unit cu preoții bisericii catolice și se uniră și ei împreună contra clerului din Alexandria; atacară pe inimicii lor comuni și se apărară contra lor, ast-fel că cu trecerea timpului, cei ce erau de părerea lui Arie, fură numiți Meletieni în Egipt, de și aceștia nu avuseseră nici o neînțelegere cu catolicii, afară numai aceea ce se atinge de primat și de conducerea bisericii; în timp ce Arieni țin aceeași doctrină ca și Arie. Insa de și unii și alții nu erau uniți în ceea ce privesce fondul cestiunei și se condamna unii pre alții în adâncul inimii lor, ei și ascundeau intențiunile spre a reuși în ura comună ce aveau contra catolicilor, și spre a-și ajunge planurile lor. Meletienii discutând adese-ori după aceea asupra materiilor contestate, admiseră credințele arienilor și începură să le susțină. Aceste neînțelegeri întăritară din nou spiritele, ast-fel că mai mulți atât din cler cât și din popor se despărțiră de la împărtășirea celor-lalți. Se renoi disputa atingătoare de părerea lui Arie, la Constantinople și

În mai multe alte cetăți și mai cu sémă în acele din provinciile Bithiniei și ale Helespontului. În fine se țice, că Eusebiu Episcopul de Nicomidia și Theognis, Episcopul de Niceea, corumpënd pre Secretarul în păstrarea căruia Constantin încredințase actele Sinodului din Nicea, 'și sterseră iscăliturile lor, și avură cutezanța să propoveduască, că Fiul lui Dumneđeu nu trebuie să fie numit consubstanțial cu Părintele său. Se țice, că Eusebiu fiind pârît despre această înaintea Imperatorului, el 'i răspunse cu o mare îndrăsnelă: Dacă această haină, 'i țice el, ar fi fost tăetă în prezența mea, n'ași țice nici odată că părțile sunt de aceeași substanță. Impêratul fu fôrte supărat de a vedea renăscându-se cestiuni, pe care el credea că Sinodul de Niceea le stinsese cu desevîrșire. El găsi mai cu sémă fôrte rêu că Eusebiu și Theognis au primit la împărtășirea lor pre ôre-cari locuitori din Alexandria, a căror doctrină nu era de loc ortodoxă, și pre cari Sinodul 'i supusese penitenții, și pre cari el însuși 'i alungase ca pre principala autori ai turburărilor. Unii asigură, că el 'i condamnă la exil pentru această pricină. Dar am spus deja, ceea ce aflasem despre această din povestirea acelor ce erau mai bine informați asupra acestei cestiuni.

CAPITOLUL XXII.

Intrigile Arieniilor și ale Meletienilor contra Sfintului Atanasie.

Eusebiu și Theognis fură cei dintâi autori ai tuturor re-
lelor de care suferi Sfintul Atanasie. Fiind-că aveau mare
vađa pe lângă Impêratul, ei 'l întrebunțară pentru a face
ast-fel, în cât Arie cu care erau legați și cu prietenie și
cu credința, să fie restabilit în Alexandria și Atanasie să
fie alungat. Ei 'l acusară înaintea Impêratului că a ațîțat
tôte turburărilor de care biserica era neliniștită, că a închis
singur ușa celor ce doreau din tötă inima lor să reintre
în ea; că spre a restabili pacea și buna înțelegere, numai
el singur trebuia să fie depărtat. Aceste acușățiuni erau
sprijinite de către un mare număr de Episcopi, și de către
alți clerici cari erau cu Ioan, ce pretindea că e fôrte or-

todox, și cari atribueau lui Atanasie și Episcopilor de partidul său toate violențele ce fuseseră comise precum, aprinderea bisericilor, otrăvirile, chinurile și uciderile. Însă când Atanasie a scris Împăratului, și prin scrisoarea sa a imputat sectatorilor lui Ioan, că hirotonia lor era nelegitimă, că ei rasturnaau ceea ce se stabilise la Sinodul din Niceea; că profesau o periculoasă învățătură; că intentaui acușățiunii calomnioase și ațîtau răscóle contra celor ce țineau o doctrină ortodoxă, privitoare la divinitate, acest principe nu sciea cui să dea creșemint. Fiind-că el era foarte necăjit de acușățiunile ce amëndouă partidele formaui necontentit, și că nu dorea nimic mai mult de cât pacea, el scrise lui Atanasie să numai refuze nimăruui intrarea în biserică, și dacă va afla că a refuzat-o, 'l va isgoni din Alexandria. Iată termenii scrisórei sale: «Fiind-că cunósceți părerea mea, «nu închideți biserica nimăruui din cei ce vor dori să intre «în ea; căci dacă voiui afla, că ați închis'o, voiui trimite să «vă depună și să vă ducă în afară de Alexandria». Însă Atanasie scriind iarăși lui Constantin și convingendu-l, că Arienui nu trebuiauui nici de cum să fie admiși la împărtășirea bisericéscă, Eusebiu se desnădėjdui de a'și ajunge planurile, în cât timp Atanasie le-ar împedeca și cređu de datorie să se desfacă de el orui prin ce mijloc ar fi. Pentru că n'avea însă nici un pretext de a face o întreprindere atât de mare, el promise Meletienilor să le fie favorabil pe lângă Împăratul, numai să vroescă ei să intenteze o acușățiune contra lui Atanasie. Ei il acuseră decui mai întâiui, că a impus Egiptenilor o dajdie asupra tunicelor de in, și acusatórii asigurară că el le-a cerut, partea lor din acea dajdie. Însă Apis și Macarie preóți ai bisericii din Alexandria, cari erau atunci la curte se siliră de a înlătura acéstă calomnie. Atanasie fiind chemat spre a răspunde la acésta, fu încă acusat că a conspirat contra Împăratului și că a trimis în acest scop o cutie plină cu aur unui óre-care numit Filumen. Însă Împăratul recunoscënd adevérul permise lui Atanasie să se reíntórcă în țara sa și scrise poporului din Alexandria că e un bărbat cu o sănătósă învățătură, și de o perfectă dreptate, și că recunoscuse, că el avea Duhul lui Dumneđu și că nefiind acusat de cât din zavistie nevinováția sa triumfase asupra calomniei. Și pentru că el aflase încă că erau mari neîntelegeri în Egipt în privința

lui Arie, și a lui Meletie, el îndemnă pre popor prin aceeași scrisore să reflecteze serios asupra judecăților lui Dumnezeu să trăească în bună înțelegere, că a rămas încântat de convorbirea ce a avut cu el; și să depărteze pre acei ce turburau pacea. Iată cum acest Principe lua toate îngrijirile posibile spre a restabili dragostea și unirea între credincioși.

CAPITOLUL XXIII.

Sfântul Atanasie e pe nedrept acusat, cum că a tăiat mâna lui Arsenie.

Aceste dintâi acușatiuni ne reușind Meletienilor, ei întentară altele noi; una că Atanasie a spart un vas, ce servea la celebrarea Sfintelor mistere, și alta că a ucis pre Arsenie, că l-a tăiat brațul spre a se servi cu el de a face vrăji. Se țice, că acest Arsenie era un cleric care comițând ore-cari crime se ascunsese de frică să fie dovedit și de a fi pedepsit de către Episcopul său. Acusatorii lui Atanasie căutând pre acest Arsenie cu îngrijire și găsin-du-l, 'i promiseră tot felul de protecțiune, și 'l duseră în secret într'o Monastire la un preot din amicii și din partidul lor numit Prim. După ce l-au ascuns ast-fel, ei publicară pretutindenți că Atanasie l-a omorit. Ei plătiseră pre un călugăr, numit Ioan spre a 'l face să sprijine acéști acușatiune. Svonul despre acésta răspândindu-se pretutindenea, și ajungând până la aușul Impăratului, Atanasie se temu ca să nu fie condamnat de judecători preveniți, și întrebunță pre atâta dibăcie pre câtă răutate avea în inimici săi, și nu uită nimic spre a împedeca, ca adevărul să nu fie întunecat prin calomnie. Era cu greu de a nimici acușatiunea alt-fel, de cât arătând, că Arsenie ce se țicea că el l-a omorit, e viu.

El trimise deci să 'l caute pe un diacon de a căru cre-diță era foarte asigurat. Acest diacon ducându-se în Thebaida, află de la nisce călugări că era ascuns la Prim, și mergând acolo, nu găsi pre Arsenie pre care 'l duseseră în Egiptul de jos, la primul svon al sosirii sale; însă el găsi acolo pre Prim și pre Ilie unul din amicii săi ce se țicea, că a dus pre Arsenie aiurea, și 'l denunță pre amândoi Coman-

dantului trupelor din Egipt, carele întrebându-î ı̄ făcu să mărturisescă, că Arsenie e viū; că el fusese ascuns în casa lor, și că se găsește în Egipt. Atanasie avēnd grijă că tōte acestea să fie raportate lui Constantin, acest Principe ı̄ scrisese ca el să continue a-și îndeplini funcțiunile sale cu sîrguința obicinuită, fără să se supere de cursele ce Meletienil ı̄ întindeau, că el sciea, căci nu i-au făcut de cāt din zavistie aceste acușaiuni calomniose ce turburaū pacea bisericii, și că ı̄ va pedepsi duple asprimea legilor de nu se vor linisci. El porunci ca scrisorea sa să fie cetitā înaintea a tot poporul, pentru ca fie-care să cunoscā intențiunea sa. Meletienil mirați de aceste amenințări, trăirā în ȳre-care linisce. Cu tōte acestea tōte bisericile din Egipt se bucuraū de o pace deosebitā sub conducerea unui atāt de mare Episcop, și prosperaū din ȳi în ȳi prin mulțimea de necređut, atāt de păgāni, cāt și de eretici, pe cari el ı̄ convertea la credință.

CAPITOLUL XXIV.

Indienil se convertesc la Religiunea creștinā.

Am aflat, că în timpul acela, poporele cele mai depărtate de Indiil, ce n'a auđiserā nimic din predicarea sfintului Bartolomeu, furā convertite la credință prin predicarea unui preot numit Frumentius. E necesar de a aminti cu ce ocaziune a fost el hirotonit, spre a arāta, că Religiunea creștinā nu e o invențiune omenescā, duple cum o pretind ȳre-cari înșelātori, ce spun minciunile cele mai decăđute. Ceil mai renumiți Filosofi ai Greciei au avut curiositatea să călătorescā în țerile streine. Platon amicul lui Socrat a stat mult timp în Egipt, spre a afla misterele acestui popor. El s'a dus și în Sicilia, spre a vedea acolo munți de unde ies fluvii de foc, care inundānd cāmpiile le făcura atāt de sterpe, în cāt nu pot produce nici arboril, nici grāne, întocmai ca și cāmpiile din Sodoma. Empedocle, faimosul Filosof, care a explicat doctrina sa în versuril eroice, observānd cu atenție acele focuril și cercetānd cauza isbucniril lor, se aruncā în lāuntru, fără să scie pentru ce vrea ast-fel de mōrte. Democrit, din Insula de Cō mărturisesce el însuși,

că a călătorit mult, și a petrecut opt-zeci de ani în țările streine. Mai mulți alții din ce cei mai înțelepți ai Greciei, atât vechi cât și moderni au fost coprinși de aceeași curiozitate. Merope, Filosof născut în Tyr, cetate din Fenicia, vroind să le urmeze exemplul, se duse până la Indi însoțit de doi tineri ce erau rude cu el, și pe cari-i învêța, dintre cari unul se numea Frumentius și cela-lalt Edesius.

După ce au cutreerat Indiile și au văzut acolo tot ce i-au plăcut, se hotărî să se reîntorcă pe un vas ce era gata să plece pentru Egipt. Vasul ancorând la un port spre a lua apă și ore care provisul, Indienii cari rupseseră alianța ce era mai înainte între ei și între Romani, îi prinseră și-i uciseră pe toți cei ce erau pe vas, afară de Frumentius și de Edesius, a cărora tinerețe le insuflă compătimire. Ei îi făcură dar Regelui lor, carele numi pe Edesius, paharnicul său și pe Frumentius a cărui credință și prudență o recunoscă îndată, visternicul său. După ce ei l'au servit în curs de mai mulți ani cu o perfectă credință, când era aproape să móră, i-a liberat și le-a permis să se ducă unde le va plăcea. Ei avea gândul să se reîntorcă la Tyr. Insa Regina'i rugă să rămână la curte și să ia conducerea afacerilor, până ce Regele, fiul său va fi în vîrstă de a governa prin el însuși. Ei se înduplecară la rugămintele acestei principese și luară administrația Regatului. Frumentius, fie de la sine însuși, sau prin o inspirație dumnezească, se informă dacă sunt creștini în Indi, sau neguțatori Romani. Când se găsiră din aceștia și-i aduseră la dînsul, el îi primi cu multă bunătate și le porunci să zidescă biserici spre a se aduna în ele și spre a servi pe Dumnezeu după obiceiul și ceremoniile ce se observa în totă întinderea Imperiului Roman. Când Regele ajunse la vîrsta de maturitate, ei îl rugară și pe Regina muma sa de a le permite să se reîntorcă în țara lor. De și plecarea lor fu foarte întristătoare pentru acest Principe și Principesă, totuși ei nu consimțiră să mai rămână. Edesius se duse la Tyr spre a-și vedea părinții acolo și după puțin timp fu înălțat la cinstea

Anul D.N. preoției. Frumentius preferând pietatea și serviciul lui Dum-
Constantin) neșeu, iubirei de patria sa și de rudele sale, se duse la
Alexandria, vorbi acolo cu Atanasie, îi descrise starea în
care era religiunea creștină în Indi și nevoia ce aveau de

un Episcop. Adunând preoții ce erau atunci în clerul său și convorbind cu el asupra acestei cestiuni, fu de părere că nimeni n'ar fi atât de propriu ca Frumentius spre a fi Episcop de Indi, fiind-că el aruncase deja acolo primele semințe ale credinții. Frumentius reîntorcându-se deci în Indi, îndeplini acolo cu atâta demnitate funcțiunile sarcinei episcopale, în cât n'a fost mai puțin admirat de cât un apostol. Dumnezeu îl făcu renumit prin minunile și prin vindecările extra ordinare.

CAPITOLUL XXV.

Sinodul din Tyr. Depunerea sfintului Atanasie.

Răutatea inamicilor sfintului Atanasie născu noui încurcături și ațîțară contra lui ura Impăratului și un mare număr de acusatori. Principele importunat de plîngerile lor și de strigătele lor, convocă un sinod la Cesareea, cetate din Palestina. Téma ce avu Ațanasie de a fi apăsât prin meșteșugirile lui Eusebiu, Episcopul de Cesareea, ale lui Eusebiu Episcopul de Nicomidia și ale altora din partidul lor, îl împiedică de a veni la acel Sinod, de și a fost invitat. El amână timp de trei-deci de luni de a se înfățișa la Sinod, cu toate stăruințele ce se întrebuintară spre a-l face să vină. Dar în fine, el fu constrîns să se ducă în acea cetate. Episcopii din orient ce erau acolo adunați îl siliră să răspundă la acușatiunea formată contra lui, din partea lui Ión, prin Calinic Episcopul și prin Ischirion preotul. Capetele acestei acușatiuni erau, că el distrusese un vas ce servea la celebrarea sfintelor Mistere; că răsturnase scaunul Episcopal; că de mai multe ori pusese în fiare pe acest Ischirion și că l'a acusat în mod calomnios înaintea lui Higin, guvernator de Egipt; că a aruncat cu pietre în statuile Impăratului; că a depus pe Calinic, Episcopul de Pelusa, ce se împărtășise cu Alexandru, din ură că a refusat să se împărtășescă cu dînsul, până ce se va fi justificat de ceea ce era acusat, că a încredințat conducerea bisericii din Pelusa unui preot numit Marcu, de și el fu sese depus; că a pus sub paza soldaților pe Calinic, l'a

muncit și l'a târit înaintea Tribunalelor. Pe lângă acestea erau mai mulți Episcopi din partidul lui Ión, precum Euplu, Pachomie, Isac, Achilas și Hermeon, cari-l acusaă, că a comis violențe și ultragii. Mai mult, ei îl acusaă toți împreună că n'a fost ridicat la demnitatea episcopală de cât prin călcarea de jurămint a câtor-va persoane; pentru că Episcopii se uniseră cu toții, că nici unul nu va fi hirotonit, mai 'nainte de a se justifica înaintea lor de crimele ce'i erau imputate; că i-aă înșelat nevrouind să le dea nici o satisfacere de când ei se despărțiseră de împărțășirea sa; ci din contră, că le-aă făcut violențe și i-aă aruncat în temniță. El reînoiră după acésta acusațiunea, că a o-

Anul D.N. 335. morit pe Arsenie și că i-a tăiat mâna; și pe cum se în-
timplă de obicei în afacerile unde mai mulți conspiră spre

Constantin a perde pe un inamic comun, apărură de odată noui acusatori, cari pînă atunci trecuseră tot-déuna de amici a-î acusatului. În fine se citi o scrisore coprinđend aclamațiunile ce făcuse poporul din Alexandria cu acéstă ocasiune și prin care aclamațiuni se părea că refusa să se adune în biserică, ca duple obicei. Atanasie fiind silit să se justifice și înfățișându-se de mai multe ori înaintea judecătorilor, respinse unele din acusațiuni ce erau formate contra lui și ceru timp spre a răspunde la cele-l-alte. El era într'o extremă nehotărîre, când se gâdea la trecerea ce aveau acusatorii săi pe lângă judecatori, numărul sectatorilor lui Arie și ai lui Meletie, cari erau gata de a depune contra lui, indulgența de care usaă către acusatorii săi, după ce el le-aă dovedit calomni, precum era cazul lui Arsenie, căruia se đicea că el i-a tăiat brațul și în cazul unei femei, căreia se đicea, că el îi dăduse bani spre a o conrupe. Se recunoscuse forțe lămurit, nu numai falsitatea, ci încă și nelegiuirea acestor două acusațiuni. Pe când acea femeie acusa pe Atanasie în prezența Episcopilor că a violat'o, Timoteiă, preotul bisericii din Alexandria care era lângă Atanasie și care se înțelesese cu el de a răspunde acestei femei îi đise: Ce! eă te-am violat? Femeea-i răspunse da! și-i arată împrejurările locului și ale timpului. Cât pentru Arsenie, Atanasie îl presintă înaintea judecătorilor, probă că el avea două mâini și două brațe și ceru ca acusatorii săi să mărturisescă despre brațul și despre mâna ce ei arătaseră spre a'și sprijini calomnia lor. Se đice, că acest

Arsenie aflând că Atanasie era acusat că l'a ucis și era în mare supărare pentru această pricină, fugi din locul, unde'l ascuseseră și veni la Tyr în ziua precedentă zilei când era să se judece.

Aceste două acușățiuni fiind respinse ast-fel, nu se făcu^{Anul D.N.} nici o mențiune de cea dintâiu în actele Sinodului; pen- ^{335.}tru că ea se păru prea contrariă onestității și buneii cu-^{Constantin}viințe. Cât pentru cea de a doua, acuatorii credeau să se justifice cu prisosință, dicend că un episcop numit Plusian arsesse casa lui Arsenie din porunca lui Atanasie și apoi l-aū legat de un stâlp și l-aū bătut într'un mod crud ; și în fine, l-aū închis într'o temniță strimță și că găsind mijloc de a fugi, el se ascusesse și că ei aū avut dreptate să credă, că el murise, fiind-că nu se mai arăta; că reputațiunea ce el își câștigase prin curagiul cu care el își mărturisise credința în timpul persecuțiunii, făcendu'l prea iubit episcopilor din partidul lui Ión, ei il căutaseră cu tótă îngrijirea ce le fusese posibilă. Când Atanasie reflecta asupra tuturor acestor împrejurări, nu se putea opri de a se teme de succesul judecării, nici chiar de a se teme că inimizii săi să nu-i întindă vre-o cursă spre a-l perde. In fine după mai multe ședințe Sinodul fiind în mare încurcatură și desordine și acuatorii strigând în mod sgomotos cu o mulțime de alte persoane ce erau în jurul scaunelor, că Atanasie era om violent, un scelerat, un om nedemn de sacerdociu și că trebuia să fie depus. Cei ce erau puși din partea împăratului spre a menține ordinea și disciplina, il scóseră în taină, de frică să nu fie sfîșiat de către acei furioși. Iar el când vădu că nu putea să rămână în Tyr în siguranță, nici să spere vre-o dreptate de la judecătorii săi, cari erau devotați inimizilor săi, se duse la Constantinopole. Sinodul il condamnă în absență, il depuse și il opri de a se mai întorce în Alexandria, spre a nu face acolo rescóle. Sinodul restabili pe Ión și pe acei din ^{Anul D.N.}partidul său în funcțiunile hirotoniei lor, declarând că ei ^{335.}fuseseră cu nedreptul lipsiți de ele. Acești episcopi trimi-^{Constantin}seră apoi împăratului o relațiune de aceea ce făcuse în adunarea lor și scriseră și celor-lalți episcopi spre a-i însciința să nu mai întrețină mai mult nici o împărțășire cu Atanasie, pentru că el fusese dovedit criminal, fapt de care luaseră cunoscință și că modul cu care el s'a retras dă-

dea loc să se creadă că era vinovat de crimele pentru care ei nu putuseră să-l judece. Ei declarară apoi, că au fost obligați să-l condamne după cum făcuseră. Mai întâiu pentru că în loc de a se presenta în anul precedent la Sinodul ce împăratul convocase la Cesareea, el a făcut pe episcopi să aștepte prea lung timp și a desprețuit toate ordinele principelui. Mai mult, pentru că episcopii adunându-se la Tyr, el a venit acolo cu o mare suită, cu scop de a face rescălă, că câte odată a refusat să se justifice de crimele de care era acusat, câte odată a adresat ocări Prelaților și câte odată a refusat să se supună judecății lor. Ei țiseră prin aceiași scrisore, că el fusese într'un mod arătat dovedit, că a distrus un potir și că acesta era justificat prin raportul lui Theognis episcopul de Niceea, al lui Maries episcopul de Chalcedona, al lui Theodor episcopul de Heracleea, al lui Valens, al lui Ursace și al lui Macedonie, cari fuseseră trimiși într'un sat din Egipt, unde faptul se petrecuse, spre a se informa despre acesta. Iată modul cu care acești episcopi prezentară capetele de acușățiune ce fuseseră propuse contra lui Atanasie și le reprezentară cu aceiași artă cu cari procedéază Sofiștii în scop de a le da óre-care față.

Au fost cu toate acestea mai mulți prelați în acel Sinod cari creșură, că condamnarea era nedreptă. Se țice că Pafnutie mărturisorul luă pe Maxim, episcopul din Ierusalim de mână spre a-l îndepărta, țicând că mărturisorii lui Iisus Christos, cărora li s'au scos ochii și li s'au tăiat nervii piciorilor pentru apărarea numelui său, nu trebuie să șadă într'o adunare de nelegiuți.

CAPITOLUL XXVI.

Sfințirea unei biserici, zidită de Constantin la Ierusalim.

Biserica Calvarului ce se numesce marele Martir fiind isprăvită în al trei-decelea an al domnei lui Constantin, unul din secretarii săi, numit Marian, duse din partea sa o scrisore către episcopii adunați la Tyr, spre a le porunci să mērgă cu grabă la Ierusalim și să sfințescă noua bi-

serică. De și acest principe dorea foarte mult această sfințire, el nu voise însă, ca episcopii s'o scie, mai înainte de a-și fi terminat neînțelegerile dintre ei. Acești episcopi ducându-se deci la Ierusalim sfințiră biserica și o mulțime însemnată de bogate podobe ce nu se puteau vedea fără admirare. Din acest timp s'a celebrat în toți anii sərbătorea acestei sfințiri cu o solemnitate atât de mare, în cât s'a făcut multor acolo botezul, căci multe persoane vin din toate părțile lumii spre a visita sfintele locuri.

CAPITOLUL XXVII.

Arie e rechemat din exil de către împăratul și-i presintă confesiunea sa de credință.

Episcopii cari urmau răcăirea lui Arie găsiră atunci o ocasiune favorabilă de a căuta restabilirea sa și aceea a lui Euzoius, făcând ast-fel, ca să se țină un Sinod în cetatea de Ierusalim. Iată cum ajunseră ei la acest scop.

Un preot care lăuda neconținut pe Arie, avea onorea să viziteze adese ori pe Constanția, sora împăratului Constantin. Nimeni nu scia la început că el avea ast-fel de simțiminte, însă când a devenit în destul de familiar cu această principesă pentru ca să i le pótă descoperi și luă libertatea de a se plânge ei de nedreptatea, de care suferea Arie și anume ca să fie obligat să trăiască departe de țara sa și de purtarea lui Alexandru episcopul de Alexandria, care îl înlătură de la împărțășirea bisericii. Stima, îi dăse el, ce-și câștigase în popor, născu zavistia acestui episcop contra lui. Constanția cređu, că acest preot îi spunea adevărul, dar nu întreprinse nimic totuși contra decisiunilor Sinodului din Niceea.

Cădënd într'o hólă de care ea cređu că nu pótă să se vindece, rugă atunci pe împăratul fratele său, care venise să o cerceteze, ca să-i acorde ultima grație ce avea să-i cêră. Acestă grație fu de a onora cu prietenia sa pe preotul de care vorbesc și de a-i da cređemînt, ca unui om foarte ortodox. Pentru mine, adaogă ea, sunt aprópe de mórte și nu mai am nici o grije de această vieță. Sin-

gura frică ce-mi rămâne, e ca să nu vi se întâmple vre-o marea nenorocire, precum ar fi pierderea imperiului, sau în fine să nu suferiți vre-o pedepsă teribilă de la dreptatea dumnezească, pentru că ați condamnat omeni nevinovați la exil, după insinuările celor răi. De atunci împăratul primi pe acest preot în dragostea sa și dându-i de mai multe ori libertatea să vorbească cu el despre aceleși lucruri despre care el vorbise cu Constanția, sora sa, el creșu că trebuie să examineze din nou afacerea lui Arie, ori că dădea creșemint cuvintărilor acestui preot, sau că avea numai scopul de a-l îndatora în urma recomandațiunii surorii sale. Curând după aceea el rechemă pe Arie din locul unde se găsea exilat și-i ceru mărturisirea credinței. Arie evită toate expresiunile noi ce el inventase mai înainte și nu se servi de cât de termenii cei mai simpli și cari sunt adese ori întrebunțați în sfinta Scriptură. Pe lângă acesta el încredință cu jurămint că ținea această învățatură și că nu avea nici un înțeles ascuns în sufletul său. Iată cum era formulată acea profesiune de credință.

Arie și Euzoius preoți, prea religiosului Impărat și prea iubitului de Dumneșeu Constantin, stăpânul nostru.

«Dómne împérate! vă expunem credința noastră, după cum pietatea voștră ne-a poruncit și vă mărturisim în scris înaintea lui Dumneșeu, că noi și cei ce sunt cu noi credem sincer aceea ce urmază. Noi credem într'un singur Dumneșeu, Tatăl a tot puternic și în domnul nostru Iisus Christos, fiul său, pre carele l-a născut mai înainte de toți veci, Dumneșeu cuvintul prin carele toate s'a făcut ce sunt în ceriș și pe pămînt, carele s'a pogorit pe pămînt și s'a făcut om, carele a suferit mórtea, a înviat, s'a suit la cer, de unde iarăș va veni să judece vii și morți. Credem în sfîntul Duh, în învierea morților, în viața vecilor, în împărăția cerului, în o biserică catolică răspândită în tot pămîntul. Noi am învățat această credință din sfintele Evangeli, unde Mântuitorul dice Apostolilor săi: Mergînd învățați, toate némurile, botezându-i pre ei, în numele Tatălui, al Fiului și al sfîntului Duh. Dacă noi nu suntem în această credință și dacă nu pri-

«mim cu adevărat pe Tatăl, pe Fiul și pe sfântul Duh după cum biserica catolică și sfânta scriptură ce noi urmăm în toate învață, Dumnezeu să ne fie judecător și în vécultăceasta și în cel viitor. Pentru acésta rugăm foarte umilit pe pietatea vóstră, împărate, prea iubit de Dumnezeu, că fiind-că avem onórea de a fi membri ai clerului, și pentru că ținem credința bisericii și înțelesul scripturii, să ne împace cu acésta biserică care e mama nóstră, pentru ca cestiunile și disputele zadarnice fiind curmate, să întretinem toți împreună pacea și să facem lui Dumnezeu rugăciuni solemne, pentru prosperitatea imperiului și pentru gloria familiei vóstre». Unii asigură, că acésta mărturisire de credință era viclé ă și de și se părea contrară învățaturii lui Arie, ea era în adevăr conformă ei; pentru că era alcătuită în termeni vagi, cărora se putea da felurite înțelesuri. Impăratul credu că Arie și Euzoius erau în aceiași credință cu episcopii Sinodului din Niceea și avu mare bucurie. Cu toate acestea el nu întreprinse de a-i restabili în împărtășire, fără participarea și aprobarea aceloră cari după regulele bisericii sunt judecătorii învățaturii. El îi trimise deci la episcopii cari erau atunci adunați în Ierusalim, cărora le scrise să examineze mărturisirea de credință ce dăduse Arie și Euzoius și să judece afacerea lor favorabil, ori că vor cunoște, că ei țineau o învățatură ortodoxă și că n'a fost condamnați de cât din zavistia inamicilor lor, sau că neavând cuvânt să se plângă de condamnarea ce li se făcuse, ei au schimbat mai pe urmă credința. Cei ce doreau de mult timp să-i admită la împărtășire rămaseră încântați de a fi găsit acésta ocaziune și scriseră îndată împăratului, bisericii din Alexandria, episcopilor și clericilor din Egipt din Libya și din Thebaida spre a-i îndemna să-i primescă, fiind-că împăratul aproba credința lor și că aprobarea acestui principe era confirmată prin aprobarea întregului Sinod. Ei adaogă în josul scrisorii lor mărturisirea de credință a lui Arie și a lui Euzoius. Iată ce s'a făcut cu multă căldură în acest Sinod din Ierusalim.

CAPITOLUL XXVIII.

Scrişoarea lui Constantin. Exilul sfintului Atanasie.

Sfintul Atanasie fugind din cetatea Tyr, dupre cum am spus, veni la Constantinopole si se plânse Impăratului de nedreptatea cu care fusese judecat şi-l rugă să facă de a se examina în prezenţa sa aceea ce se hotărîse în cetatea Tyr. Impăratul găsind această cerere foarte dréptă scrisc Episcopilor în aceşii termeni: «Nu sciũ ce a hotărît adu-
«narea vóstră în încurcătură şi în desordine; dar se pare
«că ea a hotărît ceva în prejudiciul adevărului şi că ne-
«înţelegerile vóstre căroro nu vroii nici de cum să puneşi
«capăt, vė împedică de a considera aceea ce e plăcut lui
«Dumneđeũ. Înşă providenţa dumneđeéscă va risipi aceste
«neînţelegeri şi mē va face să recunosc, dacă aţi avut óre-
«care grijă de adevěr şi dacă n'aţi judecat din prietenie
«saũ din ură. Doresc ca să veniţi aici în grabă, spre a-mi
«da sémă de aceea ce aţi făcut. Veţi sci pricina pentru
«care vė chiem ast-fel. Pe când intram călare în această
«cetate fericită pe care o privesc ca patria mea şi pe care
«am numit-o cu numele meũ, Episcopul Atanasie, a apă-
«rut atât de neaşteptat în mijlocul stradei cu alţi căşi va
«ce-l însoţeaũ, în cât am fost surprins de acesta. Dumne-
«đeũ care vede tóte 'mĩ e martur, că nu l'am recunoscut
«de o cam-dată şi că a trebuit ca unii din suita mea să-mĩ
«spună, cine era şi de ce venea să se plângă. Nu vorbiĩ
«cu el îndată. Fiind-că stăruia să-i dau o audienţă şi eũ
«'i-o refusam şi puşin a lipsit chiar că să poruncesc să-l
«înlătore, el imi đise cu mai multă libertate şi îndrăsnelă
«ca mai 'nainte, că mē ruga numai să vė poruncesc să
«veniţi aicea, pentru ca el să pótă a se plinge în prezenţa
«vóstră de nedreptăţile ce suferise. Acestă rugăciune pă-
«rėndu-mi-se raşională şi conformă dreptăşii domnirii mele,
«am hotărît să vė scriũ spre a porunci ca toşi cei ce aũ
«asistat la Sinodul din Tyr să vină îndată în urma mea,
«spre a mē face să recunosc prin fapte, dreptatea jude-
«căşii ce aţi făcut mie, đic pe care nu veşi refusa să mē
«privişi ca un credincios servitor al lui Dumneđeũ. Pietatea
«mea a restabilit pacea în tótă lumea şi a făcut să se bine-

«cuvinteze numele lui Dumnezeu de națiunile, ce nu cunoscea nici cum mai înainte adevărul. Și e evident, că cine nu cunoște adevărul, nu cunoște pe Dumnezeu. Barbarii au învățat să cunoască și să-l servescă prin mijlocul meu, când ei au vădit, că el avea grijă în toate împrejurările de a mă protege: și ei îl respectă încă de frică ce au de puterea mea. Inșă noi cari părem că desvălim misterile milostivirii sale, căci nu voiș dice, că le păzim, nu facem nimic care să nu tină la discordia și la ruina nămului omenesc. Veniți deci toți aicea în grabă și fiți siguri, că voiș face tot posibilul spre a conserva legea lui Dumnezeu și spre a sdrobi pe inimicii săi, cari sub aparența unei sfinte mărturisiri introduc grozave blesteme». Acastă scrisore a Impăratului înspăimântă pe unii din Episcopi și-i făcu să se reîntorcă la bisericile lor. Eusebiu, Episcopul de Nicomidia și acei din partidul său, veniră la Constantin și-l încredințară, că Sinodul din Tyr nu rostise nimic, de cît foarte drept contra lui Atanasie și luând de marturi pe Theognis, pe Maris, pe Teodor, pe Valens și pe Urzacie îl făcură să credă, că el a sfărîmat un potir. In fine, calomniile lor învinsesă nevinovăția, saũ că Impăratul a dat credemint cuvintărilor lor, saũ că spera, că Episcopi ar întreține pacea între dînșii când Atanasie ar fi îndepărtat, el îl isgoni la Treva, cetate din Galia, unde fu condus îndată după aceea.

CAPITOLUL XXIX.

*Alexandru, Episcopul de Constantinopole refusă să primescă pre Arie la împărtășirea bisericii.
Mórtea lui Arie.*

Arie se duse în Egipt după Sinodul din Ierusalim; inșă neputend fi admis la împărtășirea bisericii de Alexandria, se reîntorse la Constantinopole. Fiind-că toți cei ce susțineau învățătura sa și cari erau legați prin înțelegere cu Eusebiu, Episcopul de Nicomidia, se dusesesă acolo cu scop de a ține un Sinod. Alexandru, Episcopul acestei cetăți seAnul D.N. sili de a împedeca adunarea; dar neputend reuși la acesta, 336. el refusă pe față să admită pre Arie la împărtășire, și de-Constantin

clară că nu era nici drept, nici conform regulilor bisericii de a răsturna învățătura Episcopilor ce se adunaseră la Sinodul din Niceea, din toate părțile lumii. Când partisanii lui Eusebiu vădură că nu puteau îndupleca pe Alexandru prin cuvintele lor, ei 'l încărcară cu ocări și-l amenințară cu jurământ, că dacă el nu va primi pe Arie la împărțășire, până în o sută de zile, 'l vor depune, și vor alege un alt Episcop în locul său, care ar consimți să se împărțășescă cu Arie. Ast-fel se despărțiră. Partisanii lui Eusebiu așteptău termenul ce ei fixase spre a pune în lucrare răsbunarea lor, iar Alexandru se ruga lui Dumnezeu să bine-voiască a înlătura efectul ameninț rilor Eusebienilor. Nimic nu-i pricinua atâta supărare, ca cunoștința ce avea, că Impăratul se lăsase să fie prins în partidul inamicilor său. În ajunul zilei ce fusese fixată, el se prosternă la pământ înaintea altarului, și se rugă lui Dumnezeu totă noaptea de a nu permite să se pună în lucrare proiectele ce se formaseră. Spre séra aceleeași zile, Arie având durere în pânțec întră într'un loc destinat pentru satisfacerea necesităților naturii. Fiind-că el rămăsese prea mult timp acolo, unii din cei ce-l așteptău intrară acolo și-l găsiră mort.

Acest mod de a muri nu fu privit de totă lumea în același fel. Unii cred, că prea marea lucrurie ce avea de bunul succes al intervenirilor sale 'i pătrunseră inima și-l asfixiă de o dată. Alții au cređut că acest fel de mórte era pedépsa nelegiurii sale. Acei cari susțin părerile sale au răspândit vetea că a fost omorît prin mijlóce nedemne.

CAPITOLUL XXX.

Părerea Sfintului Atanasie asupra morții lui Arie.

Anul D.N. Nu va fi de prisos să amintesc aici aceea ce a scris
336. Atanasie Episcopul de Alexandria asupra acestei cestiuni.
Constantin «Arie, dice el, care a fost autorul acestei eresii și tovarășul lui
«Eusebiu, fiind chemat de Impăratul Constantin, de fericită
«memorie, duple stăruința partizanilor lui Eusebiu de Nico-
«midia, și primind poruncă de a'și da confesiunea sa de cre-
«dință, o alcătui într'un mod viclean, și duple urmarea diavo-
«lului, ascunsă nelegiuirea sa sub cuvintele simple ale Sfintei

«Scripturi. Prea fericitul Constantin ȃicȃndu-l, dacȃ nu ascun-
«deȃi nimic ȃn inima vȃstrȃ contrar scrierii vȃstre, mȃrturisiȃi
«adevȃrul; iar dacȃ veȃi cȃlca jurȃmintul, Dumneȃeu vȃ va
«pedepsi: nenorocitul jurȃ cȃ nu ține nimic de cȃt ceea ce
«scrisese și eșind ȃdatȃ dupȃ aceea, fu pedepsit de cȃl-
«carea sa de jurȃmint și plesni prin mijlocul pȃntecelui.
«Viȃța tuturor ȃmenilor se terminȃ cu mȃrtea. Nu se cuvine
«nici o datȃ a insulta pre un mort, de și ar fi fost inamicul
«nostru, pentru cȃ nu scim de vom trȃi pȃnȃ de sȃrȃ. Inșȃ
«felul morȃii lui Arie e atȃta de extra-ordinar, ȃn cȃt am
«fost obligat sȃ-l amintesc. Cȃci, pe cȃnd partisanii ame-
«ninȃu sȃ-l restabileșcȃ ȃn ȃmpȃrtȃșirea bisericii, și pe cȃnd
«Alexandru, Episcopul de Constantinopole se opunea ame-
«ninȃrilor lor, Arie și punea tȃtȃ speranȃa sa ȃn violenȃ
«și ȃn furia lui Eusebiu. Era ȃntr'o Sȃmbȃtȃ și el spera sȃ
«reintre ȃiua viitoare ȃn bisericȃ. Neȃnȃlegerea era fȃrte ȃn-
«verșunatȃ. Partisanii lui Eusebiu fȃceau mari ameninȃri, Anul D.N.
«și Alexandru nu recurgea de cȃt la rugȃciuni. Dumneȃeu 336.
«curmȃ neȃnȃlegerea și condamnȃ pre cei nedreȃi. Puȃin Constantin
«mai 'nainte de apusul Sȃrelui, Arie se simȃi grȃbit sȃ ȃn-
«tre ȃntr'un loc public, unde el perdu viȃța și speranȃ
«de a fi restabilit ȃn ȃmpȃrtȃșirea bisericii. Constantin de
«fericitȃ memorie, fu mirat de acest fel de mȃrte, pe care o
«privi ca convicȃiunea cȃlcȃrii de jurȃmint. Fie-care recunosc
«atunci fȃrte lȃmurit, cȃt erau de slabe ameninȃrile parti-
«sanilor lui Eusebiu, și cȃt era de zadarnicȃ așteptarea lui
«Arie. Afarȃ de acȃsta, se arȃtase lȃmurit, cȃ nelegiuirea
«lui Arie fusese condamnatȃ de Mȃntuitorul, atȃt acȃ, cȃt
«și ȃn adunarea primilor pȃrinȃi. Nu e decȃ de mirare, ca
«sȃ se gȃsȃscȃ ȃncȃ persoane, cari ȃncȃrcȃ sȃ desvinovȃtescȃ
«pre acela ce a fost condamnat prin judecata Domnului,
«și de a apȃra o rȃtȃcire, ce el a declarat-o contrarȃ cre-
«dinȃii, cȃnd el n'a permis ca autorul sȃu sȃ ȃntre ȃn bi-
«sericȃ. Am aflat, cȃ Arie a murit ast-fel».

Se ȃice, cȃ mult timp dupȃ aceea, nimenea nu vroi sȃ se servȃscȃ de scaunul pre care el murise. Fiind-cȃ ori care ȃntra ȃn acel loc public, nu se gȃsia nimenȃ care sȃ nu evite cu grȃzȃ locul unde nelegiuirea primise o pedȃpsȃ atȃt de grabnicȃ și atȃf de ȃnfrișȃtȃ. Cȃt va timp mai tȃrȃiȃu, un om-bogat din partidul Arienilor, spre a șterge amintirea acestei morȃi, cumpȃrȃ locul și zidi pre el o casȃ.

CAPITOLUL XXXI.

Nouă turburări în biserica din Alexandria; scrisoarea împăratului Constantin.

Anul D.N. Sfirșitul vieții lui Arie nu fu și sfirșitul învățaturii lui
336. și acei ce o susțineau nu încetară să întindă curse acelor
Constantin ce erau de o credință contrară. Pe lângă acesta, poporul
din Alexandria se plângea în public de exilul lui Atanasie
și făcea rugăciuni lui Dumnezeu pentru reîntorcerea sa.
Marele Antonie sciea adese ori împăratului, spre a-l ruga
să nu dea credemint cuvântărilor Meletienilor și de a le
respinge ca pe nisce calomnii. Inșă acest principe nu se
îndupleca nici de cum. El imputa poporului din Alexan-
dria ușurința și nebunia sa. El porunci clericilor și că-
lugărițelor de a sta în liniște, declarându-le că nu-și va
schimba hotărîrea și nu va rechema pe Atanasie, pentru
că era un răsvrătitor, care fusese condamnat de judecata
bisericii. În privința lui Antonie, el îi scrisese că nu putea
desprețui socotința unui Sinod, de cât atunci când unii ar
fi judecat din ură sau din părtinire; nu era nici o apa-
rență, că un număr atât de mare de buni episcopi să se
fi găsit în această rea dispozițiune, că Atanasie era un în-
drăsneț și un insultător, autorul desbinărilor și al turbu-
rărilor. Inimicii lui Atanasie îl acusaă de aceste crime,
pentru că sciaă că împăratul avea o mare aversiune de
ele. Acest principe aflând că biserica era desbinată în două
părți, dintre care una susținea pe Atanasie și cea-l-altă pe
Ión : fu coprins de o mare indignare și isgoni pe acest
din urmă. Era acela care urmasse lui Meletie și care fusese
Anul D.N. admis la împărțășirea bisericii și restabilit în funcțiunile
336. sale cu acei din partidul său de către Sinodul din Tyr.
Constantin Acest Ión fu isgonit ast-fel cu tot creditul inimicilor lui
Atanasie, dar în fine fu isgonit fără să-l fi putut garanta
de acesta decretele Sinodului din Tyr; pentru că împăratul
era neînduplecat și neîndurat către acei ce erau bănuși
că produc desbinări și turburări în popor.

CAPITOLUL XXXII.

Impăratul desființază diferite secte.

De și în convorbirile particulare învățătura lui Arie era susținută de către un mare număr de persoane, totuși ea nu formase încă un partid cărui să i se fi dat numele său. Toți creștinii se adunau în aceleași biserici și participa la aceeași împărtășire, afară de Novațieni, de Frigeni, de Valentinieni, de Marcioniți, de Paulianiști și de alți ore-carî ce urmau rătăcirile inventate de mult timp; însă împăratul făcu atunci o lege, prin care el desființă oratoriile tuturor acestor secte și porunci ca ele să se întrunescă în biserica catolică, fără să se pótă aduna, nici în case particulare, nici în vre un alt loc public și fură ast-fel mai tóte desființate prin această lege. Sub domnirea împeraților precedenți, toți cei ce făceau mărturisiri de religiunea creștină, erau fără osebite tratați, întocmai ca și păgânii și persecutați cu o egală crușime, de și nu aveau aceleași credințe. Această persecuțiune chiar ce ei sufereau în comun, îi împedea să pótă afla exact și să deosibescă părerile unora de a le altora. Fie-care sectă se aduna separat și de și ea nu era compusă de cât de un mic număr de persoane, totuși se menținea. Insa în urma acestei legi, ele nu mai putură să se adune, nici în public pentru că era oprit, nici în particular, pentru că episcopii și clericii observa cu o stricteță de necreșut. Mai mulți se adunară în biserica catolică, de témă să nu fie maltratați. Cei-lalți muriră fără să lase succesori, pentru că neavând libertatea, ei n'avusese nici un mijloc de ași comunica credințele lor și de a face discipoli. Cea mai mare parte din comunități erau reduse la început la fôrte puține persoane sau că acesta provenea din extravaganța părerilor ce se susțineau, sau din ignoranța celor ce le inventase. Numai Novațienii au fost cari găsind fôrte bune călăuze și cari păstrând tot-d'a-una acelși credințe ca catolicii, privitoare la divinitate, rămaseră în fôrte mare număr, fără ca această lege să le fi făcut vre un prejudiciu. Constantin slăbi ceva din severitatea sa în favórea lor, pentru că el avea planul numai să înspăimânte pe supuși săi, iar nu

—Anul D.N.

336.

Constantin

să-î përdă. E probabil, că stima particulară ce el avea de sfințenia lui Acesie, care era atunci episcopul Novațienilor în Constantinopole, servi acestei societăți ca un puternic sprijin. Frigienii suferiră același tratament ca și cei-l-alți eretici în toate provinciile imperiului afară numai de Frigia unde din timpul lui Montan, ei au fost tot-d'a-una în mare număr, după cum sunt încă și astă-đi. Eusebiu episcop de Nicomidia și Teognis, episcop de Niceea, începură atunci să combată prin scris confesiunea de credință, ce se făcuse în sinodul din Niceea. Ei nu îndrăsniră să respingă pe față propunerea, prin care Fiul lui Dumnezeu e numit Consubstanțial cu Părintele său, pentru că sciau că împăratul o susținea. Inse alcătuind o altă formulă de credință, ei comunicară episcopilor din Orient, că au primit pe aceea

Anul D.N. a

336.

Constantin

CAPITOLUL XXXIII.

Depunerea lui Marcel episcop de Ancyra

În același timp Marcel episcop de Ancyra în Galatia fu depus de către episcopii adunați în Constantinopole, ca autor al unei noi învățături prin care susținea, că Fiul lui Dumnezeu începuse de a fi, născându-se din Fecióra și că Impărăția sa va avea sfârșit într'o đi; și pentru apărarea căreia el publicase și o carte. Ei dădură conducerea bisericii sale lui Vasilie, bărbat tórte renumit prin erudiția și prin elocința sa. Ei scriseră după acesta bisericilor din Galatia, ca ele să caute exemplarele cărții lui Marcel spre a le distruge și să readucă la învățatura bisericii pe acei ce s'ar găsi că țin la rătăcirile sale. Ei adăogară, că n'au transcris cartea întregă, fiind-că era prea lungă și că s'au mulțumit să insereze numai câte-va pasaje în scrisoarea lor spre a arăta că el susținea în adevér reaua învățatură ce el condamnaseră. Unii diceau totuși, că el propusese numai cestiuni, fără să le resolve și că Eusebiu din réutate dusesse aceste propuneri împăratului, ca rezoluțiuni. E sigur că partizanii lui Eusebiu erau tórte întăritați contra

lui, pentru că nu consimțise la aceea ce se hotărîse în Sinodul din Tyr, nici la aceea ce se făcuse în favoarea lui Arie în Sinodul din Ierusalim și pentru că n'a venit la sfințirea bisericii, de tēmă să nu participe la împărțășirea lor. Ei nu lipsiră de a-l acusa în scrisoarea lor către împăratul, că n'a venit la această sfințire, ca și cum cu acesta el a avut în scop să-l nemulțumescă. Faptul e că un sofist născut în Capadocia numit Asterie a compus o carte conformă învățăturii lui Arie și care citindu-o în mai multe cetăți și asistând mai la toate Sinódele, obligă pe Marcel să scrie spre a o combate. Inșă în loc să reușescă în acest scop, el cădu, fie cu reflexiune, fie din nebăgare de sēmă în greșelile lui Pavel de Samosata. Cu toate acestea el a fost restabilit mai pe urmă în Episcopia sa, de către Sinodul din Sardica, după ce a justificat, că nu adoptase învățătura ce i se imputase.

CAPITOLUL XXXIV.

Mórtea lui Constantin.

Impăratul împărțind Imperiul între fiii săi și dând Occi-Anul D.N. dentul lui Constantin și lui Constant, iar orientul lui Con- 373. stantie și simțindu-se indispus, se duse la Helenopole, ce-Constantia tate din Bithinia, cu scop de a face băi. Inșă bóla sa întărindu-se, el se duse în Nicomidia și primi botezul în una din mahalalele de acolo. Simțind o mare bucurie și mulțumind pentru acesta lui Dumneđu, își făcu testamentul, prin care, împărți Imperiul duple cum dusei și dădu privilegii Romei vechi și noui. El încredință testamentul în mâinile aceluï preot care lăuda tot-d'a-una pe Arie și care-i fusese recomandat de Constanția sora sa, ca un om fórte de ispravă și-i porunci să-l dea în mâinile lui Constantie fiul său, de îndată ce se va reîntórce, căci toți fiii săi ceil-alți lipseaũ. El muri în puține zile după aceea, în al șase-decelea an al vârstei sale și în al trei-đeci și unulea al domnirii sale. El fu un mare protector al religiunii chreștine și cel dintăi care făcu să prospereze biserica. El fu mai fericit în întreprinderile sale ca nimeni altul; fiind-că

Anul D.N. el nu făcu nici o întreprindere, precum sunt convins, fără
337. porunca lui Dumneđeũ. El câștigă victoria în tóte rěsbóele
Constantin ce a avut, saũ în contra Goșilor, saũ în contra Sarmașilor.
El schimbă cu atit de pușnă greutate forma guvernămĩn-
tului, în cĩt făcu un noũ Senat și fondă o nouă Capitală
cu numele sěũ. El distruse de odată superstiția păgână, ce
fuese păzită în curs de mai multe vécuri, de către prin-
cipi și popóre. Corpul sěũ fu pus într'un sicriũ de aur,
dus la Constantinopole și depus în Palat, unde fu servit
câte-va zile, ca și cum ar fi fost viũ. Constantie, care era
atunci în orient, veni în grabă la Constantinopole, făcu
măreșă înmormintare Impěratului, părintele sěũ, și depuse
corpul în mormintul ce dispusese să se ziděscă în timpul
vieșii sale în biserica Apostolilor. Impěrașii următori 'și a-
vură acolo mormintul lor, precum și Episcopii, a căror
demnitate e egală cu aceea a Impěrașilor și mai mare chiar
în cestiunile spirituale.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I.

Invățătura Sinodului din Niceea e din nou combătută de către Eusebiu și de către Teognis.

Iată care fu starea bisericii sub domnirea lui Constantin.^{Anul D.N. 337.} Îndată după morțea sa se începu să se examineze din nou învățătura Sinodului din Niceea. Nimeni nu îndrăsnise să combată în timpul vieții lui Constantin, de și erau mai mulți, cari nu o puteau aproba. Însă, de îndată ce muri, unii o părăsiră și acei mai cu sémă cari erau bănuți, să o tradeze. Eusebiu și Teognis între alții, făcură tóte încercările pentru a face ca învățătura lui Arie să devie victoriosă. El pretindeau să ajungă cu lesnire la acest plan, dacă ar putea împedica reîntórcerea lui Atanasie și a da conducerea bisericilor din Egipt, unui episcop din partidul lor. Preotul care obținuse de la Constantin reîntórcerea lui Arie, favorisa foarte mult planurile lor. Serviciul ce el făcuse lui Constantie, depunând în mâinile sale testamentul Impăratului Constantin, părintele său, îi câștigase multă vađă; ast-fel că el legase prietenie deosebită cu eunucii curții și avea intrare liberă la Impărătesa. Fînd-că Eusebiu mare partisan al lui Arie, avea atuncea intendența casei Impăratului, el nu lipsi să atragă pe Impărătesa și un mare număr de persoane de ale curții la credința sa. Ast-fel se reîncepu să se agite în public și în particular cestiunile contestate, să se insulte și să se producă neînțelegeri, ceea ce plăcea foarte mult lui Teognis și celor ce erau din partidul său.

CAPITOLUL II.

Anul D.N. *Reîntôrcerea sfîntului Atanasie. Întreprinderile ini-*
337- *micilor sîi contra lui. Mórtea lui Constantin.*

Constantin

Constantie Atanasie se reîntorse în acel timp de la Treva la Alex-
și Con- andria. Rêposatul Impêrat avea în gând să-l rechieme și
stant se asigură chiar că poruncise acêsta prin testamentul sîu.
Însă fiind împedecat prin mórte, Constantin fiul sîu, care
comanda în Galia, îl rechiemă prin o scrisóre scrisă po-
porului din Alexandria, ce am găsit-o tradusă din latinesce
în grecesce, în modul următor:

*Constantin Cesar: Poporului Bisericii Catolice din
Alexandria.*

«Cred că cunósceți că Atanasie, acest venerabil interpret
«al legiî lui Dumneđeș, a fost trimis pentru un timp în
«Galia, de témă să nu fie apăsát prin cruđimea inimicilor
«sîi cari conspirașu spre a-l nimici. El a avut poruncă să
«rêmână în țara de sub ascultarea mea și am avut grijă
«să'î procur tot ce i-a fost necesar, de și asprimea virtuțiî
Anul D.N. «sale, susținută prin harul lui Dumneđeș, îl face să des-
337- «prețuésacă necesitățile viețiî. Constantin, Domnul și părin-
Constantin «tele meș de dumneđeésacă memorie, avea ca scop să-l re-
Constantie «dea pietățiî vóstre; dar fiind-că el a fost împedecat de la
și Con- «acêsta prin mórte, am cređut de datorie, în calitate de
tant «moștenitor al sîu să aduc la îndeplinire voințele sale.
«Veți afla de la el cu cât respect l'am tratat. De aceea
«nu e de mirare că am făcut ceva în favórea unui om
«atât de mare. La acêsta am fost îndemnat prin stima ce
«am de virtutea sa și prin dorința ce voi aveași să-l reve-
«deți. Rog pe Dumneđeș să vă țină în pace, prea iubiți
«mei frați».

Atanasie se reîntorse la Alexandria în virtutea acestui
ordin al Impêratului și conduse bisericile din Egipt dupre
 obiceiul sîu. Cei ce susțineau învêțătura lui Arie, avură
 despre acêsta o mare displăcere și reîncepură să ațițe rês-
 côle contra lui și să'î întindă curse. Partisanii lui Eusebiu
 îl acusară înaintea Impêratului că e un resvrătitor și că

și-a luat iarăși în posesiune scaunul său, contra regulilor bisericii și fără autorisarea Episcopilor.

Voiu spune îndată cum fu alungat a doua oră din Alexandria, prin intrigile lor violente. Eusebiu, supranumit Pamfilie murind în acel timp, Acacie fu ridicat pe scaunul bisericii din Cesareea în Capadocia. El învățase de la dinsul chipul de a înțelege Sfinta Scriptură. Pe lângă acesta el avea eleganța în espresiu și compusese mai multe opere. Constantin declarând război, curînd după aceea lui Constant fratele său, fu ucis aprîpe de Aquilea de către capi trupelor sale și ast-fel o parte din statele sale trecură în partea lui Constant, iar cele-l-alte în parea lui Constantie. 310.

CAPITOLUL III.

Pavel e hirotonisit Episcop de Constatinopole.

Alexandru Episcop de Constatinopole murind în ace-^{Anul D.N.} timp, Pavel 'i urmă. Arieni și Macedonieni asigură că e-^{310.} usurpă această demnitate, fără participarea lui Eusebiu E-^{Constantin} piscopul de Nicomidia și a lui Theodor, Episcopul de He-^{și Con-} racleea în Thracia, cari aveau dreptul, ca cei mai de aprîpe, ^{ten:} să-l hirotonisescă. Inșă mai tîtă lumea e de acord, că el fu hirotonisit de către Episcopii ce se afla atuncî la Constatinopole, din cauza elogiilor ce 'i făcuse Alexandru. Acest Alexandru fiind aprîpe să mîră, la vîrsta de opt-deci și nouă de ani, din cari petrecuse două-deci și trei în funcțiunile sarcinii Episcopale, clericii săi 'l întrebă, cui trebuie să se încredințeze după dinsul conducerea bisericii. De vroiti, le dîse el, un om cuvios și tot de o dată capabil să învețe poporul, aveți pre Pavel. Iar dacă vî place mai bine un om, care înțelege afacerile și care să fie în stare să le explice judecătorilor, atuncî Macedonia e bun pentru acesta. Macedonieni chiar ei înșăși recunosc, că Alexandru, murind, se exprimase pentru amîndoi în acest chip. Inșă ei spun, că Pavel era mai în stare să conlucă afacerile și să vorbescă în public, pe cînd Macedonia era fîrte recomandabil prin curăția virtuții și prin asprimea moravurilor sale. Ei acusă pre Pavel, că prea mult a iubit plăcerea și că a fost aplecat la desfrînări. Ceea ce e constant

prin propria lor recunoșcere, e că el era foarte elocent, și că predica cu mare renume. Timpul a făcut să se cunoscă îndeajuns, că el nu era în stare să se descurce de întâmplările ce vin pe neașteptate, nici să trateze cu cei mari. Nici o dată n'a risipit intrigile inamicilor săi, precum face cei ce știu să intrigeze și au și dibăcie. De și el a fost iubit de popor, totuși n'a putut scăpa să cadă în mari nenorociri prin meșteșugirea celor ce respingeau învățătura stabilită în Sinodul din Niceea. El fu mai întâiu alungat din biserica de Constantinopole, ca și cum ar fi comis crime ce l'ar fi făcut demn de acest tratament. Apoi fu isgonit și sugrumat prin cruzimea inamicilor săi. Inșă acesta se întâmplă mai târziu.

CAPITOLUL IV.

Răscolă produsă din cauza hirotoniei sale.

Hirotonia sa ridică o furiasă răscolă în biserica din Constantinopole. În timpul vieții lui Alexandru, Arienii n'aură îndrăsnela de a întreprinde nimic, pentru că poporul era cu totul supus conducerii sale, și pentru că el privea mórtea atât de neprevădută și atât de extra-ordinară a lui Arie, ca o pedepsă a cerului, atrasă în mod vădut asupra lui prin meritul și prin rugăciunile acestui sfint Episcop. Inșă, după mórtea sa, el se despărți în două părți, și se începură disputele și certurile. Arienii intrigaă spre a face ca să fie hirotonisit Macedonie. Cei ce credeau, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță ca Părintele său, vroeau să aibă pre Pavel de Episcop, și partidul lor învinse. Cu toate acestea, când Impăratul se reîntorse la Constantinopole, el avu o hirotonie foarte displăcută, ca cum ar fi ales un om cu totul nedemn de acéstă sarcină. Adunând deci un Sinod prin intrigile inamicilor lui Pavel, 'l depuse și alese pre Eusebiu, Episcopul de Nicomidia, în locul său.

CAPITOLUL V.

Sinodul din Antiochia. Depunerea Sfântului Atanasie. Două formulare de credință.

Impăratul se duse apoi la Antiochia, cetate din Syria, unde biserica pe cari răpausatul Impărat Constantin o începuse, prin îngrijirile lui Constantie, fiul său, fiind isprăvită, se cređu, că acésta ar fi o ocasiune fórte potrivită spre a aduna un Sinod, fiind-că partisanii lui Eusebiu se pregătiseră la acésta. Ei se adunară decî din deosebite locuri, cu apărătorii opiniunii lor, în număr de nouă-șeci și șapte de Episcopi, în aparență spre a sfinți acésta nouă biserică, dar în fapt spre a desființa decretale Sinodului din Niceea, dupre cum faptele au arătat-o. Flaccillie care urmase lui Eufronius conducea atunci biserica din Antiochia, și erau aprópe cinci ani de când Impăratul Constantin murise. Episcopii adunându-se decî în prezența Impăratului Constantie: Cea mai mare parte 'și exprimară indignarea contra lui Atanasie, pentru că au desprețuit regula ce făcuse, reluând scaunul Alexandriei, fără permisiunea unui Sinod. Ei l' acusară și de aceea, că reîntórcerea sa producënd o rěscólă, a fost cauza morții mai multor persóne, și că mai mulți alții fuseseră tra luși înaintea judecătorilor. Aceste acușatiuni făcëndu-l fórte urit, ei hotărîră, ca Grigorie să conducă în locul lui biserica din Alexandria. Tratând apoi cestiunile de credință, ei nu găsiră nimic de blamat în decisiunile Sinodului din Niceea și scriseră la toți Episcopii, că ei nu urmaseră pre Arie. Cum, điseră ei, noi cari avem onórea de a fi Episcopi, sál fi urmat pre el, care nu era de cât preot? Noi decî nu l'am urmat; însă, dupě ce am examinat învęătura sa, am admis'o. Ei declară prin aceeași scrisóre, că nu țineaú nimic alt-ceva de cât credința, care a fost învętată de la început prin tradiție, și ei o explicară în josul scrisorii lor, fără a vorbi de substanța Tatălui și a Fiului, nici de consubstanțialitate și simulând un înțeles atât de îndoios și atât de obscur, în cât nici Arieni, nici apărătorii Sinodului din Niceea nu ar putea găsi de đis nimic asupra termenilor, nici a pretinde că acei termeni nu se găsesc în Sfinta Scriptură. Ei rěspinseră cu plan tóte ex-

presiunile ce erau respinse de către unul sau altul din partide și nu întrebuițară de cât expresiunile ce erau în general primite. Ei mărturisiră că Fiul e cu Tatăl, că e Fiū unic și Dumneđeū, carele există mai 'nainte de toți vecii, că a luat trup omenesc, și a împlinit voea Tatălui său. Inșă ei nu ȃic nimic, nici că este, nici că nu este împreună vecinic și consubstanțial. Acest formular displăcându-le mai pe urmă, ei compuseră un altul, care e conform cu acela al Sinodului din Niceea, mai în totul, atară numai dacă nu ar fi un înțeles ascuns sub obscuritatea termenilor, ceea ce eū n'am vėđut. Evitând cu tóte acestea, nu sciū pentru care cuvînt de a ȃice, că Fiul lui Dumneđeū e de aceeași substanță cu Tatăl său, ei aū ȃis, că el este inmutabil, că dumneđeirea sa nu e supusă schimbării, că e imagina fidelă a substanței, a sfatulu', a puterniciei și a gloriei Tatălui său, și cel întâiū născut din tóte creaturile. Ei ȃiceaū că găsiseră acest formular scris de mânia lui Lucian, martir din Nicomidia, om de o sfințenie admirabilă și de o sciință rară în studiul cărților sfinte. Nu sciū, dacă ceea ce ȃiceaū ei era adevėrat, sau dacă n'o ȃiceaū de cât spre a autorisa formularul lor prin numele acestui martir. Nu numai Eusebiū care fusese transferat de la biserica din Nicomidia la cea din Constantinopole, când Pavel fu alungat de acolo, asistă la acest Sinod, ci și Acacie succesorul lui Eusebiū supranumit Pamfilie, Patrofil Episcopul de Scythopole, Teodor Episcopul de Heraclea, și se numea odinióră Perinte, Eudoxie Episcopul de Germanicia, care mai pe urmă a condus biserica din Constantinopole, după ce Macedonia a fost alungat de acolo, și în fine Grigorie care fusese ales Episcop de Alexandria. Nu era nimeni în acel timp, care să nu fi fost de acord, că toți acești Episcopi erau de aceeași părere atingėtore de credință. Dianius Episcopul de Cesarea în Capadocia, Georgie Episcopul de Laudicea în Syria, și mai mulți alți păsători de biserică Metropolitane, sau cel puțin de biserică fórte renumite, asistară de asemenea la acéstă adunare.

CAPITOLUL VI.

Eusebiu de Emesa refusă Episcopia de Alexandria. Grigorie o primesce și o ia în stăpânire. Atanasie fuge la Roma.

Eusebiu, supranumit de Emesa, asistă de asemenea la acest Sinod. El era dintr'o familie nobilă din Edesa, cetate din Osroëna. El fusese învățat din tinerețea sa, după obiceiul țării sale în studiul Sfințelor Scripturi, și după aceea studiasse și științele profane. El câștigă în fine o exactă cunoștință despre Sfinta Scriptură, sub conducerea lui Eusebiu, supranumit Pamfilie și a lui Patrofil, Episcopul de Scythopole. Ducându-se la Antiochia, în timpul când Eustatie fusese acusat de către Cyrus și depus, el trăi foarte familiar cu Eufronius, succesorul său. Dar fiind-că el nu vroea să fie hirotonisit preot, se duse la Alexandria, și ascultă pre filosofii ce învățau acolo. Apoi se reîntorse la Antiochia și locui cu Flaccillie, care urmase lui Eufronius. În timpul celebrării Sinodului din Antiochia, Eusebiu de Constantinopole, 'l îndemnă să primescă Episcopia de Alexandria, în speranță că el ar slăbi prin renumele virtuții sale, și prin mărimea elocinții sale, dragostea ce poporul avea pentru Atanasie. Însă el se apăsă zicând că nu dorea să se expună la ura locuitorilor din Alexandria, cari nu vroeau nici de cum alt episcop de cât pre Atanasie. Astfel, el fu ales episcop de Emesa și Grigorie fu ales episcop de Alexandria. Când vroea să ia în posesiune biserica, poporul se resculă contra lui și 'l acuză, că se ocupă cu Astronomia ju iciară. Fugind de acolo, se retrase la Laodiceea și locui cu Georgie, Episcopul acestei cetăți, amicul său intim. Mergând cu el la Antiochia, făcu ast-fel în cât avu libertatea să se reîntorcă la Emesa. El era foarte înaintat în bunele grații a le Impăratului Constantie, pe care 'l urma tot-déuna când făcea războiul Perșilor. Căci se dice, că Dumnezeu făcea minuni prin el, după cum o mărturisesc Georgie de Laodiceea, care a spus multe lucruri, despre el, afară de cele ce spusei eu. Însă de și avu atâtea eminente calități, el nu putu să înlătore zavistia acelorora, cărora virtutea altuia e pentru ei o pedepsă. Căci el

fu acusat că crede învățătura lui Sabellius. În acest Sinod din Antiochia, el fu de părerea comună a celorlalți Episcopi. Se ține, că Maxim Episcopul de Ierusalim nu vrea să vină acolo, fiindcă 'i părea rău, că a fost surprins și că a consimțit la depunerea lui Atanasie.

Nici episcopul de Roma, nici altul nimenea din episcopii din Italia și din provinciile cele mai depărtate n'au asistat la acest Sinod. În același timp Francesii făceau năvăliri în Galia, iar provinciile din Orient și mai cu seamă Antiochia erau sdruncinate prin un furios cutremur de pământ. Grigorie mergând la Alexandria cu o trupă de soldați, cari aveau ordin să 'i facă intrarea sigură și liniștită și fiind încă sprijinit de către Arieni, Atanasie care se temea ca poporul să nu sufere vre o violență din pricina sa, adună către seară pre credincioși în biserică și când soldații luară în stăpânire porțile, el porunci să cânte un psalm. Soldații se opriră să intre în timp ce se cânta acel psalm și în același timp Atanasie scăpă și fugi pe mare la Roma. Grigorie luă ast-fel în posesiune scaunul de Alexandria. Poporul întăritat de violența făcută lui Atanasie, arse o biserică, căreia i se dăduse numele lui Dionisie, vechiul episcop al acestei cetăți.

CAPITOLUL VII.

Restabilirea lui Pavel în scaunul bisericii din Constantinopole. Mórtea lui Hermogen, Căpitanul miliției.

Iată cum reușeau planurile partizanilor rătăciți și cum ei depun pe Episcopii, cari susțineau în orient credința Sinodului din Niceea. Ei se făcuseră stăpini pe cele dintii scaune, al Alexandriei în Egipt, al Antiochiei în Siria și al Capitalei pe Helespont și țineau în mâna lor pe toți Episcopii cetăților de prin prejur. Episcopul de Roma și ceilalți Episcopi din orient, consideraau această procedare ca o injurie și conservaau cu religiositate credința Sinodului din Niceea, pe care o primiseră de la început. Ei primiră pe Atanasie cu bunătate și pretinseră că au drept să ju-

dece afacerea sa. Eusebiu întăritat de pretențiunea lor, scrise lui Iuliu ca să ia cunoscință de aceea ce se hotărîse contra lui Atanasie în Sinodul din Tyr. Insa el muri curînd după celebrarea Sinodului din Antiochia și mai înainte de a fi putut afla care era părerea lui Iuliu. Pavel fu îndată dus la biserică, de către acei din locuitorii din Constantinopole, cari ținea învețătura Sinodului din Niceea. Pe de altă parte, Teognis, episcopul de Niceea, Teodor episcopul de Heracleea și alții din același partid, susținuți de fracțiunea Arienilor, hirotoniră pe Macedonie în o altă biserică. Acastă hirotonie ațită o răscolă, care nu fu mai puțin sîngerosă de cît un răsboiu, fiind-că ea distruse un mare număr de locuitori; ast-fel că Impăratul, care era atunci la Antiochia, fu cuprins de o mare mînie și porunci ca Pavel să fie alungat afară din biserică. Hermogen căpitan de cavalerie, trecînd prin Constantinopole, vroi să execute acastă poruncă a Impăratului; însă poporul departe de a o suferi, se puse să respingă forța prin forță. Pe cînd soldații năvăleau cu furie spre a îndeplini ordinele lor, răs-vrătitorii intrară în casa lui Hermogen, îi puseră foc, îl uciseră și-l tiriră de picior cu o frînghie dea-lungul cetății. Impăratul de abia primi noutatea acestei revolte și plecă cu poșta spre a pedepsi pe autorii ei. Insa poporul eșind înaintea lui și implorînd milostivirea sa cu lacrimi el îl ertă. Le luă însă apröpe în jumătate grînele pe care Impăratul Constantin părintele sêu le acordase asupra impo-sitelor din Egipt, cređînd pöte, că îmbelșugarea prea mare îl făcea mai dispus la răscolă și la revoltă. El descărcă tötă mânia sa asupra lui Pavel și porunci să'l ducă afară din Constantinopole. El se mai minie förte tare și asupra lui Macedonie, atit pentru că dăduse ocașie omoririi lui Hermogen și a mai multora altora, cît și pentru că fusese hirotonit fără consimțimîntul sêu. Cu töte acestea, el se reintörse la Antiochia, fără să fi aprobat, nici să fie casat hirotonia sa. Arieni depuseră cu töte acestea pe Grigorie, Anul D.N. Constantie ca pe un om care susținea prea slab partidul sêu și care și Con-stant devenise urit locuitorilor din Alexandria, din cauza nenorocirilor publice întimplate sub pontificatul sêu și mai cu sémă de arderea bisericii. El puseră în locul sêu pe Georgie, născut în Capadocia, carele era în renume că are multă dibăcie și care se părea förte zelos în apărarea credințelor lor.

CAPITOLUL VIII.

Scrisórea lui Iuliú Episcop de Roma către Episcopii din Orient. Răspunsul lor.

342. Atanasie scăpând din Alexandria, dupre cum am văzut, se refugiază la Roma. Pavel, Episcopul de Constantinople, Marcel, Episcopul de Ancyra și Asclepas Episcop de Gaza, se duseră acolo în același timp. Acest din urmă fusese acuzat de către Arieni, fiind-că le era un foarte mare adversar, că a resturnat un altar și Quintien fusese pus în locul său. Lucius, Episcop de Andrianople, care fusese depus pentru o altă pricină, locuia atunci de asemenea la Roma. Episcopul acestei cetăți luând cunoștință de starea lor și găsind că ei erau de aceeași credință cu el și că țineau cu toți învățătura Sinodului din Niceea, îi admise la împărțășirea sa; și pentru că el e însărcinat cu îngrijirea tuturor credincioșilor din cauza demnității scaunului său, el le dădu înapoi bisericile lor și muștră pe Episcopii din Orient prin scrisórea ce le trimise, că au judecat rău cauzele acestor Episcopi și că turbură starea bisericii, împotrivindu-se hotăririlor Sinodului din Niceea. El cită pe unii din ei la o di hotărîtă, spre a-și da sémă de judecata lor și îi amenință cu pedépsă, de vor continua să mai introducă novisme. Atanasie și Pavel se aședară iarăși în scaunele lor și trimiseră scrisórea lui Iuliú, Episcopilor din Orient. Acéstă scrisóre supărându-i, se adunară în cetatea de Antiochia spre a face acolo un răspuns plin de eleganță și amestecat cu eronie și cu amenințări. Ei mărturisiră prin acest răspuns, că biserica din Roma merită mari onoruri, pentru că a fost întemeată de Apostoli și că se bucură de demnitatea de Mitropolie, de la începutul religiunii chreștine, de și primii Apostoli cari au răspindit acolo semințele credinții, au venit acolo din Orient. Ei adăogară, că nu trebuie să fie puși în al douilea rang, pentru că n'au favorul mărimii cetății, sau al mulțimei poporului, căci ei au favorul statorniciei și al zelului. Ei acuseră pe Iuliú, că au primit pe Atanasie la împărțășirea sa și îi exprimară pentru acésta o mare indignare, fiind-că a căutat să desonoreze adunarea lor și să le înlătore ju-

decata lor, ceea ce ei reprobau ca pre o faptă foarte nedreptă și foarte opusă regulilor bisericii. După toate aceste plîngerî și toate aceste protestări, ei îi promisera să întretină cu el pacea și împărtășirea, de va voi să aprobe depunerea celor pe cari 'i alungaseră din scaunul lor și hirononia celor pe care ei aleseră în locul lor, iar de nu, ei nu vor mai întretine cu ei nici împertășire, nici pace. Ei adăogară, că Episcopii din Orient, cari-i precedaseră, nu desaprobaseră depunerea ce făcuse la Roma, adică a lui Novatian. Ei nu intrară în amănunțimi asupra celor ce ei făcuseră contrariu hotărîrilor Sinodului din Niceea și se mulțumiră să-i notifice, că ei aveau multe rațiuni, spre a justifica conduita ce aveau, de și nu vroiră atunci să intre în această justificare, fiind-că erau bănuți, că au violat dreptatea în toate privințele.

CAPITOLUL IX.

Pavel e alungat din Scaunul Bisericii de Constantinopole și Macedonie e restabilit în locul său.

După ce au scris ast-fel lui Iuliū, ei se sfortară să descrediteze în spiritul Impăratului Constantie, pe acei ce-i depuseseră și făcură ast-fel, că acest principe, ce era atunci în Antiochia, să scrie lui Filip Prefect al Pretoriului, să alunge pe Pavel afară de Constantinopole și să dea iarăși lui Macedonie stăpânirea bisericii. Prefectul temându-se că aducerea la împlinire a acestei porunci să nu ridice o răscolă în popor, îl ținu secret pe cit i-a fost cu puțință și ducându-se la baia publică, ce se chema baia lui Zeuxipe, chiamă acolo pe Pavel, ca și cum spre a-i comunica alte afaceri. Cînd veni acolo, el îi arată ordinul Impăratului și îndată-l conduse la mare, prin palatul care e aprôpe de bae și pe mare îl duse la Tesalonic, de unde se dicea, că erau strămôșii săi. Trimițendu'l ast-fel, el îl opri să se apropie de laturea Orientului, fără să-l oprască să mērgă de laturea Occidentului și spre Iliria. Apoi eși din Pretoriū spre a se duce la biserică, avēnd pe Macedonie alătura de el. Poporul care se adunase de la începutul afacerii, alergă în număr foarte mare spre biserică; și ambele par-

fide, atât Arieni cît și apărătorii lui Pavel, se sforțară cari mai de cari s'o ia în stăpînire. Cînd Filip și Macedonie se apropiară de biserică, soldații începură să răspingă poporul și fiind-că era prea strîns spre a-l putea să-l dea înapoi și să facă loc, ei crezură, că avea intențiune să se opună ordinelor Impăratului și uciseră mai multe persoane. Aū fost și unii, cari aū fost sdrobiți în învîlmășală. Iată cum fu Pavel alungat din Constantinople, în timpul cînd se aștepta mai puțin la acésta și Macedonie pus iarăși în posesiunea bisericii. Atanasie fugise și sta ascuns în acel timp, de frică să nu fie omorît, dupre cum îl amenișase Impăratul, fiind-că Arieni il făcuse să credă, că era un trësvrătitor și că mai multe persoane fuseseră ucise, cînd s'a reîntors în Alexandria. Inșă nimic nu-l întăritase contra lui atât de tare, ca ceea ce aușise dîcîndu-se, că el a vîndut griul ce Impăratul Constantin, tatăl său, destinase pentru alinarea săracilor din Alexandria și că el ar fi profitat de prețul griului.

CAPITOLUL X.

342. *Scrisórea lui Iuliū, episcop de Roma, către episcopii din Orient în favórea lui Atanasie. Ei trimit în Italia trei dintre dînșii spre a-și justifica purtarea.*

Episcopii din Egipt scriind că aceste acușățiuni nu erau de cît calomnii și Iuliū cređend că Atanasie nu e în siguranță, îl chéma la Roma. El întocmi un răspuns în acel timp la scrisórea episcopilor ce se adunaseră în Antiochia, acúsându'i că introduc în tăcere novismul contrariū invēțaturii Sinodului de Niceea; că aū violat regulile bisericii, ținend un Sinod fără să-l fi invitat și pre el, fiind-că e un canon, care declară de nul, tot ce e făcut fără participarea episcopului de Roma; că n'a făcut nimic după rînduiala dreptății, nici la Tyr, nici la Mareot, contra lui Atanasie; că tot ce se făcuse la Tyr, era sfărîmat prin acușățiunea calomniósă a mîinii lui Arsenie; și tot ce se făcuse la Mareot în absența lui Atanasie. La sfîrșitul răs-punsului său, el se plîngea de mândria cu care era în-

tocmită scrisoarea lor. Tóte aceste rațiuni îl îndemnau să ia apărarea lui Atanasie și a lui Pavel, dintre care cel dintâiu venise de curând în Italia spre a se plânge de violențele ce suferea. Inșă când vădu, că scrisorile ce scriea episcopilor din Orient nu serveau la nimic, el făcu recurs la împăratul Constant, care rugă pe Constantie fratele său să trimită pe unii din episcopii din Orient spre a-și da socotela pentru ce depuseseră pe Pavel și pe Atanasie. Trei au fost aleși pentru acest sfirșit, adică Narcis episcopul de Trinopole în Cilicia, Teodor episcopul de Heraclea în Tracia și Marcu episcopul de Aretusa în Syria. Când sosiră în Italia, întreprinseră apărarea Sinodului lor, în prezența împăratului Constant și se siliră să-l convingă, că sentința ce dăduseră era dréptă. Asupra întrebării ce li se făcu de a da socotela despre credința lor, ei suprimară formularul ce-l compuseseră în Sinodul din Antiochia și produsera un altul, care nu era mai puțin contrariu Sinodului din Niceea, de cât acela pe care îl suprimau. Constant recunoscând, că episcopii adunați în Antiochia întinseseră curse lui Pavel și lui Atanasie și-i respinsese de la împărtășirea lor, nu pentru crime, de cari ar fi fost culpabili, după cum se pronunța sentința, ci pentru neînțelegeri de doctrină: el concedia pe deputații lor, fără să fi dat vre un cređemint vorbelor lor.

CAPITOLUL XI.

Sinodul din Sardica. Depunerea lui Iuliu și a lui Osius.

Trei ani după aceea, episcopii din Orient trimiseră celor din Occident un formular de credință, care fu numit Marcian^{Anul D.N. 347.} crostich, din cauza prea marelui sale lungimi. In acel formular ei nu vorbiră nici de cum de substanța lui Dumnezeu și excomunicară pe acei ce dăc că Fiul e din nimic sau de un alt ipostos și nu de la Dumnezeu și că a fost un timp, sau un veac în care nu era. Acest formular fu adus de Eudoxie episcop de Germanicia, de Martirius și de Macedonie și respins de episcopii de Occident, cari dăseră că ei se mulțumiau cu hotăririle Sinodului din Niceea, fără

a voi după acesta să examineze mai mult cesiunile contestate. Împăratul Constant rugând pe Constantie fratele său de a restabili pe Atanasie pe scaunul său, fără a fi putut obține de la el acest har, din cauza intrigilor ce făcură ereticii pentru a împedica această restabilire, iar Pavel și Atanasie, cerând lui Constant, ca să bine-voiască a face să se adune un Sinod, pentru că ei erau persecutați de niște ómenii ale căror întreprinderi nu tindeau la nimic mai puțin, de cât la ruina credinții, ambii împărați se înțeleseră ca episcopii, atât din Orient cât și din Occident să se adune la o ȕi hotărîtă în Sardica, cetate din Illyria. Episcopii din Orient adunându-se mai înainte în Filipopole, cetate din Thracia, trimiseră să spună Episcopilor din Occident, cari erau adunați în Sardica, că ei nu vor veni la dinșii de nu vor alunga pe Atanasie din adunarea lor și de nu-l vor lepăda de la împărtășirea lor, pentru că el fusese canonicesce depus. Ducându-se mai pe urmă la Sardica, ei

Anul D.N. protestară că nu vor pune piciorul în biserică, cât timp
347. cei ce fuseseră depuși vor avea libertatea de a intra în ea.

Constantin Episcopii din Occident răspunseră că ei nici odată nu
și Cons- i-au lepădat de la împărtășire și că nu-i vor lepăda nici
tant atunci, pentru că mai întâiu, Iulie episcopul de Roma, nu i-a condamnat de loc după ce a examinat afacerea lor și pentru că încă ei erau de față și oferea să se justifice adouă óră de crimele ce li se imputa. Aceste scrisori și aceste răspunsuri ne servind de cât să-i irite încă mai mult ca mai înainte și termenul ce-și prescrisese spre a potoli neînțelegerile lor fiind expirat, ei se adunară a parte și se condamnară unii pe alții. Orientalii confirmară ceea ce ei hotăriseră contra lui Atanasie, contra lui Pavel, contra lui Marcel și contra lui Asclepas și depuseră pe Iuliu episcopul de Roma, pentru că el cel dintăiu i-a primit la împărtășirea sa și pe Osius mărturisorul, atât pentru aceeași pricină, cât și pentru că a fost legat prin o amicitie întinsă cu Paulin și Eustație, episcopi de Antiochia. Ei tratară tot ast-fel și pe Maximin episcopul de Treva, pentru că a primit unul din cei dintăiu pe Pavel la mărturisirea sa și l-a sfătuit să se reîntórcă la Constantinopole și pentru că a refuzat să admită la împărtășire pe episcopii din Orient, cari călătoreau în Galia. Pe lângă toți aceștia, ei mai depuseră încă pe Protagen episcopul de Sardica și

pe Gaudenție : pe unul pentru că favorisa pe Marcel, de și el îl condamnase în trecut ; iar pe cel-l-alt pentru că avea o purtare cu totul contrarie aceleia a lui Cyriax predecesorul său și susținuse pe acei ce-i depusese. Ei scriseră apoi la toți episcopii, spre a-i înștiința de a nu întreține nici o împărțășire cu toți acei ce erau depuși, de a nu le scrie de loc și de a nu primi scrisorile lor. Ei le porunciră de asemenea să nu credă privitor la natura lui Dumnezeu conform celor ce era coprins în formularul lor unde nu se făcuse de loc mențiune, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași natură ca Părintele său și unde se declarase lepădați de biserică cei ce diceau, că sunt trei Dumnezei, că Isus Christos nu e Dumnezeu, că Tatăl, Fiul și sfântul Duh nu sunt de cât una și aceeași persoană, că Fiul n'a fost născut și că a fost un timp în carele el nu era.

CAPITOLUL XII.

Episcopii din Occident depun la rîndul lor pe cei din Orient și întocmesc un formular de credință.

Episcopii din partidul lui Osius adunându-se de altă parte declarară, că Atanasie era nevinovat și că episcopii adunați la Tyr îi întinsese curse. Ei făcură o asemenea declarație în favoarea lui Marcel, care protestase, că nu ținea de loc doctrina ce-i atribueau acuzatorii săi, a lui Asclepas, care justificase prin acte autentice, că el fusese restabilit în episcopia sa prin judecata lui Eusebiu, supranumit Pamfilie și a mai multor alți episcopi și în fine în favoarea lui Lucius, al cărui acuzator fugiseră și scriseră popoarelor bisericilor lor, ca să-i recunoască de păstorii lor legitimi și să se pregătască de a-i primi în puțin timp, că departe de a da lui Grigorie titlul de episcop de Alexandria, nici lui Basile acela de episcop de Ancyra, nici lui Quintian acela de episcop de Gaza, ei să nu aibă nici o împărțășire cu dinșii și să nu-i considere în numărul credincioșilor. Ei depuseră pe Teodor episcop al unei cetăți din Tracia, pe Narcis episcop de Trinopole, pe Acacie episcopul de Cesaria în Palestina, pe Manofant episcopul de

Efes, pe Ursacie episcopul de Singidon în Moesia, pe Valens episcopul de Mursa, în Panonia și în fine pe Georgie episcopul de Laodicea, de și acest din urmă n'a asistat la Sinodul episcopilor din Orient. Ei îi lipsiră de demnitatea lor și de împărțășirea bisericii, pentru că ei despărțiau pe Fiul lui Dumnezeu de substanța Părintelui său, că primiseră la împărțășirea lor clerici cari fuseseră depuși pentru rătăcirile lui Arie și pentru că-i promovaseră la hirotonii mai înalte. Apoi scriseră la toți cei-l-alți episcopi spre a-i ruga să confirme prin sufragiul lor aceea ce ei hotărâseră și de a ține aceiași doctrină. În fine, compuseră și ei un nou formular mai întins de cât acela al Sinodului din Niceea, de și el nu conținea de cât același înțeles și în mai multe locuri el fu întocmit chiar în aceiași termeni. În sfârșit Osius și Protogen, cari aveau primul loc între episcopii ce se aflau la Sinodul din Sardica, temându-se să fie acușați, că s'a'u abătut de la hotărârile Sinodului din Niceea, scriseră lui Iuliu că ei țineau foarte cu religiozitate acele hotărâri și că nu le explicaseră înțelesul în termeni puțin mai desvoltați de cât de temă, ca nu cumva Arieni să abuzeze de scurtimea acelora de care s'a'u servit Sinodul și să nu înșale pe cei simpli. Cele ce spusei fiind făcute și de o parte și de alta, Sinodul și-a terminat lucrările și fie-care episcop se reîntorse la biserica sa. Acest Sinod s'a ținut un-spre-zece ani de la mórtea lui Constantin, sub consulatul lui Rufin și al lui Eusebiu. Au fost aproape trei sute de episcopi din Occident și șapte-zeci și șase din Orient, între cari se afla și Ischirion ce fusese făcut episcop de Mareot, de către inimicii lui Atanasie.

CAPITOLUL XIII.

Deosebiri de vederi între Orient și Occident.

În urma aceluși Sinod n'a mai fost împărțășire între bisericile din Orient și din Occident, ca între adunări ce mărturisesc aceiași credință. Cei din Occident nu mai aveau împărțășire dincolo de Thracia, nici cei din Orient dincolo de Iliria. Deosebirea simțimintelor producea pretutindenea desbinări și acușațiuni calomnioase. De și încă mai dinainte

ei nu se urau în privința doctrinei, totuși contestațiunile lor nu făcea prea mare rău, pentru că ele nu-i impiedica să țină pacea. Tot Occidentul conservase cu religiozitate vechea tradițiune, fără a lua nici o parte la cestuni și la dispute. Sfortările ce făcuse Auxentie episcopul de Milan, Ursacie și Valens episcopi de Panonia spre a introduce în aceste țări doctrina lui Arie rămaseră zadarnice prin rezistența ce episcopul de Roma și ceilalți o pusese și prin măsurile ce luaseră spre a înăduși eresia în nascerea sa. Cât pentru biserica din Orient de și de la Sinodul din Antiochia fusese tot-d'a-una plină de sgomot și de turburări și se depărtase de credința Sinodului din Niceea, sunt convins, că cea mai mare parte din acei ce o compuneau mărturiseau că Fiul lui Dumnezeu e născut din substanța Părintelui său. E totuși adevărat că unii din ei respingeau acest termen cu hotărîre, pentru că refusând mai întâiu de a-l admite, se rușinau de a primi părerea altora și de a recunoște că se înșelase. Unii din ei fiind convinși, după lungi dispute despre adevărul credinții în care trebuia să fie relativ la natura lui Dumnezeu, au rămas foarte alipiți de ea, fără să vroiască să se mai depărteze de la acesta. Alții ne dorind să intre în aceste contestații au urmat partidul, sau al amicilor lor, sau al celor mai puternici, sau au lucrat din alte motive asemenea, prin care omenii foarte adese ori au ușurința de a consimți la ceea ce ar trebui să respingă, sau a ascunde adevărul, ce ar trebui să-l spună liber. Alții credend că ar fi o nenorocire să-și consume totă vieța în acestfel de dispute, se supuseră la cele ce se hotăriseră de către Sinodul din Niceea. Pavel episcopul de Constantinopole, Atanasie episcopul de Alexandria, renumitul Antonie care trăia încă, ucenicii săi și o mulțime însemnată de călugări și o mulțime de alte persoane, atât din Egipt cât și din alte provincii ale imperiului susțineau cu putere învățătura Sinodului din Niceea.

~~~~~  
CAPITOLUL XIV.

*Sfinții pustnici din timpul acela.*

Fiindcă am avut ocaziunea să vorbesc de acești sfinți pustnici, voi aminti în puține cuvinte despre acei ce am aflat

că au trăit sub domnirea lui Constantie. Voiu începe prin cei doi Macarii, acești doi renumiți stareți de Skit și ai muntelui vecin. Unul era din Egipt și cel-l-alt din Alexandria. Amîndoi erau atât de perfecți în practica vieții călugărești, în cât însuflău gróză demonilor. Ei prevedeau viitorul și făceau vindecări miraculoase. Se dice, că cel ce era din Egipt, a înviét un mort spre a convinge pe un eretic de adevérul învierii. El a trăit nouă-șeci de ani și a petrecut șase-șeci de ani în pustie. El făcu atât de însemnate progrese în studiul sfintei filosofii, de cum începu să se dedea la acesta, în cât călugării îi dădură numele de copil bătrân. El fu hirotonit preot la vârsta de patru-șeci de ani. Cel-l-alt Macarie fu hirotonit mai târziu. El îndeplini foarte perfect practicele cele mai aspre ale vieții călugărești, din care unele le inventase el însuși. Se pôte judeca despre asprimele postirelor sale prin aceea, că pielea sa se uscasa atât de tare și se sbircise, în cât barba sa nu mai crescea.

Pambon, Heraclide, Cronie, Pafnutie, Putubastie, Arsisius, Serapion cel Mare, Piturion, care locuia aprópe de Thebaida și Pahomie, starițul și învățătorul călugărilor numiți Tabenisieni se făcură renumiți în același loc și în același timp. Modul lor de a se îmbrăca și de a trăi, era puțin deosebit de al celor-l-alți călugări. Inșă această deosebire nu împiedica să tindă la virtutea de a desprețui tot ce e pe pămînt, de a înălța spiritul la ceriú și de a-l pregăti să părăsescă trupul cu bucurie. Ei sunt îmbrăcați cu piei, dupre cum era Ilie, spre a combate ca dinsul pofta trupescă ce tinde la plăcere și spre a se abține ca dinsul de la plăcerea lucrurilor, ce înveselesc simțirile, în speranța de a se obține o recompensă egală cu a sa. Se dice, că deosebirile ce se observ în hainele acestor călugări din Egipt, au ceva misterios și se referă la óre-care secret al sfintei lor filosofii. Ei pórta tunicí fără mînici, spre a arăta că mîinile nu trebuiesc nici odată să fie gata de a face réul. Ei pórta un culion spre a arăta că ei trebuie să viețuiescă în aceiași simplitate și în aceiași curățenie, ca prunciú ce nu se hrănesc de cît cu lapte și cărora li se acoperă capul cu o scufie de aceeași formă. Incingétórea lor și un fel de briú ce pórta îi însciunțase de a fi tol-dé-una gata să servescă pe Dumneșéu. Sciú bine, că unii au

dat alte explicări acestui mod de a se îmbrăca. Inșă eu mă mulțumesc cu aceea ce am spus. Se ȳice, cã la început Pahomie trãea singur într'o pescerã, inșã cã un Inger i se arãtã din partea lui Dumneȳeu și-i porunci sã adune cãlugãri tineri și sã-i introducã în practicile ce le exercitase cu atita exactitate, sã le dea ori care reguli. Se mãi ȳice, cã Ingerul îi dãdu o tablã scrisã, ce e inãcã și astã-ȳi în mînile pustnicilor, prin care tablã îi poruncea sã permitã fie cãruĩ sã bea, sã mãnince, sã lucreze și sã postescã dupre puterile sale, de a obliga pe cei ce mãnincã, la o mãi mare lucrare de cît pe cei ce postesc, de a zidi mãi multe chilii, de a pune cîte trei cãlugãri în fie-care și de a le da sã mãnince într'o trapezã comunã în tãcere, cu un vãl (cam lafcã) pe cap, ast-fel ca sã nu se vadã unii pe alții și ca sã nu pótã privi de cît masa și ce ar fi pe masã, de a nu primi pe nimenea din afarã sã mãnince cu ei, afarã de streinĩ, cãtre cari se va exercita ospitalitatea; de a inerca în timp de trei ani prin exerciȳiile cele mãi grele pe cei ce ar dori sã îmbrãȳșeze modul lor de vietã; de a se îmbrãca cu piei, de a-și acoperi capul cu scufe de lĩnã, inpodobite cu cuie roșii, de a avea tunicĩ de pĩnzã și incingetori. De a dormi cu tunicile lor și cu hãinile lor în strane inchise din douẽ pãrȳi care le va servi și de pat, de a se inpartãși în tôte primele, și în tôte ultimile ȳile ale sãptãminii și atunci sã deschidã incingetorea lor și sã scótã haina lor de piele. De a se ruga de douẽspre-ȳece ori ȳiua și de atitea ori sãra și inãcã de atitea ori nãptea. De a se ruga de trei ori la al noulea ceas; de a cãnta un psalm inainte de a face rugãciunea ce precede ospetul. De a despãrȳi comunitatea în douẽ-ȳeci și patru de clase, dãnd fie-cãria din ele numele uneia din literile alfabetului, cum de exemplu numele de *iota* celor mãi simpli, acela de *zita*, saũ de *xi* celor mãi luminați. Iatã regulile ce dãdu Pahomie ucenicilor sãi. El avea o blindeȳe minunatã cãtre ómenĩ și o pietate atit de extra-ordinarã cãtre Dumneȳeu, în cit scia lucrurile viitóre și vorbea adese ori cu Ingerii. El locuia la Tabenesa în Thebaida, de unde vine cã sã numesc inãcã și astã-ȳi Tabenisieni cãlugãrii ce trãesc în acel loc sub aceleași regule. Ei s'aũ fãcut atit de renumiți și s'aũ inmulȳit atit de mult cu trecerea timpului, în cit s'aũ numãrat pĩnã la șapte miĩ. Era

o mie trei sute cu Pahomie în singurul loc de la Tabenasa: restul era risipit în Egipt și Thebaida. Ei observ toți același mod de viețuire și nu posedă nimic, de cit în comun. Ei privesc comunitatea de la Tabenasa ca pe mama lor și pe cei ce o conduc ca pe părinții și învățătorii lor.

Apolonius se bucură în același timp de un mare renume în practicarea aceleiași chemări. Se țice, că el s'a dedat la acésta în pustie, din vârsta de cinci-spre-zece ani; însă că la vârsta de patru-zeci, el primi poruncă din partea lui Dumnezeu, să mērgă în locuri locuite de ómeni. Monastirea sa era așijderea în Thebaida. El era prea iubit de Dumnezeu și avea darul de a face minuni și vindecări supranaturale. El își îndeplinea fôrte exact tóte datoriile sale și arăta altora practica vieții călugăresci cu o blîndețe și o bunătate minunată. El era atît de fericit, în cit obținea de la Dumnezeu tot ce-i cerea: Însă era și atît de prudent că nu-i cerea nimic, de cit aceea ce bine voescé să-i acorde. Cred că venerabilul Anuf trăia în acel timp. Am aflat, că de cînd el a mărturisit în timpul persecuțiunii că era creștin, n'a ȝis nici odată nimic contrar adevărului și n'a poștit nici odată nimic din bunurile lumii. El vėdu după aceea tóte rugăciunile sale împlinite și avea un Inger, care'l învăța să practice tóte virtuțile. Iată sfinții pustnici ce a avut Egiptul. Palestina rîvnitóre de acéstă fericire, făcu să înflorēscă în același timp și dumnezeescul Ilarion. El era născut din Tanata, un sat în vecinătatea cetății de Gaza, despre amiađa-ȝi, aprópe de un păriu ce se varsă în mare și pe care locuitorii țării il numesc cu același nume ca al satului. Cînd studia gramatica în Alexandria, se duse să viziteze pe renumitul Antonie în pustie și după ce a vorbit cu el asupra modului sėu de viețuire, el se hotări să-l urmeze. Nebucurîndu-se acolo de liniscea ce dorea, din cauza mulțimei de persóne ce erau neîncetat în jurul acestui ilustru pustnic, el se reîntórse în țara sa, unde gă-sind pe părinții sėi morți, împărți tótă averea fraților sėi și sėracilor, fără să-și reserve nici o parte din ea. Apoi se duse să locuēscă într'o pustie la douė-zeci de stadii de locul naserii sale. Chilia sa nu era de cit de cărămiȝi, de olane sfărimate și de paie. Ea era atît de jósă, că nu putea cine-va să stea în picioare fără să-și plece capul, și atît de scurtă, în cit nu putea să se culce în ea fără să-și îndo-



escă picioarele. Iată cum înlătura el în toate lucrările comodatăile vieții și se obicînea la suferință și la ostenelă. Nicî odată nimenea nu întinse adevărata cumpătare mai departe de cît el și nu suportă mai cu multă statornicie frigul, căldura, lîmea, setea, combătînd neîncetat patimile sufletului, și delicatețele trupului. El era neprihănit în moravurile sale, grav în cuvîntările sale, sîrguitor la cetire și la studiul Sfintei Scripturi. El era atît de plăcut lui Dumnezeu, în cît bolnavii sunt vindecați, și îndrăciții sunt mîntuiți încă și astăzi la mormîntul său. Murind în Insula Chypru, fu îngropat acolo cu mult respect de către locuitorii țerii, cari se consideraū foarte fericiti să aibă un deposit atît de prețios. Însă Isichie, unul din cei mai renumiți din ucenicii săi luă pe ascuns trupul său, 'l transportă în secret în Palestina, și 'l depuse în monastirea sa. Din acel timp locuitorii au serbat în toți anii sîrbătorea sa, dupre obiceiul ce au de a onora ast-fel memoria acelor ce s'au făcut renumiți dintre ei prin sfințenia lor, dupre cum ei onorează memoria lui Aurelius, a lui Antedon, a lui Alexion, născut în Bethagaton, și a lui Alafion, născut în Asalea, cari alergînd cu îndrăsnelă în cîmpul de luptă al vieții călugăresci sub domnia lui Constantie, au trac prin exemplul lor un mare număr de păgîni. Iulian practica în acel timp la Edesa, un mod de viață atît de aspru, în cît se părea că nu mai trăsese în trupul său, și nu mai avea de cît pelea și oșele. Efrem născut în Syria a scris viața sa. Opiniunea favorabilă ce avuse omenii despre virtutea sa a fost confirmată prin mărturisirea lui Dumnezeu însuși, carele i-a dat puterea de a isgoni demonii, și darul de a vindeca bólele, nu prin puterea doctorilor, ci numai prin rugăciunile sale. Toate țerile acelea, teritoriul de Edesa, de Amidia, și muntele Gaugalion a fost locuit de o mulțime de alți pustnici eminenti în sfințenie, dintre cari Daniil și Simeon au fost cei mai renumiți. Nu voiū mai spune nimic aici despre călugării din Syria. Voiū vorbi despre acesta mai exact cu ajutorul lui Dumnezeu într'o altă lucrare. Se dice, că Eustatie Episcop de Sebastia a instituit o categorie de pustnici în Armenia, în Paflagonia și în Pont, și că le-a stabilit reguli, în care li se arăta modul de viațuire; alimentele de la care trebuia să se abțină; halnele ce pot purta, cum și cele-l-alte practici. Unii asigura, că el e au-

torul Asceticilor ce se atribue în deobsce lui Basile de Capadocia. Se dice, că o prea mare asprime l'a împins până la óre-care observări fórte extravagante și cu totul contrariu regulilor bisericii. Sunt totuși persóne care'l desvinovătesc de acéstă acusațiune, și cari aruncă greșala asupra unora din ucenicii sêi, cari condamnă căsătoria, cari refuză să róge pre Dumneđeú în casele ómenilor însurați; cari desprețuesc pre preoții ce au femeí, cari postesc Duminica, cari fac adunările lor în case particulare, cari au aversiune față de cei ce mănâncă carne, cari în loc să se îmbrace, ca cei-l-alți au inventat o haină nouă și cuviósă, și au întrodus o mulțime de alte novisme. Se dice, că mai multe femeí amăgite prin cuvîntările lor și convertite la rétăcările lor, s'au despărțit de bărbații lor, și că neputënd mai mult dupé aceea să păzescă infrinarea, ele au comis adulterii. Se adaogă, că unele ș'au tăiat perii capului și s'au îmbrăcat ca bărbații. Episcopií din împrejurimele Gangrei, cetate Metropolitană din Paflagonia adunându-se, au considerat pre cei ce păziau aceste maxime ca lepădați din corpul bisericii, afară numai de nu le vor condamna. Se dice, că atunci Eustatie schimbă haína și nu se mai aréta îmbrăcat alt fel de cât ca cei-l-alți preoți, spre a aráta că nu din mândrie întrodusese ó practică contrarie, ci din dorința unei mai mari perfectiuni. Fiind atáta de recomandabil prin viața sa, el nu era mai puțin de admirat prin cuvîntările sale. E adevérat totuși că el n'avea adevérata elocință, și că nici ó dată nu se ocupase cu regulile ei. Inșă de le natură era atát de capabil să convingă, în cât converti pre mai multe femeí, și pre mai mulți tineri, cari făceau mai înainte un nenorocit comerț cu trupurile lor. Se dice, că un bărbat și ó femeie cari dupre usul bisericii păstraú virginitatea, fiind acușați că au împreună un obiceiú neonest, el 'i îndemnă să se lase de acésta; dar că neputënd căștiga nimic asupra spiritului lor, el scóse un adînc suspin și díse, că ó femeie măritată auđindu-l într'ó dí vorbind de folósele infrînării, ea fu atát de mișcată de cuvintele sale, că se lipsi de bună voe de plăcerea căsătoriei, care e ó plăcere permisă, dar că aceștia dupé ce l'au auđit vorbind, continuaú încá să se bucure de ó plăcere care e oprită, arátau slăbiciunea elocinții sale.

De și Tracii, Ilirienii și cele-l-alte popóre din Europa n'au

avut cunoscințele de călugări, n'au lipsit însă să aibă câte-va persoane, cari au mărturisit Filosofia creștină. Martin a fost unul din cei mai însemnați. El era dintr'o familie nobilă din Sabaria, cetate din Panonia. În tinereța sa el purta armele și comandă armatele. Însă preferând serviciul lui Dumnezeu, mărirelor lumii, el se retrase în Iliria și se dădu la practica virtuții. Acolo se luptă cu îndrăsnelă pentru apărarea învățaturii bisericii, contra Episcopilor ce susțineau partidul lui Arie, suferi rele tratamente și fu alungat de acolo. Ducându-se la Milan, trăi acolo în singurătate, dar curînd eși de acolo spre a evita cursele ce Auxentie, Episcopul acestei cetăți, partisan al lui Arie, îi întindea, spre a'l perde, și se retrase în insula Gallinaria, unde mult timp nu trăi de cât cu rădăcină. Aceea e o Insulă pustie și foarte mică a mării Tyrrena. După aceea fu ridicat la demnitatea de Episcop de Tours. El primise darul minunelor într'un grad atât de înalt, în cât a înviat un mort, și făcu și alte minuni atât de surprindătoare ca și acelea ale Apostolilor. Am aflat că Ilarie bărbat renumit prin sfințenia vieții sale, și prin eminența doctrinei sale, trăia în același timp în aceeași parte a Imperiului. El fu exilat ca și Martin de ura zelului ce avut pentru curățenia credinții. Iată ce am aflat despre cei ce au fost cei mai renumiți în biserică prin pietatea lor și prin cele-lalte virtuți creștine. Alții s'au făcut foarte cunoscuți în acel timp prin doctrina și prin elocința lor, precum Eusebiu Episcop de Emesa, Tit Episcop de Bostra, Serapion Episcop de Tmuis, Basilie Episcop de Ancyra, Eudoxie Episcop de Germanicia, Acacie Episcop de Cesareea și Cyrille Episcop de Ierusalim. Mulțimea și însemnătatea scrierilor ce au lăsat posterității, sunt o probă foarte sigură și foarte evidentă de aceea ce spun.

---

## CAPITOLUL XV.

### *Persone renumite prin știința lor.*

---

Didim, scriitor bisericesc și profesor de sfintele scripturi în cetatea de Alexandria, înflorea în același veac. El își îmbogățise spiritul cu tot felul de științe. El cunoscuse po-

eții, oratorii, geometria, astronomia, aritmetica și păreri diferite ale tuturor sectelor. El nu învățase nimic din toate acestea, de cât prin auz și prin spirit, perdându-și vederea din copilăria sa.

Când ajunse în vîrsta de maturitate, el se simți atras de dorința să învețe artele liberale și urmă în școle, unde făcu atât de mari progrese, de și nu era ajutat de cât de auz, în cât înțelese cele mai grele teoreme de matematică. Se dice, că el înveță să cunoscă literile pipăind caractere săpate pe lemn și adunând silabele și cuvintele prin singura sfortare a imaginațiunii și a memoriei sale : ceea ce era fără îndoială ceva foarte greu. Mai multe persoane auzind vorbindu-se despre el, merșeră înadins la Alexandria spre a-l asculta, sau cel puțin spre a-l vedea. Modul cu care el susținea învățătura Sinodului din Niceea displăcea foarte tare Arieniilor. El convingea cu înlesnire prin blândețe, mai bine de cât prin puterea argumentelor sale și supunend el însuși probele sale la judecata auditorilor. El era stimat și iubit de catolici, de călugării din Egipt și mai cu sémă de marele Antonie. Se dice că mergend la Alexandria spre a sprijini prin adesiunea sa învățătura lui Atanasie, el dișe lui Didim : «Nu e o nenocire mare, nici foarte deplorabilă de a fi lipsit de ochii cu care guzganii, șócicii și cele mai de desprețuit animale sunt inzestrate ; ci e o fericire foarte de dorit de a avea ca ingerii ochii spiritului, prin care tu privești pe «Dumneșeu». In fine, Eusebiu și Ilarie, despre cari am vorbit deja și despre cari se dice că au cărți foarte ortodoxe, compuse contra ereticilor, au fost amindoi foarte renumiți în Italia și în Occident, prin renumele ce ei își căștigaseră de a scrie bine în limba lor. Lucifer, căpitenia unei secte ce pörtă numele său, înflorea în același timp. Aëtie era de asemenea în mare stimă între eretici. El era învățat în arta de a raționa și foarte exercitat la dispută. Cutezanța cu care el întreprindea să vorbescă despre natura lui Dumneșeu făcu să fie supranumit ateu. Se dice, că el profesese mai înainte medicina în Antiochia, cetate din Syria și că găsindu-se adese ori în adunarea credincioșilor spre a vorbi asupra sfinței Scripturii, el avu onóra de a fi cunoscut de Galus, ce era atunci Cesar și care favorisa foarte mult religiunea și pe persoanele de pietate.

Dorința ce avu de a intra și mai mult în bunele grații ale acestui principe îl îndemnă, după cum sunt convins, a se deda la acest studiū cu o mai mare aplicațiune de cît mai înainte. Se țice, că el sciea în perfecțiune filosofia lui Aristot și că ascultase în Alexandria pe cei ce profesau această știință. Afară de cei de cari am vorbit, erau mai mulți alții foarte capabili de a învăța poporul, de a prevedea și de a vorbi asupra materiilor de doctrină. Inșă ar fi o prea mare lucrare de a enumera pe toți. In fine rog pe cei ceși vor da ostenela de a citi această lucrare de a nu găsi straniū că am făcut laude căpiteniilor noilor secte, sau celor ce le-au favorisat. Admir mărimea elocinței lor și puterea raționamintelor lor ; dar las judecata doctrinei lor celor ce au autoritate. Nu'mi aparține mie de a'i judeca și pentru a mē achita de datoria unui istoric, n'am de cāt să represint lucrurile în modul cum ele s'au întâmplat. Iată ce aveam de țis atāt despre Grecii, cāt și despre Latinii ce s'au distins în erudiție sau în elocință.

---

## CAPITOLUL XVI.

### *Erudiție, pietate, caritate, umilință și alte virtuți ale lui Efrem.*

N'a fost niminea, care să fi meritat atit de mari laude, nici care să fi făcut atit de mare onóre bisericii ca Efrem. El era din Nisibia, cetate din Siria, sau din apropiere. El se obicînuiea încă din cea mai fragedă virstă a sa cu practica vieții călugărescî. De și el n'a avut nici de cum învățator și nimeni nu se aștepta, ca el să devină vre-odată învățat, el înțelese de la sine însuși cele mai grele cestiuni ale filosofiei, șiși făcu un stil plin de atitea figuri și podobe și îmbogățit cu atitea cugelări sublime în cît nu e nimic care să nu fie mai pe jos în tôte lucrările vechilor Greci. Dacă s'ar fi tradus în limba Siriacă cărțile acestor autori, ele n'ar mai avea nimic plăcut de îndată ce ar fi lipsite de frumusețele limbii grecescî. Cărțile lui Efrem n'au de loc acest neajuns. Ele s'au tradus în grecesce în timpul vieții sale și se traduc încă și astă-țî, fără ca în o limbă streină să pērdă mult din frumusețea lor naturală. Vasile,

care aŭ fost mai pe urmă Episcop de Cesareea, Mitropolia Capadociei, a admirat adîncimea doctrinei sale; și judecata atît de favorabilă a acestui Vasile, care era cel mai frumos spirit și cel mai elocent din vécul său, înalța fără îndoială pe Efrem mai presus de tot ce s'ar putea scrie în favórea sa. Se dice, că el a scris aprópe o sută de mii de versuri că a avut mai mulți discipoli fórte uniți la doctrina sa. Ceî mai principalî aŭ fost Abas, Zenobie, Abraam, Maras, Simion pe care tot ce e învățat între Sirieni îl privesce ca onórea națiunei lor. În acest număr se pune și Paulonas și Aranad, ca douî bărbați fórte elocinți, însă sunt acușați că s'aŭ depártat de doctrina ortodoxă. Sciŭ că aŭ fost încă cîțî-va învățați bărbați în Osroena și anume Bardesanes, autor al unei eresii cu numele său și Harmonius fiul său. Se asigură că fiind fórte bine introdus în științele Grecilor, el întreprinse cel dintăiŭ de a face versuri în limba sa și că le dádu ca să cante. Sirieniŭ, cîntă încă fórte adese ori nu versurile ce el le-a lăsat, ci altele de aceeași măsură și de același număr.

Fiind-că Harmonius era puțin atras de rătăcirile tatălui său și de acele ale filosofilor greci, privitoare la natura sufletului, formațiunea, mórtea corpului și metempsicosa, el le-a introdus în lucrările ce a compus spre a fi cîntate. Cînd Efrem observă că Sirieniŭ erau încântați de eleganța termenilor și de potrivirea silabelor lui Harmonius, el se temu ca nu cum-va ei să cadă pe nesimțite în falsele sale păreri și de și el nu sciea nici de cum științele Grecilor, se sforță să pricépă măsura versurilor și întocmi alte scrieri conforme învățaturii bisericii, precum sunt Imnurile sale și laudele sfinților. De atunci Sirieniŭ le cîntă pe aria versurilor lui Harmonius. Acéstă operă e de ajuns spre a judeca despre mărimea spiritului său. Cît pentru vieța sa, el își făcuse un mare renume și anume prin curățenia moravurilor sale și prin asprimea disciplinei ce-și impunea sie-însuși. El era atît de serios și atît de grav și evita cu o îngrijire atît de exactă, nu numai cea mai mică cauză de cădere, dar și cea mai ușóră ocaziune de vorbire de rău, sau de bănuială, în cît nu se uita nici odată la o femeie. Se dice, că o femeie desfrinată, sau că ar fi avut ca scop să-l ispitescă, sau că ar fi primit bani spre a face ceea ce făcea, se opri în'r'o ȃi înainte a lui pe stradă și

se uită la el cu atențiune. Efrem o mustră pentru nerușinarea ei și îi porunci să își întorcă vederea și să se uite la pământ. «Pentru ce să mă uit la pământ, îi răspunse «acea femeie, fiind-că nu sunt născută din pământ, ci din «tine? E mai drept ca tu să te uiți la pământ, de unde «ai eșit, iar eu să mă uit la tine, fiind-că am eșit din tine».

Efrem minunându-se de răspunsul acestei femei făcu o scriere care conține totă istoria acésta, și care duple pă-rerea învățaților, trece de una din cele mai frumoșe scrieri ale sale. Se spune, încă despre dînsul, că de și era din fire foarte supus mâniei, nu l'a vădut nici o dată nimenea mâniaș, de când a adoptat viața călugărească. În timpul când postea mai multe zile, sosind ora când trebuia se lase a-junarea, acel ce l servea scăpă talerul, în prezența sa, pe care îi aducea mîncarea. Efrem observând că se rușinează și e coprins de frică, îi dise: «Nu te turbura, mă voiŭ a-«propiea cu de taler, fiind-că talerul n'a putut veni până «la mine». Și îndată se plecă și mîncă mîncarea ce că-đuse de o dată cu sfărîmarea talerului. Ceea ce voiŭ să spun va face cunoscut tuturor, cât era el mai pre sus de ori-ce ambițiune și vanitate. Fiind ales Episcop al unei ce-tăți, i se aduse decretul alegerii, și vroiră să l ducă spre a l hirotoni. Indată ce află despre acésta, el se duse la târg și arătă un aer curios, se puse să mînce înaintea între-gei lumii, și se prefăcu că e nebun. Cei ce veniseră să l caute, vedendu-l în acéstă stare, încetară să l mai dorască de Episcop și se reîntorseră la locul lor. El se retrase la rîndul său, și rămase ascuns până ce un altul fu hirotonit în locul său. Nu voiŭ ție mai mult nimic despre Efrem, de și acei din țara sa povestesc multe alte lucruri despre el. Ceea ce făcu puțin înaintea morții sale e prea deosebit spre a fi trecut cu tăcere. Cetatea Edesei fiind bîntuită de fomete, el eși din chilia sa spre a împuta celor bogați ne-milostivirea cu care lăsaŭ să móră cei săraci, în loc de a îi ajuta din prisosul averilor lor, ce le păzeau cu atăta îngrijire pentru propria lor condamnare, și pentru perderea sufletului lor, care e mai scump de cât tóte vistierile pămîntu-lui. Bogații convinși prin cuvîntările sale, îi răspunseră că nu erau atăt de alipiți de averele lor, dar nu scieau cui să încredințeze distribuirea lor; pentru că ei nu cunoscău pe nimenea care să nu fie prea interesat și capabil de a

face o rea întrebuintare cu aceea ce ei ar încredința în mâinile lor. Atunci Efrem îi întrebă, ce părere au ei despre dînsul și când îi răspunseseră că îl credeau de om fôrte de ispravă, el se oferî să se însărcineze cu grija milosteniilor lor. Primind banii din parte-le, el făcu aprópe trei sute de paturi în galeriile publice, unde el îngriji atît pe acei din cetate ce se îmbolnăviseră de fómete, cât și pe streini. De îndată ce fómetea se potoli, el se reîntórse la chilia sa și se aplică la ocupațiunile sale obicinuite. Puțin timp dupě aceea muri. El n'a ajuns în biserică de cât la trépta de diacon, de și eminența virtuții sale, îi căștigase un renume nu mai mic de cât al acelor ce se bucuraú de cinstea preoției. Iată o ușoră descriere a excelențelor sale calități. Căci ar trebui un alt om de cât mine pentru a face un portret adevěrat al calităților sale, ca și de acelea ale celor-l'alte persóne renumite în aceeași profesiune și ar fi de dorit ca Efrem să fi pus mîna el însuși la acésta. Mărturisesc, că neînsemnătatea inteligenții mele și puțina cunoscînță ce am atît despre acești ómeni renumiți, cât și despre faptele lor importante, mă fac incapabil de o asemenea întreprindere. Unii s'au ascuns în pustietăți, alții cari au trăit în lume, s'au prefăcut ca să se pară că sunt persóne cu totul ordinare, de frică de a primi laudele ce ei meritaú. Căci, fiind-că virtutea lor nu tindea de cât la recompense vecínice, ea nu vroea să albă alt martor de cât pe Dumneđeú singur, care le distribue și nu căuta să atragă privirile ómenilor asupra ei.

---

## CAPITOLUL XVII.

### *Progresele religiunii creștine.*

Maí tóte bisericile fiind atunci conduse de către Episcopi de o virtute exemplară, nu trebuie să se mire cineva că popórele au fost fôrte alipite la cultul lui Dumneđeú și că religiunea creștină a făcut din ői i ői noi progrese asupra păgânismului. Impěrații cari erau pe tron nu o favorisaú cu mai puțin zel, de cât cum făcuse Constantin părintele lor. Ei acordaú privilegiu clericilor, copiilor lor și sclavilor lor. Ei confirmaú legile prin care erau oprite jert-



fele păgânilor și cele-l-alte exerciții ale vechii superstițiunii și făceau altele noi. Ei porunciau să se închidă templurile de prin cetăți și sate. Dădeaŭ pre unele din ele creștinilor când ei aveau nevoie sau de material, sau de locuri. Reparaŭ bisericile ce se ruinaseră și ridicau altele din nou, cu o splendore neasemanată. Biserica din Emesa e una din cele mai insemnate și din cele mai renumite pentru măreța sa arhitectură și frumusețea sa. Ei opreau pre Jidovi să cumpere sclaviŭ de altă religiune, sub pedepsa confiscării sclavului și sub pedepsă chiar de mörte la cas când ei l-ar fi tăiat împrejur. Căci avënd scopul de a desvolta prin tot felul de mijlöce religiunea creștină, ei cređură de datorie să impedece pre Jidovi de a atrage la religiunea lor pre acei ai căror străbuni nu mărturisiseră religiunea lor și a reserva pe accste persóne pentru biserica ce nu creștea și nu sporea de cât prin convertirea păgânilor.

~~~~~  
CAPITOLUL XVIII.

Sentimentele Impăraților față de credință.

Impărații manifestară de la început simțimintele lui Constantin părintele lor și susținură învățătura Sinodului din Niceea. Constant rămase statornic până la finele vieții sale în aceleași simțiminte. Inșă Constantie se schimbă, când vedu că termenul de consubstanțial era depreciat. Cu toate acestea el continua să mărturisescă, că Fiul lui Dumnezeu e asemănaibil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța. Eusebiu și alți câți-va Episcopi din Orient cari se bucurau de un mare renume de sfințenie și de doctrină, făcură deosebire între consubstanțial și asemănaibil, relativ la substanță. Ei diseră, că termenul de consubstanțial convine propriu creaturilor corporale, precum: ómenilor, animalelor, arborilor și plantelor ce sunt produse de către alte ase-^{Anul D. r.} mănabile și că termenul de asemănaibil, relativ la substanță, ^{Constantie} are loc în ființele necorporale, precum sunt Dumnezeu și ^{și Con-} ingerii, cari sunt concepuți fie-care după substanța ce le e proprie. Constantie fu înșelat prin această distincțiune și de și după părerea mea el ținea în fond aceiași doctrină ca și părintele și fratele său, totuși schimbă termenul și se

servi de acela de asemănable, relativ la substanță, în loc de a se servi de acela de consubstanțial. Acei cărturari asigurau, că spre a vorbi cu exactitate, trebuia să vorbescă ast-fel și că alt-fel s'ar pune în primejdie de a concepe ca un corp, ceea ce nu are de loc corp. E adevărat totuși, că mai mulți găsesc această distincțiune ridiculă și țin, că nu s'ar putea exprima lucrurile necorporale fără să împrumute cuvinte luate din lucrurile corporale și care cad sub simțiri și că nu e nici o primejdie să se servescă de aceste cuvinte, numai să nu se fi înșelat în ideea ce și-au format despre lucruri.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul din Rimini.

359. Nu trebuie a găsi straniu că, Impăratul Constantie s'a înșelat ast-fel, fiind-că mai mulți Episcopi cari credeau în învățătura Sinodului din Niceea, n'au făcut opozițiune de a se servi de acest termen. Alții întrebuițau fără osebite pe amândouă termenii spre a exprima același înțeles. Pentru aceea, sunt foarte convins, că Arieniul s'au depărtat foarte tare de la adevăr, când au publicat, că după Sinodul din Niceea, mai mulți Episcopi, între cari erau Eusebiu și Theognis, refuseră să recunoscă, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial cu părintele său și Constantin indignat de acest refus, îi condamnă la exil, că soru-sa având revelațiune saă în somn, saă altmintrelea, că acei Episcopi țineau o învățatură ortodoxă și că condamnarea rostită contra lor era nedreptă, acest principe îi rechemă din locul exilului lor și-i întrebă pentru ce se depărtau de la credința Sinodului din Niceea, fiind-că ei o iscăliseră cu cei-l-alți Episcopi. Că atunci acei Episcopi i-au răspuns, că iscălitura lor nu pornise din o convicțiune adevărată și că nu iscăliseră de cât de frică, că dacă contestațiile ar fi continuat într'un timp cînd de abia el începea să mărturisescă credința creștină și cînd el nu primise încă botezul, să nu se îndoască cum-va despre adevărul misterelor noastre, să nu se reintorcă la superstițiile păgâne și să nu persecute

biserica. Ei pretind, că Constantin mulțumit de acest răspuns se hotărî de a convoca un alt Sinod, dar că fiind împedat de la acesta prin mörte, el lăsă această grijă lui Constantie fiul său mai mare și-l înștiință, că nu i-ar servi întru nimic de a poseda autoritatea suverană, căcă s'ar face ast-fel, ca Dumneđeü să fie servit în unitatea unei aceeași credințe și că Constantie, urmând ordinul Impăratului, părintele său, adunase Sinodul din Rimini. Imprejurarea timpului în care acest Sinod s'a adunat, e singură de ajuns spre a-i dovedi de înșelătorie. Căci el nu fu adunat de cât sub Consulatul lui Eusebiü și al lui Hipatius, în al două-deci și douilea an al domnirii lui Constantie. Și e sigur, că de la mörtea Impăratului Constantin pînă în acel timp, s'aü ținut mai multe Sinóde, unde s'aü disputat asupra termenului de consubstanțial și asupra celui de asemanabil, relativ la substanță și că nici un Episcop n'a îndrăsnit să dică, că Fiul lui Dumneđeü e neasemănatibil cu părintele său cât privesce substanța, afară de Aëtie, ceea ce Constantie găsind förte rău, porunci Episcopilor să se adune la Rimini și la Seleucia spre a opri cursul acestei rătăcirii. Ast-fel Sinodul din Rimini fu adunat, nu din ordinul Impăratului Constantin, ci cu ocasiunea falsei doctrine a lui Aëtie, ceea ce vom confirma mai temeinic, prin cele ce vom spune în cursul acestei istorii.

CAPITOLUL XX.

1. *Reintörccerea lui Atanasie în Alexandria.*
2. *Episcopii de Antiochia.*
3. *Cererea făcută lui Atanasie de către Constantie.*
4. *Răspunsul lui Atanasie.*
5. *Felurite chipuri de a slăvi pre Dumneđeü la finele immurilor.*

1. Când Constant a fost informat de cele ce se petrecuseră în Sinodul din Sardica, el scrise lui Constantie, fraatele său, spre a'l ruga de a restabili pe Atanasie și pe Pavel în scaunele lor. Fînd-că Constantie întirđiă să răspundă, el îi scrise a doua óră, că dacă n'ar vroi să'î restabiléscă, el se va pregăti de răsboiü. Constantie consultându-se cu Episcopii din Orient și credënd că n'ar fi prudent să între-

prindă un război civil pentru această pricină, trimise lui Atanasie trăsuri publice și îi scrisese mai multe scrisori spre a-l invita să se reîntorcă. Atanasie plecând din Aquileea, unde era atunci, se duse la Roma spre a lua concediul de la Iuliu, carele părăsindu-l îi făcu mari mărturisiri de dragoste și îi dădu o scrisoare pentru clerul și poporul din Alexandria, în care vorbea despre dînsul cu o stimă deosebită, ca de un om ce devenise renumit prin primejdiile prin care trecuse, îi felicita de fericita reîntorcere a unui atât de bun păstor și îi îndemna să urmeze credințele sale.

2. De la Roma se duse la Antiochia, unde se găsea Impăratul Constantie atunci și unde Leontie se bucura de conducerea bisericilor. Arieni îl luară în stăpânire îndată după ce Eustație fusese exilat. Primul Episcop ce ei avură acolo, fu Eufronie, al doilea Flaccilie și în fine Stefan. Acesta fiind depus, ca nedemn de această sarcină, Leontie fu ales în locul său. Atanasie îl evită ca pre un eretic și se împărtăși într-o casă particulară, cu acei se se numiau Eustatieni.

3. Fiind primit cu multă blindețe de către Impăratul Constantie, el îi ceru să fie restabilit pe scaunul său. Atunci acest principe îi duse după stăruința Arieniilor: «Sînt «gata de a face în favoarea voastră tot ce v'am promis, când «v'am rechemat. Inșă e drept ca și voi să'mi acordați un «har, care e de a lăsa una din bisericile ce v' sunt su- «puse, celor ce fac opozițiune să participe la împărtășirea voastră».

4. «Ceea ce doriți, răspunse Atanasie, e prea rațional «și chiar prea necesar, spre a vroi să mă opun. Inșă v' «rog foarte umilit de a nu'mi refusa un asemenea har pentru «acei din Antiochia, cari nu se pot hotări să participe la «împărtășirea acelor ce țin o altă doctrină ca noi: Să aibă «și ei o biserică unde să le fie liber să se adune». Cere-rea lui Atanasie găsindu-se dréptă de către Impăratul, Arieni crezură de datorie să se desiste de pretențiunea lor și să rămână în starea în care erau. Ei considerară că secta lor n'ar putea nici odată să facă mari progrese în Alexandria; pentru că Atanasie ar avea tot-déuna îndestulă putere spre a reține pre acei din împărtășirea sa și spre a atrage pre acei din alte împărtășiri: Că dacă s'ar acorda o biserică particulară în Antiochia acelor ce nu erau de cre-

dința lor, partisanii lui Eustatie, al căror număr era foarte mare, n'ar lipsi să se adune acolo și să întreprindă de a face schimbări în încredințarea, că ori care ar fi putut să fie rezultatul întreprinderii lor, ei n'ar perde pre nici unul din partidul lor.

Ceea ce întăria mai mult pe Arienii în această credință, era că ei vedeau, că de și erau stăpâni pre biserici, totuși se găsea un mare număr de persoane, atât din cler, cât și din popor, care nu țineau învățătura lor. Fiind-că după obiceiul lor, ei erau împărțiți în diferite coruri spre a cânta, fie-care își exprima la finele fie-cărui imn credința sa. Căci unii dedeau glorie Tatălui și Fiului, ca la două persoane demne de o onoare egală, iar alții glorificau pre Tatăl prin Fiul, pentru a arăta prin această particulă, că Fiul e inferior Tatălui. Leontie episcopul Arienilor nu îndrăzni nici odată a opri să se aducă glorie lui Dumnezeu în termenii conform doctrinei Sinodului din Niceea, de frică ca nu cum-va poporul să se rescôle. Se dice totuși, că puindu'și mâna pre cap, care era deja cu totul alb, dise : când această zăpadă se va topi, va fi mult noroiu. El vroea să înțelegă prin acest tel de a vorbi, că aceste forme diferite de a aduce glorie lui Dumnezeu la finele imnurilor, va ridica după mórtea sa grozave rescôle în popor, pentru care succesorii săi nu vor avea aceeași bună voință ca dinsul.

CAPITOLUL XXI.

Scrisórea Impèratului Constantie în favórea lui Atanasie.

Impèratul Constantie trimițând pe Atanasie în Egipt, scrise în favórea sa Episcopilor din această provincie. El scrise și poporului din Alexandria, spre a'î îndemna de a avea încredere în virtutea Episcopului lor și spre a'î îndemna să serve și să róge pre Dumnezeu sub conducerea sa. El adaogă că dacă óre-cară persoane, rău pornite, ar produce turburări, ele vor fi pedepsite cu asprimea legilor. Pe lângă acesta declară, că intențiunea sa era, ca tot ce el poruncise în trecut, atât contra lui Atanasie, cât și contra celor

din împărtășirea sa, să fie șters din registrele publice și ca clericii să se bucure ca mai înainte de imunitățile obișnuite și încunosciență despre acesta și pe guvernatorii din Egipt și din Libya.

Cel dintâiu lucru ce făcu Atanasie când se reîntorse în Egipt, fu de a depune preprețioii pră care îi cunoscuse că sunt favorabili doctrinei lui Arie și de a da conducerea bisericii Ortodoxilor, cărora le recomanda, mai cu sémă de a rămâne supuși hotărârilor Sinodului din Niceea. Se dice, că el făcu același lucru și în alte biserici ce nu depindeau de dînsul, când găsi preoții Arieni. E sigur, că mai pe urmă el fu acusat de către inimicii săi, că a făcut hirotonii în cetăți unde n'avea dreptul. Inse obținend atunci restabilirea sa cu tot creditul inimicilor săi și intrând chiar în bunele grații ale împăratului Constantie, el fu mai bine vedut ca nici odată. Mai mulți episcopi se împăcară cu dînsul, și'l admiseră la împărtășirea lor și între alții acei din Palestina cari il primiră cu multă bunătate și cari adunându-se în cetatea de Ierusalim, scriseră în favoarea sa scrisoarea pe care o reproduc aici.

CAPITOLUL XXII.

Scrisoarea Sinodului din Ierusalim în favoarea lui Atanasie.

Sfintul Sinod adunat în Ierusalim, preoților, diaconilor și credincioșilor din Egipt, iubiții noștri frați: salutare în Domnul nostru.

«N'am putea nici odată, prea iubiții mei frați să aducem
«îndestule mulțumiri lui Dumnezeu, autorul și păzitorul
«tuturor creaturelor, pentru minunile ce a făcut în tot
«timpul și mai cu sémă pentru acele ce a făcut acum în
«biserica vóstră, dându-vé iarăși pre Atanasie, păstorul vos-
«tru, Domnul și tovarășul nostru în sfinta slujbă. Cine ar
«fi îndrăsnit vre odată să nădăjduescă acest favor ce voi
«posedați? Dumnezeu a avut milă de biserica vóstră. El
«a ascultat rugăciunile vóstre. El a privit lacrimile și sus-
«pinurile vóstre. Voi erați ca nisce oi rătăcite și risipite
«care n'au păstor. Adevératul păstor care are grijă de turma

«sa v'a privit din înălțimea cerului și v'a dat pre acela pre
«care voi doriați. Iar noi cari nu respirăm de cât pacea
«bisericii și cari lucrăm împreună cu voi spre a o între-
«ține, l'am primit din totă inima noastră și l'am rugat de
«a se însărcina cu această scrisoare, prin care noi vă mărturisim
«bucuria ce avem de restabilirea sa, pentru ca
«voi să recunoșteți, că noi suntem uniți în împărtășire cu
«dinsul. E drept ca voi să faceți rugăciuni pentru prosperitatea
«prea pioșilor împărați, cari recunoscând nevinovăția sa și dorința
«ce voi aveați de a l' revedea, vi l'a trimis iarăși într'un mod
«care i face deosebilă cinste. Primiți'l deci cu bucurie și mulțumiți
«pentru acesta lui Dumnezeu prin Isus Christos Domnul nostru, prin
«carele mărire fie Tatălui întru toți vecii».

CAPITOLUL XXIII.

Nevinovăția lui Atanasie recunoscută de Valens și de Ursacie.

Atanasie avu curind după aceea satisfacerea de a vedea că nedreptatea cu care fusese condamnat la Sinodul din Tyr fu publicată de către chiar acei ce i fusese odinioară cei mai mari adversari. Valens și Ursacie cari fuseseră însărcinați cu Teognis și cu câți-va alții spre a merge să se informeze în Mareota despre potirul ce Ischyron îl acusa că l'a sfărîmat, trimiseră lui Iulie o retractare coprinsă în scrisoarea ce urmază :

Ursacie și Valens, prea fericitului Domn, Papa Iulie: salutare.

«Fiind-că scrisorile ce am avut onórea de vă trimite în trecut, v'au produs foarte rele impresiuni despre Atanasie, și pentru că n'am satisfăcut de loc aceea ce doriați de la noi prin scrisorile vóstre, mărturisim în prezența tuturor preoților iubiții noștri frați cari sunt aici, că tot ce vi s'a spus pînă astă dĩ în defavórea lui Atanasie, e fals și presupus. Pentru acesta, noi intrăm cu bucurie în împărtășirea sa, mai cu sémă de când ați avut bunătatea

«de a ne erta greșala noastră. Noi vă declarăm încă, că
«dacă Episcopii din Orient, saū Atanasie însuși ne-ar chiema
«cu scop rău în judecată, noi nu ne vom înfățișa fără con-
«simțimintul vostru. Noi condamnă pe ereticul Arie, cum
«am făcut deja prin scrisul ce am presintat la Milan și pe
«partisaniū sēi cari dic, că a fost un timp, în carele Fiul
«luī Dumneđeu nu era, că el a fost făcut din nimic și
«cari tăgăduesc că el a fost mai 'nainte de toți veci. Noi
«condamnă încă odată arienismul și pe autoriū sēi. Eū
«Ursacie, am iscălit acēstă profesiune de credință, și Valens
«de asemenea». Iată ce scriseră ei luī Iuliū. Să vedem
acum aceea ce scriseră și luī Atanasie.

~~~~~

CAPITOLUL XXIV.

Scrisórea luī Ursacie și a luī Valens către Atanasie.

Ursacie și Valens Episcop, Domnului Atanasie, fratele nostru.

«Găsind ocasiunea prin Muscu fratele și tovarășul nostru
«în preoție, care venea la voi prea iubite al nostru frate,
«noi vă salutăm din totă inima noastră și dorim ca să pri-
«miți în bună sănătate scrisórea noastră. Dacă ne veți o-
«nora cu un răspuns, ne veți da libertatea de a vă scrie
«mai adese-orī. Să sciți că noi întreținem cu voi pacea
«și împărtășirea bisericii».

Atanasie reîntorcându-se ast-f-l din Occident în Egipt,
Pavel, Marcel, Asclepas și Lucius cari primiseră asemenea
de la Impēratul permisiune să se reîntórcă la bisericile lor,
se restabiliră acolo. De îndată ce Pavel se reîntórsa în Con-
stantinopole, Macedonie se ascunse și nū făcu de cât adu-
nări particulare. La Ancyra a fost un mare sgomot cînd
Marcel reluă stăpânirea scaunului sēu și Vasilie fu alungat
de acolo. Ceī-l-alți Episcopi se reîntórseră în bisericile lor
cu mai puțină ostenelă.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I.

Mórtea Impèratului Constant.

Patru ani după Sinodul din Sardica, Constant fu ucis ^{Anul D.N.} în Galia. Magnenție care-i întinsese cursă spre a-l ucide, u- ^{350.} surpă statele sale. În același timp Vetranion fu proclamat ^{Constantie} Impèrat la Sirmich de către trupele din Illiria. Nepotian fiul unei surori a repausatului Impèrat Constantin, luând stăpânire pe de altă parte pe puterea suverană, prin ajutorul unei trupe de Gladiatori, vechea Roma fu simțitor neliniștită prin aceste schimbări; căci Nepotian fu ucis de către soldații lui Magnenție. Constantie vedându-se ast-fel singur stăpân al Imperiului, se pregăti să distrugă puterea usurpătorilor. Cu toate acestea Atanasie restabilindu-se în scaunul bisericii sale de Alexandria, adună acolo pe Episcopii din Egipt și făcu să se confirme ceea ce se hotărise în favorul său la Sardica și în Palestina.

CAPITOLUL II.

Constantie favorisează pe Arieni și isgonese pe Episcopii Catolici.

Impèratul înșelat prin calomniile Arienilor își schimbă ^{Anul D.N.} dispoziunea, și în disprețul Sinodului din Sardica isgoni ^{Constantie} încă odată pe Episcopii ce fuseseră restabiliți în bisericile

lor. Marcel fiind deci alungat din Ancyra, Vasilie reluă în posesiune scaunul său. Lucius fu pus în temniță, unde muri. Pavel fu dus la Cucusa, cetate din Armenia, unde și el muri. Însă nu știu, dacă mórtea sa fu violentă sau dacă fu naturală. Svonul există încă și astăzi, că el fu sugrumat de către Macedonienii. De îndată ce el fu alungat din biserica de Constantinopole, Macedonie o luă și întărindu-se de mai multe comunități de călugări, ce întemeiasă și de ciți-va Episcopi ai bisericilor vecine, el făcu, după cum se șice, o crudă persecuție sectatorilor lui Pavel. Mai întâiu îi alungă din biserică, apoi îi constrinse să participe la împărțășirea sa, mai mulți muriră în timpul muncilor de grós-nice dureri. Alții fură despuiați de averile lor; alții de dreptul de cetățén; alții fură însemnați pe frunte cu un fier ferbinte. Împératul desaprobă aceste violențe și aruncă vina asupra lui Macedonie.

CAPITOLUL III.

Mórtea lui Martiriü și a lui Marcian.

Aceste violențe ajunseră până la uciderea mai multor persoane. Martiriü și Marcian fură din acei ce muriră de chinuri. Ei fuseseră casnici ai lui Pavel și fuseră dați pe mâna guvernatorului de către Macedonie, ca vinovați de mórtea lui Hermogen și ca autori ai rescólei în urma căreia el fusese alungat din biserica de Constantinopole. Martiriü era ipodiamon și Marcian cântăreț și citeț al sfintei Scripturi. Mormintul lor e în fața zidurilor cetății și cuprins în lăuntru unei biserici ce a fost începută de Ión și isprăvită de Sisinie, episcopi ai acestei cetăți. Acești prelați credeaü că n'ar fi de cuviință, că ei să fie lipsiți de gloria martirului înainte ómenilor, pe când Dumneșeu îi onora cu puterea de a face minuni. Căci locul unde era mormintul lor servind odinórá pentru espunerea capetelor celor ce fuseseră executați la mórte pentru crimele lor și rămânând pustiü din cauza părerii poporului, cum că acolo vin spirite, el deveni fórte frequentat și fórte renumit prin minunile ce se făceaü acolo. Iar dacă cele ce spun eü

despre Martiriū și despre Marcian s'ar părea unora ca lipsite de adevăr, ei pot întreba pre acei ce sunt mai bine informați despre acēsta și vor afla pōte din gura lor lucruri mult mai surprindētore de cāt acele ce spuseiū eū.

CAPITOLUL IV.

Anul D.N.

351.

*Expedițiunile lui Constantie contra usurpatorilor
autorității sale.*

Constantin

Constantie

și Con-

stant

Atanasie retrăgēndu-se, Georgie trată fōrte rău în Egipt pe toți acei ce refuseră de a se conforma credințelor sale. Impēratul se duse cu trupele sale spre Illiria și ajunse la Sirmich, unde Vetrenion se dădu prins printr'o înțelegere făcută între ei. Soldații cari îl proclamaseră impērat schimbându-și de odată dispozițiunea și salutând numai pe Constantie singur în acēstă calitate, el recunoscū că e trădat, se aruncă la picioarele lui Constantie și-i ceru iertare. Acest principe îl desbracă de semnele autorității, îl reduce la o stare simplă, îi asigură venituri și'l sfătui să trăescă în liniște, fără a mai vroi într'o vîrstă fōrte înaintată, să se mai ocupe cu treburile guvernămîntului. Apoi trimise o puternică armată în Italia contra lui Magnentie. In fine, el declară pe Galus vērul seū Cesar și'i porunci să se ducă în Siria spre a păzi fruntariile despre Orient.

CAPITOLUL V.

Arătarea unei cruci.

In timpul pe cānd Cyrille urmasē lui Maxim la condu-
cerea bisericii din Ierusalim, se arătă pe cer o cruce a
cārei lumină era concentrată și vie, pe cānd lumina co-
metelor e de obiceiū împrăștiată și palidă. Lungimea sa
era aprōpe de cinci-spre-dece stadii, de la calvariū până
la muntele Olivelor și lățimea proporțională. O minune atāt
de extraordinară și atāt de nouă umplu tōte spiritele de
admirare și de spaimă; ast-fel că n'a fost nimenea orī de

Anul D.N.

351.

Constantie.

ce vîrstă, sau de ori-ce condițiune, care să nu fi alergat la biserică spre a face rugăciuni. Noutatea acésta fu curînd răspîndită în tóte provinciile prin streinii ce fuseseră marturi. Insuși împératul fu informat despe acésta, atît printr'o scrisóre a lui Cyrille, cât și prin relațiunile câtor-va altor persóne. Se dice, că acéstă minune, fusese pređisă prin o prorocie coprinsă în sfința Scriptură. Ea servi la convertirea unui mare numér de evrei și de págáni.

~~~~~  
CAPITOLUL VI.

*Sinodul din Sirmich. Condamnarea lui Fotin.
Trei formulare de credință.*

Anul D.N. Fotin episcopul de Sirmich avu atuncî cutezanta să pu-
357. blice în prezența împératului nisce opiniuni pe care le in-
Constantie Ventase cât-va timp mai înainte.

Inlesnirea ce avea de a vorbi îl făcea capabil să convingă; ast-fel că atrăgea la credința sa multe persóne. El mărturisia, că nu era de cât un singur Dumneđeșu Atotputernic, care crease lumea prin cuvîntul sêu; însă departe de a recunósce, că Fiul a fost născut mai înainte de toți vecii, el dicea, că Fiul începuse de a fi, când se născuse din Maria. De îndată ce acéstă opiniune fu cunoscută, ea isbi de o potrivă pe episcopii din Orient și din Occident și fu respinsă, atît de cei ce primiseră învățatura Sinodului din Niceea, cât și de cei ce admiteau rătăcirile lui Arie. Impératul, care era atuncî la Sirmich, fu pătruns de indignare și adună un Sinod în acea cetate. Dintre episcopii din Orient, Georgie episcop de Alexandria, Vasilie episcop Ancyra și Marcu episcop de Aretusa asistară acolo. Dintre cei din Occident, Valens episcop de Mursa și Osie mărturisorul veniră acolo. Acest din urmă venise fără voea lui. El asistase la Sinodul din Niceea și pe urmă fusese exilat prin intervenirea Arienilor. Ei convinséră pe împératul să'l oblige să vină la Sirmich, în credință, că dacă ei ar putea atrage prin blândețea, sau prin forță la credința lor pe un om de un merit atît de mult recunoscut, partidul lor ar găsi în persóna sa un puternic sprijin. Anul în care ei se adunară, fu anul după consulatul lui Sergie

și al lui Nigrinian și în carele nu era de loc consuli, nici în Orient, nici în Occident, din cauza turburărilor iscate din partea tiranilor. Episcopii din acel Sinod depuseră pe Fotin, ca pe unul ce ținea aceleași rătăcirii ca Sabellie și ca Pavel de Samosata. După acésta compuseră trei formulare contra tot ce se hotărise mai înainte. Cel dintâiu era în grecesce și cele-l-alte două în latinesce. Inse ele nu erau nici conforme între ele, nici conforme cu nici unul altul precedent, fie relativ la termenii, fie la înțeles. În formularul grecesc nu se țice de loc, că Fiul lui Dumneđeș e consubstanțial cu părintele seș, nici de asemnabilă substanță; ci e declarat, că acei ce țic, că Fiul n'a avut început și acei ce cred că el a fost făcut prin o extensiune a substanței lui Dumneđeș și că e unit cu părintele seș fără a'i fi supus, sunt în afară de biserică. În unul din cele două ce sunt compuse în latinesce, e oprit de a se servi de termenul de substanță și de a țice, dacă Fiul e de aceeași saș de asemnabilă substanță cu părintele seș, pentru că nu se vorbesce de loc despre acésta în sfinta Scriptură și că acésta e mai presus de spiritul omenesc. Acolo e poruncit de a recunósce, că Părintele e mai mare de cât Fiul seș în onóre, în demnitate, în divinitate și în calitate de Părinte, că Fiul e supus Părintelui, ca creaturele, că Părintele nu are început și că generațiunea Fiului nu e cunoscută de cât de părintele. Se țice, că după ce acest formular fu publicat, Episcopii cunoscându'i greșalele făcu tot ce putu pentru a retrage copiile și a'l corige și că împératul amenință pe cei ce le-ar reține în loc să le aducă. Inse cu tóte măsurile luate, fu cu neputință de a-l suprima. Al treilea formular e conform cu cele două relativ la înțeles. El opresce de a se servi de cuvintul de substanță și dă argumente pentru acésta în termenii următori : «Noi «am găsit de cuviință să respingem cu desăvirșire numele «de substanță, care fiind întrebuintat de sfinții Părinți cu «prea mare simplitate și nefiind nici de cum înțeles de «popor, a fost multora un mijloc de cădere. Noi suntem «de părere să nu se mai vorbescă de el când se va vorbi «de Dumneđeș, pentru că nu e țis nici într'un loc al sfintei «Scripturi, că Tatăl, Fiul și sfintul Duh n'aș de cât o ace- «eași substanță. Inse noi țicem, că Fiul e asemnabil cu «Părintele, după cum sfinta Scriptură o mărturiseșce». Iată

ce a fost hotărît în acest Sinod privitor la credința în prezența Impăratului. Osie refuză de o cam dată să consimță la acésta; însă consimți în fine prin forță și după ce a fost precum se dice încărcat de lovituri într'o extremă bătrânețe.

Episcopii se siliră să facă pe Fotin să'și schimbe credința și'i promiseră să'l restabiléscă pe scaunul său, dacă ar vroi să iscăléscă Formulariul lor. Inșă departe de a'și retracta rătăcirile, el se oferi să le șustină și ceru pentru acest scop o conferință. Prelații adunându-se în ziua ce fusese hotărîtă în prezența Judecătorilor, cari presidaū în numele Impăratului, însărcinară pe Vasilie Episcopul de Ancyra de a lua cuvintul contra lui Fotin. Disputa fu foarte lungă din cauza mulțimei de întrebări și de răspunsuri ce fură făcute și din o parte și din alta și care fură notate de către secretari. Inșă Vasilie câștigă în cele din urmă victoria. Fotin fu exilat și continuă în exilul său să'și susțină rătăcirile și să facă scrieri atât în grecesce cât și în latinesce, prin care pretindea să dovedéscă, că numai doctrina sa era adevărată. Iată ce aveam de șis asupra acesteii cestiuni.

~~~~~

CAPITOLUL VII.

Mórtea lui Magnentie, a lui Silvan și a lui Gallus.

353. Magnentie luând în stăpânire vechia Roma, ucise acolo o mulțime de persoane atât din senat, cât și din popor. Informându-se că trupele lui Constantie erau aprópe, el se retrase în Galia, unde avu mai multe mici lovituri cu diferite succese, fiind câte odată învingător și câte odată în perdere. Fînd învins, în fine el fugi la Mursa fortul Galiei, unde se sili să ridice moralul soldaților săi, care era abătut în urma învingerii lor. De îndată ce'l vėdură, începură să'l salute cu aclamațiuni ordinare. Inșă în loc să'l proclame pe el, ei proclamară pe Constantie. Magnentie considerând acésta faptă a soldaților ca un semn, că Dumnezeu nu'l destina Imperiului, plecă de la Mursa și se retrase mai departe. Armata lui Constantie urmărindu'l îndată el fu constrîns să se lupte aprópe de muntele Seleucus și scăpând singur după fuga trupelor sale, se retrase la Lyon.

Când ajunse acolo ucise mai întâiu pe mama sa, apoi pe fratele său pe care îl proclamase Cesar și în fine se ucise pe sine însuși. Decentie, care era un altul din frații săi, se sugrumă și el curind după aceea. Mórtea atâtor persoane nu restabili liniștea publică. Silvan întreprinse în același timp în Galia o luptă, cu scopul de a usurpa autoritatea suverană. Inșă căpeteniile armatei lui Constantie îl uciseră. Evreii din Diocesareea luând armele și făcând alergări în Palestina și în împrejurimi, cu scopul de a înlătura jugul stăpânirii Romane, Gallus care era atunci în Antiochia trimise în contra lor trupe, îi învinse și distruse Diocesareea până în temelie. Inșă, neputând să se modereze în vederile sale, el se hotărî să se facă stăpân al Imperiului, dar pentru că marele Vistier și Dometian Prefect al Pretoriului de Orient înscințase pe Constantie despre planurile sale, el îi ucise. Impăratul trimițându-i poruncă să vină la curte, nu îndrăzni să n'asculte și porni spre el. Inșă când ajunse la Insula de Flavona, fu ucis din porunca Impăratului în al treilea Consulat al său și al șaptelea al lui Constantie.

CAPITOLUL VIII.

Sosirea lui Constantie la Roma. Intrigile Arieniilor contra lui Atanasie.

Constantie sperând să se bucure de un temeinic repaus după mórtea răsvrătorilor Imperiului, plecă din Sirmich spre a se duce la Roma și spre a primi acolo cinstea triumfului său. El avea și planul să convoce un Sinod în Occident și de a întruni acolo, de ar fi posibil, pe Episcopii cu aceeași învățătură. Iuliū murind în același timp, după ce a condus două-șeci și cinci de ani biserica de Roma, Liberie îl urmă. Acei ce respinseră credința Sinodului din Niceea, crezând că au găsit un timp favorabil spre a descredita pe partizanii doctrinei contrarii, făcură toate sforțările la curte, spre a face imposibil pe acei, pe cari ei îi depuseseră și spre a face să fie alungați, nu numai ca nise fapturi a unei dogme primejdióse, ci încă și ca pe nise inimi a liniștei publice, cari în timpul vieții lui Constant se siseră de a compromite pe amândoi Imperații.

E sigur, că Constant amenință pe fratele său de a'i declara război, dacă nu va primi pe Pavel și pe Atanasie, după cum am spus. Sforțările calomniilor lor cădeau mai cu seamă asupra lui Atanasie, pentru care aveau o aversiune atât de puternică, în cât nu putură să se oprască de a'i da probă de o asemenea aversiune chiar în timpul când Constant îl protegea și când Constantie părea că are pentru el afecțiune. Narcis Episcopul de Cilicia, Teodor Episcopul de Thracia, Eugenie Episcopul de Niceea, Patrofil Episcopul de Scytopole, Menofast Episcopul de Efes și alți până la numărul de trei-deci, adunându-se în cetatea de Antiochia trimiseră o scrisoare la toți Episcopii lumii, prin care îi înștiințau, că Atanasie reluase în posesiune scaunul de Alexandria, contra regulilor bisericii, fără să se fi justificat mai înainte într'un Sinod și i îndemnau să nu întrețină nici o împărțire cu dinsul, ci a o întreține mai bine cu Georgie, care fusese ales și hirotonit spre a'i urma. Atanasie desprețui aceste sforțări ale inamicilor săi. Inșă el era cu toate acestea, destinat la persecuțiuni mai crude de cât acelea pe care le suferise. De îndată ce Magnentie a fost ucis și Constantie rămase singur în posesiunea Imperiului, el puse toate stăruințele spre a atrage pe Episcopii din Occident la credința celor ce susțineau, că Fiul lui Dumnezeu e asemănat cu Părintele său în ceea ce privește substanța. El nu și întrebuința cu toate acestea autoritatea sa în acest scop. El se mulțumia de a face acesta prin convingere creștând, că dacă ar putea face pe toți prelații să consimtă și să subscrie aceea ce se rostise contra lui Atanasie, i-ar fi atunci lesne de a termina toate neînțelegerile din biserică.

~~~~~  
CAPITOLUL IX.

Sinodul din Milan. Fuga lui Atanasie.

Anul D.N. Impăratul silind deci foarte mult, ca să se țină un Sinod
355. în cetatea de Milan, veni ră acolo prea puțin Episcopii din
Constantie Orient: unii scuzându-se din cauza virstei lor prea înaintată, alții din cauza îndepărtării și dificultății drumurilor.

Însă veni ră mai mult de trei sute de Episcopi din Occident. Cei din Orient vroind numai de cât ca Atanasie să fie condamnat, ca apoi să fie alungat din Alexandria, cei-l-alți consimțiră la acesta, fie de frică, fie prin surprindere sau din necunoscință. Numai Dionisie Episcopul de Alba, Mitropolia Italiei, Eusebiu Episcopul de Verceil în Liguria, Paulin Episcopul de Treva, Rodanus și Lucifer cari reclamară și protestară, că nu trebuie să condamne cu atâta ușurință pe Atanasie, că dacă l'ar condamna ast-fel, condamnarea ar cădea asupra doctrinei ortodoxă și că acesta era o meșteșugire a Împăratului și a Arienilor, cari căutau să nimicească prin acest mijloc credința Sinodului din Niceea. Acestă generoasă libertate fu pedepsită îndată cu isgonirea, când și Ilariu fu condamnat împreună cu dînșii. În sfirșit împrejurările au făcut să se recunoscă în de-ajuns, că Sinodul de Milan nu fusese convocat de cât în acest scop. Căci Sinódele din Rimini și din Seleucia, ce fură convocate puțin timp după aceea, se sfortară de a zdrobi aceea ce se stabilise la Niceea, după cum vom vedea îndată.

Atanasie fiind convins că la curte se înscenau intrigă Annul D.N. 355. spre a l' pierde, nu credu că trebuie să se espună de a se duce acolo. Însă, alegând cinci Episcopi din Egipt, între cari era Serapion Episcopul de Tmuis, prelat recomandabil prin eminența virtuților sale și prin mărimea elocinței, îi trimise cu trei preoți la Împăratul, care era atunci în Occident, spre a căuta să l' liniștescă, de a răspunde dacă ar fi nevoe, la acușările inamicilor săi și spre a face tot ce ei ar crede mai folositor bisericii și lui. Abia plecaseră și el primi o scrisóre, prin care Împăratul îi poruncia să vină la el. Acestă poruncă îi procură o mare neliniște și la întreg poporul din Alexandria. Căci ei nu vedeau nici o siguranță, nici în a asculta, nici a nu asculta pe acest principe Arian. Totuși el se hotări să nu plece din Alexandria și acel ce adusesse ordinul se reîntórse fără să fi făcut ceva. Vara viitoare sosi cu Guvernatori Provincei un bărbat trimis cu un alt ordin, care sili pe Atanasie să plece și care neliniști foarte mult pe clericii. El se reîntórse totuși fără să fi făcut ceva, ca și cel d'întâiu, când vedu că poporul se revoltă și e gata să apuce armele. Curînd după aceea se trimiseră trupe din Egipt și din Libya și pentru că se aflase că Atanasie era ascuns în biserica lui Theon, co-

mandantul trupelor și Ilariu, pe care îl însărcinase Impăratul să aibă o grijă deosebită pentru această afacere, porunci să sfărâme ușa, intră îndată în biserică cu mâna armată, dar nu găsi pe Atanasie. Se dice, că făcându-i-se cunoscut această năvălire, el o înlăturase ca pe mai multe alte primejdii, printr'un mijloc vizibil al protecțiunii Cerului. Soldații nu intraseră de cât puțin mai în urmă, după ce el eșise și puțin a lipsit să nu cadă în mâinile lor.

~~~~~  
CAPITOLUL X.

Atanasie a scăpat ca prin minune din mai multe pericole. Georgie întrebuintează mari violențe.

Anul N.D. Nu e permis de a se îndoi cine-va că el n'ar fi fost foarte
Constantie plăcut lui Dumnezeu și că n'ar fi cunoscut viitorul. Despre
acesta sunt probe mai lămurite și mai surprinzătoare de
cât acelea ce arătaiu. Constantie încercând să'l maltrateze
în timpul când Constant trăia încă, el se retrase la unul
din amicii săi și rămase mult timp ascuns într'un loc in-
tunecos. Nimeni nu scia, că el se afla acolo de cât numai
o femeie care'l servea și pe care o crezuse îndestul de cre-
dincioasă, spre a ține în secret acesta. Fînd-că ereticii își
puneaū tōtă sîrguința, ce se pōte inchipui, spre a'l prinde
viū, ei căutară, fie prin daruri, fie prin măguliri pe lângă
acea femeie, în cât ea se ho!ări să spună unde se găsește.
Inșă mai 'nainte ca ea să le fi spus, el avu revelațiunea
trădării și fugi de acolo. Servitōrea fu pedepsită, pentru că
a depus falș contra stăpânilor săi, cari fugiseră cu Atanasie.
Căci atunci nu era o crimă ușōră de a primi cine-va la
sine pe un Episcop și de a'l fi ascuns. Acesta era o ne-
supunere criminală la ordinele Impăratului și o întreprin-
dere contra liniștei publice, pentru care cine-va era tărit
de către Arieni înaintea tribunalelor judecătorilor. Am aflat
că el a putut altă dată, tot prin o revelațiune, să scape de
a cădea în mâinile inamicilor săi. Pe când el naviga pe Nil
spre a se duce mai înlăuntrul Egiptului, acei ce'l căutaū
însciiñându-se despre acesta îl urmăriră îndată. Inșă Dum-
negeū făcendu-i cunoscut primejdia în care se găsea, el
se reîntōrse spre Alexandria, scoborând cursul apeī, pe

când acei ce'l căutaū navigaū în susul ei și sosind în această ce-^{Annul D.N.}
tate, se ascunse cu înlesnire în mijlocul marelui popor, de care ^{356.}
era plină. Chipul cu care prevēdu și evită aceste primejdii și ^{Constantin}
mai multe altele făcură pe păgâni și pe eretici să-l acuse de
magie. Se dice, că într'o ȃi, pe când mergea el pre stradă, o
cioră ce sbura în aer cârâi și că o trupă de păgâni ce erau de
față întrebându-l în batjocură ce însemnă acel strigăt, el le
răspunse zîmbind, că acest cârâit, adică măine în limba Ro-
manilor însemnéză, că ȃiua de măine nu va fi o ȃi feri-
cită pentru voi, că nu veți avea libertatea de a celebra
sērbătórea vóstră. De și acest răspuns li se păru ridicol
păgânilor, el fu confirmat cu fapte. Căci ȃiua viitóre, Ma-
gistrații primiră ordin de la împēratul să nu permită să
se adune idolatrii în templurile lor spre a'și face ceremo-
niile lor ordinare și ast-fel sērbătórea cea mai solemnă, ce
aveaū, se desființă. Ceea ce spuseū e prea de ajuns, dacă
nu mă înșel, spre a dovedi, că acest mare bărbat primise
de la Dumneȃeu darul prorociei. Dupē ce el a evitat să
cadă în mâinile acelor ce'l căutaū să'l prindă, poporul și
clerul supus conducerii sale rămase în posesiunea biseric-
ilor, până când guvernatorul de Egipt și comandantul tru-
pelor îi alungară din ele spre a le da acelora din partidul lui
Georgie. Georgie sosind el însuși curind după aceea luă
în stăpânire bisericile și se purtă într'un mod departe de
blândețea unui păstor, făcēndu-se temut întregii lumī, ară-
tând o ură neîmpăcată celor ce favorisaū partidul lui Ata-
nasie și punēnd în temniță și muncind cu cruȃime o mul-
țime de bărbați și de femei, în cât își atrase asupra'și ura
publică ca și un tiran; ast-fel, că poporul resculându-se il ^{Annul D.N.}
atacă în biserică și puțin a lipsit să nu'l sfâșie în bucăți. ^{356.}
Inse scăpând se retrase lângă Impēratul, iar acei ce par-^{Constantin}
ticipaū la împărtășirea lui Atanasie 'și luară în posesiune
bisericile. Ei nu le posedară însă mult timp. Căci guver-
natorul de Egipt ducēndu-se curind după aceea la Ale-
xandria le înapoiă iarăși partisanilor lui Georgie. Un se-
cretar al Impēratului fiind trimis în același timp, spre a
pedepsi pre resvrătorii, porunci, ca mulți din ei să fie mun-
ciți cu multă asprime. Georgie se reîntórse, nu numai mai
teribil, ci mult mai urît de popor ca nici odată; pentru
că el aprinsese mânia Impēratului și'l aprinsese la marī
violente. Pe lângă acesta călugării, ale căror cuvintări gă-

siaŭ cu atât mai mult creǎmînt în spiritul poporului, cu cât ei erau susținuți prin stima ce aveau de virtutea lor, îl descreditaŭ ca pe un om plin de o îngânfare și de o aroganță cu totul nesuferită.

CAPITOLUL XI.

Exilul lui Liberie episcopul de Roma.

De și toate câte spuseŭ nu s'au întîmplat în același timp lui Atanasie și bisericii de Alexandria, le-am raportat îndată spre a le pricepe mai bine. Sinodul din Milan terminându-se fără nici un succes, Impăratul condamnă la isgonire pe cei ce se împotrăviseră planurilor inamicilor lui Atanasie. Fiind-că el dorea foarte mult de a stabili o credință uniformă în totă biserica și de a uni pre toți episcopii în mărturisirea unei același doctrine, el hotărî să-i adune în acest scop în Occident. Vasta întindere a mărilor și a drumurilor pe uscat, ce trebuia să parcurgă făcea anevoioasă această întreprindere. Totuși nepărăsind'o cu totul înainte de a reintra în Roma și a se arăta poporului cu pompa și splendoarea unui învingător, care a redus pre inamicii săi sub ascultarea sa, el trimise să chieame pre Liberie și se sili să-l convingă de a se conforma credinței episcopilor, ce erau în suita sa și între cari se afla și Eudoxie. Liberie respingînd propunerea sa și protestând că nu va face nici odată nimic din aceea, ce el dorea, porunci să-l conducă la Bereea, cetate în Thracia. Se ȳice, că un alt motiv, pentru care el fu ast-fel isgonit, e că el nici odată nu voise să se separe de împărțășirea lui Atanasie, de și Impăratul îl acusa că a adus ofensă bisericii, că a fost cauza morții celui mai mare din frații săi și că a aruncat semințele de dușmănie între cel-l-alt și între dînsul. Fiind-că Impăratul se servea contra lui de autoritatea judecăților ce se dăduseră în toate Sinódele și mai cu sémă în acel din Tyr, Liberie îi răspunse, că nu trebuia să aibă mare considerație pentru judecata acestor episcopi, cari nu condamnaseră pre Atanasie de cât din ură, sau de frică, sau prin favóre. El ceru ca toți prelații să iscălescă credința Sino-

dului din Niceea și cei ce erau în exil fiind-că au aprobat-o spre a fi rechemăți. Că după acesta episcopii să se transporte la Alexandria fie-care cu cheltuiala sa, fără să fie în sarcina nimăru, publicul să nu le procure nici trăsură, nici bani și acolo să se informeze exact despre adevăr, fiind-că acei ce făcuseră injurii și acei ce le suferiseră, acolo locuia și că proba despre acesta era mai ușor în acel loc de cât în nici unul altul. În fine el îi arată scrisoarea alcătuită de Valens și de Ursacie și trimise lui Iuliu predecesorul său prin care recunoscă nevinovăția lui Atanasie și îi cerea ertare de falșele informațiuni ce ei dăduseră în Mareot contra lui și rugă pre împăratul să nu condamne pre un Episcop absent și de a nu avea nici o considerație pentru judecata ce se făcuse contra lui, pentru că e vădit, că acesta nu era de cât o cursă a inamicilor săi. Cât pentru injuria, despre care se plângea relativ la frații săi, el îl rugă să nu își răsbune prin mâna preoților pe care Dumnezeu va consacrat la sfințirea omenilor și la tot felul de fapte bune. Impăratul vădându-l atât de puțin dispus să îl urmeze planurile sale îi dădu două zile de gândit. Însă Liberie în loc să le primescă îi dișe; sunt cu totul hotărît și sunt gata de plecare. Se dișe că atunci, când îl conducea la locul isgonirei sale, Constantie îi trimise cincisute de monede de aur. Însă, că Liberie nu le primi, dișend celui ce i le da: Spuneți celui ce v'a dat acest aur, să îl păstreze pentru lingușitorii săi și pentru curtesanii săi, pre cari nesățioasa lăcomie îi ține tot-d'a-una în sărăcie. Isus Christos carele e în toate asemenea cu părintele său, îmi dă cu prisosință aceea ce mi e de trebuință. Liberie, fiind ast-fedespoiata de episcopia sa de Roma, conducerea ei fu încredințată lui Felix diaconul. Se dișe, că el rămase tot-d'a-una foarte alipit la credința Sinodului din Niceea și că nu s'a găsit nici odată nimic rău de diș de purtarea sa, afară numai de aceea că înainte de a fi hirotonit, el a participat la împărțirea ereticilor. Când Impăratul intră în Roma, poporul îi ceru pre Liberie cu mare sgomot. Acest principe deliberând cu episcopii, trimise răspuns poporului, că el le va reda pre păstorul lor, dacă va vroi să se unescă în credință cu cei ce erau în suita sa.

CAPITOLUL XII.

Aëtie își publică părerile sale rătăcite. Eudoxie ia în stăpânire biserica din Antiochia.

Aëtie își publică în acel timp părerile sale rătăcite asupra naturii Dumnezeesci. El era atunci diacon al bisericii de Antiochia și primise această hirotonie prin punerea mâinilor lui Leontie. El susținea ca Arie, că Fiul lui Dumnezeu o creatură, că el a fost scos din neant și că e neasemănat cu Părintele său. Fiind-că era foarte îndărătnic în dispută, foarte îndrăzneț în a agita cesiunile cele mai sublime ale Teologiei și foarte subtil în raționamentele sale, aceia chiar cu cari el era de acord asupra doctrinei, îl crederă eretic și l'înălțurară de la împărțășirea lor. El se prefăcu atunci că nu vrea să aibă nici o parte la acésta, din cauza împărțășirii ce ei dăduseră lui Arie contra dreptății, după ce el călcase jurămîntul, protestând cu jurămînt Impăratului Constantin, că era de credința Episcopilor Sinodului din Niceea. Iată ce se povesteste despre Aëtie.

Scirea morței lui Leontie, Episcopul de Antiochia fiind adusă în timpul când Impăratul era încă în Occident, Eudoxie îi ceru permisiune să se reîntorcă în Syria, spre a lua în îngrijire afacerile bisericii și obținend'o, el se duse acolo cu grabă și luă în stăpânire demnitatea Episcopală, fără participarea lui Georgie Episcopul de Laodiceea, a lui Marcu Episcopul de Aretusa și a celor-l'alți, căroră le aparținea dreptul hirotoniei. Svonul se răspândise, că el nu făcuse nimic de cât cu consimțimîntul Impăratului și prin favorea Eunucilor palatului, cari urmau credința lui Aëtie și asigurau, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănat cu Părintele său. Când luă în posesiune biserica de Antiochia, el luă pe față protecțiunea acestei rătăcirii și adunând și alți prelați cari o favorisau ca și el, între cari era Acacie Episcopul de Cesareea în Palestina și Uranius Episcopul de Tyr, el respinse absolut termenii de consubstanțial și de asemănat în ceea ce privesce substanța, sub cuvînt, că Episcopii din Occident le respinseseră așijderea. E adevărat, că Osie spre a opri îndărătnicia lui Valens, a lui Ursacie și a lui Germinius, consimți prin forță, precum

am spus cu câți-va alți Episcopi ai Sinodului din Sirmich ca să nu se mai servescă pe viitor de termenii de con-substanțial, nici de asemănabil, pentru că acești termeni nu se găsesc nici de cum în sfânta scriptură și că natura lui Dumnezeu e mai pre sus de spiritul omului. Eudoxie le scrise ca la nisce persoane, ce exprimasera cu credință cugetarea lui Osie și mulțumi lui Valens, lui Ursacie și lui Germinius, că au fost atât de fericiți să facă pre Episcopii din Occident să îmbrățișeze doctrina ortodoxă.

CAPITOLUL XIII.

Scrisoarea lui Georgie Episcopul de Laodiceea, deputaților Sinodului din Ancyra, către Constantie.

Mai mulți cari voiseră să se opună acestor novisme ale lui Eudoxie, fiind alungați din biserica de Antiochia, se retraseră la Georgie, Episcopul de Laodicea care le dădu o scrisoare pentru Basilie Episcopul de Ancyra și pentru ceilalți Episcopi ce el invitase să asiste la sfințirea unei noi biserici.

Ea era întocmită în acești termeni :

Georgie, prea onoraților săi domni: Macedonie, Basilie, Cecropius și Eugenie. Salutare în Domnul Nostru.

«Naufraziul lui Aëtie, s'a răspândit mai în totă cetatea
«de Antiochia. Discipolii săi pe cari voi i-ați respins au
«fost primiți de către Eudoxie și înaintați la sfintele hiro-
«tonii și ereticul Aëtie a primit de la el onoruri deosebite.
«Ajutați deci grabnic această mare cetate, ca nu cum-va
«naufraziul său să inundeze și restul lumii. Adunați-vă
«în cel mai mare număr ce vă va fi cu putință și cereți
«și semnăturile celor-l-alți Episcopi prin care să se porun-
«cescă ca Eudoxie să alunge pre Aëtie din Antiochia și
«să ștergă din catalogul clericilor pre discipolii acestui
«eretic pre cari el i-a hirotonit. Că dacă va continua să
«dică cu Aëtie, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănabil cu

«Părintele său și dacă va prefera pre acei ce o ȳic altora, «cetatea de Antiochia e perdută pentru voi». Iată ce cuprindea scrisórea lui Basile.

Episcopii, cari se adunaseră la Ancyra, recunoscând lámurit prin decisiunea ce Eudoxie făcuse în Antiochia cu câți-va alții, planul ce îl avea să aducă schimbare în doctrină, însciințară despre acésta pre Impératul și îl rugară de a face ast-fel, ca aceea ce se hotărise în Sinódele din Sardica și din Sirmich să rămână nestrămutat; adică, că Fiul lui Dumneđeu e aseménabil cu Părintele său, în ceea ce privesce substanța. Se trimiseră ca deputați la Impératul, Vasilie Episcopul de Ancyra, Eustatie Episcopul de Sebastia, Eleusius, Episcopul de Cyzic și Leontie, carele după ce a fost odinióră servitor de cameră al Impératului fusese după aceea ridicat la hirotonia de preot. Când sosiră la curte, găsiră acolo pre Asfal, preot din Antiochia, apěrátor pasionat al doctrinei lui Aétie, carele terminându-și deja afacerile pentru care întreprinsese acéstă călătorie și obținěnd o scrisóre de la Constantie, se pregătea să se reintórcă. Constantie aflând de la deputații Sinodului din Ancyra, rătăcirile ce susținea Eudoxie, îl condamnă, și retrase scrisórea sa din mâinele lui Asfal și în locul aceștiea scrise pre aceea ce urméză.

CAPITOLUL XIV.

Scrisórea lui Constantie contra lui Eudoxiũ.

Constantie invingător, prea mare, August, Sfintei biserici de Antiochia.

«Eodoxiũ a venit la voi fără să'l fi trimis eũ. Nicı nu «m'am gândit să favorisez persóne ca el. Dacă ei impun «în alt ceva ca și în acésta, atunci dovedesc, că 'și bat «joc de Dumneđeu. De ce inoderațiune ar putea fi capabili «nise ómenı, cari trec cu nerușinare din cetate în cetate, «și cari caută cu orı ce chip necuviincios tóte ocașiunile «să se îmbogățescă? Svonul e că între dinșii se află Sofiști «și înșelători, al căror nume e detestabil și comerțul lor «nelegiuit. Voi sciți cine e acest partid și cunósceți, că eũ «vorbesc de Aétie și de Sectatoriı săi, a căror ocupațiune

«cea mai ordinară e de a căuta să abuzeze de ignoranța
«poporului. Acești ómení viclení și mincinoși au avut ne-
«rușinarea să publice, că eu aprob hirotonia lor. Inșă a-
«césta nu e nici adevărat, nici aprópe măcar de adevăr.
«Aduceți-vă aminte, vă rog, de cuvintele de care noi ni-am
«servit de la început spre a exprima credința noastră, prin
«care cuvinte am declarat, că Fiul lui Dumneđeũ e ase-
«mėnabil cu Părintele sėũ în ce privesce substanța. Inșă
«acești ómení au cutezanța de a spune despre natura lui
«Dumneđeũ, tot ce le-a trecut prin minte, țin o doctrină
«contrară adevărului, și se silesc de a o inspira și altora. Anul D
«Eũ sunt fórt convins, că acéstă întreprindere va cădea Constan
«asupra capului lor. Căt pentru acum e de ajuns de a'i
«exclude din adunări. Căci nu voesc să vorbesc acum des-
«pre pedėpsa ce ei vor suferi, dacă vor persista în furia
«lor. Inșă ce rău nu fac ei când adună pre cei mai sce-
«leratí, pre autorii rėtăcirelor condamnate, pre cari rídi-
«cându-í la ministerul sfint, ei infectėză clerul, ca și cum
«le-ar fi permis de a rėsturna ordinea și disciplina bisericii?
«Cine ar putea suferi pre aceste persóne care umplu ce-
«tățile de nelegiuire, cari mánjesc țerele cele mai depărtate
«prin sacrilegiile lor, și cari nu doresc nimic cu o ardóre
«atât de excesivă de cât de a vătămă pre ómenii de bine?
«E timpul ca acei ce au fost crescuți în cunoscința ade-
«vărului să se arate. Căci meșteșugirea acestor nelegiuiți
«e atât de clar descoperită, în cât nu le rămăne nici un
«mijloc de a o ascunde. Datoria persónelor de cinste, e de
«a conserva credința părinților lor și de a o spori, fără
«a'și da ostenelă pentru nimic alt ceva. Indemn din tótă
«inima mea pre cei ce au eșit de și târđiũ din prăpastia
«acestei eresii, să se conforme credinții Sfinților Episcopi».

Iată cum a lipsit fórt puțin ca acéstă eresia, ce se nu-
mesce eresia Anomeenilor să nu se desvolte în acel timp.

CAPITOLUL XV.

*Liberie are permisiune să se reîntórcă la Roma
și să conducă biserica împreună cu Felix.*

Impėratul reîntorcėndu-se în curínd dupė aceea de la
Roma la Sirmich, primi acolo o deputațiune din partea E-

piscopilor din Occident și rechemă pre Liberie de la Bereea El 'l sili în prezența deputaților Episcopilor din Orient, și în prezența Episcopilor ce erau în suita sa, să recunoscă, că Fiul lui Dumnezeu nu e nici cum de aceeași substanță cu Părintele său. La acesta el era îndemnat de Basiliu, de Eustatie și de Eleusius, cari aveau mare trecere pe lângă el, și cari făcând un mic resumat din aceea ce se hotărîse în Sinodul din Sirmich contra lui Pavel de Samosata și contra lui Fotin, și dintr'un formular compus în Antiochia în timpul sfințirii bisericii celei noi, ca și cum unii ar fi avut planul să introducă o eresie particulară sub numele de consubstanțial, făcu ast-fel, în cât Liberie, Atanasie, Alexandru, Severian și Criscentie, episcopi din Africa, consimțiră la acest formular, la care Ursacie, Germinius Episcopul de Sirmich, Valens Episcopul de Mursa și toți Episcopii din Orient prezenți consimțiră de o potrivă. Ei primiră o profesiune de credință a lui Liberie, prin carea el declară ca lepădati de biserică pe acei ce dic, că Fiul lui Dumnezeu nu e asemnabil cu Părintele său în toate, și în ceea ce privesce substanța. Eudoxie și cei ce favorisau cu el rătăcirea lui Aëtie abia primise în Antiochia scrisoarea lui Osie, și publicară, că Liberie condamna termenul de consubstanțial, și mărturisia, că Fiul lui Dumnezeu e neasemnabil cu Părintele său. După acesta Impăratul permise lui Liberie să se reîntorcă la Roma. Episcopii cari se adunaseră la Sirmich, scriseră lui Felix care conducea atunci pre credincioșii din această vechie capitală, și clerului ca să primescă pre Liberie și se rămână amândoi pre scannul Apostolic, se îndeplinescă în bună înțelegere sfintele funcțiuni ale slujbei lor, și să uite tot ce se întâmplase dureros, fie în hirotonia unuia, fie în isgonirea celui l-alt. Poporul iubea pre acest din urmă ca pre un om de bine, care avuse curajul să se opună voinții Impăratului și de a apăra adevărul credinței și ridicase răscole pentru dragostea lui, și mersese până la vărsare de sînge. Felix ne trăind de cât forțe puțin timp după aceea, Liberie conduse singur biserica de Roma. Și pare, că acesta fu o rînduélă particulară a Providenței, carea vroi să împedee, ca tronul Sfintului Petru să nu fie desonorat ca să rămână ocupat de doi Episcopi, ceea ce fiind contrariu regulilor bisericii, ar fi fost fără înduélă un isvor de discordie.

CAPITOLUL XVI.

Cutremur de pământ în Nicomidia. Minuni făcute de Arsacie. Greutăți asupra locului, unde se va aduna un Sinod.

Se părea, că téma de a desplăcea Impăratului unise Orientul și Occidentul în mărturisirea aceleeași credințe. Acest principe hotărîse de a convoca un Sinod în Niceea contra ereșiei lui Aëtie și contra novismelor ce se introduseseră în Antiochia. Inșă Basiliu și acei din partidul său ne dorind ca Sinodul să se țină în acéstă cetate, pentru că mai fusesse deja unul acolo, se hotărî că se va ținea la Nicomidia în Bitynia și va chiea acolo cât mai curând pe cei mai învățați și pe cei mai elocinți Episcopi din fiecare provincie, cari vor asista la Sinod în numele națiunii lor. Mai mulți erau deja pe cale, când șvonul se răspândi că cetatea de Nicomidia era mai tótă ruinată, printr'un cutremur de pământ și fiind-că aceste șvonuri se răspândesc de obicei foarte repede și fac rēul încă mai mare de cum nu e, se făcu cunoscut, că Niceea, Perinta, cetățile de prin prejur și Constantinopolul chiar, fuseseră șgduite de același cutremur. Episcopi cari erau în bunele credințe fură foarte mișcați de acéstă întimplare, pentru că inimiciii religiunii noastre luaseră motivul din căderea bisericii din acéstă cetate, care era o biserică foarte măreță, să mērgă să spună Impăratului, că multime de prelați, de bărbați, de femei și de copii ce se refugiaseră acolo, în speranță de a găsi un azil asigurat fuseseră îngropați sub ruine. Acéstă totuși nu era adevărat. Cutremurul se întimplase la ora a doua din zi, care e o oră, unde nu e de loc adunare în biserică. N'au fost de cât doi Episcopi uciși, Cecropie Episcopul cetății inșăși și un altul din Bosfor, cari fuseseră amândoi surprinși în afară de biserică. Cutremurul nu dură de cât aprópe un minut, ast-fel că nimeni neavēnd timp să se misce, fie care fu, său scăpat, său perdut în locul unde se afla.

Se dice, că Arsace prevēduse acéstă nenorocire. El era Persan de națiune și avusese odinióră inșărcinarea de a nutri lei Impăratului. Inșă mărturisind cu inđrăsnělă, că

el era creștin, sub domnirea lui Licinius, se lepădă de această sarcină și trăi de atunci în Nicomidia în practicarea vieții călugărești. Având o vedenie prin care i se poruncia de a eși grabnic din cetate, spre a nu fi învăluit în nenorocirea, de care ea era aprópe să fie copleșită, alergă la biserică și îndemnă pe clerici să se pună la rugăciuni spre a îmblândi mânia Cerului. Inșă neputând să'i convingă, că aceea ce el le pređicea era adevărat, el se réintórse la un turn unde locuia de obicei și prosternându-se la pămínt, rugă pe Dumneđeu să înlătore o primejdie atât de nenorocită. Pămíntul fiind sguduit cu violență în acel timp, mai mulți periră și acei ce scăpară fugiră la câmp afară. Focul care rămăsese aprins în căminuri, în băi și în cuptóre răsturnându-se asupra materiilor fórte combustibile, făcu ca în puțin timp întréga cetate să fie în flacări. Fínd-că numai era cu puțință de a mai intra în case, acei ce rămăseseră se duseră în citadelă, pe care o cruțase cutremurul și găsiră pe Arsacie mort în aceeași pozițiune în care se pusese spre a se ruga. Se đice, că el ceruse lui Dumneđeu mórtea ca un har, spre a nu fi martur ruinei unei cetăți unde el începuse să cunoască pe *Iisus Christos*, și să practice sfinta filosofie. Fínd-că ríndul cuvîntării mele m'a adus să vorbesc de acest renumit pustnic, voiú adăoga că Dumneđeu îl dăduse puterea să alunge demonii. Un om coprins de unul din aceste spirite necurate, alerga într'o đi prin mijlocul tîrgului cu sabia în mână și tótă lumea fugea de el. Numai singur Arsace a fost, care merse înaintea lui și rostínd numele lui *Iisus Christos*, alungă pe cel necurat și scăpă pe cel coprins de el. El a făcut mai multe alte fapte care sunt mai presus de puterile Naturii. Era acolo un balaur, saú un șarpe și anume într'o pesceră dealungul drumului, care ucidea pe trecători prin suflarea sa. Arsace transportându-se acolo și punându-se la rugăciuni, șarpele eși din pescera sa, își sfărâmă capul de stânci și se ucise singur. Tot ce spuseiú s'a raportat de persóne care asigurau, că le-au aflat de la acei ce veduseră pe Arsace. Căătoria Episcopilor fiind oprită prin ruina Nicomidiei, unii așteptară o nouă poruncă de la Impăratul, iar alții își dădură părerea lor prin scris. Impăratul consultând pe Basiliú asupra índoelei în care era, dacă trebuie să adune Sinodul, acest

Episcop îi dăte un răspuns, prin care, după ce l'a consolată de ruina Nicomidiei, prin exemple trase din istoria sfântă, el laudă pietatea sa și l' îndemnă să termine o întreprindere atât de laudabilă ca aceea a Sinodului și să nu concedieze pe păstorii, cari erau afară de bisericile lor. El îi arată de asemenea, că Sinodul s'ar putea ține în Niceea, în loc de Nicomidia și că ast-fel cestiunile contestate ar fi cu totul terminate, în locul chiar unde ele fuseseră agitate de la început, ceea ce el creșu, că trebuie să fie cu atât mai plăcut lui Constantie, cu cât chiar el mai 'nainte alesese acéstă cetate spre acest scop. Impăratul primind acest răspuns de la Basiliu, porunci ca la începutul verei Episcopii să se găsească la Niceea, afară de acei pe cari bóla i-ar împidica să mérgă acolo, cu însărcinarea totuși, ca ei să trimiță acolo preoți și diaconi, cari să declare părerea lor, pentru ca ei să se unescă cu toți asupra tuturor punctelor, ce erau în discuție. Că Sinodul să alegă de ce persoane din Occident și tot atâtea din Orient spre a raporta despre aceea ce s'ar fi hotărit, pentru ca el să examineze dacă ei s'au unit după regula Sfintei Scripturi și să poruncescă ceea ce va crede de cuviință asupra celor ce ar trebui de făcut. Ținând apoi consiliu, porunci ca toți Episcopii să aștepte în bisericile lor, sau în locurile unde s'ar găsi până se va alege locul, unde s'ar ține Sinodul și până îi va înștiința să se ducă acolo. După acésta el scrisse lui Basiliu ca să consulte pe prelații din Orient, spre a sci care loc ar găsi mai propriu pentru ținerea Sinodului, spre a l' putea face cunoscut la începutul primă-verii. Căci el nu credea, ca Niceea să fie un loc potrivit, din cauza cutremurului de pământ ce sguduise provincia. Basiliu scrisse Episcopilor ca ei să avizeze împreună asupra alegerii unui loc spre a se aduna acolo și puse în fruntea scrisorii sale copia după scrisórea Impăratului. Episcopii neunindu-se asupra locului și unii alegând unul și alții altul, Basiliu se duse la Impăratul la Sirmich, unde locuia atuncea și unde găsi pe câți-va prelați ce veniseră acolo pentru afacerile lor particulare și între alții găsi pe Marcu Episcopul de Aretusa și pe Georgie Episcopul de Alexandria. Când s'a hotărit ca Sinodul să se țină la Seleucia, cetate din Isauria, Valens, care era atunci la Sirmich și acei din partidul său cari favorisau erezia Anomeenilor, făcură pe Epis-

copii care erau în curte să iscălescă un formular ce fusese întocmit înadins, unde numele de substanță nu era de loc. Pe când se pregăteau la Sinod cu mare grabă, Eudoxiū, Acacie, Ursacie, Valens și cei din partidul lor reflectând, că se aflaū acolo Episcopi foarte alipiți la doctrina Sinodului din Niceea și că alții iubeau mat mult doctrina care fusese primită în adunarea făcută pentru sfințirea bisericii de Antiochia, dar că și unii și alții aprobau numele de substanță și credeau, că Fiul lui Dumnezeu e în totul asemănat cu Părintele său și că dacă ei s'ar aduna în un același loc, ei ar condamna fără îndoială doctrina lui Aëtie, ca contrară atât doctrinei Sinodului din Niceea, cât și aceleia a adunării de Antiochia, ei făcură ast-fel, ca Episcopii din Occident să se adune la Rimini, iar cei din Orient la Seleucia. Fînd-că e mai lesne de a convinge un mic număr de persoane despre ceea ce voesce cine-va, de cât de a convinge pe toți, ei sperau, că atunci când Episcopii ar fi împărțiți în două adunări, ei le-ar atrage pe amîndouă la credința lor, sau ar atrage cel puțin pe una și că ast-fel ei n'ar fi condamnați în general de către toți prelații. Eunucul Eusebiū, servitor de cameră al Impăratului, prieten particular al lui Eudoxiū și care ținea aceeași doctrină și alte persoane ale curței, cari erau vesele de a obliga pe Eusebiū, făcură mult să resolve această afacere și să convăce aceste două Sinode.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul din Rimini.

Anul D.N.

Constantin

353.

Impăratul convingându-se deci, că nu era în folosul nici al Statului, din cauza cheltuelii, nici al Episcopilor, din cauza lungimii călătoriilor, de a'i aduna pre toți în aceeași cetate, 'i împărți și scrise atât celor ce erau în Rimini, cât și celor ce erau în Seleucia, ca ei să decidă cestiunile atingătoare de doctrină, și apoi să examineze cauzele Episcopilor, cari se plîngeau că au fost cu nedreptul, sau depuși, sau trimiși în exil, cum făcea Ciril Episcopul de Ierusalim, și să judece acușatiunile ce fuseseră intentate unora. Eraū mai mulți în adevăr, cărora li se împuta crime. Georgie

era acusat de Egipteni că a comis furturi și violențe. În fine el le porunci de a'i trimite zece Episcopi din fie-care Sinod, spre a'l informa de aceea ce s'ar fi hotărit acolo. Episcopii se adunară în urma acestui ordin. Adunarea din Rimini fu ținută mai întâiu. Erau acolo mai mult de patru sute de Episcopi. Cei ce erau mai inveninați contra lui Atanasie judecară ei însuși, că nu mai era nimic de pronunțat în privința sa. Când se începu examinarea doctrinei, Valens și Ursacie sprijiniți de Germinius, de Auxentie, de Caius și de Demofil, înaintară în mijlocul adunării și cerură ca toate formularele de credință, ce fuseseră compuse în trecut, să fie suprimate și să nu mai rămăne de cât acela ce ei alcătuiseră de puțin timp în latinesce în Sirmich și care să fie primit și autorizat. În acel formular se învăța, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil cu Părintele său, după mărturisirea Scripturii; însă nu se făcea acolo nici o men-^{Annul D.N.}țiune despre substanță. Ei asigurară, că Impăratul 'l apro-^{359.}buse, că Sinodul era obligat să'l primescă, că nu mai tre-^{Constantie}buea să se țină socotelă cu atâta grijă de opiniunea fie-căruia, pentru că o discuție atât de scrupuloasă asupra termenilor, nu era în stare de cât a produce dispute, și că era mai bine să țină o sănătoasă doctrină asupra Divinității, de cât de a introduce expresiuni noi, voind cine-va a fi prea subtil. Ei pretindeau prin acesta, nu numai că numele e prea întunecos, ci de a condamna lămurit numele de consubstanțial, ca un nume ce nu se găsește de loc în Scriptură, și care nu e înțeles de cât de un mic număr de persoane; și a pune în locul său pre acela de asemănil în toate, după mărturisirea Scripturii. După ce au cetit formularul ce conținea toate acestea, mai mulți Episcopi le dăseră, că nu trebuia de loc formular nou, că acelea ce fuseseră făcute în trecut erau de ajuns, și că ei erau adunați din contra, spre a împedea să nu se facă nici o inovațiune. Ei siliră apoi pre autorii acestui nou formular, de a condamna pe față doctrina lui Arie, ca isvorul tuturor turburărilor ce agitase conștiințele credincioșilor. Ursacie, Valens, Germinius, Auxentie, Demofil și Caius respingând această propunere, Sinodul dispune să se cetască atât formularele compuse de către diferite partide, cum și acela al Sinodului din Niceea, spre a condamna pre acelea și de a confirma pre acesta, ast-fel ca nimeni să nu mai pôtă dăce ceva în contra pe

Anul D.N.
356.
Constantin

viitor, nici a cere noui Sinóde. Că era un lucru ridicul de a compune atâtea formulare, ca cum ei ar fi început cei dintâi a primi luminele credinții și ar fi vroit să răspingă vechea tradițiune, dupre carea biserica a fost tot-deuna guvernată, atât de ei cât și de predecesorii lor, dintre cari unul a avut onórea de a mărturisi credința în prezența persecutorilor, iar alții luaseră cununa martirului. Iată cum susținură ei, că nu trebuia să aducă nici o schimbare, nici să introducă vre un novism. Și pentru că Valens și Ursacie departe de a se supune părerii lor, contestară cu îndărătnicie spre a face să se primescă formularul lor, ei 'i depuseră și judecară că profesiunea lor de credință n'ar avea nici o autoritate. Ei găsiră, că inscripția prin carea se spunea, că ea fusese propusă la Sirmich în prezența lui Constantie Impărat vecinic, sub Consulatul lui Eusebiu și al lui Hypatius, era foarte nerușinată. Atanasie a făcut aceeași observațiune într'o scrisóre către amicii săi, unde țice, că e ridicul de a numi pre Constantie vecinic și de a face dificultate de a recunósce, că Fiul lui Dumneđu e vecinic, și de a face o profesiune de credință, spre a condamna credința din tótă antichitatea. Valens și Ursacie întăritați că aũ fost depuși, se duseră cu grabă la Impărat.

CAPITOLUL XVIII.

Scrisórea Sinodului din Rimini către Impăratul Constantie.

Anul D.N.
353.
Constantin

Sinodul alegând cu o aprobare unanimă două-zeci de Episcopi, 'i trimise la Impăratul cu această scrisóre care a fost tradusă din latinesce în grecesce. «Noi credem, că «cu voia lui Dumneđu, ca și din porunca pietății vóstre, «ne-am adunat din deosebite provinci din Occident în Rimini spre a mărturisi acolo credința bisericii Catolice, și «a descoperi pre acei ce țin rătăcirii contrarii acestei credințe. Dupé o lungă și seriósă cercetare, noi am judecat, «că trebuia inviolabil să conservăm credința veche și ca- «rea a fost predicată de prooroci, de evangeliști și de apostoli despre *Iisus Christos*, Domnul nostru, păstră-

«torul Imperiului vostru și Autorul prosperității vóstre. Ar
«fi fost pre atâta estravanganță pre cât și nelegiuire, a
«schimba ceva din aceea ce a fost fórte cu sfințenie și
«fórte cu dreptate stabilit de către Episcopiî, cari aũ asis-
«tat la Sinodul din Niceea cu Impératul Constantin, pãrin-
«tele vostru, de gloriósă memorie. Doctrina lor a fost rês-
«pândită în tótă lumea și a distrus rătăcirea lui Arie, și
«pre tóte cele-l-alte. E primejdios de a adăoga la ea ceva,
«saũ de a tăia din ea ceva, și nu s'ar putea schimba cât
«de puțin, fără a da mijloc inimicilor pietății de a reuși
«în întreprinderile lor detestabile. Ursacie și Valens fiind
«infecțați de mult timp de acéstă rătăcire, aũ fost înlăturați
«de la împărtășirea bisericii. Pentru a fi restabiliți, ei 'și
«recunoscără greșala lor, cerură ertare și o obținură de la
«Sinodul din Milan în prezența legaților bisericii romane.
«Formularul credinții de Niceea fiind compus cu tótă îngri-
«jirea și cu tótă exactitatea posibilă în prezența lui Con-
«stantin, care l'a ținut cu statornicie și când a primit Bo-
«tezul, și când a pãrăsit acéstă vieță spre a merge să se
«bucure de pace și de repaus, noi nu credem, ca se fie
«permis de a schimba ceva din el, nici de a face acéstă
«injurie la atâția renumiți mărturisitori, la atâția demni suc-
«cesori ai martirilor, cari aũ conservat tot-déuna cu fideli-
«tate tradițiunea veche a bisericii Catolice, de a respinge
«vederile lor. Dumneđeũ a făcut să ajungă doctrina lor
«până la domnirea vóstră prin *Iisus Christos*, Dom-
«nul nostru, prin carele voi aveți Imperiul Universului. Cu
«tóte acestea, acești nenorociți a căror rătăcire ne face
«milă, aũ fost atât de cutezători, în cât aũ publicat o doc-
«trină nelegiuită și care rěstórnă pre cea adevérată. Dupé
«ce noi am primit scrisórea vóstră, prin care ne porun-
«ciți să examinăm cestiunile credinții, acești ómeni căroro
«le place să turbure pacea bisericii, fiind sprijiniți de Ger-
«minius, de Auxentie și de Caius, ne presentară un for-
«mular plin de o periculósă doctrină. Când vedură că acest
«formular nu putea fi aprobat, ei cređură că trebuie să'l
«schimbe în plin Sinod. Ei aũ făcut fórte adese-orî ase-
«menea schimbări; însă pentru a nu suferi mai mult ca
«liniștea bisericii să fie turburată ast-fel, noi am judecat,
«că trebuie să conservăm inviolabil vechea doctrină și să
«lepădăm de la împărtășire pre aceste persóne despre care

Anul D.N.

359.

Constantie

« vorbirăm. Noi v'am trimis pre deputații noștrii cu scrisorile
« năstre, cari vor informa pre pietatea văstră și vă vor ex-
« pune intențiunile Sinodului. Noi nu le-am dat nici cum
« altă însărcinare de cât de a menține adevărul despre aceea ce
« s'a hotărît de către bătrîni și de a face să recunosceti că aceea
« ce Ursacie și Valens dic, nu e adevărat, că schimbându-se
« foarte puțin lucru, s'ar putea stabili pacea. Cum ar fi în-
« treținută pacea de către acei ce turbură? Ei vor duce în
« toate cetățile și mai cu sémă în cetatea de Roma războiul
« și desbinarea în loc de pace. Pentru acésta noi vă rugăm
« de a primi cu bună-voință pre deputații noștrii, de a nu
« permite să se introducă nici un novism, spre rușinea ată-
« tor mari persóne, pre cari Dumneđeú i-a chemat la el;
« ci de a conserva tradițiunea ce noi am primit de la bă-
« trîni, cari au fost ómeni foarte prudenti și pe cari îi pu-
« tem crede cu un temeiú foarte legitim, că au fost conduși
« de duhul lui Dumneđeú. Aceste novisme nu numai duc
« pre credincioși la necredință, ci întorc încă pre necre-
« dincioși de la credință. Noi vă rugăm încă foarte umilit
« de a porunci ca Episcopii, ce sunt departe de bisericile
« lor și dintre cari unii sunt împovărați de bătrînețe și
« strîmtorați de sărăcie, să se reîntórcă la ale sale pentru
« ca popóarele să nu rămână mai mult timp lipsite de în-
« grijirele vegherei lor păstorale. In fine vă rugăm încă
« odată, să nu se lepede nimic din credință și să nu se
« adaoge nimica la ea; ci să rămână neschimbat, cum a
« fost de la domnirea lui Constantin părintele vostru, până
« la a văstră: să nu mai fim obligați de a susține pe viitor
« ostelile călătoriilor, ci să rămânem în liniște cu popó-
« rele, fără a avea altă ocupațiune, de cât de a ruga pe
« Dumneđeú pentru sănătatea văstră, pentru pacea și pros-
« peritatea Imperiului vostru. Deputații noștri vă vor aréta
« numele și semnăturile Episcopilor, și unii dintre ei vor
« da informațiuni pietății văstre și vă vor da probe de sănă-
« tósa doctrină estrasă din sfînta scriptură».

Anul D.N.

359.

Constantie

CAPITOLUL XIX.

1. Réua primire făcută deputaților Sinodului.
2. Răspunsul Impăratului. 3. A doua scrisóre a Sinodului. 4. Aprobarea formularului lui Valens și al lui Ursacie.

1. Ursacie și Valens apucând înaintea deputaților Sinodului, citiră formularul lor Impăratului și îi dădură rele informațiuni despre Episcopii cari asistaseră acolo. Acest principe, plin de indignare pentru că a respins o doctrină, care fusese primită și aprobată în prezența sa la Sinodul din Sirmich, făcu o primire foarte favorabilă lui Ursacie și lui Valens, trată cu cel mai mare respect pre deputații Sinodului și îi făcu să aștepte foarte mult timp, fără să le dea audiență.

Ann. D.N.

359.

Constantin.

2. La urmă totuși el scrise Sinodului, că expediția ce el era obligat să întreprindă contra streinilor, ne permițându-i să dea audiența deputaților, le-a poruncit să aștepte în Andrinopole până se va reîntorce, pentru ca fiind liber de orî-ce altă grijă, să potă să se aplice numai și numai la afacerea lor, dorind să aibă un spirit fără orî-ce altă grijă la examinarea cestiunei ce privesce cultul lui Dumnezeu.

3. Sinodul îi dădu răspuns, că nici odată el nu se va depărta de la aceea ce se hotărîse, după cum a scris deja și după cum el însărcinase pre deputați să declare, că Sinodul îl ruga de a-i privi cu ochi buni, să le dea o audiență favorabilă și să citescă scrisórea lor. Să judece el însuși, că e un lucru foarte întristător, ca un număr atât de mare de biserici să fie lipsite sub domnirea sa de prezența păstorilor lor și de va bine-voi, ei să se reîntorcă înainte de iarnă. După ce a alcătuit această scrisóre și au umplut-o de rugăciuni foarte supuse, ei așteptară încă puțin timp: Inse neprimind nici un răspuns, se reîntórseră fiecare la Eparchia lor.

4. Ceea ce am spus până acum, arată foarte lămurit, dacă nu mă înșel, că Episcopii cari asistară la Sinodul din Rimini confirmară ceea ce se hotărîse la Niceea. Să vedem

acum, cum consimțiră ei la formularul de credință al lui Valens și al lui Ursacie. Se vorbește despre acesta în felurite chipuri: unii țin, că Impăratul simțindu-se ofensat, pentru că Episcopii plecaseră din Rimini fără consimțimintul său, permise lui Valens și celor din partidul său să conducă cum le-ar plăcea bisericile din Occident, de a publica acolo formularul lor, de a depune pre cei ce ar refusa de a-l iscăli și de a pune pre alții în locul lor. Că Valens și cei-l'alți din partidul său constrinseseră în virtutea acestei puteri pre Episcopi de a iscăli profesiunea lor de credință și că ei alungaseră pre acei ce refuzaseră să consimță la acesta și între alții pre Liberiu Episcopul de Roma. Că trataseră apoi în același fel pre Episcopii din Orient și că trecând prin Thracia, ei sosiră la Niceea, cetate din această provincie și că adunând acolo un Sinod traduseseră din latinesce în grecesce profesiunea de credință a Sinodului din Rimini și publicaseră pretutindenea, că ea fusese primită și aprobată de un Sinod general, pe care o numiseră profesiunea de credință din Niceea, spre a înșela pre cei simpli prin asemănarea numelor și pentru a-i face să creadă, că era profesiunea de credință ce fusese odinioară compusă în Sinodul din Niceea. Alții spun, că Episcopii fiind oboșiți și necăjiți de lungă petrecere ce făcuseră în această cetate, fără ca Impăratul să le fi făcut onórea de a răspunde la scrisórea lor, nici să le permită de a se reîntórce la bisericile lor, partisanii rătăcirii lui Arie trimiseră să le spună prin câte-va persoane, că nu era drept ca toți clericii din lume să aibă între ei contestații veșnice pentru un cuvint, fiind-că era atât de lesne de a-i uni suprimând termenul de consubstanțial și ținând că Fiul lui Dumnezeu e asemătabil cu Părintele său, că fără acesta păstorii din Orient n'ar fi nici odată în liniște. Că Episcopii convinși prin acest discurs consimțiseră în fine la formularul a cărui primire Ursacie și partisanii săi urmăreau cu atâta stăruință. Că acești partisanii temându-se ca nu cum-va atunci când, deputații ce trimisese Sinodul la Impăratul, s'ar reîntórce, să nu declare câtă tărie avuseseră la început Episcopii din Occident și să nu descopere adevăratul motiv pentru care termenul de consubstanțial fusese suprimat, ei îi reținură în Niceea, sub pretext, că drumurile erau foarte rele în timpul de iarnă și că nu se

Anul D.N.

359.

Constantia

Anul D.N.

359.

Constantia

află atunci trăsuri publice și că ei îi convinseseră de a traduce din latinesce în grecesce formularul ce ei cetise și de a-l trimite Episcopilor din Orient. Că ei speraseră, că prin acest mijloc, formularul ar produce efectul ce ei își propunea, fără ca înșelătoria să fie descoperită, pentru că nu era nimenea, care să pōtă justifica, că Episcopii Sinodului din Rimini nu se abținuseră de bună voe de la termenul de consubstanțial; ci din ore-care respect pentru Episcopii din Orient, cari aveau aversiune pentru acest termen. Acēsta era însă o falșitate vedită; căci ei diceau mai toți, că Fiul lui Dumneđeu e asemēnabil cu părintele sēu, cât privesce substanța; și unica diferență dintre ei este că unii diceau, că el era de aceeași substanță, în loc ce cei-l-alți diceau, că era de asemēnabilă substanță. Iată cele două chipuri cu care e raportată acēstă cestiune.

~~~~~

CAPITOLUL XX.

Relele tratamente făcute apărătorilor consubstanțialității Fiului lui Dumneđeu. Biserica Novațienilor transferată dintr'un loc în altul.

Pe când cele ce am descris se petreceau în Italia, Orientul era plin de turburări și mai înainte încă de deschiderea Sinodului din Seleucia. Acacie și Patrofil alungând din biserica de Ierusalim pre Maxim, carele fusese hirotonit de Macarie, dădură conducerea acestei biserici lui Cyril carele primise de la același Macarie hirotonia de diacon. Macedonie făcu mari violențe în Constantinopole și în cetățile de prin prejur, atât el însuși, cât și prin Eleusius și Matatonius, dintre care el făcu pre cel d'întâiu Episcop de Cyzic din ofițer al casei Impēratului și pre al douilea Episcop de Nicomidia, din administrator foarte energic ce era mai înainte, atât al spitalurilor sărăcilor, cât și al monastirelor de bărbați și de femei. Se dice, că ei erau amândoi ómenii de ispravă, dar că aveau o mare patimă de a persecuta pre acei ce cred, că Fiul lui Dumneđeu e consubstanțial cu Părintele sēu, de și ei nu întrebunțașu acest cuvint în același fel ca Macedonie. Căci el, nemulțumit de a alunga pre acei ce refuzașu să participe la împărtășirea

Anul D.N.

359.

Constantie

sa, închisă pre unii din ei în temniță, aduse pre alții înaintea Tribunalelor judecătorilor, constrinse pre alții să se împărtășească cu dînsul. Răpi femeii și copii spre a-i boțea și dărîmă biserici sub pretext, că Impăratul poruncise, ca bisericile acelor ce cred, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial cu Părintele său, să fie dărîmate. Biserica pe care Novațienii o aveau în Constantinople în cartierul lui Pelarge fu dărîmată până în temelie sub acest pretext. Se dice, că acei din această sectă făcură o forțe frumoasă faptă cu ajutorul Catolicilor, cu cari erau uniți în privința divinității Fiului lui Dumnezeu. Căci, fiind-că acei ce aveau însărcinarea de a dărîma această biserică grăbeau executarea, Novațienii o dărîmară ei însuși și duseră materialele în mahalaua de Syce, care e de cea-l-altă parte. Bărbații, femeele și copii lucrară cari mai de cari la această și oferiră lui Dumnezeu lucrarea lor. Biserica fiind ridicată în forțe puțin timp, o numiră Anastasia. După mórtea lui Constantie, Iulian acordă Novațienilor același loc în Constantinople și le permise să și reclădescă pe acel loc biserica lor, ceea ce ei făcură cu un zel de necreșut și transportând aceleași petre din mahalaua de Syce. Inse acesta nu se întimplă curînd. Puțin a lipsit ca să se unescă în acel timp Catolicii și Novațienii. Căci de ore-ce ei n'aveau nici o desbinare între ei asupra Naturei Dumnezeesci și pentru că sufereau o comună persecuție, ei se adunau și făceau rugăciunile lor în același loc. Catolicii nu mai aveau loc spre a se ruga, căci Arienii il luaseră. In fine deșalor convorbire făcendu'i să recunoscă că ei se despărțiseră fără pricină, aveau dorința să reintre în împărtășire unii cu alții și acesta s'ar fi săvîrșit, dacă zavistia unora nu s'ar fi opus la acesta, cari dîseră, că era o lege veche prin care această împăcăciune era oprită.

~~~~~

CAPITOLUL XXI.

Novățienii persecutați cu arme în Paflagonia. Transportarea corpului Impăratului Constantin.

Eleusie puse să se dărîme în același timp biserica ce aveau Novațienii în cetatea Cyzic. Locuitorii din restul

Paflagoniei și mai cu sémă Mantinienii suferiră o asemenea persecuție. Macedonie aflând că cea mai mare parte dintre ei erau din secta lui Novat și că clericii nu erau indetul de tarî spre a'i alunga, convinse pe Impăratul de a trimite patru bataliōne de infanterie contra lor, creșdend că atunci când aceste persoane ce nu erau obicinuite în mânuirea armelor ar vedea soldații, ele ar fi coprinse de grōză și s'ar supune la credința sa. Inșă lucrul se întimplă cu totul altmintrelea; căci poporul, armându-se cu topōre, cu cōse și cu tot ce găsi la îndemână, merse contra soldaților și'i ucise mai pe toți. Cei mai bunî amici ai lui Macedonie îl blamară, că el a fost cauza unei atât de mari vărsări de sânge și însuși Impăratul din acéstă cauză nu mai avu multă prietenie pentru dînsul. Acest principe avu încă și un alt motiv de a fi nemulțumit de acest prelat. Biserica, unde era sicriul lui Constantin amenințând să cadă, Macedonie avea scop de a'l transfera în altă parte. Poporul se împărți în două în acéstă cestiune și dacă unîl consimțeau la strămutare, alții se opuneaū la acésta, ca și cum ar fi fost o întreprindere nelegiuită de a răsturna un mormînt. Acei ce mărturiseau doctrina Sinodului din Niceea erau de părerea de pe urmă și nu voră să permită ca să se facă acéstă injurie cenușei unui principe care fusese de credința lor. Sunt convins, că de altmintrelea, ei erau bucuroși să contrarieze planurile lui Macedonie. Cu tōte acestea fără a întărđia, el puse să se transporte corpul lui Constantin la biserica, unde e mormîntul Sfintului Martir Acacie. Poporul desbinându-se în două părți, alergă la arme, și se încăeră cu o ast-fel de furie, în cât biserica se umplu de sânge. Impăratul, care era atunci în Occident, atribui lui Macedonie injuria făcută memoriei lui Constantin, părintele său și masacrul poporului. Reîntorcēndu-se în Orient, el chieamă pe Iulian vērul său, 'l proclamă Cesar și'l trimise în Galia.

CAPITOLUL XXII.

Sinodul din Seleucia.

^{359.} Episcopii din Orient se adunară în același timp sub consulatul lui Eusebiu și al lui Hipatius în număr aproape de o sută șasezeci în Seleucia, cetate din Isauria. Leonas care avea una din cele mai însemnate dregătorii ale Imperiului, asistă și el acolo din porunca lui Constantie, precum și Lauricie, Guvernatorul provinciei, spre ași îndeplini serviciile ce depindeau de el. Au fost mai mulți Episcopi, cari nu asistară la prima ședință și între alții Patrofil Episcopul de Scytopole, Macedonie Episcopul de Constantinopole și Basiliu Episcopul de Ancyra. Ei întrebuițară diferite pre-texte spre ași scuța absența lor. Patrofil se scuza cu o bôlă de ochi și Macedonie cu o altă indispoziție. Inșă se presupunea, că ei nu absentaseră de cât de frică de a fi acușați de ôre care crime. Fiind-că Episcopii nu vroeau să examineze nici o cestiune din cauza absenței lor, Leonas porunci ca să nu prelungescă să le examineze. Anul N.D. ^{359.} tunci unii diseră, că trebuia să începă cestiunile de doctrină, iar alții susținură că trebuia să examineze mai înainte vieța și moravurile acelora dintre ei, contra căroră se afla acusațiuni, precum Cyril, Episcopul de Ierusalim și Eustație, Episcopul de Sevastia. Scrisorile Impăratului care erau neprecise și care le prescrieau de a începe când prin o materie, când prin o alta, le dădură loc de a forma această dificultate. Acastă mică contestație îi desbină ast-fel, în cât nu mai fu de atunci între ei nici o prietenie sinceră. Totuși, părerea acelor ce vroeau să începă prin cercetarea doctrinei reuși. Când se discutară cestiunile, unii găsiră de cuviință să suprimă cu totul numele de substanță și se serviră de autoritatea formularului ce fusese compus la Sirmich de către Marcu și primit de către mai mulți Episcopi, cari erau la curte și de către Basiliu Episcopul de Ancyra. Alții susținură, că trebuia să țină la profesunea de credință, ce fusese publicată în adunarea făcută pentru sfințirea bisericii de Antiochia. Prima părere era susținută de Eudoxie, de Acacie, de Patrofil, de Georgie E-

piscopul de Alexandria, de Uranius Episcopul de Tyr și de alți trei-zeci și două de prelați. A doua părere era susținută de Georgie Episcopul de Laodicea în Syria, de Eleusius Episcopul de Cyzic, de Sofronius Episcopul de Pompeiopolis și de alții în cel mai mare număr. Se bănuiau cu drept cuvânt partizanii lui Acacie de a se depărta cu scop de vederile generale privitoare la doctrină, spre a evita cercetarea acuzărilor ce fuseseră intentate contra lor. Căci, de și prin scrisorile ce ei scriseseră lui Macedonie Episcopul de Constantinopol, ar fi recunoscut, că Fiul lui Dumnezeu e asemănat în toate cu Părintele său și de aceeași substanță cu el, ei aveau atunci nerușinarea să combată această credință. După lungi contestațiuni din o parte și din alta, Silvan Episcopul de Tarse ceru, că nu trebuia nici cum să se suferă de a se introduce alt formular de credință, de cât acela ce fusese primit la Antiochia. Acacie și cel din partidul său nefiind de această părere se retraseră, iar Episcopii, cari rămăseseră, citiră ceea ce se hotărîse la Antiochia și a doua zi adunându-se în biserică și închișând ușile, ei îl confirmară prin o hotărîre luată în ascuns. Acacie desaprobând această conduită, arătă în particular lui Leonas și lui Lauricie formularul ce el susținea. Trei zile după aceea aceiași Episcopi adunându-se, Macedonie și Basiliu cari fuseseră absenți zilele precedente, se găsiră cu ei. Atunci Acacie și cei din partidul său refuzară să asiste la Sinod până când cei ce fuseseră depuși, sau cari erau acușați de vre-o crimă nu vor eși din Sinod. Ei eșiră în adevăr, iar acei din cel-l-alt partid consimțiră spre a ridica lui Acacie pretextul de a nimici adunarea, după cum dorea, atât spre a împiedica examinarea doctrinei lui Aëtie, cât și pentru a evita condamnarea celor din partidul său. Când toți prelații fură adunați, Leonas declară că avea înscris ceea ce-i dăduseră în mâinile sale partizanii lui Acacie. Era formularul lor de credință cu o prefață. Nimeni n'avea cunoștință despre acesta; pentru că Leonas care era de credința lui Acacie ținuse acest înscris foarte secret. Când a fost citit, provocă un mare sgomot. Căci el conținea, că de și Impăratul ar fi oprit să se amestece în profesiunile de credință vre un termen, care să nu fie extras din Sfânta Scriptură, totuși unii aducând cu ei Episcopi, cari fuseseră depuși și alții, cari fuseseră

Anul D.N.

359.

Constantia.

hirotoniți contra canónelor, aruncând injurii unora, răpind libertatea de a vorbi altora. Că ei nu respingeaŭ formularul ce fusese compus la Antiochia, de și cei ce se adunaseră în acea cetate l'aŭ alcătuit cu ocaziunea cestiunii de care era vorba atuncea. Inșă, fiind-că termenii de consubstanțial și de asemnabil, supăraŭ pe mai multe persoane și fiind-că unii vroiseră de puțin timp să asigure că e ne-

Anul D.N. 359. Constantie asemnare între Părintele și Fiul, era cuviincios de a respinge termenii de consubstanțial și de asemnabil, ca nisce termeni depărtați din întrebuițarea Sfintei Scripturi, de a condamna termenul de neasemnabil și a mărturisi lămurit, că Fiul lui Dumnezeu e asemnabil cu Părintele său. Căci dupre cum Sfintul Pavel ȳice într'un loc în Epistolele sale, că el e imagina lui Dumnezeu nevedut. Acastă prefață era urmată de un formular, care nu era conform nici cu profesiunea de credință din Niceea, nici cu aceea din Antiochia și care era conceput ast-fel, în cât sactatorii lui Arie și ai lui Aetie, il puteaŭ primi fără să facă ceva contrariu credinței lor. Căci, fără a întrebuița, nici termenii de care Episcopii Sinodului din Niceea se serviseră spre a condamna doctrina lui Arie, nici pe aceia prin cari Sinodul din Antiochia declaraseră, că Fiul lui Dumnezeu e nemutabil în ceea ce privesce Divinitatea sa și imagina fidelă a substanței, a sfatului și a puterniciei Părintelui său, ei mărturisiră că credeau pe Părintele, pe Fiul și pe Sfințul Duh și după ce aŭ dat fie cărei persoane óre-care epitetes comune, cari nu combăteaŭ, nici doctrina lor, nici pe aceea a celor-l-altți, ei declarară excomunicați pe cei ce erau de o altă credință. Iată ce conținea înscrisul ce presentă Leonas și care fusese iscălit de Acacie și de cei din partidul său. Când el a fost cetit, Sofronius Episcopul de Pompeiopole în Pamflagonia strigă: Dacă voim să primim în fie-care ȳi opiniunile particularilor, ca profesiunii de credință, ne vom depărta de adevăr. Acacie răspundend, că nu era nici un inconvenient de a compune o nouă profesiune de credință, fiind-că aceea a Sinodului din Niceea fusese schimbată de mai multe ori, Eleusius ȳise: Sinodul nu e adunat spre a invęța ceea ce face deja, nici spre a primi o altă credință, de cât aceea care a fost aprobată de Sinodul din Antiochia și care s'a hotărit de a se conserva până la finele vieții sale. Discuția urmând ast-fel, ei

Anul D.N. 359. Constantie

trecură la o altă cestiune și întrebară pe partisanii lui Acacie, în ce recunosceaui ei, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil cu Părintele său. Aceștia răspundând, că el nu' e asemănil de cât în voință, iar nu în substanță, cei-l-alti susținură că el îi e și în substanță asemănil și dovediră lui Acacie prin o carte ce publicase odiniură, că era atunci de credința lor. Acacie răspundând, că nu trebuia să tragă vre-un argument dintr'o carte contra autorului său și disputa ținând foarte lung timp, Eleusius Episcopul de Cyzic diise: Sinodul nu va să scie, dacă Basiliu și Marcu au făcut ceva în particular, sau dacă au ceva a'și imputa sau celor-l-lalți Acacienți, nu e de loc nevoie de a lua osenelă să examineze, dacă profesiunea lor de credință e bună sau rea; e destul de a ținea pe aceea care a fost confirmată în Antiochia de către nouă deci și șapte de Episcopi, cari au fost înaintea lor. Că dacă cine-va vroesce să introducă ceva mai mult, acela trebuie să fie lepădat din biserică, ca un nelegiuit. Acei ce erau de părerea lor aplaudând discursul său, ședința se ridică. A doua zi, partisanii lui Acacie și ai lui Georgie refuseră să asiste la Sinod și însuși Leonas care se declarase atunci pe față de părerea lor, nu vroi nici să se mai arate nici odată cu toate rugăciunile ce i s'au făcut de a'și lua locul său în Sinod. Cei ce fuseseră trimiși la el, îl găsiră cu persoane din partidul lui Acacie; și când îl invitară la Sinod, el se scuză sub pretext, că era acolo prea multă deosebire și că n'avea poruncă de a fi present la Sinod, de cât în cazul, când Episcopii ar fi de acord între ei. A fost mult timp ocupat cu discuții zadarnice, în timpul căruia cei-l-alti Episcopi invitaui pre acei din partidul lui Acacie de a veni la adunare, dar aceștia cereau, când o conferință particulară în casa lui Leonas, când asiguraui, că Impăratul le poruncise de a lua cunoștință de afacerile celor ce erau acusați. Căci ei nu vroiau nici să mărturisescă aceiași credință ca cei-l-alti, nici a se justifica de crimele de care erau acusați, nici a examina cauza lui Ciril pe care el îl depusese; și nu era nimenea care să pôtă, sau care să voiască să-l constrângă să-și facă datoria. În fine cu toate acestea Sinodul depuse pe mai mulți Episcopi și între alții pre Georgie Episcopul de Alexandria, pe Acacie Episcopul de Cesarea, pe Uranius Episcopul de Tir, pe Patrofil Episcopul de Scitopole și pe E-

Anul D.N.

359.

Constantie.

udoxie Episcopul de Antiochia El înlătură de asemenea și pe mai multe persoane de la împărțășirea bisericii, până când vor fi curățite de crimele ce li se imputau. Apoi scrise tuturor Episcopilor aceea ce se hotărise. Prelații hirononiră în locul lui Eudoxie Episcopul de Antiochia, pe Armian, Preotul de la aceeași biserică; însă acei din partidul lui Acacie prindându-l și dându-l în mâinile lui Leonas și ale lui Lauricie, el fu pădit cât-va timp de soldați și în fine trimis în exil. Iată pe scurt în ce mod s'a terminat Sinodul din Seleucia. Cei ce vor dori să aibă cunoștință mai amănunțită despre toate acestea, o vor putea găsi în actele care au fost întocmite în scris.

CAPITOLUL XXIII.

Deputații Sinodului din Seleucia primesc formula- rul Sinodului din Rimini.

Anul D.N.
359.
Constantie După terminarea Sinodului cea mai mare parte din Episcopi se reîntorseră la Bisericile lor. Numai acei din partidul lui Acacie se duseră în grabă la curte. Cei de ce, cari fuseseră trimiși ca deputați la Impăratul cu o învoire comună, găsiră acolo atât pre cei-l-alți de ce cari fuseseră de asemenea trimiși ca deputați de către Sinodul din Rimini, cât și pe partizanii lui Acacie, cari atrăseseră deja în partea lor pe cei mai însemnați ai curții, și câștigaseră prin mijlocirile lor bunele grații ale Impăratului. Se țice, că unii erau preveniți de rătăcirile lor, că alții fuseseră câștigați prin daruri făcute din averea bisericii, și că alții fuseseră înșelați prin subtilitatea cuvintărilor, și prin autoritatea cu care influențaseră asupra spiritului lor. În adevăr, Acacie nu era un bărbat de rînd. El avea mult spirit, vorbea bine și nu lipsea de tact spre a'și ajunge planurile sale. Pe lângă acesta, el conducea o biserică foarte renumită și se lăuda de a fi discipolul și succesorul lui Eusebiu, supra numit Pamfilie. Reputația scrierilor dascălului său părea că înalță știința sa și că'l pune mult mai pre sus de cât pre cei-l-alți. Avînd toate acestea în favorul său, el nu întreprindea nimic fără să nu reușescă. Fiind-că se aflau în Constantinopole de ce deputați din fie-care Sinod și mulțime de alți prelați

pe cari îi adunase acolo diferite împrejurări, Honorat, cărui împăratul din cauza plecării sale în Occident, îi dăduse conducerea cetății, avu porunca să ia cunoștința despre afacerile lui Aëtie, cu câți-va Senatori. Împăratul luând el însuși ostenelă de a o examina cu câți-va judecători, s'a recunoscut lămurit că Aëtie ținea rătăcirii contrarii credinții, fapt de care acest Prinț și cei-l-alți rămăseră foarte scandalizați. Se dice, că acel din partidul lui Acacie prefăcându-se mai întâiu că nu aș nici o cunoștință de aceste rătăcirii, se siliră de a face așa, ca Împăratul se ia cunoștință despre ele, creșând că nimic nu ar putea rezista elocinții acusatului, și că el ar face să triumfe credința sa asupra îndărătniciei inamicilor săi. Inșă când faptele aș desmințit așteptarea lor, ei cerură ca deputații Sinodului din Seleucia, să aprobe formularul Sinodului din Rimini. Aceșii deputați protestând cu jurământ, că ei nu vor respinge nici o dată numele de substanță, partizanii lui Acacie le jurară de asemenea cu jurământ, că ei nu țineau de loc pre Fiul lui Dumnezeu neasemănil cu Părintele său, în ceea ce privesce substanța, și că această ar fi o eresie, pe care ei ar fi gata să o condamne. Că acest formular le plăcea cu atât mai mult, cu cât Episcopii din Occident, cari 'l compuseseră în Rimini, nu întrebunțaseră în el numele de substanță; căci diceau ei, dacă acest formular e o dată primit, nu se mai vorbește nici de numele de consubstanțial, la care Episcopii din Occident sunt foarte alipiți, din respectul ce aș pentru Sinodul din Nicea, precum nici de acela de substanță. In fine, Împăratul Constantie considerând marele număr de prelați, cari asistaseră la Sinodul din Rimini, și reflectând, că se pôte fără rătăcire a recunoșce, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil, sau consubstanțial cu Părintele său, și că abținându-se de termenii ce nu sunt de loc autorizați prin întrebunțarea Sfintei Scripturi, și servindu-se de alți termenii cari sunt echivalenți, și cari nu fac nici o greutate precum e acela de asemănil, nu se aduce nici o schimbare înțelesului, el se hotărî de a aproba acest formular, porunci Episcopilor de a consimți la acesta, și pregătindu-se ziua viitoare la pompa solemnă, cu care trebuia să fie proclamat Consul la începutul lunii lui Ianuariu, el convorbi cu deputații Sinodului din Seleucia, până ce ei iscăliră în fine formularul Sinodului din Rimini.

Annul D.N.
359.

Constantie

Annul D.N.
359.

Constantie

CAPITOLUL XXIV.

Formularul Sinodului din Rimini aprobat de către partisanii lui Acacie. Depunerea mai multor Episcopi.

Partisanii lui Acacie oprindu-se cât-va timp în Constantinopole, căutară să vină acolo câți-va Episcopi din Bithynia, între cari se afla Maris Episcopul de Calcedonia, Ulfila Episcopul Gotzilor, și găsindu-se în număr de cincideci, ei aprobară formularul Sinodului de Rimini cu această singură condițiune, ca nimenea să nu dică mai mult, că ar fi în Dumneșeu substanță sașu ipostas, și că afară de acest formular, toate cele-lalte, atât acele ce fuseseră compuse în trecut, cât și acelea ce ar fi pe viitor, vor fi condamnate. După acesta ei depuseră pre Aëtie din rangul său de diacon pentru că a compus cărți pline de zadarnice dispute și de știință depărtată de profesiunea clericală, pentru că a rostit în discursurile sale lucruri contrari pietății, și pentru că a turburat pacea bisericii. Unii asigură că acesta așu fost contra înclinațiunii lor că l-așu depus, și spre a șterge din spiritul Impăratului bănușela ce el avea, că ei favorisau părerile sale. Abusând apoi de mâniea de care acest Principe

Anul D.N. 359.
Constantie

era animat în contra lui Macedonie, pentru rațiunile ce am spus mai sus, ei 'l depuseră și depuseră încă și pre Eleusius Episcopul de Cyzic, pre Basilie Episcopul de Ancyra, pre Heortasie, Episcopul de Sardia și pre Draconcie Episcopul de Pergam. De și ei nu erau de acord cu acești Episcopi asupra doctrinei, totuși ei nu exprimară de loc prin sentința ce pronunțară contra lor, că pentru doctrină 'i depuniașu. Ei formulară în general, că turburaseră regulile bisericii. Ei arătară în particular, că Basilie luase nisce hârtii ale lui Diogen preot din Alexandria, pe când trecea prin Ancyra, și 'l maltratară că el rugase pre Guvernatorul de provincie de a condamna la exil și la aspre munci, fără cunoscință de cauză pre nisce clerici din Antiochia, din prejurul Eufratului, al Ciliciei, al Galatiei și al Asiei; ast-fel că unii fuseseră încărcăți cu lanțuri și constrinși de a da bani soldașilor cari 'i conduceau spre a scăpa de relele tratamente ce ei le-așu făcut să suferă. Ei arătară.

încă, că Impăratul poruncind odinioară de a duce pre Aëtie, și pre câți-va din sectatorii săi, la Cecrope, pentru ca ei să răspundă înaintea lui asupra acușățiunilor ce se intentaseră în contra lor, Basiliu convinge pe acel ce primise această poruncă să facă ce i-ar plăcea. Că el scrisese lui Hermogen Prefect al Pretoriului și Guvernator de Syria, cari erau a-cel pe cari trebuia să-i exileze, și unde trebuia fie-care să fie trimis, și că atunci când Impăratul 'i rechemă, el făcu tot ce putu spre a 'i lipsi de această grație, opunându-se ast-fel autorității Principelui, precum și liniștei păstorilor bisericii. Ei adăogară, că el răsculase clerul din Sirmih în contra lui Germinius, și de și el scrisese, că admitea pre acest Germinius, pre Ursacie și pre Valens la împărtășirea sa, totuși i-au denunțat înaintea Episcopilor de Africa, ca culpabil de felurite crime și că atunci când a fost acusat că i-au denunțat, el a negat cu jurământ, că acest fapt nu e adevărat, și că mai în urmă dovedindu-se acesta, el a recurs la glume spre a evita această imputare. Ei arătară încă că a pus pe o servitoare în temniță spre a o obliga să facă depunerii calomnioase în contra concubinei sale; că botezase și hirotonise în diacon pe un om care întreținea relațiuni nelegiuite cu o femeie; că n'a lepădat de la împărtășire pe un medic, care umbla din țară în țară, spre a înșela popóarele și care fusese cauza morții a mai multor persoane; că făcuse jurăminte și rugăciuni la sfinta masă cu clericii, prin care jurăminte ei se obligaseră reciproc a nu intenta nici odată acușățiunii unii asupra altora. Se dicea, că acesta era o meșteșugire ce el întrebuițase spre a evita condamnarea ce merita. Iată rațiunile ce arătară pentru ce depuseseră pre Basiliu. Cât pentru Eustatie, ei îl depuseră, pentru că în timpul când nu era de cât preot, el fusese condamnat și lepădat de la împărtășirea rugăciunilor de către Eulalius Episcopul de Cesareea în Capadocia, părintele său. Mai mult, pentru că el fusese excomunicat de un Sinod ținut la Neocesareea, cetate din Pont și depus de către Eusebiu Episcopul de Constantinopole, pentru că cu bună credință nu s'a purtat bine în óre-care afaceri. Afară de acesta el fusese lipsit de Episcopia sa de un Sinod din Gangra, pentru că a ținut și publicat o rea doctrină și a avut o conduită ce nu era neprihănită. El fusese încă dovedit de sperjur în Sinodul din Antiochia.

El se silise de a răsturna ceea ce se hotărise de către Episcopii adunați la Melitin ; in fine de și fu culpabil de mai multe crime, avu cutezanța să caute de a rămânea judecător și de a numi pe cei-l-alti eretici. Cât pentru Eleusius, ei îl depuseră, mai întâiu pentru că a dat hirotonia de diacon unui om numit Heraclius, născut în Tyr, carele după ce a fost preot al lui Hercule în acea cetate și a fost acusat acolo de magie, se retrăsese la Cyzic, unde se prefăcuse că e creștin și pentru că nu l'a înlăturat de la biserică după ce l'a cunoscut. In fine pentru că a hirotonit cu cutezanță ómenii condamnați de către Maris Episcopul de Calcedonia, care era față la acest Sinod. Cât privesc pe Heortasie, ei îl depuseră, pentru că fusese făcut Episcop de Sardia, fără consimțimintul Episcopilor din Lydia. Ei depuseră pe Draconcie, Episcopul de Pergam, pentru că avusese mai 'nainte o altă Episcopie în Galatia și declarară, că în amândouă casurile el fusese hirotonit contra canónelor. Adunându-se o altă dată, ei depuseră încă pre Silvan Episcopul de Tharsa, pre Sofronius Episcopul de Pompeiopolé în Panflagonia, pre Elpidie Episcopul de Satale și pe Neonas Episcopul de Seleucia în Isauria. Motivul pentru care Silvan fu depus, e că el se făcuse cap de partid în Seleucia și în Constantinople și că acolo îndemnase pe alți Episcopi la planuri nesocotite și estravagante. Pe lângă acestea, el dăduse Episcopia de Castabale lui Theofil, care fusese mai 'nainte hirotonit Episcop de Eleuteropolé de către cei din Palestina și care le promisesse cu jurământ că n'ar primi nici odată altă biserică fără consimțimintul lor. Sofronius fu depus din cauza avariției sale și pentru că s'a silit să vîndă lucruri ce fuseseră date bisericii și de a profita de prețul lor. Ceea ce contibui mult la condamnarea sa, e, că după ce a fost citat de trei-ori, el de abia se înfățișă și în loc de a se justifica înaintea Sinodului de crimele de care era acusat, el făcu apel la judecători streini. Neonas fu depus pentru că a intrigat, ca Anian ales Episcop de Antiochia să fie sfințit în biserică sa și pentru că a hirotonit Episcopi, ómenii ce erau mai 'nainte Decurioni, cari nu scieau nimic din Sfinta Scriptură, din canónele Sinódelor, din disciplina bisericii și cari după ce au fost hirotoniți preferaseră plăcerea averilor lor, demnității Sacerdociului și declaraseră prin scris, că țineau

Anul D.N.

359.

Constantie

Anul D.N.

359.

Constantie,

mai bine să conserve direcțiile lor lumesci, de cât să renunțe la ele spre a îndeplini funcțiunile Episcopatului. In fine, Elpidie fu depus pentru că s'a amestecat în tóte intrigile lui Basiliū, pentru că a ridicat rēscóle și turburări, pentru că a restabilit pre Eusebiū în rînduiala preoției, contra Sinodului din Melitin, care'l depusese, pentru că a onorat pe Nectaria cu direcția de diaconēsă, de și ea fusese lipsită de împărtășire, pentru că a comis o călcare de jurămînt și care duple dispoziția canónelor, era nevrednică de orî ce dregătorie.

~~~~~

CAPITOLUL XXV.

Depunerea lui Cyril. Contestații contra acestor depuneri.

—

Pe lângă toți acești prelați, despre cari am vorbit, fu depus și Cyril Episcopul de Ierusalim, pentru că a admis la împărtășirea sa pe Eustatie și pe Elpidie, cari se siliseră să desființeze decretul Sinodului din Melitin, la care însuși Cyril asistase; pentru că a admis la împărtășirea sa pre Basiliū Episcopul de Ancyra și pre Georgie Episcopul de Laodiceea, după ce ei fuseseră depuși în Palestina. Când luase în posesiune Episcopia de Ierusalim, el avu certy cu Acacie Episcopul de Cesareea pentru dreptul de Mitropolie ce el pretindea că aparține scaunului sēu, ca unui scaun Apostolic. Acerty certy aprindēnd ură între ei, se acuseră unul pe altul, că n'aū credințe ortodoxe asupra naturii dumnezeesci. E adevērat că amāndouī fuseseră bānuīți; unul, adicā Acacie, de a ținea rātăcirile lui Arie; și cel-l alt de favorisa pe cei ce đic, că Fiul lui Dumnezeu e asemēnabil cu Părintele sēu, în ceea ce privesce substanța. Acacie fiind decī în acerty stare și fiind sprijinit de Episcopii din Palestina, cari aveau aceleași simțiminte ca dīnsul, apucă înaintea lui Cyril și'l condamnă pentru rațiunile ce voiū arāta aici. Cetatea de Ierusalim și țările din prejur fiind bāntuite de fōmete, o mulțime nenumērată de sāraci alergarā la Cyril, ca la păstorul lor. Fiind-cā el n'avea

Anul D.N.

359.

Constantio

banî spre a cumpăra cele necesare spre a'î hrăni, vîndu podóbele și picturile bisericii. Se đice, că un om recunoscînd, că o comediană era împodobită cu un dar ce el făcuse odinioară altarului, se informă de unde are acel obiect și află, că un neguțător îl vînduse Comedianeî și Episcopul neguțătorului. Iată pretextul, de care am auđit đicîndu-se, că Acacie s'a servit spre a depune pe Cyril. Și apoi partizanii lui Acacie alungară din Constantinople pe toți Episcopii pe cari ei îi depuseseră. Đece Episcopi, din adunarea lor, refusând de a subscrie aceste depunerî, ei hotărîră ca să fie puși la o parte, unde n'ar putea îndeplini nici o funcțiune, pînă cînd nu vor aproba depunerile prin iscăliturile lor. Că dacā pînă în șase lunî, nu'și vor schimba părerea și nu vor consimți la tot ce se făcuse și se hotărîse de Sinod, vor fi depuși și ei însuși și Episcopii din fie-care provincie vor fi ținuți de a se aduna spre a hirononi pe alții în locul lor. După acēsta Sinodul scrisese tutulor prelaților și tutulor clericilor inferiori, să nu lipsescă de a executa aceea ce ei hotărîseră. Ast-fel în curînd fură alți prelați stabiliți în locul acelor ce fuseseră depuși. Eudoxie fu pus în locul lui Macedonie, Basiliu în locul lui Atanasie, Eunomie, care publică mai pe urmă o eresie ce a păstrat numele sēu, în locul lui Eleusius, Meletie în locul lui Eustatie.

CAPITOLUL XXVI.

Mórtea lui Macedonie. Turburări provocate de Eudoxiū, succesorul sēu.

Macedonie fiind alungat din biserica de Constantinople se retrase într'o mahala, unde muri curînd după aceea. Eudoxiū luă în posesiune locul sēu în al đecilea consulat al lui Constantie și al treilea al lui Iulian. Se asigură, că predicând în điuva înnoirii bisericii Sfintei Sofii, el đise la începutul Cuvîntării sale: părintele e nepios, iar fiul e pios; și că poporul turburându-se la auđul acesteia adaose: nu faceți sgomot, părintele e nepios, pentru că nu respectă

pe nimenea, iar fiul e pios, pentru că respectă pe părințele său. Acastă explicare produse risul auditorului său. Apoi unindu-se cu Acacie, ei făcură împreună tot posibilul, spre a desființa aceea ce se hotărîse în Sinodul din Niceea și trimitînd în tóte provinciile Imperiului formularul Sinodului din Rimini, cu adaosurile cu care îl deformată, ei întreprinseră în virtutea unei porunci a Impăra-^{Anul D.N.} tului, de a exila pe acei ce ar refusa să'l iscălescă. Insa ³⁵⁹⁻ acastă întreprindere, ce li se păruse atât de ușoră, fu un^{Constantie} isvor nenorocit de turburări, care agitară biserica și de o persecuție mai tot atât de nenorocită ca și aceea ce biserica suferise sub Principii păgâni. Căci, pe de o parte ea nu era atât de sângerósă, nici înarmată cu atât de teribile instrumente de tortură, pe de altă parte ea se părea atât de rușinósă, cu cât era făcută creștinilor de către alți creștini și că rudele făceau rudelor lor rele servicii, pe care legea lui Dumnezeu nu le permite să se facă streinilor.

CAPITOLUL XXVII.

O nouă eresie inventată de Macedonie și sprijinită de Maratonius.

Noutatea se răspândește tot-d'auna când e autorisată. Fôrte departe de a se mulțumi de moderațiunea și de credința părinților noștri, ea desprețuesce tot ce anticitatea a consacrat, și întocmesce legi și o religiune duple fantasia-sa. De îndată ce Macedonie a fost alungat din scaunul bisericii de Constantinopole, el renunță la doctrina lui Acacie și a lui Eudoxie, și începu să publice, că Fiul e Dumnezeu e cu totul asemănil cu Părintele său în ceea ce privește substanța însă că Duhul sfînt nu e de același rang că el nu e de cât ministrul și servitorul, și ȳice de el, aceea ce fără rătăcire s'ar putea ȳice despre ingeri. Acastă nouă eresie fu îmbrățișată de Eleusius, de Eustatie și de toți cei-l-alti cari fuseseră depuși la Constantinopole, ^{Anul D.N.} și cari fură urmați de cea mai mare parte din locuitorii ^{359.} Traciei, Bithiniei, Helespontului și provinciilor vecine. Ei ^{Constantie} aveaŭ un exterior și un chip de viețuire în stare de a face

mare impresie asupra poporului. Ținuta lor era gravă, viața aspră, vorbia plăcut și spiritul lor propriu de a convinge. Se asigură, că toate aceste bune calități se găseau întrunite în persoana lui Maratonius. După ce a adunat averea în diregătoria de Vistiernic al trupelor, el fu administrator al spitalelor săracilor și după aceea se făcu călugăr duple îndemnul lu Eustatie Episcop de Sebastia, și întemeă în Constantinopole o monastire, care există încă și astăzi. El sprijini ast-fel această eresie prin vața sa și prin banii săi, în cât acei ce fac profesiune ei, sunt numiți Maratonieni, în loc de a fi numiți Macedonieni și sunt foarte convins, că fără dînsul ea s'ar fi desființat. În adevăr, de când Macedonie fusese depus, Macedonienii nu mai avură, nici biserică, nici Episcopi, până la domnia lu Arcadie, fiind-că Arieni cari persecutaă atunci cu cea mai mare violență pre toți acei ce nu erau de credință lor, nu vroiră să le-o permită. N'ar fi cu ușurință de a face o enumerare esactă de toți episcopii ce fură alungați în acel timp din scaunele lor. Căci mă îndoesc, că în tinderea Imperiului să fi fost vre-o provincie scutită de această violență.

CAPITOLUL XXVIII.

*Meletie e transferat de la Sebastia la Antiochia.
El propeveduiesce doctrina Sinodului din Nicaea. El e exilat.*

În timpul când Eudoxie se afla în posesiunea scaunului bisericii de Constantinopole, mai mulți pretindeau conducerea bisericii de Antiochia; Clerul și poporul neterminând încă neînțelegerile lor atingătoare de doctrină, și neputend să se unescă asupra chipului de a cânta Psalmi, pe care fie-care partid dorea să acomodeze la doctrina sa, și aruncau privirea asupra acelora prin cari speraă, că credința lor ar fi fost așa de favorisată, și se grăbeau cu atâta căldură spre a se face stăpâni pe alegere, în cât provocară pentru acest sfârșit certuri și desordine. Partisanii lu Eudoxie

doxiu creștură, că li-ar fi de un mare folos, dacă ar putea duce pe Meletie de la Sebastia și să-l pună pe scaunul acestei mari cetăți. Fiind-că el era din fire elocent, și convingea despre tot ce vroia și pe lângă acesta ei îl considerau ca foarte de ispravă și foarte alipit de credințele lor, sperau că reputațiunea sa, ar atrage pe locuitorii din Antiochia, și din cetățile vecine, și mai cu seamă pe acei din partidul lui Eustațiu, cari nu se depărtaseră nici odată de la doctrina Sinodului din Niceea. Inșă ei se înșelau foarte mult în speranța lor. Se țice, că atunci când a sosit el la Antiochia, o mulțime de necreșturi, atât din partidul Arienilor, cât și din a cei ce participa la împărțirea lui Paulin, alergară, unii spre a'și satisface curiozitatea și spre a vedea, dacă meritul său răspundea la renumele ce avea, iar alții spre a afla ce va țice el, căci se răspândise deja svonul care în adevăr se realisă, că el aproba doctrina Sinodului din Niceea. Primele sale cuvântări nu fură de cât precepte de morală. Inșă mai pe urmă el predică pe față că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Părintele său. Se țice, că Archidiaconul din clerul său 'i închise gura cu mâna, dar că atunci el vorbi prin semne poporului întindând trei degete, apoi închidându-le, și ne ținând de cât unul singur întins. Archidiaconul lăsându-i gura spre a'î apuca mâna, el explică credința sa încă mai lămurit de cât mai înainte, îndemnă pre auditorii săi de a rămâne foarte alipiți la hotărârile Sinodului din Niceea, arătând, că dacă s'ar depărta de ele, ei s'ar depărta de la adevăr. Fiind-că el repeta necontentit același lucru, pe cât timp avea gura liberă, și când Archidiaconul i-o închidea, el se exprima prin semne, partisanii lui Eustație 'și exprimară bucuria prin srigăte, iar sectatorii lui Arie 'și exprimară întristarea prin tăcere. Eudoxiu, și cei din partidul său fură foarte simțitor atinși de această cugetare a lui Meletie și prin intrigile lor făcură să'l alunge din Antiochia. Cu toate acestea ei 'l rechemară curind după aceea creștând că 'i pare rău că a susținut doctrina Sinodului din Niceea, și că ar fi gata să predice doctrina contrară. Inșă, rămânând tot-d'auna tare în aceeași credință, el fu exilat din porunca Impăratului. Euzoios care fusese depus cu Arie, fiind ales în locul său, Sectatorii lui Meletie se despărțiră de Arienii și se adunară singuri la o parte. Acei cari de la început făcuseră profe-

Anul D.N.

359.

Constantin

siunea consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu, refușau să-i admită la împărțășirea lor; pentru că Meletie fusese hirotonit de Episcopi Arieni, și pentru că acei din partidul său fuseseră botezați de preoți Arieni. Iată cauza ce-i împedecă să fie uniți în împărțășire, duple cum erau uniți în credință. Impăratul aflând în acel timp, că Perșii se pregătesc de răsboi, se duse la Antiochia.

CAPITOLUL XXIX.

Partisanii lui Acacie provocă noi turburări și favorisază doctrina lui Arie.

Partisanii lui Acacie neputând rămânea în liniște, se adunară în Antiochia și răsturnară tot ce hotărâseră ei însuși. Ei scoseră numele de asemănil din formularul ce fusese citit la Rimini și la Constantinopole și publicară, că Fiul lui Dumnezeu e cu totul neasemănil cu părintele său, atât în privința substanței, cât și în privința voinței, precum învățase Arie mai întâiu. Sectatorii lui Aetie cari avuseră cutezanța să predice cel dintăiu după Arie aceeași doctrină și care pentru acesta fusese numit Ateu, după cum și discipolii săi fuseseră numiți Anomeeni și Exucontieni, se uniră cu ei. Atunci când cei ce susțineau credința Sinodului din Niceea, întrebau pre Sectatorii lui Acacie, cum îndrăsneau ei să susțină că Fiul lui Dumnezeu e neasemănil cu Părintele său și că el a fost scos din neant, contra termenilor din confesiunea lor de credință, fiind-că ei mărturisiau, că el e Dumnezeu din Dumnezeu, ei răspundeau că Sfintul Apostol Pavel a scris: *tôte vin de la Dumnezeu și că Fiul e coprins sub acest termen de tôte și că în acest sens trebuie să se înțelégă ceea ce ei adăogaseră în formularul lor după scripturi. În fine, neputând satisface pre acei ce îi întrebau cu stăruință asupra acestui punct, ei se despărțiră, după ce formularul ce fusese aprobat la Constantinopole se citi și fie-care se reintorse în țara sa.*

CAPITOLUL XXX.

*Persecuțiunile lui Georgie Episcopul de Alexandria.
Episcopii de Ierusalim.*

Atanasie neîndrăsnind încă să se arate, Georgie se reîn-tórse la Alexandria și acolo întreprinse o crudă persecuție atât contra păgânilor cât și contra chrescinilor cari nu erau de credința sa. El constrîngea și pre unii și pre alții să servescă pre Dumneșeu în modul cum îi plăcea lui și când ei se opunea, el îi trata cu o extremă asprime. Mândria sa îl făcea uricios celor mari și puterea sa celor mici. Păgânii îl urau mai mult de cât cei-l-alți, pentru că el îi împedicase să facă jertfe și să celebreze sărbătorile lor și pentru că făcând pre Guvernatorul de Egipt să intre în cetate cu trupe, el luase icónele și podóbele din templul lor, ceea ce îi causă mórtea după cum vom vedea acésta mai în urmă.

Cyрил fiind depus, Herennius luă conducerea bisericii de Ierusalim. Heraclius urmă acestuia și Hilarie lui Heraclius: însă sub domnirea lui Teodosie, Cyril fu restabilit în sca-unul său. Iată starea în care se găsiau atunci bisericile din Orient.

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I.

Apostasia lui Iulian. Mórtea lui Constantie.

Anul D.N. 359. Constantie Cu tóte acestea Iulian bátu pe popóarele ce locuesc pe țărmurile Rinului, ucise un mare număr și făcu mulți prisionieri. Acéstă victorie, mărindu'i renumele sėu și blăndețea naturelului sėu, câștigându'i iubirea soldaților, ei îl proclamară de Impărat. In loc de a'și da ostenélă să facă pre Constantie ca să fie dispus pentru aprobarea acestui fapt, el schimbă pre Oficeri și arată la toți scrisorile prin care acest Impărat invitase pre streini să intre pe pămînturile imperiului spre a' da ajutor contra lui Magnentie. După acésta el schimbă de odată religiunea și, în timp ce mărturisise că vrea să fie creștin, el se declară suveran pontifice, intră în templurile păgânilor, aduse jertfe și se sili să convingă pre supușii sėi de a' i urma pilda sa. Fiind-că era témă, ca Perșii să nu facă năvălire pe pămînturile Romanilor și fiind-că Constantie se dusesese în Syria spre a se opune planurilor lor, Iulian cređu că ar putea fără greutate să se facă stăpân pe Illiria și spre acest sfirșit se apropie de ea, sub pretext de a merge să facă scusele sale Impăratului, pentru că primise fără consimțimîntul sėu semnele autorității severane. Se dice, că atunci când ajunse la fruntaria Illiriei, viile se arătară încărcate de struguri verđi, de și timpul culesului viilor se trecuse și că Pleiadele (constelațiunea de șase stele)

Anul D.N.

359.

Constantie

apuseseră și că a căzut pe el și pe suite sa o rouă ale
cărei picături aveau semnul unei cruci. El consideră stru-
guri ca o bună predicere și atribui întâmplării căderea acestei
rouă. Alții creșteră, că acei struguri verzi însemnau, că
Iulian va fi lovit de o mörte grabnică, iar crucele formate
prin picăturile de rouă însemnau, că religiunea creștină
vine din ceriü și că nimenea nu e care să nu fie obligat
de a o adopta. Cât pentru mine sunt convins, că acei ce
considerau aceste două întâmplări ca prediceri funeste lui
Iulian, nu se înșelau de loc și că timpul a arătat adevărul
credinții lor. Deci Constantie aflând, că Iulian se îndrepta
contra lui în fruntea trupelor sale, renunță la expediția
contra Perșilor și porni spre a se reîntörce la Constanti-
nople. Inșă reîntorcându-se muri la Mopsucrene între Ci-
licia și Capadocia. El a trăit patru decii și cincii de ani,
domni trei-spre-șeci ani cu Constantin părintele său și
două decii și cincii după mörtea sa. Iulian care încă de
mai dinainte era stăpân al Traciei, intră în Constantino-
pole, unde fu proclamat ca Impărat. Păgânii șiceau, că
ghicitorii și demonii îi preșiseseră această schimbare de no-
roc și mörtea lui Constantie, mai înainte de a pleca el
din Galia și il sfătuiseră să întreprindă această expediție.
S'ar putea crede adevărul acestei prediceri, dacă Iulian
n'ar fi murit îndată după aceea, fără să se fi bucurat alt-
mintrelea de imperiü de cât ca de plăcerea unui vis. Inșă
mi se pare că ar fi o extravaganță de a șice, că prevădend
că Constantie ar muri ast-fel și că el însuși ar fi ucis într'o
bătălie contra Perșilor, să se fi aruncat de bună voie într'o
primejlie, de unde n'ar fi tras nici un folos, de cât de
trece în memoria posterității ca un principe puțin dibaciü
și puțin experimentat în arta răsboiului și care ar fi pri-
cinuit Romanilor perderea unei părți însemnate din imperiü.
Nu însemnez acesta, de cât de témă să nu fiü invinuit că
am omis'o și nu împedic, ca fie-care să judece despre
acesta cum îi va plăcea.

CAPITOLUL II.

Educația lui Iulian. Chipul său de viață și dobândirea imperiului.

De îndată ce Constantie încetă din viață, creștinii începură să se témă de persecuțiune și să fie mai simțitor neliniștiți de această frică, cum n'ar fi fost de persecuțiune însăși. Acesta provenea fără îndoială de la lunga pace de care ei se bucuraseră, de amintirea și de gróza ce ei aveau de cruđimea, cu care se purtaseră tiranii contra părinților lor, cum și de cunoștința ce aveau de ura, de care era pătruns Iulian contra lor. Se ăice, că el renunță la credința în *Iisus Christos* cu o nerușinare atât de grozavă, în cât recurse la jertfe și la expiațiunii spre a șterge botezul său și că de atunci el se dădu atât în particular, cât și în public la cultul Idolilor și la tóte superstițiile păgâne. Se asigură, că atunci când consulta într'o ăi intestinele jertfelor, observă o cruce înconjurată de o corónă, ceea ce umplu de spaimă pre toți cei ce erau de față ; pentru că ei cređură că coróna care e simbolul victoriei și cercul ce făcea acea corónă în jurul crucii încolăcindu-se încontinuu asupra sa, fără să aibă nici sfirșit, nici început, însemnău, că religiunea noastră va dura vecinic și va supune pre inimiți sub puterea sa. Cu tóte acestea acel ce presida această ceremonie nelegiuită, se sili ca să risipescă frica Impăratului, asigurându'l, că intestinele jertfelor nu anunțau nimic întristător și că din contră ele puneau margini fórté strimte sectei creștinilor și o închideau într'un mic spațiu, afară de care i-ar fi imposibil să se întindă. Am auđit ăicându-se, că pogorîndu-se într'o ăi într'o peșteră renumită, fie pentru a participa la óre-care mistere, sau spre a consulta un oracol, el fu atât de spăimântat la vederea fantomelor ce se arătară înaintea lui, în cât uifând locul unde se afla și cauza pentru care venise, el își făcu semnul crucii, fără să se gândescă la acesta, după obiceiul ce observă creștinii, când se simt amenințați de vre-o primejdie. La moment chiar fantomele dispărură și misterul încetă. Maestrul ceremoniei fu deocam-

Anul D.N.

359.

Constantie

dată surprins de fuga demonilor, însă când află cauza și se
că acesta era o profanațiune și îndemnă pre Impăratul să
nu se témă de nimic și să nu facă nimic care să aibă le-
gătură cu religiunea creștină și reîncepu misterul. Patima
ce el avea pentru aceste superstiții desplăcea foarte mult
creștinilor, mai cu sémă pentru că el însuși fusese creștin.
El era născut din părinți foarte devotați religiunii noastre,
fusese botezat din copilăria sa după obiceiul bisericii, cres-
cut în studiul sfintei Scripturi sub conducerea Episcopilor Annal D.N. 355.
și ale altor clerici. Gallus și el era fiu al lui Constantie, Constantie.
frate al Impăratului Constantin și al lui Dalmatius, părinte
al unui alt Dalmatius, carele fiind proclamat Cesar, fu ucis
de soldați, după mórtea lui Constantin. Puțin a lipsit ca
Gallus și Iulian, cari nu mai aveau tată, nici sprijin, să
fie omoriți în același chip. Insă lăsară pre Gallus din acea
bólă de care se părea că va muri îndată și cruțară pre
Iulian din compătimire pentru frageda sa vîrstă. El n'avea
încă opt ani impliniți când scăpat fiind ast-fel cu fratele
său, li se hotări pentru locuința lor o casă numită Macella
în Capadocia, aprópe de muntele Argea și nu departe de
Cesareea, bine zidită și înfrumusețată cu grădini, cu fân-
tâni și cu băi foarte mărețe. Acolo ei fură crescuți într'un
mod demn de nascerea lor, învățară sciințele și artele co-
respundătoare vîrstei lor și avură dascăli, atât de litere cât
și de sfinta scriptură, sub cari dascălii ei făcură progrese
atât de însemnate, în cât fură primiți în cler și întrebui-
nțați spre a citi cărțile sfinte înaintea poporului. Moravu-
rile lor aveau așijderea óre-care aparență de pietate. Ei
respectau pre clerici și pre persónele cele mai alipite la
datoriile religiunii, erau sirguitoři în ale bisericii și dădeau
mormintelor Martirilor onorurile ce le sunt cuvenite. Se
ține, că întreprindându-se de a se închide într'o mare bi-
serică mormîntul sfintului martir Mamas, ei împărțiră în-
tre dînșii lucrarea și ind-că ei lucrau care mai de care spre
a se întrece în pietate, se întimplă un lucru minunat și care ar fi
cu totul de necređut, dacă n'ar fi confirmat prin mărturisirea
mai multor persóne cari l'au văduț și cari trăesc încă.
Partea unde lucra Gallus se ridica și se înălța atâta
cât s'ar fi putut dori. Din contră partea lui Iulian cădea
în ruină. Intr'un loc petrele se deslipeau din temelii și
în altul temeliele chiar se depărtau de pămînt, ca și cum

ar fi fost împinse de o putere ascunsă. Acésta fu privită de tótá lumea, ca o minune. Poporul nu se exprimă asupra acestuí fapt de cât ca despre o întâmplare, însă cei înțelepți se îndoira de atunci, că Iulian nu era creștin în adîncul sufletului, că el nu făcea profesiune de credință de cât în aparență de frică să nu desplacă Impăratului și ascundea adevărata credință, pentru că nu era sigur de el, dacă ar fi descoperit-o. Se pretinde că intimitatea ce el avu cu Ghicitorii a fost care l'a împins să renunțe la religiunea părinților săi. Căci mânia ce avusese Constantie contra lui și contra lui Gallus, potolindu-se puțin, acest din urmă se duse la Efes unde avea cea mai mare parte din avutul său, iar Iulian veni la Constantinopole unde urmând școlile profesorilor, el făcu curînd să se cunoscă spiritul și știința sa. El se arăta în public cu o haină comună și convorbia familiar cu un mare număr de persoane. Însă, pentru că el era vărul Impăratului și capabil de a governa un stat, și pentru că mai mulți îl destinau la această funcțiune atât de înaltă unde doriau chiar în public de a-l vedea înălțat, i se porunci să meargă să locuiască în Nicomidia. Acolo găsi pe Filosoful Maxim, născut în Efes, care l'învătă Flosafia, i inspiră ura contra religiunii creștine, și l'asigură că va ajunge într-o zi la Imperiū, unde se părea a fi deja adus prin speranța și dorințele poporului. Iulian măgulit de această promisiune care e tot-d'auna foarte dulce în timpul disgrăției, legă o amiciție foarte strînsă cu Maxim. Impăratul Constantie înștiințându-se despre acesta, el avu tēmă să nu fie maltratat, și de aceea își rase barba, ducea în afară o vieță călugărească, iar în ascuns se dădu la superstițiile păgânilor. Ajungînd la vîrsta matură, el se alipi cu

Anul D.N.

359.

Constantie

o pasiune mai mare ca nici odată, la aceste nelegiuite superstiții și admirînd arta de a pređice viitorul, dacă există o asemenea artă, el cređu că are nevoie să o învețe și făcu experiențe oprite de creștini. Din acest timp el avea legături patriculare cu acei de această profesiune, și mergînd în Asia se aplică la această nelegiuire, cu un zel de necređut. Galus Cesar fiind executat la mórte, pentru că a voit fratele său să aducă schimbări primejdióse în Stat, Constantie bănuí pre Iulian, că are dorință mare să ajungă în stăpînirea puterii Suverane și de aceea îi pune pasnic. Cu tóte acestea, Eusebia femeea lui Constantie obținînd pentru el permisiunea

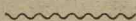
de a se duce la Atena; el se duse acolo și sub pretext de a asculta pre Filosofi, consultă pre Ghicitori asupra viitōrei sale pozițiunii. Constantie 'l chemă puțin timp după aceea, 'l proclamă Cesar, 'i promise pre Constanția sora sa că i-o dă în căsătorie și 'l trimise în Galia, unde streinii, al căror ajutor ceruse contra lui Magnentie, ne avēnd nici o oca-siune de a da vre-un serviciu, făceau o grozavă stricăciune; și pentru că el era foarte tiner încă, el vroi ca șefii ce 'i trimitea cu dînsul să ia rezoluțiunile; însă acei șefi dându-se lenevirii, Iulian se însărcină singur cu greutatea rēsboiului, însufleți prin tot felul de mijōce pre soldați ca să înfrunte primejdia și mai cu seamă promițēnd o recompensă ōre-care orī cui ar ucide un inamic. Căștigānd prin acēsta iubirea soldaților, el însciintă pre împēratul Constantie de neglijența șefilor, și cānd i-a trimis un alt general, el începu lupta cu Barbarii și căștigă victoria. Ei îi trimiseră să cēră pacea, și a 'i arāta scrisōrea prin care Constantie ^{11Anul D.N} _{Constantie} invitase să între pre pāmînturile Imperiului; însă în loc de a lāsa să se înapoeze trimisul lor el îl reținu, și gāsind oca-siune favorabilă să dea o nouă bātālie, el o căștigă. Unii aū cređut, că Constantie nu 'l însărcinase cu acest rēsboiū de cāt spre a 'l expune pericolului, însă acēsta nu mi se pare nici de cum probabil. Căci, de ōre-ce nu depindea de cāt de dînsul de a 'l proclama Cesar, pentru ce l'ar fi proclamat, dacā ar fi avut scopul să 'l pērđă? Pentru ce i-ar fi dat pre sora sa în căsătorie? Pentru ce 'i-ar fi primit în mod favorabil plāngerea ce 'i făcea despre neglijența generalului și pentru ce i-ar fi trimis pre un altul? El proceda astfel, fără îndoială, pentru că 'l iubea într'un mod sincer și dorea ca să căștige victoria. Cāt pentru mine, credința mea e, că el îl proclamă Cesar, pentru dragostea ce 'i purta, dar, cānd vēdu că fusese proclamat Impērat fără sciința sa, el fu vesel că 'l putea expune la întāmplările rēsboiului și la armele barbarilor, ce se aflaū de alungul Rinului, atāt de frică ca nu cum-va să 'și rēs bune de relele tratamente ce primise de la el împreună cu Gallus fratele sēu, în timpul tinereții, cāt și de necaz că el căuta să împartă cu dînsul au-toritatea suverană. Dar în fine, acesta e un fapt asupra că-ruia se judecă în diferite chipuri.

CAPITOLUL III.

Iulian împuținează și slăbește Religiunea Creștină și favorisează Păgânismul.

Când el se vedu singur în stăpânirea pacinică a autorității suverane, porunci să se deschidă templurile ȃeilor în totă întinderea Orientului, să se repare acele ce fuseseră neglijate, să se ridice acele ce căduseră în ruină și să se recldădescă altarele. El destină pentru acésta venituri, restabili jertfele și vechile ceremonii. Oferi el însuși jertfe, răspândi arome în templuri, dădu onoruri deosebite acelor ce îndeplineau aceste datorii ale vechii superstițiunii și restabili pe preoții și pe miniștrii idolilor în posesiunea privilegiilor lor, și îi scuti ca altă dată de sarcinile publice; dădu păzitorilor templurilor pensiunile cu care ei fuseseră odinióră gratificați și le porunci să se abțină de cărnurile, de care se abțin cei ce vroesc să trăescă într'o curăție exemplară. El porunci așijderea să se aducă măsura Nilului și celelalte simboluri în templul lui Serapis, în loc de a le aduce la biserica creștinilor cum poruncise Constantin. El scrie adese ori locuitorilor cetăților dedate la superstițiile păgâne, ca să'i cêră tot ce ar dori și departe de a da aceleași favoruri creștinilor, el le da din contră probe publice de indignarea sa, refusând de a'i onora cu prezența sa și de a primi pre deputații lor, sau de a le asculta plângerile. Locuitorii din Nisibia trimitend să'i cêră ajutor contra Perșilor, ce erau gata să năvălescă în pămînturile Imperiului, el le refusă ajutorul de ură, că nu deschideau templurile și pentru că nu aduceau jertfe și'i amenință că nu va intra nici odată în cetatea lor, până când nu vor face mărturisire de cultul ȃeilor. El acuză de aceeași crimă pe locuitorii din Constanța, în Palestina și'i făcu tributarii celor din Gaza. Constanța se numea odinióră Majuma și servea de retragere corăbiilor din Gaza. Inșă pentru favórea pietății chreștine de care da dovadă, Constantin o ridică în cetate și'i dădu numele de Constanța, după numele fiului său Constantie, cređend că nu era drept ca ea să depindă de Gaza, care era încă supusă serviciului Idolilor. Când Iulian ajunsese la Imperiū, locuitorii din Gaza făcură un proces celor din Con-

stanța. Acest principe se pronunță în favórea celor dintâi și porunci ca Constanța să depindă de Gaza, de și ele erau depărtate de două-șeci de stadii. Ea a fost numită pe urmă partea maritimă a cetății de Gaza. Ast-fel ele nu fac mai mult de cât o cetate guvernată de aceeași Magistrați: totuși ele au în ordinea bisericescă, fie-care Episcopul său, clerul său, sărbătorile Martirilor, pomenirea Episcopilor, cari le-au condus odinióră și limitele ce despart teritoriile. Un Episcop de Majuma murind în zilele noastre, acel de Gaza vroia să uniască tot clerul, pretinđend, că o cetate nu póte avea de cât un Episcop. Locuitorii din Majuma opunându-se pretențiunii sale, Sinodul provinciei luă cunoscință de neînțelegerea acésta și hirotoni un alt Episcop. El opină, că era drept ca să conserve cel puțin favórea de a avea un Episcop popórelor ce nu fuseseră lipsite de dreptul de cetate, de cât din ura zelului ce ele aveau pentru adevérata religiune. Inșă acésta nu se întâmplă îndată.

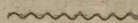

CAPITOLUL IV.

Julian persecută cu crușime pe locuitorii din Cesareea. Maris, Episcopul de Calcedonia, îi vorbesce cu o generóasă libertate.

În același timp Julian despóie pe Cesareea, capitala Ca-Anul D. N.
padociei, aprópe de muntele Argeea, de demnitatea de ce-361.
ate și i ridică chiar și numele de Cesareea, ce i s'a dat Julian
sub domnirea Impératului Claudiu, căci ea se numea mai
'nainte Mazaca. Era mult timp de când el ura pe locuitori,
tpentru că ei țineau fórte mult la religiunea creștină și pentru
că dărimaseră odinióră două templuri, pe acela al lui Ju-
piter, tutelarul cetății și pe acela al Apolon. Dar când a
aflat că de când ajunsese el la Imperiú, ei dărimaseră încă
și pe acela al Fortunii, care era singurul ce rămăsese în
cetatea lor, se umplu de o furióasă mânie și muștră fórte
pe păgânii, ce nu erau de cât în mic număr, că n'au a-
lergat în ajutor și că nu s'au expus la orí ce primejdie,
pentru apărarea norocului public. El porunci să caute cu
cea mai mare asprime moștenirile și mobilele ce aparțineau

atât bisericilor cetății, cât și acelor din locurile din prejur și să se aducă trei sute de livre de aur la tesaurul public. Pe lângă acestea porunci de a înrola pe toți clericii între soldații ce servesc sub guvernatorul Provinciei, care e miliția cea mai muncită și cea mai puțin onorabilă. În privința poporului, el porunci să se facă recensământul, fără să se excepteze femeile și copiii și le impuse acelaș tribut ca și locuitorilor din orașe. El îi amenință încă, că'i va face să simță cele mai teribile efecte ale răsbunării sale și că nu va lăsa Galileenilor viață, așa numea el prin derisiune pe creștini, de nu vor ridica iarăși grabnic templurile. Eu cred că numai mărtașa sa, ce se întâmplă în curînd după aceea, opri urmările teribile ale acestei amenințări. Nu din dragoste pentru creștini îl trată el la început cu mai puțină asprime de cât primii lor persecutori, ci pentru că recunoscuse, că păgânii nu trăsese nicî un folos din crușimea lor, în timp ce creștinii fuseseră cinstiți prin îndrăsnela acelora dintre ei, cari nu se temuseră de a muri pentru apărarea credinții. Nu deci din dorința de a'i crușă, ci numai din gelosia ce avea de gloria lor că n'a întrebuințat contra lor, nicî ferul, nicî focul și n'a ordonat, cum făcuse odinioară alți principii, nicî de a'i îngropa de vii, nicî de a'i arunca în mare, spre a'i constrînge de a'și schimba credința și a întrebuințat mai bine blîndețea și convingerea spre a'i atrage și spre a'i corupe. Se dice, că pe cînd jertfia într'o zi la Constantinopole în templul Fortunii publice, Maris Episcopul de Calcedonia intră în templu și i impută înaintea poporului, că e un nelegiuit, un ateu și un apostat. Iulian n'avu nimic să i răspundă, de cât că e orb, pentru că avînd vederea foarte slabă, era condus de către un copil și neputînd să se abțină de a pronunța încă ore-care blasfeme, adaoase în batjocură: Galileene! Dumneșeu! tîu nu te va vindeca. Mulțumesc lui Dumneșeu, răspunse Maris, că sunt orb și că nu pot vedea pe un apostat ca tine. Iulian trecu fără să răspundă, creșdînd că ar fi un mijloc foarte propriu de a spori și a înmulți păgânismul, arătînd față de creștini o mai mare blîndețe și o mai mare răbdare, care nu s'ar fi putut spera după aparență.

CAPITOLUL V.

Falșa indulgență a lui Iulian. Procedare nouă în a persecuta Biserica.

Iată pentru ce permise el celor ce fuseseră exilați din pri-^{Anul D.N.}
cina religiei să se reîntorcă în țara lor și pentru ce le ^{361.}
înapoie avutul ce le fusese confiscat. El opri și pe popor ^{Iulian}
de a aduce vre-o injurie, sau vre o insultă creștinilor,
nici de a'i constringe a jertfi și ordonă că atunci când ei
ar vroi să jertfiască de la sine însuși, să fie obligați de a
îmbându mai întâiu pe demonii, căroa păgânii le atribuesc
puterea de a întorce nenorocirile de asupra ómenilor și de
a se curăți prin expiațiunile ordinare. El suprimă clericilor
imunitățile, prerogativele și pensiunile ce le acordase Con-
stantin; desființă legile ce fuseseră făcute în favórea lor
și'i supuse, ca și altă dată la obligațiunea de a îndeplini
serviciile ce aveau la curte. Obligă chiar pre feciórele și
pre veduvile, care din cauza sărăciei lor erau considerate,
ca și o parte din cler, să înapoieze milosteniile ce ele pi-
miseră din banii publici. Căci, atunci când Impăratul Con-
stantin regulă afacerile bisericii, el asigură clerului fie-cărei
cetăți pentru subsistența sa o sumă óre care de bani a-
supra imositelor publice și spre a le asigura existența, el
făcu o lege care tot-d'auna a fost observată de la mórtea lui
Iulian. Se dice, că acéstă pretențiune a fost fórte durerósă și
fórte crudă, dupre cum se arată din vârsările ce perceptorii
făcură cu sumele primite de la ele. Cu tóte acestea ea nu putu ^{Anul D.N.}
îmbându ura ce Iulian avu contra religiunii nóstre. El nu ^{361.}
lăsă nimic din ceea ce putu contribui la ruina bisericii. ^{Iulian}
El o despoia de vasele și de podóbele sale și condamnă
pre acei ce dărimaseră templurile sub domnirea lui Con-
stantin, spre a le restabili, sau de a plăti prețul restabili-
rei. Mulțime de Episcopi, de clerici și de alți credincioși
fură munciți cu cruđime și puși în temniță din acéstă causă.
Se póte judeca din cele ce spuseiú, că dacá Iulian a vâ-
rsat mai puțin sânge de cât precedenții persecutori ai pie-
tății și dacá n'a căutat ca și ei noui pedepse spre a munci
trupurile, el n'a fost pentru acésta mai puțin animat con-

tra ei, nici mai puțin ingenios în a o vătăma. E adevărat că el rechemă pre Episcopul exilați de Constantie, însă se ține, că acesta n'a fost de cât cu scop spre a'i desbina și de a înrăutăți certurile lor, sau cel puțin de a desonora memoria lui Constantie, pentru că el își închipuia că o va putea face uricîosă tuturor supușilor săi, favorisând pe de o parte pre păgâni și mărturisind pe de altă parte 6re-care compătımire pentru creștinii, cari suferiseră o persecuțiune nedreptă sub domnirea precedentă. Alungă pre Eunuci de la Curte, pentru că Constantie îi iubise. Condamnă la m6rte pre Eusebiu, guvernatorul palatului, sub cuvînt că prin sfătuirea sa omorise pre Gallus, fratele său. Rechemă pre Aetie, șeful sectei Eunomeenilor din locul unde îl exilase Constantie, atît din ura acestei secte, cât și din presupunerea ce avea asupra lui, din cauza amiciției ce întreținuse odinioară cu Gallus și i' scrise pentru acest sfârșit o scris6re f6rte îndatoritoare și i' trimise și trăsuri publice.

Anul D.N.
361.
Iulian

Condamnă din aceleași motive pre Eleusius, Episcopul de Cyzic a reclădi în două luni cu cheltuelile sale o biserică a Novațienilor, pe care el o dărimase. Ar fi ușor de a remarca alte multe lucruri ce făcu, sau permise, din ura față de predecesorul său.

CAPITOLUL VI.

Reint6rcerea lui Atanasie la Alexandria.

Când află Atanasie despre m6rtea lui Constantie, el eși din locul unde r6măsesse atît de lung timp ascuns și se arătă într'o nopțe. în biserică sa spre marea mirare a întregii lumi. Evitând de a călea în mâinele guvernatorului de Egipt, care îl căuta după stăruința amicilor lui Georgie, precum am spus mai înainte, el se ascunse în casa unei feci6re consacrată serviciului lui Dumnezeu. Am auđit că ea era de o frumusețe atît de rară, în cât acei ce o priviau, credeau că ved o minune a naturii și că 6menii, cari aveau 6re-care serioșitate și pud6re, se depărtau de dinsa spre a evita svonurile, sau bănuelile defavorabile cinstei lor. Ea avea în fl6rea juneței sale o modestie și o

înțelepciune, care ar fi dat frumusețea unei persoane, ce n'ar fi primit frumusețea de la natură. Căci aceea ce unii cred, nu este adevărat și anume că calitatea spiritului depinde de constituțiunea trupului. Din contră, trupul e imagină a spiritului, un tablou care îl reprezintă, o oglindă care primește impresiunea aplicărilor și cugetărilor sale. Acesta e un adevăr cu care vor rămânea de acord toți ^{Annul D.N.} acei ce își vor da osteneala să-l examineze. In fine, se țice ^{361.} că Atanasie nu se retrase la această sfintă feciură, de cât prin o descoperire a lui Dumneșeu care vroia să-l scape prin acest mijloc. Cât pentru mine, când reflectez asupra urmării acestei afaceri, nu mă îndoiesc de loc, că ea n'a fost condusă prin o îngrijire particulară a providenței. Rudele lui Atanasie au fost scăpate prin acesta de supărare dacă l'ar fi căutat la ei și dacă i-ar fi obligat să jure, că nu era ascuns acolo. Și apoi nu era de creșut, ca să cugete cine-va, că un Episcop să se fi ascuns în casa unei persoane atât de frumoasă. Ea avu totuși curagiul să-l primescă și prudența de a-l ține. Ea îi făcu singură toate serviciile ce mizeria naturii noastre face necesare în timpul acestei vieți. Ea îi spălă picioarele, îi aduse demâncare, se duse să-i caute scrierile de care avea nevoie, în tot timpul cât el fu la dînsa, în cât nici-odată, nimenea n'avu cunoscință despre acesta.

CAPITOLUL VII.

Mórtea lui Georgie.

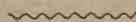
Când Atanasie se arată de odată contra așteptării, nu se sciea de unde venise. Dar în fine, poporul foarte vesel de reîntorcerea sa, îl puse în posesiunea bisericilor, de unde Arienii fiind alungați, ei fură constrinși să se adune în case particulare sub Lucius Episcopul lor. Georgie predecesorul său fusese ucis puțin mai înainte. Căci magistratii de abia făcură cunoscut poporului mórtea lui Con-^{Annul D.N.} stantie și sosirea lui Iulian la imperiū și îndată păgânii ^{361.} cari locuia în Alexandria se resculară și se aruncară asupra lui Georgie cu mari strigăte ca și cum ar fi vroit să-l

sfășie în bucăți. Ei se mulțumiră totuși atunci să'l arunce în temniță; însă dis de dimineță în ziua viitoare, ei îl uciseră, puseră trupul său pe o cămilă, îi făcură miș de batjocuri în întreaga țară și către seară îl arseră. Sciū că Arienii spun că el primi acest crud tratament din partea amicilor lui Atanasie, însă eu cred mai bine, că el îl suferi din partea păgânilor, pentru că ei aveau cele mai mari cauze de a'l urî, pentru insultele ce făcuse templurilor și Țeilor lor și pentru asprimea cu care el îi lipsise de libertatea de a jertfi și de a îndeplini cele-l'alte datoriile ale religiunii lor, după obiceiul ce ei primiseră de la străbunii lor. Și apoi vađa mare ce el își câștigase pe lângă Impăratul, crescuse ast-fel contra lui indignarea publică, în cât poporul, căruia mărirea îi e tot-d'a-una uricioasă, nu'l mai putea suferi. Pe lângă acesta, se întâmplase un accident într'un loc numit templul lui Mitra. Impăratul Constantie dând acel loc creștinilor și Georgie vroind să'l curețe pentru a zidi acolo o biserică; săpând dete peste o peșteră, unde se aflaū idoli și instrumente de care se serviaū acei ce participaū odinioară la misterele profane ale antichității păgâne. Creștinii vedând, că ele erau foarte ridicole, le expuseră în public spre a rușina pe păgânii. Aceștia neputând suferi această insultă, apucară unii sabia, alții bastoane, alții petre și uciseră un mare număr de creștini și chiar răstigniră pre unii din ei, spre a aduce insultă religiunii noastre. Acesta fu cauza, că creștinii părăsiră lucrarea ce începuseră și că păgânii omoriră pre Georgie îndată ce Iulian ajunse la imperiū. El recunoșce însuși acesta în una din scrisorile sale, ceea ce el n'ar fi făcut niciodată, dacă n'ar fi fost constrins de adevăr. Căci i-ar fi plăcut mai bine, fără îndoială, să arunce vina acestui omor asupra creștinilor, de cât asupra păgânilor. El arată o mare mânie contra locuitorilor din Alexandria în scrisoarea ce le trimise asupra acestei cestiuni, cu toate acestea însă îi ertă în considerațiunea lui Serapis Țeul lor tutelar, a lui Alexandru fondatorul lor și a lui Iulian unchiul său, odinioară guvernator de Egipt, bărbat foarte devotat superstițiilor păgânismului și atât de mult înveninat contra creștinilor, în cât îi persecuta până la mărte contra vederilor Impăraților.

Anul D.N.

36r.

Iulian

CAPITOLUL VIII.

*Mórtea lui Teodor păzitorul vaselor bisericii.
Mórtea lui Iulian, unchiul împăratului cu același
nume.*

Acest Iulian unchiu al Impăratului întreprinde atunci să răpescă mulțime de podóbe și de vase precioase spre a le duce la tesaurul Impăratului și în acest scop închise biserica. Clericii fugind nu rămase de cât un preot numit Teodor, care era însărcinat cu paza acestor podóbe, Iulian guvernator de Egipt prindându-l, porunci să-l chinuiască; și pentru că el nu răspundea după placul său în toate torturile ce i se făcea, și apăra Religiunea sa cu o tărie nestrămutată, e^[Anul D.N. 361.] porunci să i se taie capul. După acesta jefui vasele sfinte, le aruncă la pământ, le călcă cu picioarele și și bătu joc cu o nelegiuire de necredut. Insa îndată el fu pedepsit pentru această nelegiuire, căci părțile sale naturale se infectară, cărnurile de prin prejur se cangrenizară și produsera o infecțiune atât de grozavă în cât Medicii declarară că gravitatea acestei bóle era mai pre sus de știința lor. Cu toate acestea ei cercară toate remediile de frică să nu cadă în disgrăția Impăratului. Ei puseră pe cărnurile putredite cele mai grase paseri ce au găsit spre a distruge vermi, însă acesta nu servi la nimic, pentru că cu cât ei eșau cu atât mai mult se forma alții, cari mâncau neîncetat cărnurile, și nu încetară să'l consume, până când au încetat din viață. Unii creșură că Dumneșeu îi trimisese această bólă spre a pedepsi nelegiuirea sa și acesta e cu atât mai probabil, cu cât vistierul dinarilor, destinați pentru milosteniile împăratului, și alți câți-va oficiali de valoare ai curții, periră într'un chip nenorocit pentru că au necinstit sfințenia Religiunii noastre.

CAPITOLUL IX.

Eusebiu, Nestabie și Zenon primesc martirul în cetatea de Gaza.

Fiind că am mers prea departe în această cuvintare și am povestit morțea lui Georgie, și a lui Teodor, cred de datorie acum să povestesc și morțea celor trei frați: Eusebiu, Nestabie și Zenon. Locuitorii cetății din Gaza fiind porniți contra lor cu o ură foarte violentă se duseră deși prinseră în casele, unde se ascuseseră, îi bătură cu cea mai extremă crușime, și îi închiseră într'o gróznică temniță. Adunându-se apoi la teatru, ei începură să declame contra lor și să se plângă că ei violaseră sfințenia templurilor lor și abuzaseră de puterea ce le-o dăduse stăpânirea precedentă spre a desonora și spre a distruge, dacă le-ar fi fost cu putință, Religiunea lor. Strigând ast-fel ei se îndemnară unii pre alții și atât de mult erau orbiți de patimă, în cât alergară cu mulțimea la temniță și îi scóseră de acolo cu o furie neasemănată, îi târiră pe strade și piețele publice, și îi loviră unii cu petre, iar alții cu băstóne. Am aușit dícându-se, că au fost și femei cari și-au părăsit lucrul spre a veni să-i împungă cu vârful fuselor lor și că bucătarii și-au lăsat bucătăriile, spre a arunca asupra lor apă clocotită din tingirile lor și spre a-i străpunge cu frigările. Când 'i-au sfășiat în bucăți, și le-au răspândit creerii pe strade îi târiră afară din cetate, la locul unde se aruncau stîrvurile animalelor, și făcând acolo un mare foc îi arseră și amestecară ósele, pe care focul nu putuse să le mistue în cenușă, cu ósele măgarilor și ale cămillelor, pentru ca să fie greu de ale distinge. Cu tóte acestea se găsi o femeie ce locuia în acea cetate, de și nu era născută acolo, carea le adună nóptea, prin inspirarea lui Dumneșeu și punându-le într'o căldare, le dădu lui Zenon vărul său, duple cum îi poruncise Dumneșeu în vis. Căci poporul nu'l cunoscea mai înainte și puțin a lipsit ca să nu fie și el prins: însă el fugise, în timp ce poporul era ocupat cu maltratarea și omorirea celor trei rude ale sale și scăpase la Antidona, cetate maritimă la distanță aprópe două decii de stadii de Gaza și foarte dedată la superstiția și la cultul idolilor. Lo-

cuitoarii acelei cetăți aflând că era creștin 'l bătură cu multă cruđime și 'l alungară. Femeea 'l găsi în portul cetății de Gaza, unde se retrăsese și 'i dădu Reliquile. El le păstră cu mare îngrijire în casa sa până ce a ajuns Episcop al acelei cetăți sub domnirea Impăratului Teodosie, când zidi o biserică afară de cetate și puse Reliquiile sub altar, lângă trupul sfintului Nestor Mărturisorul. Acest Nestor fusese legat în timpul vieții sale cu o amicitie foarte strinsă cu verii săi, fusese prins cu dinșii de poporul din Gaza, bătut, și aruncat în temniță; însc acei ce 'l tiraū spre a-l omorî, fiind mișcați de fața sa cea blândă, 'l aruncară pe jumătate mort afară din cetate. Unii din creștini ridicându-l, 'l duseră la casa lui Zenon, unde muri atunci când i se punea prima legătură la ranele sale. Când locuitorii de Gaza reflectară asupra gravității crimei lor, ei se temură de a fi pedepsiți pentru acésta, dupre cum meritaū. Svonul era, că Impăratul era cuprins de o mare indignațiune pentru acésta crimă și că hotărîse să 'l pedepsescă cu asprime. Inscă acel svon nu era întemeeat de cât de frica de care vino-vații erau turburați, de imputările ce le făcea conștiința pentru cruđimea lor și pentru grozava zugrăvire ce ea le făcea neîncetat asupra pedepselor ce meritaū. In adevăr, Iulian departe de a 'i pedepsi pentru omorîrea celor trei creștini, nici nu 'i muștră măcar dupre cum muștrase pe locuitorii din Alexandria pentru omorîrea lui Georgie. Din contra, el depuse pre Guvernatorul Provinciîi, și după ce a poruncit să se instruiască procesul său, vroi să se cređă că el îi făcea o mare grație, dacă nu 'l pedepsesce cu mórtea. Crima pentru care el 'l acusă, era că a poruncit să se aresteze câți-va locuitorii din Gaza, culpabili de rěscólă și de ucidere și că a poruncit să se informeze și să 'i judece dupre legi. Căci ce nevoe avea, đice el, de a 'i prinde și de a 'i judeca, pentru că ei 'și rěsbunaseră asupra unui mic număr de Galileenii, pentru înjuriile ce le făcuseră lor și Dumneđeilor lor?

Annul D.N.

361.

Iulian

Annul N.D.

361.

Iulian

Se đice, că acésta se petrecu în chipul acesta.

CAPITOLUL X.

*Umiliința și minunile lui Ilarion. Martirul câtor-va
fecióre consacrate lui Dumneđeș, cum și al lui
Marcu Episcopul de Aretusa.*

Locuitorii din Gaza căutând în acel timp pe călugărul Ilarion cu scop de a l' trata în același chip, el fugi în Sicilia, unde 'și câștiga vieța adunând lemne în pustie și prin munți și ducându-le în spinare în cetăț. Un om de bun neam, pe care el îl scăpase de un demon ce l' stăpânea, spunând lumii cine l'a scăpat, el trecu în Dalmația, unde prin puterea ce l' dădea Dumneđeș, făcu o mulțime de minuni și opri chiar inundația mării. Inșă aceste minuni de abia îi câștigaseră venerațiunea ómenilor și el, părăsi acéstă țară dupre obiceiul ce avea de a se ascunde și de a se sili să trăeșcă necunoscut, spre a înlătura laudele și spre a perde stima ómenilor. Cutreerând insula Cyprului, ajunse în insula de Pafos și după rugăminteá Episcopului de Cypru, el rămase aprópe de un loc, numit Carburis. Puțin a lipsit ca să nu sufere acolo martirul; inșă el înlătură practicând preceptul ce Mântuitorul ne-a lăsat de a fugi de persecuție, afară numai când suntem prinși și obligați de a învinge prin răbdarea noastră furia persecutorilor.

Și apoi locuitorii din Gaza și din Alexandria nu fură singurii cari exercitară contra creștinilor violențe asemenea acelora despre care vorbiu Locuitorii din Heliopole de lângă muntele Liban și acei din Aretusa în Syria, îi întrecură în cruđime. Cei dintâi săvırșiră o faptă atât de neumană, în cât nimenea n'ar putea-o crede, dacá ea n'ar fi fost povestitá de către chiar acei ce au fost martori oculari. Ei despoiară pe nisce fecióre consacrate lui Dumneđeș, a căror pudóre și modestie nu le permitea nici odată să se arate în ochii ómenilor și le expuseră cu totul góle înaintea poporului. După ce le-au batjocorit, le raseră pěrul și le spin-tecară pântecele și aruncară de asupra nutrimentul ce a-aveau obiceiú de a da porcilor, pentru ca aceste animale să le sfășie măruntaele. Eú sunt convins că locuitorii a-

cestei cetăți exercitară această oribilă cruđime contra acestor sfinte fecióre de ură că se desființase uriciosul obiceiú ce aveaú, de a prostitua pe fecióre mai 'nainte de a le da acelaia ce le lua în însoțire. Impératul Constantin după ce a dărímat templul lui Venus și a ridicat o biserică pe ruinele sale, opri prin o lege expresă această nelegiuită prostituțiune.

Locuitorii din Aretusa omoriră cu un soiú de mórte crudă pe Marcu Episcopul lor, bătrân, încă mai venerabil prin virtutea sa, de cât prin vârsta sa, contra căruia ei erau fórte întăritați de mult timp pentru faptul, că în loc de a se mulțumi să întrebuinteze convingerea spre a'i atrage din păgânism, el lucrase cu multă căldură în timpul lui Constantie și făcuse să se dărime un templu fórte bogat și fórte mareț. Când Iulian ajunsese la Imperiú, el îl con'amnă să plătescă prețul templului, sau să'l reclădescă. Marcu, vedénd pe de o parte pe păgâni fórte întărâtați contra lui și considerând pe de altă parte, că n'avea cu ce plăti prețul templului și că chiar când ar fi avut cu ce să'l reclădescă acesta nu era permis unui creștin și cu atât mai puțin unui Episcop, el fugi. Inșă aflând că mulți suferiaú din cauza lui, că unii erau târiți înaintea tribunalelor, iar alții puși la muncí, el se reíntorse și se oferí să sufere tóte cruđimele, ce furia poporului ar putea inventa. Aceșii barbari în loc de a admira o faptă atât de generósă, cređură, că reíntórcerea sa era un semn de dispreț ce avea pentru ei, se aruncară asupra lui, îl târiră pe strade și'l loviră neíncelat N'a fost nimeni de ori-ce sex și de ori ce virstă, care să nu fi voit să ia parte la această crudă execuțiune. Femeile și copiii alergară acolo cu aceeași ardóre ca și cei-l-alti. Unii îi străpunseră urechile și le legară cu sfori; școlarii se jucaú cu ele aruncându-le unii la alții și împungéndul cu bricegele lor. Când era plin cu totul de rane, el îl unseră cu miere și'l ridicară în aer într'un coș de papură. Se đice, că pe când era înălțat ast-fel, pișcat și mâncat de musce, el đise locuitorilor din Aretusa, că îi vedea fórte jos de desubtul lui și că el credea prin această deosebirea stărilor în care s'ar găsi în cea-l-altă vieță. Se asigură încă, că Prefectul Pretoriului care era păgân, inșă de altmíntrelea fórte stimat, în cât memoria sa e încă în venerațiune în țară, admiră statornicia lui Marcu,

Anul D.N.

361.

Iulian

dojeni cruđimea Impăratului și ڊise, că e rușinos pentru el de a fi învins de un bătrân și că se punea în primejdie să devină ridicul, în timp ce făcea renumiți pe cei ce i persecuta. Iată cum suportă Marcu cu o fermitate neștrămutată muncile ce inventară contra lui locuitorii din Gaza, în cât fu lăudat de către chiar însăși păgânii.

CAPITOLUL XI.

Martirul lui Macedonie, al lui Teodul, al lui Tatian, al lui Busiris, al lui Basiliu și al lui Eupsichie.

Macedonie, Teodul și Tațian, frigieni de neam, suferiră în același timp martirul, cu un curagiu ne învins. Guvernatorul provinciei deschidându în cetatea de Mero un templu ce fusese închis în timp de mai mulți ani, ei intrară noaptea în lăuntru, și sfărîmară Idoliu. Alții fiind arestați și gata de a fi condamnați din această pricină, ei se înfățișară și mărturisiră vinovăția lor. Lor le era ușor de a se scuti de muncă jertfind Idolilor. Însă guvernatorul nu putu să i convingă de a expia prin acest mijloc greșala ce o făcuseră. Ne câștigând decî nimic asupra spiritului lor, el porunci să i muncască în felurite moduri și în fine îi puse pe un grătar, de desubtul căruia ardea foc mare. Pe când se frigeau, ei ڊiseră guvernatorului Amachie, căci așa se numea el, de vroii să mâncați friptură, porunciți să ne întorcă pe cea-l-altă parte, ca nu cum-va carnea noastră pe jumătate friptă, să vă pricinuescă desgust. Și muriră ast-fel în mijlocul muncilor.

Se ڊice, că Busiris se făcu cunoscut de asemenea în Ancira, cetate din Galatia, prin generositatea cu care el făcu profesiune publică de credință; el era din secta acelor ce se numesc Encrațiți. Guvernatorul arestându l pentru că ș'a bătut joc de păgânii porunci să l întindă pe o scară. Însă Busiris ridicându-și mâinele și descoperindu și cóstele îi ڊise, că nu era nevoie ca soldații să și dea osteneța să l ridice pe scară, a l pleca pe urmă și că el se va înfățișa singur spre a primi loviturile cum i-ar plăcea. Guvernatorul fu surprins de promisiunea sa, dar fu încă și mai surprins de modul cu care

el o îndeplini; căci el ținu neconținut mâinile ridicate și rămase statornic în același loc, pe când i se sfășiau cós-tele cu cângi de fer. După aceea fu pus în temniță; însă după mórtea lui Iulian, el fu pus în libertate, și trăi până sub domnirea lui Teodosie. El renunță la rătăcirea Encrațiștilor și reîntră în împărtășirea bisericii catolice.

Se ȳice că Basiliu, preot al bisericii de Ancyra și Eupsychie om de bun neam, născut la Cesareea în Capadocia și care era însurat de puține ȳile încununară în acel timp viața lor prin martir. Eupsychie, dacă nu mă înșel, fu executat la mórte, cu ocasiunea templului Fortunii publice, a cărui dărîmarea puse pre Impăratul în mare mânie contra tuturor locuitorilor din Cesareea. E sigur, că acei ce erau autorii dărîmării, fură condamnați la mórte sau la exil.

Cât pentru Basiliu, el apăruse tot-d'a-una religiunea cu o vigóre neaseménată și resistase Arienilor sub domnirea lui Constantie, pentru care pricină, de ură, partisanii lui Euloxie îl împedicase să țină adunările credincioșilor. De la venirea lui Iulian la imperiũ, el cãtreerese provincia spre a îndemna pre creștini să rămână statornici în credința părinților lor, fără a mânji consciința lor prin jertfe și prin cele-l-alte ceremonii ale păgânilor, a desprețui onorurile ce le oferea Impăratul și a considera că neavând durată de cât prea puțin timp, ele sunt urmate de o in-^{Annul N. D.} famie ce duréză vecinic. Nu e de mirare, că această ar-^{361.} dóre cu care el veghia spre a conserva simțimintele credinții în inima creștinilor, l'a făcut nu numai bãnuit, ci și uricios necredncioșilor. Vẽdẽndu'i într'o ȳi pe când făcea o jertfă în public, el se opri și scoțând un suspin din adâncul inimei sale, rugă pre Dumneȳeu să nu permită ca vre-un creștin să cadă într'o orbire atât de deplorabilă. Fiind arestat îndată și dus înaintea guvernatorului provinciei, el suferi cu statornicie crude munci și și săvirși viața prin o mórte gloriósă. De și tóte aceste violențe s'aũ exercitat contra intențiunii imperiului, ele arată totuși că sub domnirea sa aũ fost un mare numër de renumiți martiri. Am povestit tóte luptele lor în același loc, spre ale pune în o mai frumoasă expunere, de și ele n'aũ fost petrecute în același an.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Alexandria.

Puțin timp după ce Atanasie reluase posesiunea bisericilor din Alexandria, Lucifer Episcopul de Cagliari în Sardinia și Eusebiu Episcopul de Verceil în Italia, se duseră la el de la Thebaida de sus, unde ei fuseseră exilați din porunca lui Constantie și unde rămăseră în tot timpul domniei sale. Convorbind împreună asupra mijloacelor de a restabili afacerile bisericii, ei se uniră, ca Eusebiu să se ducă la Alexandria și acolo să țină un Sinod cu Atanasie spre a confirma doctrina Sinodului de Niceea.

Lucifer trimițând un diacon cu Eusebiu spre a-i ține locul său le Sinod, se duse la Antiochia, a cărei Biserică o găsi foarte desbinată atât de către Arieni, cari veniau atunci conduși de Euzoius, cât și de către sectatorii lui Meletie cari aveau neînțelegeri cu aceia chiar cari aveau aceeași doctrină ca și dînșii. Meletie nefiind încă atunci reîntors din locul exilului său, Lucifer hirotoni pe Paulin Episcop. Cu toate acestea mai mulți prelați adunându-se în Alexandria cu Atanasie și cu Eusebiu, ei confirmară decretul Sinodului din Niceea declarând că sfântul Duh e de aceeași substanță ca Părintele și Fiul, se serviră cu termenul de Treime, și hotărâră că trebuie să se creadă că natura omenescă, cu carea cuvântul s'a unit, e o natură întregă și perfectă, nu numai cât privește corpul, ci și cât privește sufletul, ast-fel cum vechii Filozofi ai Creștinismului au învățat. Și pentru că biserica fusese foarte turburată prin disputele ce se agitase pentru termenii de substanță și de Ipostas, ei hotărâră foarte înțelepțesce, după socotința mea, a nu se mai servi de ei cu ușurință, când se va vorbi de Dumnezeu, afară numai în cazul când se va vrea să se combată rătăcirea Sabelienilor și că atunci s'ar putea servi de ei de temă, ca nu cum-va lipsind acești termeni, să se pară că nu ar avea atâtea termeni, câte idei diferite ar avea să exprime. Iată ce s'a hotărât de Episcopii ce s'au adunat în acel timp în Alexandria. Atanasie le ceti discursul ce compusese a supra retragerii sale pentru a-i face să înțeleagă motivele ce avusese de a se ascunde și a înlătura violențele inamicilor săi.

CAPITOLUL XIII.

Neînțelegerea între Paulin și Meletie. Altă neînțelegere între Eusebiu și Lucifer. Ilarie lucrăză cu Eusebiu pentru a întări popóarele din Occident în credința Sinodului din Niceea

Anul D. N.

361.

Iulian

Sinodul când s'a terminat, Eusebiu se duse la Antiochia unde găsi mare desbinare între credincioși. Căci acei ce iubiau pe Meletie nu vroiau nici de cum să se supună conducerii lui Paulin și se adunau aparte. Eusebiu fu foarte supărat pentru că se făcuse hirotonia lui Paulin fără consimțimintul unanim al poporului, cum trebuie să se facă hirotoniile. Cu toate acestea, el și ascunse neplăcerea sa din respect pentru Lucifer, și fără a participa la împărțășirea nici a uneia nici a alteia din partide și le promise de a reforma într'un Sinod tot ce putuse, să le dea motiv de nemulțumire. Pe când Eusebiu lucra astfel spre a uni spiritele desbinate ale credincioșilor din această cetate, Meletie se reîntorse din locul exilului său și găsind pre acei din partidul său despărțiți de cei-l-alți, el se adună cu ei afară de cetate. Paulin se adună în cetate cu acei ce erau supuși conducerii sale. Căci Euzoius Episcopul Arienilor de parte de a avea intenția de a-l alunga, îi lăsase o biserică ca unui bărbat foarte amabil pentru blândețea naturelui său, și foarte venerabil pentru vîrsta și pentru virtutea sa. Eusebiu plecă din Antiochia, când vedu că stăruințele ce pusesese de a restabili pacea nu serviau la nimic. Lucifer luând ca injurie refuzul ce făcuse de a aproba hirotonia lui Paulin, evită împărțășirea lui Eusebiu și prin o simplă dorință de a contesta, căută a lovi în ceea ce el hotărîse cu cei-l-alți Episcopi în Sinodul de Alexandria; se póte dice, că secta Luciferienilor e născută din această neastîmpărare, de a disputa. Căci cei ce apărau interesele sale și i adoptau vederile se despărțiră de biserică. Cât pentru dînsul, orî-câtă nemulțumire ar fi avut de aceea ce se făcuse în defavorul său, totuși pentru că el trimisese un diacon la Sinodul de Alexandria, consimți la ceea ce se hotărîse acolo, se reîntorse în Sardinia și rămase în împărțășirea bisericii. Eusebiu

Anul D. N.

361.

Iulian

cutreeră mai multe provinciile din Orient, unde reformă ceea ce lipsea în credința unora; trecu de acolo în Illyria și apoi Italia, unde găsi pe Ilariu Episcopul de Potiers în Aquitania, care îndeplinise înainte de dînsul aceeași datorie. Fiind-că el plecase înaintea lui din locul exilului său, avu grija de a învăța pe popoarele din Italia și pe acelea de Galia doctrina ce trebuie să aibă și aceea ce trebuie să respingă. El era foarte elocent în latinesce și a compus excelente scrieri contra rătăcirii lui Arie. Iată cum susținură Eusebiu și Ilariu în Occident doctrina Sinodului din Niceea.

CAPITOLUL XIV.

Neînțelegere între partizanii lui Macedonie și ai lui Acacie.

Partizanii lui Macedonie, între care Eleusius, Eustatie și Sofronius aveau primele ranguri, dobândind libertatea după Anul D.N. 361. mîrtea lui Constantie de a aduna pre toți cei ce se găsiseră odinioară cu dînșii la Seleucia, ținură câte-va Sinode, în care Julian condamnară pre partizanii lui Acacie și doctrina confirmată în Sinodul din Rimini și aprobară pre aceea ce fusese mai întâiu publicată în Antiochia și apoi confirmată de ei în Seleucia. Când fură întrebați pentru ce se despart de partizanii lui Acacie, cu cari fuseseră odinioară atât de strîns uniți, ei răspunseră prin Sofronius, că Occidentalii aprobaseră termenul de consubstanțial și că Aetie susținuse în Orient pe acela de neasemănil în ce privește substanța, că cei dintăi confundaseră din greșală, sub termenul de consubstanțial, persoanele Părintelui și a Fiului, de și ele sunt deosebite și că cel al doilea puse o prea mare deosebire între natura Părintelui și cea a Fiului: iar ei se ținea în marginile pie ășii, când recunoseau, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil cu părintele său în ceea ce privește Ipostasul și că păziau calea de mijloc a adevărului între extremitățile celor două rătăcirii opuse. Iată cum își apărau ei credințele contra obiecțiunilor ce li se făcea.

CAPITOLUL XV.

Exilarea lui Atanasie, a lui Eleusius și a lui Tit. Străbunii lui Sozomen.

Când a aflat Impăratul, că Atanasie aduna poporul în biserica de Alexandria, că predica principiile religiei creștine și că convertia un mare număr de păgâni, el îi făcu o crimă din faptul, că fiind exilat de Constantie, reluase, fără permisiunea sa conducerea bisericii; pentru că rechizându-l pe cei ce fuseseră exilați de către predecesorul său, el nu înțelese să-i restabilască în exercitarea funcțiunilor lor. Atanasie fiind obligat să-și părăsască turma spre a asculta de această poruncă, duse poporului ce era înprejurul lui și care plângea cu lacrimi: Mângâeați-vă, acesta nu e de cât un nor, care va trece în grabă. După acesta el încredință conducerea bisericii sale celor mai credincioși amici și plecă.

Locuitorii din Cyzic trimiseră o deputație în acel timp la Impăratul pentru afacerile lor și mai cu seamă pentru mijloace de a repara și de a ridica templuri. El laudă zelul lor pentru cultul Zeilor și le acordă tot ce doriau. El alungă pre Episcopul Eleusius din cetate, de ură că dărimase templurile, întorsese poporul de la jertfe, zidise case spre a hrăni pre văduvele sărace și întemeia monastiri pentru feciórele consacrate lui Dumnezeu. Opri chiar pre creștinii streini ce erau cu dînsul de a reintra în cetate, ca nu cum-va să se unescă cu cei-l-alți creștini ce erau în lăuntru și toți împreună să facă răscolă. În adevăr, se aflau acolo un mare număr de lucrători, cari lucrau la lână și la monedă, ce erau desbinați în două grupe și cari obținuseră permisiune de la precedentii Impărați să locuască în această cetate, cu îndatorirea de a da în toți anii tezaurului public haine pentru soldați și o sumă ore-care de bani din nouă bătuți. De și Iulian hotărîse să favorizeze superstiția păgână prin toate căile, totuși el nu credea ca prudenta să permită de a întrebuița forță, nici de a chinui pre acei ce ar refusa să jertfescă. Și apoi numărul creștinilor era atât de mare în fie-care cetate, în cât judecătorii

Anul N.D.

361.

Iulian

Anul D.N.

361.

Iulian

ar fi avut multă greutate de a le face enumerarea. El nu 'și opri nici chiar de a se aduna spre a'și face rugăciunile pentru că sciea, că violența e zadarnică în lucrurile ce depind numai de libertate. Cu toate acestea, el isgoni pre Episcopii și pre clerici din toate cetățile sub pretext, că făceau răscole, iar în realitate, cu scop de a desființa adunările prin absența lor și de a nimici în decursul timpului principiile și practicile pietății din spiritul și din inima credincioșilor, când ei n'ar mai avea păstori cari să aibă grije de ei. El se servi de acest pretext spre a alunga pre Eleusius și pre discipolii săi afară din Cyzic, de și n'au fost acolo nici răscole, nici vre-un motiv de a se teme de răscolă. El îndemnă printr'un crainic public pre locuitorii din Bostra să alunge pre Tit Episcopul lor. Voiu spune aicea pe ce se putea întemeia această poruncă. Iulian amenințându'l, că va arunca asupra lui și asupra clericilor săi cauza neorânduvelor și a turburărilor ce s'ar putea ridica în popor, el îi trimise un înscris, prin care protestă că de și creștinii erau în mai mare număr de cât păgânii, totuși urmând sfaturile sale, ei erau foarte dispuși să stea în linisce și foarte departe de ideea de a se rescula. Iulian având scopul de a face pre Tit uricios locuitorilor din Bostra, nu lipsi să nu spună în scrisoarea ce le scrisese, că acest Episcop iscodise contra lor o calomnie, făcând să se înțelegă, că dacă ei nu făceau răscole, acesta era mai mult din respect către sfaturile sale, de cât din propria lor înclinare; și'l îndemnă de a'l alunga din cetate, ca pre un inamic public. E probabil, că creștinii au suferit nisce asemenea nedreptăți și în alte locuri, sau din poruncile secrete ale lui Iulian, sau din ardorea tănuită a poporului. Se poate cu dreptul arunca vina asupra acestui principe, fiindcă în loc de a exercita asprimă legilor contra autorilor acestor violențe, el se mulțumia de a'i muștra, în timp ce el le autorisa prin faptele sale. Iată pentru ce creștinii fugiau din cetate în cetate, de și el nu'i prigonea pe față. Mai multe din rudele mele și străbunul meu între alții, fură siliți să fugă în chipul acesta. El era născut din părinți păgâni și el cel dintâiu cu totă casa sa și cu totă familia lui Alafion îmbrățișase religiunea creștină în Bethelia, oraș foarte împopulat depinzând de cetatea de Gaza, unde se află templuri pe care anticitatea lor le face foarte vene-

Anul D.N.

361.

Iulian

rabile locuitorilor țării și între altele Panteonul, zidit pe o înălțime făcută de ómenii și care stăpânesce orașul din tóte părțile. Numele acestui templu a fost tradus din Siriacă și însemnéază că e locul unde locuiesc Dumneđeii. Se đice însé, că acele familii fură convertite la credință prin călugărul Ilarion. Căci, fiind-că Alafion era stăpânit de demon și că nici păgânii nici jidovii nu puteau să'l scape pe el prin puterea descântecelor lor, acest sfint pusnic îl scăpă, invocând numai numele lui Dumneđeú și îndată el mărturisi credința creștină cu tótă familia sa. Cât pentru străbunul meu, el avea un spirit fórte pătrunđător și excela în explicarea Sfintei Scripturii. El avea și óre-care noțiuni de sciințele profane și scia ceva din Aritmetică. Inlesnirea cu care explica bucățile cele mai obscure din cărțile sfinte îl făcu fórte iubit locuitorilor din Ascalon și din Gaza și'l impuse ca pe un bărbat ce le era absolut necesar. Nimeni n'ar putea nici odată să vorbescă cu destulă demnitate despre meritul și despre virtutea celei-l-alte familii. Cel ce o compuneaú, întemeeară primele biserici și primele monastiri ce au fost în țară și le îmbogățiră prin strălucirea sfințeniei lor și prin abondența milosteniilor lor. Unii dintre ei au trăit până în timpul nostru și am avut onórea să'l ved fórte înaintați în virstă, când eram încă tiner. Voiú fi obligat să vorbesc despre ei mai pe larg în decursul istoriei mele.

CAPITOLUL XVI.

Sirguintele lui Iulian pentru propagarea păgânis- Annul D.N.
mului. Scrisórea pe care o trimise unui preot 361.
păgân asupra acestei chestiuni. Iulian

Impératul era fórte trist de a vedea că păgânismul pe care 'l sprijinea de mult timp din tótă puterea sa, nu făcea de loc progrese asemenea religiunii creștine. E adevărat că ușile templurilor erau deschise, că altarele erau încărcate de jertfe, că sərbătorile erau celebrate cu ceremoniile obicnuite; însé acésta nu'l mulțumia, pentru că el prevedea fórte bine, că tóte acestea vor fi desființate de îndată ce sprijinul seú le-ar lipsi. Ceea ce'l pricinuia mai

multă supărare era faptul că femeile, copiii și casnicii Sacrificatorilor erau creștini. Considerând că nimic nu contribuie atât de mult la reputația religiei creștine, ca modul de viață al celor ce fac mărturisiri de această credință, el se hotărî de a introduce în templuri ordinea și disciplina bisericilor noastre; trepte, amvone înalte, citeți, învățători, rugăciuni la oricare țile, la oricare ore, monastiri pentru bărbații și femeile ce ar dori să trăiască în singurătate și a se aplica la studiul înțelepciunii, spitaluri pentru streini, pentru sêraci și pentru bolnavi. El avea încă dorința de a stabili între păgâni după pilda creștinilor, remediul pocăinții, contra păcatelor cu voce și fără de voce. Inșe nu se găsea nimic în disciplina bisericii ceea ce el ar fi stimat mai mult și ar fi dorit de a stabili între păgâni, ca obiceiul ce au Episcopii de a da scrisori de recomandatie a celor ce călătoresc, pentru ca să fie primiți de către ceilalți Episcopi cu tot felul de semne de iubire și de caritate.

Anul D.N.

361.

Iulian

Iată cum se forța el de a introduce obiceiurile noastre între necredincioși. Iar dacă cele ce spun s'ar părea de necredut, nu voi merge să caut probe în altă parte, fiindcă le găsesc într'o scrisore a acestui Principe. Iată termenii ei:

Către Arsacie, Principe de Galatia.

«Religiunea noastră nu e încă atât de înfloritore precum ar trebui să fie, și acesta provine fără îndoială din vina acelora ce o mărturisesc. Nu lipsesce nimic în cultul ȳei-ȳlor. El are tot ce pȳte avea mare și măreț și se pȳte dice, că el e mai pre sus de speranțele noastre și de dorințele noastre. E sigur, că nimenea n'ar fi îndrăznit nici o dată să dorască o schimbare atât de surprindetore ca aceea ce am vedut. Inșe, crede-vom ore că acesta e în de ajuns și nu vom considera ore, că nimic n'au contribuit atât de mult la stabilirea și la progresul superstiției creștinilor, ca caritatea lor față de streini, ca grija ce ei au de a cinsti memoria morților și ca falsă gravitate ce arată în faptele lor? Cred că datorăm să îndeplinim cu exactitate tȳte aceste datorii. Inșe nu e destul ca voi să le îndepliniți, trebuie să faceți încă așa, ca toți Sacrificatorii din Galatia să vȳurmeze. Faceți'i ast-fel cum trebuie să fie, sau întrebunțând argumente spre a'i convinge, sau rușinându'i spre a'i în-

«frunta. Iar dacă aceste mijloce vor fi prea slabe spre a
«îndrepta și dacă vor permite ca femeile, copiii și casnicii
«lor să prefere nepietatea pietății, lipsiți-i de funcțiunile lor.
«Mai mult îndemnați-i să nu mERGă la teatru, nici la câr-
«ciumă și să nu exercite nici o meserie, nici o altă artă ne-
«legiuită. Cinstiți pre cei ce vor asculta sfaturile vOSTRE și
«alungați pre acei ce le vor disprețui. Stabiliți mai multe
«spitaluri, înfie-care cetate, pentru ca streinii să resimtă a-
«jutorul carității noastre. Am dat deja de cheltuială, porun-
«cind ca să vi se procure pe fie-care an trei-șeci de mii
«măsurî de grâu și șase-șeci măsurî de vin, din care a
«cincea parte va fi întrebuințată la hrana sERACILOR, cari ser-
«vesc pre Sacrificatori, iar restul să fie distribuit sERACILOR
«și streinilor. Căci ar fi un lucru rușinos, ca să pĂRĂSIM
«pe sERACII noȘTRI, pe cĂND Jidovii n'au nici unul și pe cĂND
«nelegiuiții Galilieni hrĂnesc nu numai pre cei ce sunt din-
«tre ei, ci încă și pre cei ce sunt dintre noi. InvEțați pre
«pĂGĂNI să contribue la o lucrare atĂt de sfintă și fa-
«ceți ast-fel, ca satele să ofere Ţeilor din fructele lor.
«Obicinuiți-i să exercite acEȘTĂ faptă, arĂtându-le că ea a
«fost consacrată prin întrebuințarea celor vechi, fiind-că
«preotul introduce pre Eumee vorbind ast-fel:

*Măna mea e tot-d'auna ajutĂtoare streinului,
CĂND în sine n'ar avea nimic, de cĂt de disprețuit.
SĂracul și streinul sunt daruri ale cerurilor.
Ei nu sunt între noi de cĂt din porunca Ţeilor.
Dacă darul e mic, inima ce'l presintă 'i înalță prețul și
satisfacă dorințele lor.*

«Să nu permitem ca cei-l-alți să ne întrEcă în pietate.
«Să nu ne necinstim prin negligența noastră și să nu tra-
«dăm cultul Ţeilor. Voiu fi plin de bucurie dacă voiu afla
«că lucrați în acEȘTA după cum doresc. Visitați rare ori pre
«guvernatori; dar scrieți-le adese ori. CĂND vor sosi în ce-
«tate, nici un sacrificator să nu mERGă în întâmpinarea lor.
«CĂND vor intra în templu, sacrificatorul să nu mERGă în-
«aintea lor de cĂt până la vestibul. Nici un gardist să nu
«mERGă înaintea lor, iar acei ce vor vroi să mERGă în urmă,
«să mERGă. După ce au pĂșit pragul uȘii templului, ei nu
«sunt mai mult de cĂt niște particulari și a vOSTRĂ e da-
«toria de a presida în lĂuntru după cum sciți și după cum

Annul D.N.

361.

Julian

Annul D.N.

361.

Julian

«legea ȃeilor poruncesce. Cei ce se supun cu umilinȃă
«acestei legi, aũ o adevărată pietate; iar cei ce o despre-
«ȃuesc, sunt plini de mândrie și de slavă deșartă. Sunt
«fôrte dispus să mângâiũ pre locuitorii din Pessena, numai
«ei să imblânzescă pre mama ȃeilor. Dacă vor negligea
«să îndeplinescă acestă datorie, se vor expune supărării mele.

*Nu'mi e permis să am milă de acei pentru care
ȃei n'aũ prietenie.*

«Convingeȃi decĩ să îndeplinescă făgăduinȃele lor față
«de acestă ȃeiȃă, dacă vor vroi să se bucure de ofertele
«milostiverei mele.»

~~~~~

CAPITOLUL XVII.

Annul D.N.
361. *Iulian întrebuinteză vicleșug spre a distruge
Religiunea creștină fără însă să vrea s'o persecute
tățiș.*
Iulian

Când Iulian dădea porunci saũ avea purtarea despre care vorbiũ, el spera să facă prin aceste mijlȃce pre supușii sãi să renunȃe de bună voe la religiunea lor. Căci, de și el doria mai pre sus de tȃte s'o distrugă, totuși nu se putea hotări să întrebuinteze silă, de frică să nu fie acusat de o violenȃă tiranică. Cu tȃte acestea el punea în mișcare tot felul de vicleșuguri pentru a atrage pre supușii sãi la superstiȃia păgânismului și mai cu sémă pre cei mai însemnați bărbați de răsboiũ, pe cari se silea să'i câștige atât prin ei însuși, cât și prin oficerii lor. Spre a'i obicĩnui în tȃte la cultul ȃeilor, el făcu iarăși vechia formă a stégului, căruĩ am vedut că Constantin îi dăduse forma crucii. El porunci să se zugrăvescă alătura de portretul sěũ, când un Jupiter ce iese din nor și care'i presintă saũ corȃna, saũ haĩna de purpură, când un Marte saũ un Mercur, cari aũ ochii așintiți asupra lui și cari se par că mărturisesc prin privirile lor, stima ce ei aũ de elocinȃa sa saũ de sciinȃa sa în arta răsboiului. El uni ast-fel icȃnele ȃeilor cu a sa, spre a sili pre popȃre să'i adȃre sub pre-

text de a'î da lui onorurile ce'î erau cuvenite și spre a sustrage omagiile și un cult suveran al religiunii, sub aparența unui vechiū ordin de poliție. El cređu, că dacă ei îl vor asculta în această privință, ar fi mai mult supuși în toate cele-l-alte și dacă ei ar avea cutezanța să nu'l asculte, atunci va avea motiv să'î pedepsescă și să'î trateze ca călcători de legi și ca inimiți declarați ai statului și ai principelui lor. N'au fost de cât un mic număr de persoane cari pătrundënd intențiunea sa, refuzară să salute portretul său după obiceiū și cari și fură pedepsiți. Cei-l-alți urmară vechiul obiceiū din simplitate sau din ignoranță. Insa Iulian, neputënd trage mare folos din acest viclesug, recurse la un altul mai ordinar și mai vidibil și în totul mai violent și mai crud și care servi de încercare a credinții celor mai însemnați oficeri ai curții. Când sosi timpul în care trebuia să facă daruri soldaților și aceste daruri se fac în zilele de sêrbătore, în zilele naserii Impêraților și ale întemeerii cetăților mari, el se exprimă, că soldații sunt foarte puțin luminați și că pe lângă acesta sunt foarte alipiți de avere, cređënd pentru aceste motive că a găsit o ocasiune favorabilă să'l atragă la cultul țeilor, el porunci să pună înaintea lui foc și tămie, după vechiul obiceiū al Romanilor și când fie-care soldat se apropia spre a primi darul de la Impêrat, cei mari ce se aflaū în apropierea lui, 'î poruncia să jertfescă. Au fost unii cari avură îndestul curagiū spre a refusa fățiș să facă această jertfă și să primescă darul. Au fost alții al căror spirit era atât de plin de imagina vechiului obiceiū, în cât îl urmară fără să credă că fac vre-un rău. Alții orbiți de strălucirea aurului și fermați prin splendórea acestei ceremonii, își mânjiră conștiința prin această pompă, a cărei nelegiuire o recunoscău. Se țeice, că pe când unii din cei ce căduseră atât de nerușinat, se aflaū la masă împreună și pe când beaū în sănătate unora și a altora, s'a găsit unul care pronunță numele Mântuitorului și că un altul luând cuvintul țeise: e un lucru straniū ca să invocați numele lui Iisus Christos, de care v'ați lepădat, primind darul Impêratului și aruncând tămăe în foc. Reflectând în urmă asupra enormității crimei lor, se sculară și fugiră scotënd strigăte și lacrimi și luând pre Dumneđu și pre ómeni de martor, că ei erau creștini, că nu jertfiseră de cât cu mâna, fără să scie ce făceaū,

Anul D.N.
362.

Iulian

Anul D.N.
362.

Iulian

dar că ei nu jertfiseră cu inima și înfățișându-se apoi Impăratului 'i aruncară darul și'l rugă să'i osîndască la mörte, protestând, că ori-ce munci s'ar putea să'i facă să sufere în toate părțile corpului lor spre a espia crima ce mâna lor comisese, ei n'ar schimba nici odată credința. Ori câtă displăcere avu Impăratul de fapta lor, el nu vroi să le ia viața, de témă ca să nu se bucure de onórea martirului, ci se mulțumi să'i lipsască de dregătoriile lor și să'i de-părteze de la curte.

~~~~~

CAPITOLUL XVIII.

*Iulian opresce pe creștini să învețe literile umane.
Scrierle lui Apollinarie.*

—♦—

El era dispus tot ast-fel și către cei-l-alti creștini ca și către aceștia, și le mărturisia în destul adevărata sa dispozițiune, ori și când avea ocașiune. El lipsi de dreptul de cetățean, de intrarea în adunări, de exercițiul dregătorilor, și de funcțiunile publice, pre acei ce rufusară să jertfască ȕeilor, de și de altmintrelea ei erau neprihăniți. El opri chiar pre copiii de creștini să fie admiși în școlele de Gramatică și de Retorică și să învețe Poeții sau Oratori. El avea o mare gelozie pe Apollinarie din Syria, bărbat de o rară erudiție, pe Basilie și pe Grigorie de Capadocia, cei mai renumiți Oratori din vécul lor și pre mai mulți alți bărbați fórté elocinți, dintre cari unii urmau doctrina Sinodul din Niceea, iar alții țineau rătăcirile lui Arie. El nu opri pre copiii de creștini să învețe literile umane, de cât în credința că de la ele purced fórté de a convinge. Atunci, acest Apollinarie de care vorbiu întrebuintă cu fericire spiritul său și sciința sa în a pune în versuri eroice anticitățile jidovilor, de la creațiunea lumii, până la domnirea lui Saul. El împărți această lucrare în două-ȕeci și patru de cărți, dându'i fie cărei din ele numele unei litere grecesci. El compuse de asemenea și comediti duple imitația lui Menandru, tragedii duple imitația lui Euripid și ode duple imitația lui Pindar. În fine, el făcu în puțin timp asupra diferitelor subiecte estrase din Sfinta Scriptură, o mulțime de excelente lucrări, ce nu sunt

întru nimic inferioare lucrărilor vechilor greci, fie că se consideră invențiunea și dispozițiunea, sau expresiunea și eleganța. Dacă spiritele n'ar fi obicinuite să aibă un prea mare respect pentru anticitate, s'ar stima tot pre atât posesiile lui Apollinarie, cât și acelea ale lui Omer. S'ar admira chiar cu atât mai mult mărimea spiritului său, cu cât el a excelat în toate genurile, pe când cei vechi n'au reușit de cât în unul. Cartea ce el a compus contra Impăratului și contra filosofilor păgâni sub titlul de: «Adevărul» e una din cele mai însemnate din scrierile sale. El arată acolo prin argumente neînvinse fără a se servi de autoritatea Scripturii, că ei sunt foarte depărtați de a avea simțimintele ce trebuie să aibă despre Dumnezeu. Impăratul pentru a'și bate joc de lucrările făcute pentru apărarea religiunii noastre, scrise într'o di Episcopilor în acești termeni: *Am citit, am înțeles și am condamnat*. Ei îi răspunseră: *Ați citit, dar n'ați înțeles; căci dacă ați fi înțeles, n'ați fi condamnat*. Unii atribue acest răspuns lui Basilie Episcopul de Cesareea în Capadocia și poate cu dreptate. Inșă ori că ar fi de el, ori de un altul, acest răspuns servă de a arăta generositatea și erudiția autorului său.

Anul D.N.

362.

Julian

CAPITOLUL XIX.

Scrierea lui Iulian contra locuitorilor din Antiochia. Transportarea corpului Sfântului Babila Martirul.

Iulian hotărînd să facă războiul Perșilor, se duse la Antiochia, cetate din Syria. Poporul observînd că se aflau bucate în belșug, însă erau foarte scumpe, el le puse un preț atât de mic, în cât neguțătorii ascundîndu-se, locuitorii se aflau în lipsă de lucrurile cele mai necesare, ceea ce pricinuindu-le indignare contra Impăratului, ei făcură dureroase batjocure asupra lungimei bărbei sale și asupra taurilor ce erau săpați pe monedele sale și diseră în ris, că el răsturna Universul în același chip, după cum preoții răsturna taurii ce junghieau idolilor. El amenință să-i pedepsască și se pregăti să plece spre a se duce la Thars;

însă reprimându-și de odată mânia, el nu'și răsbună de batjocoririle lor, de cât prin vorbe și printr'o lucrare foarte elegantă ce făcu sub titlu de: „*Satiră asupra barbei*“. În ne, el făcu același tratament creștinilor din această cetate, ca și în cele-l-alte și desvoltă pre cât putu superstiția păgână. Cred de datorie să refer aicea ceea ce s'a întâmplat în acel timp în templul lui Apolon, din Dafnea și relativ de sicriul sfintului Martir Babila. Dafnea e o mahala a Antiochiei, plantată cu Ciparoși și cu alți arbori, sub care cresc tot soiul de flori în timpul căldurilor. Crăngele arborilor sunt atât de dese, în cât forméză, nu voiū dice o umbră, ci ca un paravan ce nici odată nu e străbătut de razele sórelui. Abondența și claritatea apelor, ce udă pământul, unite cu curățenia și temperatura aerului fac din acest loc unul din cele mai plăcute care e în lume. Grecii aū inventat, că acolo în acel loc Dafnea, fiica fluviului Ladon fu schimbată într'un arbore cu numele său, pe când fugia din Arcadia spre a evita urmăririle lui Apolon, de care ea era iubită. Că Apolon neputënd fi scăpat de patima sa prin această schimbare, îmbrățișă arborile și'și făcu o corónă din frunzele sale. De atunci el venia foarte adese ori în acel loc, ca la unul pe care 'l iubea mai mult ca pe ori-care altul. Însă nu era nici un om grav, care să nu fi avut rușine să pună piciorul acolo, pentru că aerul și poziția păreaū să îndemne la desfrînare și pentru ca fabula amurilor lui Apolon și a Dafneei era ca un noū foc care îndoia mărirea focului de care ardeaū tinerii. Exemplul ȃilor îi corupea ast-fel, în cât nu puteaū suferi pre nimeni, care să profeseze înfrînarea. Se numea stupid și nesimțitor, acela care trăia la Dafnea, fără se aibă o amantă și devenia un ce de oróre și de gróză. Păgânii aveaū o mare venerațiune pentru statua lui Apolon și pentru templul măreț ce se crede să fi fost zidit de Seleucus, tatăl lui Antiochus, care a dat numele său cetății de Antiochia. Acei ce dau cređare acestor superstiții și cari le publică, cred că isvorăsce o apă din fântâna Castalia, care dă cunoscință de viitor și produce un efect asemenea cunoscinței Delfilor. Se dice, că Adrian nefiind de cât într'o poziție privată primi acolo predicerea de viitórea sa mărire și că plantând o trunză de lauri în apă, el citi pe ea aceea ce era să i se întimple și că atunci când se sui pe tron, porunci să se închidă

Anul D.N.

362.

Julian

Anul D.N.

362.

Julian

fântâna, pentru ca nimenea să nu mai pótă scóte de acolo cunoscința lucrurilor viitoare. Inșă las aceste feluri de observațiuni acelor ce sunt mai mult alipiți de ele ca mine. Când Gallus, fratele lui Iulian fu proclamat Cesar de către Constantie și rămase în Antiochia, zelul de care era în-suflețit pentru religiunea creștină și venerațiunea ce avea pentru memoria acelor ce'i confirmase adevărul prin sângele lor, îl făcură să desființeze nelegiuirea ce superstiția introdusese în Dafnea. El cređu că nu era un mijloc mai bün pentru acest sfirșit, de cât acela de a ridica o biserică în opunerea templului și de a transfera acolo sicriul sfintului Babila, care după ce a condus cu sfințenie biserica din Antiochia, fusese încununat prin gloria martirului. Se ȳice, că după acéstă strămutare, demonul nu mai dădu oracoli. Unii atribuesc tăcerea sa la disprețul cu care primiaü ömenii puternicia sa și puțina grijă ce el aveaü de a'l oferi jertfe. Inșă cursul timpului făcu să se recunóscă că tăcerea nu provenea de cât de la prezența sfintului Martir. Căci el o păzi tot-d'auna de când Iulian fu singur stăpân al Imperiului de și el nu avea lipsă atuncea nici de aromate, nici de fum, nici de tãmäe, nici de jertfe. Căci acest principe intrând în templul sëu cu scop de a'l consulta asupra öre-cäror afaceri, el îi făcu daruri și jertfe și'l rugă să resolve îndoelile sale. Demonul nu mărturisi sincer că nu putea răspunde, din causă că sicriul sfintului Martir era apröpe, ci ȳise, că era supërat de mulțimea cadavrelor. De și era mulțime de corpuri îngropate la Dafnea, Iulian cređu de bine, că numai sfintul Babila era care impunea tăcere oracolului și porunci să se transforme sicriul. Creștini adunându-se pentru acest sfirșit îl transferară în cetate, spațiu apröpe de patru ȳeci de stadii și'l puseră într'un loc, căruia i s'a dat numele sfintului. Se ȳice, că aü fost persoane de töte virstele, bărbați, femei, tineri, tinere și bă, trãni cari puseră mâna pe sicriü și cântară psalmi în tot lungul drumului spre a se mângäia de ostenëla lor, saü mai bine spre a mărturisi zelul ce ei aveaü pentru religiunea lor, al cărei inimic era Impëratul. Cei ce cântaü mai bine, cântaü mai întâiu și poporul le răspundea cu același ton: *Să se rușineze toți acei ce se închină celor ciopliți și să se înfrunteze acei ce se laudă în idoli lor.*

Annul D.N.

362.

Iulian

CAPITOLUL XX.

Statornicia lui Teodor mărturisitorul. Arderea templului lui Apolon.

Impăratul era atât de iritat de această faptă ca și cum i'ar fi făcut un mare ultragiū, în cât merită să'și răsbune pentru această. Inșă Salustiū, prefectul pretoriului se sili să'l îmblândescă de și el era păgân. Neputënd totuși câștiga nimic asupra spiritului său, el fu obligat să execute ordinele sale și să aresteze un mare număr de creștini. Cel întâiū, pe care îl prinse, fu un tiner numit Teodor. Inșă de și el fu pus la munci, nu cedă nici odată la violența durerii și nu se plecă să cêră ore-care alinare lui Salustiū; din Annul D.N. ^{362.} Tullian contră el se arătă atât de nesimțitor la loviturile ce primia ca și cum le-ar fi vëdut primite de un altul și cânta neîncetat același psalm, ca în ziua precedentă, pentru a arăta că nu se căia de loc că a făcut aceea ce se pedepsia în persóna sa cu o asprime atât de mare; prefectul mirat de statornicia sa, se duse și raportă Impăratului și'i dișe că de nu va renunța la planul de a persecuta pre creștini, se va umplea de rușine și'i va acoperi de glorie. Acastă părere fiind găsită fôrte înțeleptă, toți credincioșii ce fuseseră arestați fură puși în libertate. Când Teodor fu întrebab după aceea, dacă suferise multă durere, el răspunse, că nu fusese cu totul scutit de durere, dar că un tiner ce sta în picioare alături cu el, îl mângâiasse ștergându'i sudórea cu o hasma și'l răcorea cu apă. Eū sunt convins, că un om ori câtă bărbăție naturală ar putea să aibă, nu e capabil de a desprețui corpul său ast-fel, fără un ajutor cu totul particular al atot puterniciei Dumneđeesci.

Corpul sfintului Babila martirul, fu decī transferat la Dafnea pentru motivul care spuseiū și fu ridicat de acolo mai pre urmă. Puțin timp după aceea focul se aprinse în templul lui Apolon, îi ruină tot acoperișul, statua acestui deū și nu lăsă de cât cei patru pereți și colónele ce susțineau vestibulul și o parte a templului. Creștinii credeau, că acel foc fusese atras din ceriū asupra demonului, prin rugăciunile Matirului. Păgânii acusaū din contră pre Creștini de a fi

autorii acestui incendiū. Acea presupunere crescând, sacrificatorul lui Apolon fu întrebat în justiție, pentru ca să declare adevărul. Inse nici violența loviturilor ce'i dădu, nici asprimea temniței unde'l puse, nu'l făcu nici odată să numescă persóna : de unde Creștinii traseră un puternic argument spre a proba, că acest incendiū era un efect al dreptății dumnezeesci, iar nu al răutății ómenilor. In fine Impăratul însciintându-se că acéstă neorânduială nu provenise de cât de la corpul sfintului Babila, care era la Dafnea și că se aflau acolo reliquiile de Martiri în mulțime de biserici și mai cu sémă în vecinătatea templului lui Apolon Didimeeanul, aprópe de cetatea de Milet, trimise poruncă guvernatorului de Caria spre a arde acele biserici, dacă ar fi isprăvite și vor fi avënd un acoperiș și un altar: iar dacă ar fi neisprăvite, să le dărime.

Anul D.N.

362.

Iulian

CAPITOLUL XXI.

Icóna lui Isus Christos. Fântâna din Emaus. Arborul din Egipt.

Dintre atâtea evenimente din domnirea Impăratului Iulian, nu trebuie să uităm unul din ele, care nu e o probă mai puțin vedită a puterii Mântuitorului, de cât a mâniei sale contra acestui principe. Când el a aflat, că se află în cetatea Cesareea lui Filip în Fenicia, ce se chéamă Pancada, o icónă a Mântuitorului, ce fusese ridicată acolo prin recunoștința unei femei, care fusese vindecată de curgerea singelui, el porunci să se arunce jos și să se pună portretul său în loc. Inse cădënd din ceriū foc asupra'i în același moment, il răsturnă, îi sfărâamă capul, il străpunse și'l lipi de pământ tocmai în locul inimii. Portretul său se vede încă și astăzi înegrit de acea lovitură de trăsnet. Icóna Mântuitorului fu târită și sfărâmată de către păgâni. Inse mai pe urmă ea a fost reparată de către creștini și pusă în biserică. Eusebiū spune, că crescea în jurul casei acesteia icóna o plantă medicinală, necunoscută medicilor și vindeca de tóte bólele. Nu trebuie să ne mirăm, că Dumneđeū a răspândit noui favoruri asupra ómenilor, de când a bine-

Anul D.N.

362.

Iulian

voit să se pogóre pe pământ. E probabil, că el a făcut în diferite locuri o mulțime de alte minuni, pe care locuitorii țerii le cunosc din tradiție și care nu sunt cunoscute de cât de dînșii. Iată o probă despre acesta: Era odinioară în Palestina un sat pe care Evangelia îl numește Emaus și care după biruința Jidovilor și ruina Ierusalimului, Romanii l'au numit Nicopoli, spre a însemna evenimentul războiului. Aprópe de această cetate și într'un loc, unde trei drumuri se întâlnesc și unde Mântuitorul se despărți odinioară de Luca și Cleopa, e o fântână unde Mântuitorul își spála picioarele și care din acel timp a avut puterea de a vindeca tot felul de bóle. Se dice încă, că e la Ermopole în Thebaida un arbore al cărui vârstari, frunze și cóje vindecă toate bólele când le atinge cine-va de bolnavi. Egiptenii spun că atunci sfintul Iosif fugi cu Isus Christos și cu sfinta sa mamă, spre a înlătura furia lui Irod, el se duse la Ermopole și că atunci când fu aprópe de pórtă cetății, acest arbore se plecá spre a i se închina. Eu raportez cu credință aceea ce am auđit spunându-se. Cred că acesta era un semn al prezenței lui Dumnezeu său un efect al friciei demonului, căruia se închina popóarele în acest arbore, ce era fórte înalt și fórte întins și care tremura de frică, ca idolii din Egipt, cari, după prorocirea lui Isaia fură sguđuiți la venirea Mântuitorului. Arborele rămase în locul său spre a servi de monument al retragerii demonului și fu un remediú celor ce cređurá cu o vie credință. Locuitorii din Egipt și din Palestina mărturisesc despre aceste adevăruri pe care le ved cu însăși ochii lor.

~~~~~

CAPITOLUL XXII.

Ann. D. N. *Evreii obțin permisiune de la Iulian să și reclă-*
 362. *dască Templul. Ei sunt împedecați de la acesta*
 Iulian *prin focul din ceriú și prin crucele mira-*
culóse ce se arătară pe haínele lor.

Ura ce Impératul purta creștinilor nu'l împedecá de a avea afecțiune pentru Evrei. El scrise Arhierilor, principalelor națiunii și chiar poporului să se róge lui Dumne-

deu pentru prosperitatea sa și pentru prosperitatea Imperiului. Ceea ce, duple socotința mea, el nu făcea din convingere, nici din stima pentru religionea lor. Căci el scia, că ea e ca mama Religiei Creștine și că ele sunt amândouă întemeiate pe autoritatea Patriarhilor și a Proorocilor; ci numai din dorința de a supăra pe creștini, favorisând pe Evrei, cari sunt inimicii lor cei mai neîmpăcați. El spera pôte încă să'i atragă la Idolatrie, ca pe nisce persoane ce nu sciau de cât litera Scripturii și care nu'i patrunseseră nici odată înțelesul, duple cum fac creștinii și unii din cei mai de spirit dintre Evrei. Evenimentele au făcut să se recunoscă, că acela era adevăratul său plan. Căci trimițând să cheme pre Principii acestei națiuni, el îi sfătuia să observe Legile lui Moisi și obiceiurile Străbunilor lor. Când răspunseră că nu le era permis să aducă jertfe lui Dumnezeu în alt loc de cât în templul de Ierusalim, care fusese distrus, el le porunci să'l reclădescă și le dădu bani pentru acest scop. Evreii întreprinseră lucrarea fără să și amintescă, că ei n'ar putea s'o isprăvescă, duple cum e scris în cărțile sfinților Prooroci. Ei căutară pre cei mai dibaci meșteri, adunară material, ridicară risipiturele de prisos și necurățiile și se aplicară cu un zel atât da mare la această lucrare, în cât femeile duceau pământ și petre și vîndură sculele lor spre a contribui la cheltuială. Impăratul, păgânii și Evreii renunță la orî ce altă ocupațiune spre a înainta această întreprindere. De și păgânii nu iubesc pre Evrei, totuși le ajutară, în speranța de a vedea isprăvită lucrarea și de a dovedi ca false proorociile ce se făcuseră de Mântuitorul. Pe lângă că Evreii erau animați prin aceeași speranță, ei erau foarte veseli de a se servi de această ocașiune spre a reclădi templul. Când au scos tôte resturile vechilor ruine, în ziua chiar, când trebuia să pună temelile, se întimplă un cutremur de pământ care aruncă petrele în aer și răni pe mai mulți, atât din cei ce lucrau cât și din acei pre cari curiositatea îi adusesese acolo. Casele ce sunt aprópe de locul unde era odinórá templul și galeriile publice fură răsturnate și unii fură zdrobiți, iar alții acoperiți sub ruine. Când a încetat cutremurul lucrătorii reîncepură lucrarea lor, atât pentru că le era foarte plăcută, cât și pentru că poruncile Impăratului le făcea lucrarea necesară. Oamenii caută adesea orî aceea ce le e mai vătă-

Anul D.N.

362.

Julian

Anul D.N.

363.

Julian

mător, ei renunță la folósele lor cele mai solide spre a mulțumi patima lor și cred cu greșală, că numai aceea ce'i măgulesce, aceea le e folositor. Când sunt preveniți odată de acéstă rătăcire, nu mai sunt capabili atunci de a recunósce aceea ce le e folositor, nici a profita de nenorocirile ce li se întimplă. Nu mă îndoesc de loc, că Jidovii n'au fost atunci în acéstă stare. Căci în loc ca acel cutremur sosit atât de neașteptat să le fi fost un semn vădut, că nu 'i era plăcut lui Dumneđeū restabilirea templului lor, ei o reîncepură a doua óră. Inșă se đice într'un comun acord fără ca nimenea să pună îndoelă, că de abia reîncepuseră lucrarea lor și eși din fundul pămîntului un foc care mistui pre mulți din ei. Nu e de cât acéstă diferență în modul cu care se povestesc acest fapt, că pe când unii đic, că focul ce'i mistuia e ieșit din fundul pămîntului, alții asigură că a ieșit chiar din templu când voiră să între în el. Inșă orî în ce chip lucrul s'a întimplat, el nu e mai puțin minunat. Acéstă minune fu urmată de o alta mai manifestă și mai surprindetőre, care e următórea: Se arătară de odată cruci pre hainele lor; aceia ce fu cauza, că unii din ei mărturisiră îndată, că I-isus Christos e Dumneđeū și că restabilirea templului nu'i era plăcută și că alții înfățișându-se după cât-va timp la biserică și primind botezul, se siliră să ștergă greșala lor, prin rugăciunile și prin lacrimile lor. Iar dacă cine-va va căuta să se împotrivescă de a da cređare la ceea ce spun, să se informeze de la persónele ce au auđit, de la cei ce fuseseră marturi la acésta și să întrebe chiar pre jidovii și pre păgânii, ai căror părinți începură acéstă lucrare fără s'o pótă isprăvi, saū mai bine đis, carî n'o putură începe.

CARTEA A ȘEASEA

CAPITOLUL I.

*Expediția lui Iulian contra Perșilor. Mórtea sa.
Ce a scris despre acésta Libanius.*

Am arătat în cartea precedentă tot ce sciam că s'a în-
timplat bisericii sub domnirea lui Iulian. Acest Impărat ho-
tărînd să facă războiul Perșilor, trecu Eufurul în grabă,
chiar de la începutul primă-verii; și ne vroind să intre în
Edesa, pôte de ura religiunii creștine pe care locuitorii o
adoptaseră încă de mult timp, el se duse la Carras, unde
găsind un templu al lui Iupiter, 'și făcu acolo rugăciunile
sale și aduse jertfe. Alegînd apoi două-șeci de mii de ómeni
dintre tóte trupele sale, îi trimise spre Tigru, pentru ca
ei să pázescă fruntariile și să pótă ușor să vină la el, când
ar avea nevoie de serviciul lor. După acésta scrise lui Ar-
sacie Regele Armeniei, aliatul său, spre a'l înștiința ca să
țină trupele gata spre a'l ajuta. Scrisórea sa era plină de
o îngânfare nesuferită. El releva în ea, cu o vanitate nease-
mănată, marile calități ce'l făceau demn să poséda Impe-
riul lumii și care atrăgeau asupra lui dragostea țeilor,
înjosea în mod nedemn pre Constantie predecesorul său,
ca pre un principe fără spirit, fără inimă și fără pietate,
amenința pre însuși Arsacie, cu o mândrie fără exemplu
că, dacă ar lipsi de a îndeplini dorința sa, Dumneșeul că-
ruia el se închină nu'l apărá de asprimea pedepselor sale.
Când creșu că a pus în bună rânduială afacerile sale, duse
armata prin Asyria, luă o mulțime de cetăți și de forturi
prin inteligență, sau prin asalt și înaintă nebunesce, fără

Anul D.N.
363.

Iulian.

Anul D.N.
363.

Iulian.

să cugete că ar fi silit de a se reîntorce pe aceiași cale. El jefuia toate piețele ce lua, dărâmand sau ardând grânarele și șurele. Mergând dealungul Eufratului, ajunse la cetatea de Ctesifon, care e o cetate foarte mare, unde regiul Persiei și a locuința în loc de a o avea la Babilon. Tigru e destul de aproape de acolo. Neputând ancora la această cetate, din cauza unui spațiu de pământ ce o desparte de apă și vedându-se silit să se merge mai departe pe apă, sau de a părăsi vasele sale spre a merge la Ctesifon pe uscat el întrebă pre prizonieri și aflând că se afla acolo un canal ce fusese astupat prin curgerea timpului, el puse să-l curețe, atrase Eufratul în Tigru și merse spre cetate având tot-d'auna vasele sale care pluteau alături de armata sa. Însă Persii arătându-se pe țărmul Tigrului cu un înfricoșat apărut de oameni, de elefanți și de cai. Iulian recunoscă, că armata sa era închisă între două mari fluvii, unde ea se afla în primejdie de a peri, sau de a rămânea acolo, sau de s'ar reîntorce prin țara, ce o ruinasă ast-fel prin trecerea sa, în cât nu mai rămăsese nimic acolo de mâncare. El și închipui de a-i da petrecerea unei alergări de cai și propuse premii acelor ce ar vroi să intre în câmpul de alergare. El porunci apoi oficerilor ce erau pe vase de a arunca provisiunile și bagagiul, pentru ca extremitatea fometei și a pericolului la care ar fi reduși soldații să reîn-
 doiască curajul lor. După ospetul de seră, el trimise să
 cheme pe tribuni și pre cei-l-alți șefi, porunci să pună tru-
 pele pe vase. Ele trecură Tigru în timpul nopții și găsind
 câți-va Persii adormiți pe cel-l-alt țărm i uciseră. Au fost
 totuși unii, cari vedând trecerea Romanilor luară armele
 spre a se opune. Când se făcu ziua, amândouă părțile se
 luară la luptă și Romanii după ce au ucis o mulțime de
 inimiți și au predat asemenea și o mulțime din oamenii lor,
 trecură încă odată fluviul și și aședară lagărul lor lângă
 cetatea de Ctesifon. Împăratul perdând pofta de a merge
 mai departe, porunci de a arde vasele sale, pentru că tre-
 buiau prea mulți oameni spre a le păzi și începu a se re-
 întorce dealungul Tigrului ce-l avea la stânga. Prizonierii,
 cari serveau de călăuză Romanilor i duseră mai întâiu în-
 tr'o țară foarte roditoare, unde găsiră bucate în abundență.
 Câte-va zile după aceea un bătrân ce hofărise să se expună
 la morțe pentru scăparea țării sale, lăsându-se să fie prins, fu

Anul D. N.

363

Iulian.

condus înaintea împăratului. Acest principe întrebându'l care e drumul cel mai scurt și cel mai comod pentru a readuce armata sa, el se offeri de a servi de călăuză și promisă de a o duce în puțin timp la fruntarie, căci nu erau de cât trei sau patru zile de drum rău în timpul căruia trebuie să albă bucate. Iulian înșelat prin cuvântările și promisiunile acestui viclean înșelător, se lăsă să fie condus de el. Armata însă după un mers de trei zile se găsi într'o țară pustie, neroditoare și nelucrată. Bătrânul fiind supus la chinuri mărturisi că el se hotărise să se expună la cele mai mari primejdii pentru binele public al Persiei și că era gata să sufere cele mai aspre munci. Atunci Perșii atacară pe Romani, osteniți de lungimea drumului și de lipsa de bucate. În mijlocul celei mai mari călduri de luptă, un vânt furios se ridică și umplu aerul de nori, care ascuseră vederea cerului și a sôrelui. În timpul acestei întunecimi un călăreț ce alerga în fuga mare dădu o lovitură de lance împăratului, îl răsturnă la pământ și i produse o rană mortală. Călărețul fugi îndată, fără să se fi știut cine e. Unii spun, că era un pers, alții că era un saracin. Unii asigură, că era un roman, care era indignat, pentru Iulian prin că slăbiciunea și imprudența sa încurcase armata într'un pericol atât de înspăimântător. Iată ce a scris Libanius Sositul, născut în Syria, amic foarte intim al lui Iulian, despre autorul morții sale: «Veți fi pôte foarte veseli de a ști numele celui ce l-a ucis. Nu pot să vi'l spun, pentru că nu'l știu eu însumi. «Inse pentru că nici unul din inamicii săi n'a fost recompensat pentru mórtea sa, e o probă evidentă că nici unul din «ei nu era autorul. Regele Persiei porunci, să'l caute, și a «proclamat printr'un crainic, dar nimeni nu se presentă «spre a primi recompensa. Noi le suntem foarte îndatorați «că nu și-au atribuit gloria unei fapte ce nu făcuse și ne-a «lăsat libertatea de a căuta pre autorul morții printre noi. «Cei ce n'aveau de loc interes de a i conserva viața, pen- «tru că nu și conduceau viața după legele ce stabilise atât «de înțelepțește, aceia însuși au fost cari au profitat de «acastă ocașiune spre a l' omori și cari au fost porniți spre a «cest grozav atentat prin dorința de o viață ușuratică, de «care ei nu puteau să se bucure sub domnirea sa și mai cu «seamă prin neplăcerea ce avea, că el era foarte alipit de «cultul Țeilor, pentru care ei n'aveau de cât aversiune.»

Anul D.N.

363

Iulian

CAPITOLUL II.

Vedenie despre mórtea lui Iulian.

Anul D.N. 363
Iulian Libaniu arată lămurit prin aceste cuvinte, că Iulian fu ucis de un Creștin și acésta e póte adevêrat. Cel puțin e foarte probabil, că vre-un soldat din armata Romană întreprinse o faptă atât de îndrăznéță. Nu știu nimic sigur de cât aceia ce spusei, atingător de mórtea lui Iulian. Inșă tótă lumea primesce într'un comun acord o istorie, din care se vede clar, că acésta a fost un efect al dreptății dumnezeesci. Am auđit ȃicându-se, că unul din ómenii sêi a avut vedenia pe care voiú povesti-o aci: Ducându-se la el în Persia, se opri către sêrá într'o stradă și negásind altă locuință se culcă într'o biserică. Acolo în timpul nopții, orî în vis, saú almintrelea, vêdu o adunare de Apostoli și de Prooroci, cari se plângeau de batjocurile pe care Impêratul le făcuse bisericii și cari convorbiau asupra mijlócelor de a aduce o îndreptare la acésta. Dupê mai multe păreri și mai multe dificultăți propuse dintr'o parte și dintr'alta, doi din ei se sculară și îndemnând adunarea să nu se îngrijască de nimic, plecară de a desbrăca pe Iulian de autoritatea suverană. Acel ce avusese acésta vedenie nu'și continuă călătoria. Ci așteptând îndeplinirea vedeniei sale cu neliniște, petrecu nóptea în același loc, unde vêdu încă odată aceiași adunare. Pe acei pe cari 'i vêduse plecând, reîntorcându-se, aduseră noutatea despre mórtea lui Iulian.

Anul D.N. 363
Iulian In aceeași ȃi, Didim filosof creștin, care locuia în Alexandria și care fiind pătruns de o vie durere, atât de orbirea lui Iulian, cât și de nedreptatea cu care el persecuta biserica, se deda necontentit la post și la rugăciuni, adormi către sêrá în scaunul sêu. Și fiind-că în extas și în afară de sine, el vêdu nisce cai albi ce alergau în aer și auđi ȃicând celor ce erau călări, mergeți de spuneți lui Didim, că Iulian a murit ucis, să se scóle, să mănânce și să spună acésta noutate lui Atanasie. Am auđit ȃicându-se, că un amic al lui Iulian și Didim, au avut aceste două vedenii. Faptele a făcut să se recunóscă că nici una nici alta nu se depărta de adevêr. Iar dacá cine-va va voi încă să crédă, că ele n'aú fost pentru a arăta, că mórtea lui Iulian fu o

pedepsă cu care dreptatea dumnezească a vroit să pedepsească furia cu care el persecutase biserica, să ia osteneală de a rechiema în memorie predicerea ce făcu un cleric în același timp. Pe când Iulian se pregătia la răsboiul contra Perșilor și se lauda, că atunci când îl va isprăvi, va trata pre creștinii cu mai multă asprime și că fiul teslaurului nu va putea atunci să-l ajute: acel cleric asigură, că acest fiu al teslaurului îi făcea un sicriu spre a-l îngropa. El recunoscute foarte bine el însuși, de unde venise lovitura cu care era străpuns. Căci se dice, că el luă din sângele ce curgea din rana sa și-l aruncă contra cerului, ca și cum ar fi vădute pre Iisus Christos, că l-a aruncat asupra lui și i-a imputat mărtea. Alții dice, că asupra sorelui aruncă sângele său, de indignare că l-a părăsute, de și el președase la nascerea sa. N'ași putea spune, dacă sufletul său începând să se despartă de corp și a avea o cunoscință mai limpede de cât cunoscința de această vieță, el vedute pre Iisus Christos, pentru că sunt foarte puține persoane cari au vorbit despre acest fapt: Insa iarăși n'ași îndrăsnii să le respingă ca pre un ce fals, pentru că Dumnezeu permite să se întimple lucruri mai stranii și mai admirabile, spre a arăta, că religiunea creștină nu e întemeiată nici pe înțelepciune, nici pe puterea oamenilor. E sigur, că Dumnezeu a dat semne de mânia sa în tot timpul domniei acestui principe și a răspândit calamitățile publice asupra diferitelor provincii ale Imperiului. El a sguduit pământul prin cutremuri atât de furioase, în cât nu era mai puțină primejdie în afară de case de cât în lăuntru. A ceea ce am audite spunându-se, mi dă ocaziune de a mi forma o opiniune, că sub domnirea acestui principe, sau cel puțin în timpul când el se bucura de demnitatea de Cesar, marea ieși din marginile sale și inundă Alexandria cu o ast-fel de furie, în cât atunci când se retrase, se găsiău corăbii pe acoperișul caselor. Locuitorii acestei cetăți fac în toți anii pomenire de ziua în care se întâmplă această nenorocire și fac focuri de bucurie, spre a mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat de primejdie. Sub domnirea sa fu încă și o secetă atât de mare, în cât aerul se strică și oamenii din lipsa de alimente obicinuite, fură siliți să recurgă la acele de animale. Ciurma urmă fometei și pricinui mărtea mai multor oameni. Iată starea în care se găsi Imperiul sub domnirea lui Iulian.

Anul D.N.

366.

Iulian

CAPITOLUL III.

Jovian e proclamat Impărat.

Annul D.N. 363. După mórtea sa autoritatea suverană fu dată lui Jovian printr'un comun acord al soldaţilor. El deocamdată o refusă, protestând că e creştin. Dar când soldaţii sciură, că religiuinea sa era cauza refuzului său, ei strigară că şi ei erau de aceeaşi religiuine ca dînsul. Gravitatea pericolului în care slăbiciunea lui Iulian pusese sórta Imperiului şi lipsa de care suferea armata într'o ţară inimică obligară pre Jovian să facă pace cu Perşil şi a le lăsa câte-va ţări ce depinseseră odiniórá de Romani. Fiind-că el recunoscuse prin experienţă, că nepietatea predecesorului său întăritase mânia lui Dumneđeuş şi atrăsese calamităţile publice, el scrise guvernatorilor de provincii ca popórele să se adune în biserici şi să nu mai mărturisescă altă religiuine de cât religiuinea creştină. El înapoie clericilor, văduvilor şi feciórelor privilegiile ce le fuseseră acordate de Constantin şi de principii fii săi şi luate de Iulian. Adresă de asemenea o poruncă lui Secund Prefectul Pretoriului, prin care stabili pedépsa de mórte contra aceloră, nu numai cari ar lua în însoţire saú ar răpi o feciórá consacrată lui Dumneđeuş, ci chiar cari ar privi-o cu intenţiuni rele. Aceea ce'l obligă să facă acéstă lege, e că sub domnirea lui Iulian, câţi-va ómeni perduţi şi desfrânaţi luară în însoţire călugăriţe şi le corupseră de voie saú cu sila, precum se întâmplă tot-d'auna când se persecută pietatea şi când se aprobă desfrânarea.

CAPITOLUL IV.

Sinodul din Antiochia. Scrisórea Sinodului către Jovian.

Annul D.N. 363. Episcopiire înóiră atunca chestiunile şi reîncepură disputele asupra doctrinei. Ei rămăseseră în linişte şi păziseră tăcerea,

în timpul domniei lui Iulian, sub carele religiunea era în primejdie de a fi cu totul oprimată, fără a avea altă ocupațiune, nici altă cugetare, de cât de a îmblânzi mânia lui Dumneșeu prin sîrguința și căldura rugăciunilor lor. Ast-fel, omenii aū obiceiul de a se uni cu inimizii lor casnici, când sunt atacați de inimizii streini, iar când sunt scăpați de a-ceștia, atunci ei își reiau prima lor animositare și se despart de cei-l-alti. Nu e aci locul de a arăta exemplele pe care istoria diferitelor popore le dă despre această purtare. Basiliu Episcopul de Ancira, Silvan Episcopul de Tars, Sofronius Episcopul de Pompeiopole și cei-l-alti din partidul lor, cari aveau mare aversiune de erezia Anomeenilor și cari primeau termenul de asemănil în ceea ce privesce substanța, în locul celui de consubstanțial, trimiseră o scrisore Impăratului, prin care, după ce i-aū mărturisit, că ei mulțumiau lui Dumneșeu cu umilite rugăciuni pentru că l'aū înălțat pe tron, îl rugară, saū de a porunci ca aceea ce se hotărise în Sinódele din Rimini și din Seleucia să rămână tare și nestrămutat și că aceea ce se făcuse prin intrigi și prin creditul unora, să fie declarat nul, saū de a permite, ca Episcopii să se adune unde le-ar plăcea, fără să se pótă face alte adunări în același timp, după cum se făcuse sub domniea lui Constantie. Ei adăogară, că nu venise la lagărul seū spre a nu'l incomoda și că dacă el le-ar permite să se adune, ei ar face călătoria cu caii și cu cheltuēla lor. Un sinod ținēdu-se în același timp în ^{Anul D.N.} Antiochia, cetate din Siria, credința Sinodului din Niceea ^{363.} fu confirmată acolo și s'a decis, că trebuie să se țină că ^{Iulian} Fiul lui Dumneșeu e de aceeași substanță cu Părintele seū, fără a se îndoi cine-va de acest adevăr. Meletie care conducea atuncea biserica din Antiochia, Eusebiu Episcopul de Samosata, Pelagie Episcopul de Laodicea în Siria, Acacie Episcopul de Cesareea în Palestina, Irinion Episcopul de Gaza și Atanasie Episcopul de Ancira, asistară la acest Sinod. Când și-aū terminat lucrările, ei informară pre Impăratul despre cele ce se hotăriseră acolo, prin o scrisore în termenii următori:

Prea-piosului și prea iubitului de Dumnezeu, Domnul Jovian, învingător, August: Sinodul Episcopilor din diferite provincii, adunați în Antiochia.

«Impărate prea iubit de Dumnezeu, noi scim, că prima și
«principala grije a pietății văstre e de a întreține pacea
«și concordia în biserică. Scim de asemenea, că voi ați
«primit pecetea adevăratei credințe, care e temelie și semnul
«acestei concordanței și al acestei păci. Pentru această temen-
«du-ne de a fi puși în numărul acelor ce turbură această
«pace și cari răsturnă această credință. Noi declarăm pie-
«tății văstre, că aprobăm și ținem doctrina Sfintului Sinod,
«care a fost odinioară adunat în cetatea de Niceea. Deci,
«fiind-că termenul de consubstanțial care isbesce pre unele
«persoane și care le pare străniu, a primit de la sfinții pă-
«rinți un înțeles foarte sigur și foarte catolic și că el însem-
«néază, că Fiul lui Dumnezeu e născut din substanța pă-
«rintelui său și este asemănabil cu el, în ceea ce privește
Anul N.D. «substanța și că e foarte propriu pentru a răsturna rătăcirea
363. «lui Arie, carele dice, că Fiul e făcut din aceea ce nu era
Iulian «mai înainte, după cum Anomeenii dic încă cu o cute-
«zanță mult mai nesuferită de cât cei-l-alți, spre a ruina
«cu totul liniscea și unitatea bisericii: Noi am alăturat la
«relațiunea noastră și o copie a profesiunii de credință,
«compusă de către Episcopii Sinodului din Niceea, pre care
«o primim din tot sufletul nostru». Iată ce hotărîră Epis-
copii adunați în Antiochia pentru confirmarea doctrinei Si-
nodului din Niceea, a cărei profesiune de credință ei o a-
lăturară la scrisoarea lor.

~~~~~
CAPITOLUL V.

Virtutea lui Atanasie recunoscută de Impăratul Jovian. Vedenia lui Antonie, renumitul pustnic.

In acel timp Atanasie Episcopul de Alexandria, după socotința amicilor săi, creștu de datorie să meargă spre a visita pre Impăratul, fiind-că mărturisia religiunea creștină. Ducându-se deci pentru acest scop la Antiochia, el îi

propuse aceea ce cređu de cuviință. Uniï spun că Impăratul a trimis să'l chieme cu scop de a'l consulta pentru aceea ce ar trebui să facă spre binele religiunii și pentru stabilirea sănătoșei doctrine. Când a isprăvit aceea ce a putut face în folosul bisericii, el cugetă la reîntôrcerea sa. Euzoius Episcopul Arienilor, din cetatea Antiochiei, întreprinse să facă pre Probatius Eunucul, Episcop Arienilor din Alexandria și fiind-că toți cei din partidul său conspirău cu dînsul să pună în lucrare acel plan, Lucius născut chiar în cetatea Alexandriei, ce fusese odinioră hirotonit preot de către Georgie, se sili de a da Impăratului rele informațiuni despre Atanasie, reprezentându'l ca pre un om care fusese acusat de mai multe crime și con-

Anul D.N.
361.

Jovian

damnat de mai multe ori la exil, înainte de domnirea sa, ca autor disputelor despre natura Dumneđească și a turburărilor bisericii și'l rugă de a pune un alt Episcop în locul său. Impăratul care era foarte bine informat despre cursele pe care inimicii lui Atanasie 'i întinsese odinioră spre a'l perde, departe de a da cređare discursurilor lui Lucius, 'l concedie cu amenințări de a pedepsi calomnia și porunci lui Probatius și celor-l-alti Eunuci de a sta liniștiți, fără a așăta vre-odată asemenea turburări. De la această întrevedere, el avu tot-d'auna o stimă și o prietenie deosebită pentru Atanasie și'i permise să se reîntôrcă în Egipt, spre a conduce bisericile de acolo, cum va crede de cuviință. Se ăice chiar, că concediându-l, el 'l lăudă pentru eminența virtuții sale, pentru curățenia moravurilor și pentru înțelepciunea conduitei sale și pentru mărimea elocinței sale. Iată cum doctrina Sinodului din Niceea după ce a fost mult timp combătută, rămase în fine victoriosă sub această domnire a lui Jovian, de și ea a trebuit să susțină mai târziu din nou alte lupte. Căci lipsea încă ce-va la pređicerea lui Antonie, acel pusnic atât de renumit, care nu trebuia să se îndeplinască, de cât sub domnirea lui Valens. Se ăice, că mai înainte de a se fi făcut stăpâni pe biserici Arieni în timpul lui Constantie, el avu în vis în timpul căruia i se păru că vede nisce măgari în biserică, cari răsturnară altarul cu lovituri pe picăore; și că deșteptându-se, el pređise, că pacea bisericii va fi turburată prin doctrine corupte și scandalose, ce se vor nasce în mijlocul ei. Adevărul visului și al pređicării sale s'a confirmat prin întâmplările viitoare.

CAPITOLUL VI.

Annul D.N. *Mórtea lui Jovian. Proclamarea lui Valentinian.*
363. *Asociarea lui Valens.*

Jovian și
Constantie

Pe când Impăratul Jovian mergea la Constantinople, el muri grbnic la Dadostan, un sat din Bitinia, fie pentru că a mâncat séra cu abus, dupre cum spuneau unii, fie pentru că s'a culcat într'o cameră zidită din nou și ai căreii pereți erau încă umeși și unde se aprinseseră o mulțime de cărbuni în timpul ernoii spre a o usca. Când armata ajunsese la Niceea, cetate din Bitinia, ea proclamă pre Impăratul Valentinian, om de inimă și capabil de a comanda. Nu era mult timp de când se reîntorsese din locul exilului său: Se dice, că îndată ce Iulian ajunsese la Imperiū, el l' lipsi de dregătoria sa de tribun al Jovienilor, sub pretext, că și îndeplinia rău serviciul său și că nu conducea pe soldați cum trebuia în contra inamicului, însă iată care a fost adevărata cauză! Pe când Iulian se afla în Galia, el se duse într'o di într'un templu spre a face o jertfă. Valentinian era cu el, dupre vechiul obicei ce se observă încă și astă-di, că Jovienii și Herculienii, cari sunt ómenii de răsboiū, ce s'aū numit ast-fel cu numele lui Jupiter și al lui Hercule, sunt tot-d'auna împrejurul Impăratului spre a l' păzi. Când erau aprópe să intre în templu, Sacrificatorul aruncă apă asupra lor cu o ramură de arbore, dupre obiceiul superstiției păgâne. Picătură din acea apă cădend pe haina lui Valentinian, care era creștin, el se supără contra Sacrificatorului și i' adresă câte-va vorbe destul de aspre. Se spune chiar, că el tăe haina în locul unde era udată și l' aruncă în fața Impăratului. Acest principe păstrând tot-d'auna de atuncea în adincul sufletului său ură în contra i' il exilă la Meletin în Armenia, sub pretext că și negligea dregătoria, nevrod să se cređă, că persecuta reii giunea în persóna sa, de témă de a l' face să câștige calitatea de martir, sau de mărturisitor. El cruța pre cei-l-alți creștini în același mod, dupre cum am spus'o, pentru că recunoscuse, că persecuția nu servea de cât să le facă numele mai cunoscut și să întărăscă din ce în ce mai mult teme-

Annul D.N.
364.

Valentinian și
Valens.

liile Religiei lor. Indată ce Jovian ajunse la Imperiū, Valentinian fu rechemat la Niceea : însă acest principe murind curând după aceea, el fu ales cu consimțimintul tuturor celor mari spre a'î urma. După ce a îmbrăcat semnele puterii suverane, soldații strigară, că trebuie să aibă un coleg pentru a o împărți cu el. El le spuse însă : *De voi depindea să mă proclamați ; însă după ce m'ați proclamat, nu mai depinde de voi, ci de mine de a face aceea ce propuneți. Fiți liniștiți, cum trebuie să fie supuși și eu voi porunci ca suveran, aceea ce voi crede de cuviință.* După ce a respins ast-fel propunerea soldaților, el se duse la Constantinople, declară pre fratele său Impărat și dându'î Orientul pentru partea sa, el 'și rezervă partea ce se întinde spre Occident și de la Illiria până la Africa. Ei profesau amîndoaî Religieuna creștină ; însă nu erau de aceeași opiniune, nici de același moravuri. Valens, fiind instruit și botezat de Eudoxie urma rătăcirile lui Arie și ar fi silit bucuros pre totă lumea să le urmeze. Valentinian ținea doctrina Sinodului din Niceea și favorisa pre cei ce o țineaū, fără a supăra pre cei-l-alți.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Lamsac. Catolicii alungați afară din biserici de către Arienī.

Pe când trecea prin Tracia spre a merge de la Constantinople la Roma, Episcopii Helespontului, ai Bithyniei și alții câți-va, cari credeau, că Fiul lui Dumnezeu este de aceeași substanță cu Părintele său, trimiseră la dînsul pre Hipatian Episcopul de Heraclea, pentru a'î cere permisiune de a se aduna spre a corige aceea ce era de ȃis relativ la doctrină. Hipatian îndeplinind ordinul ce primise, Valentinian îi răspunse : Nu'mi e mie permis, căci nu sunt de cât un laic, de a pătrunde prea departe în aceste feluri de materii ; Episcopii cărora le aparține să judece despre acestea să se adune unde le va plăcea. După acest răspuns, Episcopii se adunară la Lamsac și după ce au conferit în-

preună timp de două luni, ei declarară nul tot ce se hotărise la Constantinopole prin intrigile lui Eudoxie și ale lui Acacie și hotărîră ca formularul ce întocmiseră partisanii lui Eudoxie, ca compus de către Episcopii din Occident și făcuseră ca să fie autorizat printr'un mare număr de iscălituri, promițînd de a cîndamna doctrina acelor ce spun, că Fiul lui Dumnezeu e neasemăabil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța de și n'aŭ îndeplinit această promisiune să fie respins: că doctrina celor ce spuneau, că Fiul lui Dumnezeu e asemăabil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța să fie preferată, pentru că trebuia neapărat a se servi de termenul de asemăabil, spre a arăta deosebirea de persoane, toate bisericile să țină doctrina ce fusese propusă la sfințirea bisericii din Antiochia și confirmată în Seleucia. Pe lângă acestea ei hotărîră ca Episcopii cari fuseseră depuși de către acei ce susțineau, că Fiul lui Dumnezeu este neasemăabil cu Părintele său, să fie restabiliți în bisericile lor, ca fiind cu nedreptul depuși. Inșă cu toate acestea, cei ce ar vroi să'i acuse, ar putea s'o facă, cu îndatorirea, că dacă pe urmă acușațiunea ar fi dovedită calomniosă, ei să fie pedepsiți cu aceeași pedepsă cu care acușații ar fi fost pedepsiți, dacă s'ar fi dovedit vinovați. Ei hotărîră de asemenea ca Episcopii provinciei și acei din provinciile vecine să fie judecătorii lor și să se adune în biserică unde vor fi marturii ce ar putea depune pentru faptul de care ar fi vorba. După ce aŭ hotărît cele ce spuseiŭ, ei oferiră partizanilor lui Eudoxie de a'i admite la împărtășirea lor, dacă ar vroi să schimbe credința. Inșă aceștia respingînd această condițiune, ei scriseră păstorilor tuturor bisericilor, aceea ce hotărîseră. Judecînd apoi, că Eudoxie n'ar lipsi de a se sili să insinue vederile sale la Curte și de a da rele informațiuni despre credința lor, ei hotărîră de a'l preveni și de a informa pe Impăratul de cele ce se petrecuseră în adunarea lor. Deputații lor găsiră pre Valens, cînd el se reîntorcea din Thracia, unde fusese spre a însoți pre Valentinian, fratele său, care mergea la Roma. Dar fiind-că el era deja căștigat de Eudoxie, el îi sfătui să se unescă cu dînsul. Deputații arătîndu-i surprinderea ce întrebuițase Eudoxie în Constantinopole și intrigile ce făcuse spre a distruge Sinodul din Seleucia, el se umplu de mînie, 'i exilă și po-

Anul D.N.

365.

Valentinian și Valens

runci ca partisanii lui Eudoxie să conducă bisericile. Apoi se duse în Siria, temându-se ca nu cum-va Perșii să rupă suspendarea ostilităților ce făcuseră cu Jovian pentru trei-deci de ani. Inșă aceste popóre neîntreprindând nimic în prejudiciul tractatului, el rămase în Antiochia, condamnat pre Meletie la exil, cruță pre Paulin din respect pentru virtutea sa, alungă din biserică, pedepsi cu amendă pre acei ce evitaū împărtășirea lui Euzoius.

Anul D.N.

365.

Valentian și Valens.

CAPITOLUL VIII.

Revolta lui Procopie. Mórtea sa. Căderea lui Eleusius. Pocăința sa. Eunomiū îi urméză.

Catolicii ar fi avut fără îndoială în acel timp o persecuțiune mai crudă, dacă Procopie n'ar fi provocat un război civil și dacă ridicând în puțin timp o mare armată n'ar fi mers contra lui Valens. Acest Impărat luându-se la luptă cu dînsul aprópe de Nacolia cetate din Siria, îl prinse viu prin trădarea lui Agilon și a lui Gomoar, căpitanii din partidul său și îi omorîră pe câte trei cu o crudă mórte. Căci se spune că el porunci să taie cu ferăstrăul pre acești doi căpitanii, de și le jurase o prietenie nestrămutată, iar pentru Procopie porunci să'l lege cu amândouă cóspele de ramurile a doi arbori, ce le plecase anume și când le lăsă, ele își reluară starea lor naturală și'l sfășiară în douē. Acest războiū fiind ast-fel terminat, Valens se reîntórse la Niceea, unde bucurându-se de un deosebit repaus, el turbură repaosul acelor ce nu era de credința sa, asupra naturii dumnezeesci și deveni furios de mânia contra Episcopilor Sinodului de Lampsac, pentru că condamnaseră pre cei-l-alți Episcopi, cari suțineau doctrina lui Arie și formularul de credință compus de Sinodul din Rimini. Fiind în această stare, el trimise să cheme pre Eleusius Episcopul de Cyzic și vroi să'l siléscă să se unéscă cu Episcopii de credința sa pe cari el îi adunase. Elensius se opuse de o cam dată și arată destul curagiū. Inșă mai pe urmă temându-se de a fi alungat din biserică sa și lipsit de averea sa dupre cum era amenințat de Impăratul, el

Anul D.N.

365.

Valentian și Valens

consimți la dorința acestui principe. De abia dăduse acest consimțimint și fu coprins de o mare căință. Reîntorcându-se la Cyzic, el mărturisi în public greșala sa și îndemnă pre popor să alégă un alt păstor, fiind-că el nu mai putea îndeplini funcțiunile de păstor de când renunțase la credință. Stima ce locuitorii aveau de virtutea sa împedicându'i de a procede la alegere, Eudoxie Episcopul Arienilor din Constantinopole, hirotoni pre Eunomiū în speranță, că el ar atrage prin elocința sa pre tot poporul din Cyzic la credința sa. Când sosi în acea cetate cu un ordin al Impăratului și alungă pre Eleusius, luând în stăpânire bisericile acel din popor, cari nu erau de credința sa zidiră o biserică în afară de cetate. Voiū avea ocasiunea de a vorbi despre el în curînd cum și despre erezia ce pōrtă numele său

CAPITOLUL IX.

Rele tratamente făcute celor ce susțineau doctrina Sinodului din Niceea.

Cei ce susțineau în Constantinopole credința Sinodului din Niceea și Novațienii chiar fură tratați cu aceeași asprime. Ei fură alungați din cetate din ordinul Impăratului și bisericile acestor din urmă fură închise. Cei-l-alți n'aveau biserici ca să se pōtă închide, fiind-că era îndelungat timp de când ele fuseseră luate de la ei sub domnirea lui Constantie. Agelius, care de la acea domnire conducea biserica Novațienilor din Constantinopole, și care observă sfințele canōne cu o minunată exactitate, fu condamnat la exil.

Anul D.N. 365. El nu posedă nimic, ceea ce e considerat ca efectul celei mai sublime Filosofii. De aceea modul cu care trăia nu'i făcea nici o lipsă dacă n'are avere. Căci el n'avea de cât o haînă și umbla tot-d'a-una cu picioarele gōle. El fu curînd dupē aceea rechemat și stabilit în guvernămîntul bisericilor sale, prin mijlocirea lui Marcian, bărbat de o rară virtute și de o deosebită erudiție care servise odiniōră între trupele palatului și care fiind hirotonit dupē aceea preot între Novațieni, învăța gramatica pre ficele Impăratului, Anastasia și Carosa. Se află și până astă-zi la Constantinopole, băi, care pōrtă numele acestor două principese.

Valentian și Valens.

CAPITOLUL X.

Impăratul Valens persecută pre Catolici. Ei trimit deputațiuni la Valentinian și la Liberiū.

În același timp se nascu în Occident un fiu Impăratului 366
 Valentinian, căruia îi dădu numele său și făcu să se pro-
 clame Impărat Gratian, un alt fiu al său. De și mânia ce-
 rului isbucnise în acel timp prin o grindină de o mărime
 extraordinară și prin furiöse cutremure de pământ, Valens
 și Eudoxiū continuară cu aceeași ardore ca și mai 'nainte
 persecuția ce ei începuseră contra creștinilor, cari nu erau
 de credința lor. Persecuția le reușise pre atât de bine pre
 cât putuseră să dorască contra acelor ce susțineau doctrina 366
 Sinodului din Niceea, fiind-că nu le mai lăsase nici bise-
 rică, nici păstori în Tracia, în Bitynia, în Helespont, nici
 în cele-l-alte provincii mai depărtate. Ei întorseră deci mâ-
 nia lor contra Macedonienilor, cari erau în mai mare nu-
 măr de cât cei-l-alți în provinciile de care vorbiū și le fă-
 cură foarte aspre tratamente. Aceștia temându-se de a fi
 tratați încă cu mai multă asprime, trimiseră deputați în
 mai multe cetăți la acei de vederile lor și conveniră cu
 dinșii de a face recurs la Valentinian și la Liberiū Epis-
 copul de Roma, mai bine de cât să participe la Impărtă-
 șirea lui Valens și a lui Eudoxiū. Ei aleseră deci pre E-
 ustatie Episcopul de Sebastia, pre Silvan Episcopul de Tars
 și pre Theofil Episcopul de Castabalieni și 'i trimiseră la Im-
 păratul Valentinian cu o scrisore pentru Liberiū Episcopul
 de Roma și pentru cei-l-alți Episcopi din Occident, prin
 care îi rugau ca pre nisce prelați ce rămăseseră tot-d'auna
 tari în credința ce primiseră de la Apostoli și cari păreau
 a fi mai cu deosebire însărcinați de cât cei-l-alți cu grija
 și cu obligațiunea de a conserva curățirea religiunii, de a
 primi cu bună voință pre deputații lor și de a conferi cu
 ei asupra mijlocelor de a stabili o bună orînduială în bi-
 serică. Când Deputații sosiră în Italia, ei aflară acolo, că
 Impăratul era ocupat în Galia cu răsboiū în contra barba-
 rilor. Reflectând că ar fi greu și chiar primejdios de a
 merge să'l găsească acolo, ei presentară scrisorea lor lui

Anul D.N.
365.

Valenti-
nian și
Valens.

Liberiū și după ce aū convorbit cu el, condamnară pre Arie și pre Sectatorii săi, respinseră orī ce altă doctrină contrară doctrinei Sinodului din Niceea, admiseră termenul, de consubstanțial, ca un termen ce însemneză același lucru cu asemēnabil, în ceea ce privesce substanța. Când aū prezentat lui Liberiū o profesiune de credință conformă cu aceea ce spusei, el îi admise la Impărtășirea sa și trimise o scrisore Episcopilor din Orient, prin care lauda curăția credinții lor și făcea o descriere despre modul cu care se petrecuse conferința ce avuse cu ei. În fine, iată care era profesiunea lor. de credință.

Anal D.N.

365.

Valentini-
nian și
Valens.

CAPITOLUL XI.

Profesiunea de credință a lui Eustatiū, al lui Silvan și a lui Theofil, deputați ai Macedonienilor către Liberiū.

Lui Liberiū, Domnul nostru, fratele nostru și colegul nostru. Eustatiū, Silvan și Theofil: salutare în Domnul nostru.

«Dorința ce avem de a face să înceteze orī ce ocaziune
«ereticilor de a publica opiniunile lor estravagante, care
«sunt un subiect de cădere și de scandal credincioșilor,
«ni-aū silit să îmbrățișăm și să susținem decisiunile făcute
«de Episcopii ortodoxi la Lampsac, la Smirna și în alte
«cetăți. Fiind trimiși de către acești Episcopi, atât la voi
«cât și la cei-l-alți Episcopi din Italia și din Occident: Noi
«declaram, că îmbrățișăm doctrina catolică, care a fost a-
«probată prin expresiunea a trei sute opt-spre-zece prelați
«insuflați de Dumneșeu, în Sfintul Sinod din Niceea, ținut
«sub domnirea lui Constantin de fericită memorie, care a ră-
«mas tot-d'auna de atunci neviolabilă și în care s'a servit cu
«dreptate de termenul de consubstanțial contra rătăcirilor lui
«Arie. Atestăm prin iscălitura noastră, că noi am ținut tot-d'a-
«una aceeași doctrină, ca acei sfinți Episcopi, că o ținem și că
«o vom ținea până la ultima suflare. Noi condamnăm pre A-
«rie, doctrina sa și pre discipolii săi. Condamnăm de ase-

Anal D.N.

365.

Valentini-
nian și
Valens.

«menea erezia lui Sabelius, a lui Marcion, a lui Marcel, a lui Pavel de Samosata și pre toate erezile, cari sunt contrarii doctrinei ce au stabilit acești sfinți Episcopi ai Sinodului din Niceea. Noi pronunțăm anatema contra lui Arie și condamnăm aceea ce s'a făcut în Sinodul din Rimini, contrarii doctrinei Sinodului din Niceea, de și fiind înșelați prin vicleșug și prin călcarea de jurământ a unora, noi am scris acolo la Constantinopole când l'au adus de la Niceea, cetate din Tracia.» Ei adaogară la această profesiune de credință simbolul întreg al Sinodului din Niceea și primind de la Liberiu o scrisore ce conținea o relațiune de tot ce se petrecuse între dinșii, ei plecară în Sicilia.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Sicilia și din Tyana. Persecuția Catholicilor. Fuga și reîntorcerea lui Atanasie.

Episcopii adunându-se în această insulă și hotărînd același lucru, care era cuprins în profesiunea de credință a deputaților Sinodului din Lampsac, se reîntorseră la bisericile lor. În același timp a fost un sinod în cetatea de Tyana, unde asistară Eusebiu Episcopul de Cesareea din Capadocia, Atanasie Episcopul de Ancyra, Pelagie Episcopul de Laodiceea, Zenon Episcopul de Tir, Pavel Episcopul de Emeza, Otreius Episcopul de Meletin, Grigorie Episcopul de Nazianz și mai mulți alții ce se adunaseră la Antiochia sub domnia lui Jovian și hotărîseră de a conserva în mod inviolabil doctrina consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu și unde scrisorile lui Liberiu și ale celor-l'alți Episcopi fură cetite. Cetirea celor ce conținea acele scrisori, umplînd de bucurie pre Sinod, el scrise tuturor bisericilor ca ele să și dea osteneala de a ceti decretale Episcopilor din Occident și scrisorile lui Liberiu și ale Episcopilor din Italia, din Africa, din Galia și din Sicilia, ce aduseseră deputații Sinodului din Lampsac și de a reflecta asupra numărului acestor prelați, care era cu mult mai mare de cât numărul acelor ce asistase la Sinodul din Rimini de a participa la

Anul D.N.

370.

Valentian și Valens

împărtășirea lor și de a declara prin scris că ei erau de credința lor; și în fine de a se găsi înainte de finele primăverii la Tars în Cicilia. Pe când ei erau gata de a se aduna acolo, vre-o trei-deci de Episcopi din Asia, adunați în Caria, mărturisiră că ei aprobau și laudau din totă inima lor scopul, de a uni pre credincioși în adevărul unei aceleiași credințe, însă că ei nu puteau primi termenul de consubstanțial și că credința Sinodelor din Atiochia și din Seleucia, care era și credința lui Lucian martirul și care fusese stabilită de către predecesorii lor cu greutateți extreme, trebuie să fie inviolabilă. Impăratul după stăruința lui Eudoxie, interzise să se țină Sinodul ce trebuia să se întrunească în Cicilia și întrebuiță chiar amenințări spre a-l împedica. El porunci încă Guvernatorilor de provincii, ca să alunge din biserici pre Episcopi ce fuseseră depuși sub domnia lui Constantie și restabiliți sub domnia lui Iulian. Cei mai însemnați magistrați vroiră să alunge pre Atanasie în virtutea acestui ordin, care coprindea pedepse pecuniare și corporale contra lor, la cas când nu s'ar supune ordinului. Insa poporul adunându-se, rugă pre guvernatorul să nu alunge cu atâta ușurință pre Atanasie și de a fi atent asupra termenilor din edict, care nu cuprindea pre Episcopi, cari fiind exilați de Constantie, fuseseră rechiemați de Iulian, din numărul cărora era lămurit, că Atanasie nu era, fiind-că el fusese rechiemat de Constantie însuși, persecutat apoi de Iulian și în fine restabilit de Jovian. Prefectul nu fu convins de aceste argumente, dar cu toate acestea, vedând că poporul se aduna și era gata să se rescôle, el informă despre acésta pre Impăratul și lăsă pre Atanasie în Alesandria. Câte-va zile după aceea când mișcarea fu potolită Atanasie eși din cetate și se ascunse. In nóptea aceleiași zile guvernatorul de Alexandria și comandantul trupelor din Egipt, luară în stăpânire bisericile, unde el locuia de obicei și după ce l'au căutat până și în bolți, ei se retraseră fără să'l fi găsit. Fie-care se mira, că Atanasie a scăpat ast-fel, fie prin o descoperire dumnezească, fie prin sfatul amicilor săi. Dar în fine, se pare, că trebuia să aibă o prudență mai mare, de cât prudența ordinară spre a prevedea și spre a evita o primejdie atât de grabnică. Unii asigură, că de îndată ce vedu, că poporul era dispus la rescolă, el se ascunse în mormintul străbunilor săi, te-

Anul D.N.
370.

Valenti-
nian și
Valens

mându-se de a'î atribui lui neorânduile ce ar putea să se întimple. Impăratul Valens îi permise curând după aceea de a se reîntorče la Alexandria și de a conduce bisericile de acolo ca și mai înainte. Mă îndoesc, că Valens a lucrat întru acésta dupre inclinația sa. 'Mi închipuesc mai bine, că reflectând asupra înaltei stime ce Atanasie își câștigase în spiritul întregii lumi, el se temu, ca nu cum-va relele tratamente ce i-ar face să întărite pre Valentinian, pre care îl sciea că e foarte alipit la doctrina Sinodului din Niceea, sau că el se temu ca nu cum-va poporul care își iubia Episcopul său, să se pornescă la vre-o întreprindere păgubitoare binelui statului. Cred încă, că e foarte probabil că Episcopii Arieni nu interveniră în acésta împrejurare cu foarte mare stăruință în contra lui, de frică, că fiind alungat din Alexandria, să nu aibă ocasiunea dn ă merge la curtea ambilor Impărați, să nu atragă pre unul la credința sa și să nu pornescă pre cel-l-alt contra lor. Ideea, că tot ce se petrecuse sub domnia lui Constantin le dăduse din curagiul din virtutea sa, nu le lăsa nici un repaos. El evitase în adevăr atunci cu atâta înțelepciune și cu atâta fericire cursele inamicilor săi, în cât fuseseră siliți de a consimți, ca el să reia conducerea bisericilor din Egipt și că d'abia consimțise el însuși de a se reîntorče acolo, de și era invitat prin scrisorile lui Constantie. Ei sunt convins că acésta e adevărata rațiune, pentru care Atanasie nu fu alungat din biserică sa cu cei-l-alți Episcopi, cari n'aũ fost persecutați cu mai puțină violență, de cum aũ fost persecutați creștinii de către tirani. Exila pre cei ce nu vroiaũ să schimbe credința, luă pre păstori din bisericile lor, spre a pune pre alții în locul lor. Numai biserică de Egipt a fost scutită de acésta persecuție în timpul vieții lui Atanasie.

Anul D.N.

362.

Valentinian și Valens

CAPITOLUL XIII.

Demofil e ales Episcop de Constantinopole de către Arieni și Evagrie de către Ortodoxi.

Impăratul Valens plecând spre a se duce în Antiochia, înainte de a fi sosit acolo Eudoxiũ, muri după ce s'a bu-

Anul D.N.

370.

Valentinian și Valens.

curat timp de un-spre-dece ani de demnitatea de Episcop de Episcop de Constantinople. Arieniî aleseră îndată pre Demofil în locul său. Apărătorii doctrinei Sinodului din Niceea creștând că e timpul favorabil, aleseră din partea lor pre Evagrie, care a fost hirotonit de către Eustatiū, care condusesese odinióră biserica de Antiochia și care fiind rechiemat din locul exilului său de către Impăratul Iovian, locuia în Constantinopol, învăța poporul și'l întârea în credința consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu. Arieniî nemulțumindu-se din cauza acestei hirotonii, începură să persecute cu furie pre cei ce o susțineau. Impăratul Valens înștiințându-se de tot ce se întâmplase la Constantinople de la mórtea lui Eudoxiū, se temu, ca răscolă să nu producă rele efecte în capitala Imperiului și trimise acolo atâtea trupe, cât creșu că era nevoie, spre a o împiedica. Arestând pre Eustatiū și pre Evagrie, el trimise pre cel dintâi la Bizya mică, cetate din Tracia și pre cel al doilea într'un alt loc.

CAPITOLUL XIV.

Impăratul Valens porunci să se omóre opt-deci de preoți.

Annul D.N. 370
Valentian și Valens.

Prosperitatea, de care se bucurau Arieniî, a făcut să li se mărescă insolența și a început o persecuțiune de o deosebită violență contra acelor ce nu erau de credința lor, muncindu'i, târindu-i înaintea tribunalelor, închidându-i în temnițe și micșorând puțin câte puțin avutul lor, prin amende și prin imposite necontenite, în cât ei îi siliră de a lua hotărîrea să implore mila Impăratului. Ei îi trimiseră o deputațiune pentru acest scop opt-deci de clerici, între cari Urban, Theodor și Menedem aveau primul rang. Când sosiră la Nicomidia, ei presintară lui Valens un memoriū ce conținea principalele subiecte ale plângerei lor. Acest Principe ascunse cauzele mâniei sale, de care era însuflețit și porunci în secret Prefectului să'i condamne la mórte. Prefectul temându-se ca să nu se răscolă poporul, dacă ar omori în public atâtea persoane pioșe, contra a orî cărei

dreptăți, dădu ordin să'i pună pe nise vase, spre a'i duce în exil, lucru la care erau hotărâți să sufere cu multă statornicie. Când ajunseră în mijlocul golfului Astacen, matoții deteră foc vasului, după cum li se poruncise și se scoborîră în barcă. Vasul fu împins de vînt pînă la Dacibiza, cetate maritimă din Bithynia. Însă de abia ajunsese la țerm și fu consumat cu toți acei cari se aflău pe el.

CAPITOLUL XV.

Neînțelegere între Eusebiu și Basiliu relativ la Biserica de Cesareea.

Impăratul Valens, plecând din Nicomidia, se îndreaptă spre Antiochia și trecînd prin Capadocia, făcu tot ce putu spre a nemulțumi pre catolici și spre a pune pre Arieni în posesiunea bisericilor. El spera să ajungă la scopul său cu atît mai lesne, cu cît era neînțelegeri și contestații între Basiliu și Eusebiu, care conducea atunci biserica de Cesareea. Aceste neînțelegeri făcuse pre Basiliu să se retragă la Pont, unde trăia în linisce cu sfinții pustnici. Ceî mai de ispravă ómenî și ceî mai inteligenți, ce se aflău în popor, începînd să se uite la Eusebiu cu bănuială și să'l privescă ca autorul retragerii unui bărbat atît de renumit prin elocența sa și prin pietatea sa, meditaū de a se despărți de împărțășirea sa. Basiliu temîndu-se din parte'i ca biserica, ce era destul de turburată prin întreprinderile ereticilor, să nu fie încă și mai turburată din pricina sa, sta în linisce în pustiile Pontului. Cu tóte acestea absența sa și ura de care poporul era însuflețit contra lui Eusebiu crescură îndrăsnéla Impăratului Valens și a Episcopilor Arieni ce el avea tot-d'auna în suita sa, însă planurile lor nu reușiră. Căci la cel întăiū svon ce se respândi că ei se duceau spre Capadocia, Basiliu plecă din Pont și sosi la Cesareea, unde împăcându-se cu Eusebiu, el făcu mari servicii bisericii prin elocința sa. Valens lipsit de așteptarea sa, se reîntórse fără să fi făcut ceva cu Episcopii din partidul său.

Annul D.N.
370

Valentian și Valens

CAPITOLUL XVI.

Basiliu urmă lui Eusebiu. El vorbesce cu o mare libertate.

Anul D.N.

370

Valenti-
nian și
Valens.

Impăratul Valens reîntorcându-se cât-va timp după aceea în Capadocia, află că Eusebiu murise și că Basiliu îi urmasese în conducerea bisericilor provinciei. El încercă să'l alunge, însă fu silit să renunțe la întreprinderea sa. Se țice, că femeia sa fu turburată de nisce visuri întristătoare în timpul nopții și că Galatie fiul său fu răpit de o morțe grabnică, pe care mai mulți o atribuiseră curselor ce se întinsese lui Basiliu. Impăratul însuși făcu această reflexiune și nu mai turbură pre acest Episcop de la morțea fiului său. In timpul celei mai mari violențe a bôlei sale, el trimise să'l chieime spre a se ruga lui Dumneđu pentru vindecarea sa. Iată cum se petrecu lucrul. Indată ce Valens a sosit la Cesareea, Prefectul Pretoriului trimise să chieime pre Basiliu și'l amenința cu condamnarea la morțe, de nu va face profesiune de credința Impăratului. Se țice, că el răspunse că iar fi de un mare folos să scape cât mai curând de legăturile trupului său și că ar fi foarte îndatorat celui ce ar vroi să'l scape de viață. Prefectul dându-i restul țilei și noptea viitoare, pentru a se gândi, sfātuindu-l să nu se arunce într'un perico! așa de mare: N'am nevoie, răspunse el, de timp spre a mă gândi. Voiu fi și mâne in credința în care sunt și astă-ți. Nu mă voiu închina nici odată și nu voiu recunosce nici odată de Dumneđu o creatură asemenea mie și nici odată nu voiu intra în împărțășirea v.ștră, nici în aceea a Impăratului. Strălucirea puterniciei v.ștre, cinstea ce aveți de a comanda în unul din cele mai înfloritore state ale globului nu trebuie să mă facă ca să măgulesc patimele v.ștre, nici să renunț la credința mea, de care nici exilul, nici

Anul D.N.

370.

Valenti-
nian și
Valens.

proscripțiunea, nici morțea nu mă vor face să mă lepăd nici odată. Aceste pedepse nu au nimic care s'emi potă pricinui frică sau durere. Ei nu posed nimic pe pământ de cât o haină și puține cărți. Trăesc aici ca într'o țară streină. Muncile nu mă vor slăbi. Căci puținale puteri și sănătate ce am, nepermițendu'mi să resist mult timp la vio-

lența lor, mă va face ca să triumf asupra lor după cea dintâi lovire. Basiliu răspunzând ast-fel, prefectul pretoriului admiră statornicia sa și istorisi acestea Impăratului. Acest Principe se duse la biserică în ziua Epifaniei, urmat de cei mari ai curții și de garda sa, aduse darurile sale, convorbi cu Basiliu și admiră înțelepciunea și gravitatea sa. Cu toate acestea, curând după aceea, plecând urechea la calomniile inamicilor săi, se hotări să'l exileze. Sosind ziua în care trebuia să plece, fiul Impăratului fu cuprins de nisce friguri pre atât de violente, pre cât și primejdiose. Impăratul căzând la pământ il plânse ca și cum ar fi murit deja și nesciind ce să mai facă spre a obține vindecarea sa, ce o dorea cu o patimă, ce nu s'ar putea îndestul de bine exprima, el permise ómenilor săi ca să mǎrgă să chieame pre Basiliu, pre care nu îndrăsnea să trimită el însuși să'l cheme, din cauza nedreptății ce'i făcuse. De îndată ce sosi Basiliu, junele Principe începu să se simță mai bine, până într'atât chiar, în cât unii nu fac nici o greutate de a asigura, că el ar fi fost vindecat, dacă Valens n'ar fi trimis să chieame pre eretici ca să se róge lui Dumneđeũ pentru dînsul. Se dice, că și prefectul pretoriului căđu bolnav, dar convertindu-se și cerënd ertare lui Dumneđeũ, el își recăpătă sănătatea. Póte că aceea ce spuseli de Basiliu, nu se va părea atât de măreț, pentru că e întunecat prin strălucirea renumelui, ce'i câștigase mărimea elocinței și asprimea vieții sale.

Anul D.N.

370.

Valentian și Valens.

~~~~~

CAPITOLUL XVII.

Prietenia dintre Basiliu și Grigorie.

Grigorie, care se făcuse cunoscut prin aceliși însușiri, în florea în acel timp. Ei studiaseră împreună la Atena în juneța lor, sub Himeriu și sub Proheresius, cei mai renumiți profesori în elocința din vécul lor și apoi la Antiochia sub Libanius, născut în Siria. Inșă avënd desgust pentru retorică și pentru profesiunea de avocat, ei se hotărîră de a se aplica cu totul la studiul și la practica sfinte Filozofii. După ce aũ întrebuițat cât-va timp cu înv-

țătura sciințelor păgânilor, ei se aplicară la lectura comentariilor ce Origen și alți autori bisericesci au făcut asupra cărților sfinte, atât înainte, cât și după acest renumit scriitor și ajutoră foarte mult pre acei ce susțineau credința Sinodului din Niceea, susținând'o foarte puternic ei însuși și arătând Arieniilor, că ei nu înțelegeau nimic în nici un lucru și mai cu seamă în doctrina lui Origen, de care ei se serveau spre a'și întemeia rătăcirile lor. Ei împărțira între dinșii lucrările și primejdiile, fie printr'un comun acord, fie prin sort, după cum am aflat. Basiliu avu pentru sine cetățile vecine de Pont, unde a întemeiat o mulțime de monastiri și unde a întărit popóarele în credința adevăratei doctrine. Grigorie obținu după mórtea părintelui său Episcopia de Nazianz, o mică cetate din Capadocia, ceea ce'l obligă de a rămânea mult timp la Constantino-

Anul D.N.

370.

Valentian și Valens

CAPITOLUL XVIII.

Adunarea poporului din Edesa, aprópe de o biserică a sfântului Toma. Generositatea locuitorilor spre a susține adevărul Credinței.

Impăratul Valens mergând la Antiochia alungă, atât din bisericile din acéstă cetate, cât și din cele-l-alte biserici vecine, pre acei ce făceau profesiunea doctrinei Sinodului din Niceea și'l persecută cu o cruđime atât de extremă, în cât omori pre unii prin fer, iar pre alții înecându'i în Oront. Aflând că se găsea o biserică frumoasă la Edesa cu patronul sfântului Apostol Toma, el avu curiositatea s'o vadă. Când se apropie de cetate, el văđu o mare mulțime de Catolici adunați în afară de ziduri spre a'și face rugăciunile lor, pentru că li se luaseră bisericile și căđu într'o mânie atât de furiósă contra Guvernatorului numit Modest, pentru că nu împedecase aceste adunări, în cât se spune că l'ar fi lovit în față. De și acest Guvernator nu era Ca-

tolic, totuși 'i înscință în taînă, să nu se adune în ziua următoare în același loc, de teamă să nu fie obligat să 'i pedepsescă duple ordinul înadins ce primise. Inșă Catolicii în loc să se spună acestei înscințări, se adunară în ziua următoare la același loc în mai mare număr și cu mai mult zel ca nici odată. Guvernatorul se găsi foarte încurcat și de și n'a luat încă nici o hotărîre, el se duse spre locul adunării. Dealungul drumului o femeie care ținea un copil de mână, străbătu printre soldați și trecu prin mijlocul lor, ca și cum ar fi avut o afacere fărte grabnică. Guvernatorul oprind'o, o întrebă unde alérgă atât de repede. Ea răspunse că se duce la locul, unde poporul bisericii Catolice are obiceiū să se adune. Aū nu scii tu, 'i răspunse Modest, că Guvernatorul are să mérgă acolo și să codamne la mórte pre toți cei ce se vor găsi acolo? Am auđit acésta respunse femeia și pentru acésta mă grăbesc, ca nu cumva să ajung prea târđiū și și să fiū lipsită de gloria martirului. Guvernatorul întrebându'o pentru ce țira și pe copil: ea răspunsesese, că'l țira ca să sufere martirul și să ia cununa ca și cei-l'alți. Guvernatorul mirat de tária de credință a acestei femei, se duse și povesti Impératului și'l convinse să renunțe la o întreprindere ce nu era nici folositoare, nici onestă de a continua. Iată cum credința Catolică fu în public mărturisită prin tótă cetatea Edesei.

Anul D.N.
370.

Valentian și
Valens.

~~~~~

CAPITOLUL XIX.

Moartea sfintului Atanasie. Lucius Arian ia în stăpânire biserica. Petru tuge la Roma.

Atanasie Episcopul de Alexandria muri în acel timp după ce a condus acésta biserică timp de patru-đeci și șase de ani. Vestea morții sale fu răspândită cu o mare repeđiciune. Euzoius Episcopul arienilor din Antiochia și marele Vistier al Impératului prinseră pe Petru, căruia Atanasie încredințase biserica sa, 'l aruncară în temniță și puseră pe Lucius în locul său. Acésta schimbare de Episcopi atrase o crudă persecuție asupra Catolicilor din Egipt. Căci Lucius intrând în Alexandria și întreprindend să ia în posesiune

Anul D.N.
371.

Valentian și
Valens.

bisericile, poporul se opuse cu rezistență la acesta și clericii și feciorele consacrate lui Dumneșeu fură acuzate că au excitat rescôla. Unii fugiau, ca și cum cetatea ar fi fost redusă sub puterea unui inamic strein. Alții erau prinși și aruncați în lanțuri. Unii erau scoși afară din temniță spre a fi bătuți și uciși cu felurite lovituri; alții spre a fi sfîșiați cu cîngi de fer și alții spre a fi arși cu făclii aprinse. Lumea se mira că ei pot încă trăi după nisce munci atît de grozave și se dicea, că era de dorit, său de a muri, său de a fi exilat înainte de a fi pus în încercări atît de aspre. Petru, scăpând din temniță, se sui într'o corabie și fugi la Episcopul de Roma, care făcea profesiune de aceeași credință ca dînsul. Ast-fel Arienii de și erau în mic număr remaseră stăpânii bisericii. Se publică în același timp un edict al Impăratului, prin care se porunca, ca să se alunge din Alexandria și din Egipt acei ce ar vroi Lucius, dintre apărătorii doctrinei Sinodului din Niceea. Euzoius ajungându-și scopul ast-fel pentru tot cedoria, se reîntorse în Antiochia.

~~~~~

CAPITOLUL XX.

Călugării persecutați în Egipt. Minuni făcute prin rugăciunile lor.

Lucius, luând cu dînsul pre Guvernatorul de Egipt și o trupă de soldați, îi duse contra sfinților pustnici, în speranță că dacă el 'i-ar putea reduce prin iubirea ce ei au de liniște, locuitorii cetăților nu 'i-ar mai face rezistență. Monastirile, din acele țeri erau conduse de către nisce omeni de o deosebită sfințenie și cari aveaū mare antipatie pentru rătăcirile lui Arie. Poporul care nu vroea, nici nu putea să agite aceste cestiuni, se raporta la credința lor, pentru că credea, că avēnd atîta virtute pre cât arătau în tot cursul vieții lor, ei nu puteau să fie depărtați de adevăr. Cei doi Macarii, de care am vorbit mai nainte, Pambon și Heraclid și alți discipoli ai lui Antonie, erau Stareți acestor pustnici. Lucius recunoscēnd deci, că nici odată Arienii n'ar putea învinge pre Catolici dacă Călugării, n'ar fi de cre-

Anul D.N.

371.

Valentinian și Valens.

dința sa, el întreprinse să'și atragă la ea prin forță, fiindcă nu putea să'î atragă la ea prin convingere. Inșă nu putea să se ajungă planul său, prin acel mijloc, pentru că acei pustnici erau hotărâți mai bine să moră, de cât să se lepede de decretele Sinodului din Niceea. Se dize, că pe când soldații erau gata să'î atace, se aduse la călugări un bărbat, ale cărui membre erau atât de uscate și sgîrcite, în cât nu mai putea să stea pe picîore, și că după ce l'au uns cu unt-de-lemn și i-au poruncit în numele lui Iisus Christos, pre care Lucius îl persecuta, de a se scula și de a se reintôrce la casa sa, îndată fu vindecat și arată prin vindecarea sa că trebuia să urmeze credința aceloră, pe care Dumne-deu îi asculta când îl chemau, condemnând pre Lucius. Inșă evidența acestei minuni nu converti pre persecutoriî acestor pustnici și nu împedecă de a'î duce în timpul nopții la o insulă încunjurată de mlaștini, ai cărei locuitori nu primiseră nici odată nici o învățatură despre Religiunea Creștină și erau încă dedați la cultul falșilor dei. Se dize că atunci când eșiau din corabie, fiica Sacrificatorului, carea era posedată de demon, se înfățișa inaintea lor, urmată de un mare număr de locuitori, mirați de a o vedea alergând și strigând. Când fu aprópe se aruncă la pămînt și le dize: Pentru ce ați venit aici servitori ai marelui Dumne-deu? E mult timp de când noi locuim în acéstă insulă fără a supăra pre nimenea. Noi suntem suntem aici închiși de tóte părțile de mlaștini, și nu suntem cunoscuți de nimenea. Inșă dacă vroii să vè faceți stăpâni ai acestei insule, noi vom eși de aicea. Macarie și tovarășii săi muștrînd demonul fu scăpat de el. Tatăl său, familia sa și tótă insula se convertiră la religiunea creștină și dărîmară templul lor spre a face o biserică. Lucius fórte se supără de acéstă schimbare și temându-se de a deveni uricios aceloră chiar din partidul său și de a fi acusat că face răboi nu numai ómenilor, ci și lui Dumne-deu, porunci să se trimită toți acei călugări în pustuirile lor. Iată cum turburără pacea Egiptului, unde filosoful Didim și o mulțime de ómeni de o adevărată doctrină, se arătau cu mare strălucire. Poporul aruncând ochii atât asupra lor, cât și asupra sfinților pustnici, se depărtă de credința Arienilor, cari de și inferiori în număr nu încetau de a persecuta pre ceil-alți.

Anul D.N.

371.

CAPITOLUL XXI.

Valentinian și Valens.

Statornicia Sciților în credință. Generoasă libertate a lui Valentinian.

Arienismul găsi o asemenea rezistență în Osroena și în Capadocia, căreia Basiliu Episcopul de Cesareea și Grigoriu Episcopul de Nazianz serveau de o mare podobă. Ce tatea de Antiochia, Siria și provinciile de prin prejur erau pline de confusiune și de desordine, pentru că Arienii ocupaau toate bisericile de acolo, de și Catolicii ce se cheamau Eustatieni și Paulianisti, erau acolo în mare număr sub conducerea lui Paulin și a lui Meletie, după cum am spus-o deja. Prin al lor mijloc biserica de Antiochia, carea fusese în primejdie de a fi cu totul infectată de rătăcirile lui Arie, fu ferită și se găsi capabilă de a rezista puterniciei lui Valens și intrigilor acelora, pe care el îi considera mai mult. În fine, toate poporele ce erau conduse de Episcopi statornici și generoși, remaseră statornice și nestramutate în credința ce o primiseră. Se asigură, că pentru această rațiune Scitii nuși schimbă credința. În țara lor sunt o mulțime de cetăți, de sate și de forturi. Capitala se cheamă Tomis, care e o mare cetate de-a stânga Pontului Euxim (Marea Neagră). Episcopul conduce singur toate bisericile, după vechiul obicei al țării, care e încă și astăzi în vigoare. Vetranion le conducea, când Impăratul Valens se duse la acea din Tomis. Acest Principe intrând în locul unde acest păstor și aduna turma sa și silindu-se de al convinge, să admită pre Arienii la împărțășirea sa, el l' refușă cu o generoasă libertate, susținu puternic credința Sinodului din Niceea, părăsi pre acest Principe, și merse la un alt loc unde poporul îl urmă. Totă cetatea alergase spre a fi de față la această faptă, în speranță că s'ar petrece ceva extraordinar. Impăratul fu foarte supărat, că a rămas singur în biserică cu suita sa și de necazul acesta, trimise pre Vetranion în exil. Inșă puțin timp după aceea îi dădu libertatea de a se reintorci. Eu cred, că atunci când el a vedut că Scitii se plâneau de absența păstorului lor, el se temu, ca să nu întreprindă să se rescole în paguba imperiului. Căci el scia, că erau nise popore

Anul D.N.

371.

Valentinian și Valens.

förte rösboinicé, cá locuiau o țară cu o pozițiune förte favorabilă și cari serveau ca de întărire imperiului contra năvălirilor streinilor. Iată cu ce mod Vetranion prelat de un merit deosebit și care își câștigase un mare renume prin curățirea morăvurilor sale, făcu zadarnice întreprinderile lui Valens. Toți clericii, afară de acei din Occident și atraseră indignarea sa din această pricină. Căci acei din Occident trăiau în liniște sub dominațiunea lui Valentinian care urma doctrina Sinodului din Niceea și care avea o atât de mare pietate, în cât nu vroise nici odată să schimbe nimic în legile bisericii, nici a porunci nimic clericilor. Orî câtă știință avu el spre a conduce imperiul, dupre cum faptele strălucite l'au făcut îndestul de cunoscut, el era convins, că aceste chestiuni de doctrină erau mult mai presus de spiritul său.

CAPITOLUL XXII.

Se decide că Sfintul Duh e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul.

Se agită atunci o chestiune, care produsese svon încă mai dinainte, dar care produse un mai mare svon ca nici odată; adică, dacă trebuie a crede, că duhul sfînt e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul. Acei cari credeau, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănil cu Părintele său, în ceea ce privește substanța, conveniră între ei în acest punct și rămaseră de acord, că Duhul sfînt nu e de cât servitorul neasemănil, în ceea ce privește substanța și al treilea în ordine și în demnitate. Din contră, toți acei ce credeau, că Fiul e de aceeași substanță cu Părintele său, credeau de asemenea, că Duhul sfînt e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul. Această credință fu susținută cu vigóre în Siria, de Apollinarie Episcopul de Laodiceea; în Egipt, de Atanasie; în Cappadocia de Basiliu și de Grigorie. Însă mai înainte de a se fi decis această chestiune, Episcopul de Roma scrisé Episcopilor din Occident, căl să mărturisescă, ca cei din Occident că cele trei persoane ale Treimeii n'au de cât o aceeași substanță și sunt

egale în demnitate. Chestiunea fiind terminată ast-fel prin judecata bisericii Române, nu se vorbi mai mult despre acésta și totă lumea rămase liniștită.

CAPITOLUL XXIII.

Mórtea lui Liberiü. Neînțelegere între Damas și Ursin. Sănătósă doctrină în Occident. Scrisórea lui Damas Episcopilor din Ilyria.

Liberiü murind în acel timp, Damas luă conducerea bisericii din Roma. Un diacon numit Ursin fiind numit de câte-va persóne spre a împlini acest loc, el puse să se hi-rotonisescă în ascuns de către nisce Episcopi mai necunoscuți și se sfortă de a rupe unitatea bisericii, făcând adunări a parte. Poporul se desbină și unii urmară pre Damas, iar alții pre Ursin. Acéstă desbinare avu urmări întristătore și pricinui certuri, bătăi și omoruri până când guvernatorul de Roma reprimă întreprinderea lui Ursin pedpsind pre mai multe persóne atât din cler, cât și din popor. Inșă în acésta nu era nici o neînțelegere atingétore de doctrină, nici la Roma, nici în vre-o altă cetate din Occident. Tótă lumea urma cu un profund respect decisiunea Sinodului din Niceea și recunoscând o egală putere în fie care persónă a Treimeii, le dádea la tóte o egală cinste. Nu era de cât Auxentie Episcopul de Milan, care cu alți câți-va de partidul său se sforta de a stabili doctrina lui Arie contra consimțimintului unanim al Occidentului și care susținea, că Fiul și Duhul sfânt sunt neaseménabili cu Părintele, în ceea ce privesce substanța. Episcopi din Galia și din Statul Veneției, împreună cu câți-va alții făceau ast-fel de sfortări, Episcopi din mai multe provincii se adunară la Roma și declarară pre Auxentie și pre cei din partidul său lepădați de la împértășirea lor, confirmară credința Sinodului din Niceea, infirmară tot ce se hotărise de contrariü în Sinodul din Rimini, atât pentru că Episcopul de Roma și alții nu consimțiră la acésta, cât și pentru că mai mulți din aceea chiar care fuseseră prezenți la acel Sinod îl desaprobaseră Scrisórea ce Damas și cei-l-alți E-

piscopi ai Sinodului Roman, scriseră Episcopilor din Illyria, e o probă, că lucrul se petrecu în modul cum spusei. Iată cum era concepută:

*Damas, Valerie și cei-l-alți Episcopi adunați în
sfântul Sinod din Roma, Episcopilor de Illyria ai
noștri prea iubiți frați: salutare în
Domnul Nostru.*

«Noi nu ne îndoim de loc, că voi nu țineți a noastră
«sfântă credință, care e întemeată pe doctrina Apostolilor
«și care nu e nici de cum contrarie credinței părinților și
«că nu o predicați poporului. Nu e permis preoților lui
«Dumnezeu, cari sunt învățătorii înțelepților lumii de a fi
«de o altă credință. Cu toate acestea noi am aflat din ra-
«portul fraților noștri, Episcopii din Galia și din Statul
«Veneției, că unii se sforțază de a insinua rătăcirea asupra
«căreia Episcopii trebuie se privegheze ca credincioșii să
«nu fie surprinși, nici de orî ce e contrariu adevăratelor
«explicări, fie că această surprindere ar proveni din ignoranță
«sau din simplitatea a ore căror persoane. Ei nu trebuiesc,
«de asemenea să urmeze pe acei ce inventază doctrină
«noi, ci a rămânea tari în credința părinților noștri. Pentru
«acesta Auxentie Episcopul de Milan a fost cu dreptul con-
«damnat. E deci drept ca toți dascălii bisericii să se u-
«nescă în întinderea Imperiului Roman, fără a rupe uni-
«tatea credinții prin contestațiile lor și prin certările lor.
«Căci, de îndată ce răutatea ereticilor începu a se înălța
«dupre cum nelegiuirea Arienilor se înălță încă și as-
«tăzi, trei sute opt-spre-dece din părinții noștri adu-
«nați la Niceea înălțară un zid contra intrigilor și a ata-
«curilor demonului și pregătiră o contra otravă contra doc-
«trinei lor coruptă. Această contra-otravă e de a crede, că
«Părintele și Fiul au aceeași divinitate, aceeași virtute și
«aceiași natură. Noi de asemenea se cuvine a crede, că
«Părintele și Fiul au aceeași divinitate, aceeași virtute și a-
«ceiași natură. Noi de asemenea se cuvine a crede, că Du-
«hul sfânt e de aceeași substanță și am hotărît ca acei
«ce vor fi de o altă credință să fie lepădați de împărță-
«șirea noastră. Unii au întreprins să violeze această re-
«gulă mântuitoare și această decisiune sfântă. Inse aceea

«chiar cari se porniseră la acest atentat în Sinodul din
«Rimini, l'aŭ reparat în cât-va timp mărturisind, că ei aŭ
«fost înșelați printr'un chip de a raționa, care nu le părea
«contrariu doctrinii publicată în Sinodul din Niceea. Nu-
«mărerul acelor ce s'aŭ găsit la Rimini nu pôte face nici
«prejudiciu bunei doctrine, pentru că ei s'aŭ adunat acolo
«fără participarea Episcopului din Roma, pre care trebuia
«a'l consulta mai mult de cât pre ori-care altul; fără par-
«ticiparea lui Vincent, care s'a bucurat de demnitatea Epis-
«copală în curs de atâția ani și fără participarea unui mare
«număr de alții, cari erau de aceeași credință cu aceștia,
«pentru că acei cari fiind înșelați, s'aŭ părut a se depărta
«de ei, aŭ mărturisit că această depărtare le desplăcea când
«aŭ avut libertatea întrégă a judecării lor. Voi recunósceți
«decî, că trebuie a păstra inviolabil doctrina ce a fost sta-
«bilită în Sinodul din Niceea pe autoritatea Apostolilor și
«că toți Episcopi atât din Orient cât și din Occident, cari
«mărturisesc a fi Catolici, trebuie să se mândrescă de a
«ține cu noi. Noi sperăm că acei ce sunt de o altă cre-
«dintă vor fi în curând lepădați de la împărtășirea noastră
«și lipsiți de demnitatea Episcopală, ast-fel că popórele scă-
«pate ca și de un jug de rătăcirile ce ei le impun, vor pu-
«tea respira în mod liber. Căci ei n'aŭ grije de a lumina
«poporul, fiind-că ei însuși sunt orbiți. Judecata vóstră să
«fie decî conformă judecării tuturor Episcopilor, rămâneți
«tari în credință și nestrămutați și asigurați-ne prin scri-
«sorile vóstre, pentru ca noi să nu putem să ne îndoim
«despre acesta.»

~~~~~

CAPITOLUL XXIV.

Anul N.D.

375.

Valenti-
nian și
Valens.

*Ambrosiŭ e ales Episcop de Milan. El restabili
pacea în biserica sa. Novatienii din Frigia ce-
lebréză sêrbătórea Pascelui dupre modul
Evreilor.*

Episcopit din Occident prevenind ast-fel planurile acelor
ce vroiaŭ să introducă novismuri între dînșii, conservară
invioabil credința ce primiseră de la părinții lor, în cât

n'aũ fost de cãt Auxentie și discipolii sãi, cari cãdurã în rãtãcire. Inse acest Auxentie nu trãi mult timp. Cãnd muri, poporul de Milan se împãrți asupra alegerii unui Episcop și cetatea fu în primejdie de a fi sgduitã de o grozavã rescõlã. Cei ce pretinserã acẽstã demnitate și cari nu putuserã s'o dobîndescã, amenințãu sã'si rãsbune de disprețul ce li se fãcuse. Ambrosiũ guvernatorul provinciei, temẽdu-se de o rãscõlã popularã, se duse la biserica, sfãtui pre popor sã respecte legile și sã renunțe la contestații și la partide și sã întretinã pacea. Mai 'nainte de a fi isprãvit discursul sãu, fie care lãsãnd de odatã mânia și ura de care era însuflețit contra celor-l-alti, 'și dãdu votul celui ce'i sfãtuita pre toți la pace și'l rugã de a primi botezul. Fiind-cã Ambrosiũ de parte de a primi acẽstã sarcinã, o refusã și se depãrtã de ea și pentru cã poporul 'l silea mai mult de cãt mai 'nainte, protestãnd cã nu se va liniști și nu se va împãca alt-fel, ajunse acẽstã veste la curte și se đice, cã îndatã Impãratul Valentinian se puse la rugãciuni și mulțumi lui Dumnezeu, cã credincioșii alegeãu spre a conduce biserica, pre acela chiar, pre care el il alesese spre a guverna Provincia. Cũnd fu mai bine informat despre stãruințele mari ale poporului și de refusul îndãrãtnic al lui Ambrosiũ, el cređu, cã Dumnezeu hotãrãse acẽstã afacere ast-fel, cu scop de a restabili pacea în biserica de Milan și porunci ca sã'l hirotonisescã cãt mai curind. El fu boteđat și hirotonit în același timp și lucrã îndatã a uni în aceiași credințã despre Natura Dumnezeicã, biserica sa, carea fusese împãrțitã asupra acestui subiect în tot timpul cãt fusese condusã de Auxentie. Vom vedea în alt loc eminentele calitãți ce a arãtat Ambrosiũ de la hirotonirea sa și cu ce curagiũ și pietate 'și îndeplini funcțiunile sacerdotiului sãu.

Novãtienii ce locuesc în Frigia, incepurã în acel timp a celebra sãrbãtõrea Pascelui, dupre modul Evreilor, contra vechiului lor obiceiũ. Novat autorul sectei lor refusã împãrtãșirea penitențiilor, cari 'și exprimaũ durere de pãcatele lor și n'a fost novator de cãt în acest punct. Inse nici el, nici succesorii sãi nu celebrãrã nici odatã sãrbãtõrea Pascelui de cãt dupã equinopțiul Primã-verei, dupre cum o celebrẽzã biserica Romanã. Inse cãți-va Episcopi Novãtieni adunãndu-se în acel timp la Pazi, oraș din Frigia, aprõpe

Anul D.N.

375.

Valentinian și Valens

de isvorul Sangarului, hotărîră de a observa pre viitor sër-bătórea Azimelor și de a celebra solemnitatea Pascelui în aceeași și ca Evreii spre a nu se uni în acest punct de disciplină cu acei cu cari ei nu se uniau asupra celor-l-alte. Agelius Episcopul Novatienilor din Constantinopole, nici acei din Novatienii din Niceea, din Nicomidia și din Cotua, cetate însemnată din Frigia nu asistară de loc la acel Sinod, de și erau obicinuiți de a presida tóte deliberările ce se făceau în secta lor. Voiú spune aiurea cum ei se despărțiră de împărțășire pentru acest motiv.

CAPITOLUL XXV.

Eresii inventate de Apollinarie și susținute de Vitalie.

Apollinarie se făcu în acel timp șef al unei eresii, căreia 'i s'a dat pe urmă numele său, smulse mulțime de persoane de la biserică și se adună cu ele aparte. El fu ajutat într'un plan atât de periculos de către un preot al bisericii din Antiochia și din clerul lui Meletie, numit Vitalie, bărbat care se făcuse foarte strălucit în popor prin asprimea virtuții sale și prin sirguinta cu carea 'și îndeplinea funcțiunile sale. Despărțindu-se de împărțășirea lui Meletie, el se uni cu Apollinarie, presidă în Antiochia cu cei din secta sa și atrase prin stima sfințeniei sale, un mare număr de auditori și de discipoli, ce se numesc încă și astă-zi Vitalieni. Se dice, că el n'a cădut în această nenorocită rătăcire, de cât de mânie, că a fost tratat cu dispreț de Flavian, care era atunci cologul său în funcțiunile Sacerdoțiului și care fu mai pe urmă înălțat pe scaunul episcopal al cetății din Antiochia. Acest Flavian nevoind să'i permită de a vedea pre Episcopul, duple cum el avea obiceiú, se supără foarte tare și considerându-se disprețuit, trecu în partidul lui Apollinarie și legă o prietenie strînsă cu dinsul. Din acel timp, acei de această sectă s'au adunat de asemenea aparte în cele-l-alte cetăți sub Episcopii lor particulari și s'au condus de legi diferite de acele ale bisericii catolice. Ei cîntă cîntări în versuri compuse de

Anul D.N.
375.

Valentian
și
Valens

Apollinarie, căci el excela în poezie, ca și în științe și atrase un mare număr de persoane în partidul său prin poeziile sale. El făcuse tot felul de versuri; unele spre a fi cântate la masă, altele spre a fi cântate lucrând, altele pentru timpurile serioase și altele mai vesele pentru zilele de sărbătoare și de veselie. Însă nu era nici unul care să nu tindă celebra laudele lui Dumnezeu și a releva strălucirea majestății și a gloriei sale. Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria descoperind cei d'ntâi progresele acestei noi erezii o condamnară într'un Sinod ținut la Roma, ca contrarie doctrinei bisericii catolice. Se dice iarăși, că Apollinarie din slăbiciune s'a dat la novismul rătăcirii. Când Atanasie Episcopul de Alexandria se reîntorcea în Egipt din locul unde fusese exilat, sub domnirea lui Constantie și trecea prin cetatea Laodicea, el legă acolo prietenie cu Apollinarie. Însă pentru că Arieni credea, că e o crimă de a participa la împărțirea lui Atanasie, el fu cu rușine alungat din biserică pentru acest motiv de către Georgie, Episcopul acestei cetăți, care era Arian. Acest Episcop nu se mulțumi de a l acusa de împărțirea ce el avuse cu Atanasie; el îi impută încă crime care fuseseră spălate prin penitență. În timpul când Teodosie predecesorul lui Georgie, conducea biserica de Laodicea, Epifanie, renumit profesor de retorică, recită o odă ce compusese în onóra lui Bacchus. Mai înainte de a începe lectura, el înștiință duple obicei pre profani, adică pre acei ce nu erau inițiați în mistere de a se depărta. Tinerul Apollinarie care studie sub dînsul, Apollinarie Tatăl, care era preot și nici un creștin altul nu eși. Când Teodot află că ei asistaseră la această ceremonie profană, el fu foarte mult mișcat de această. Cu toate acestea el ertă pre simplii laici, duple ce le-a făcut o ușoră mustrare. Însă cu privire la cei doi Apollinarii, fiind-că ei erau clerici și anume, tatăl preot și fiul citeț, când fură legitim dovediți, el îi alungă din biserică. Cu toate acestea el îi primi iarăși după aceea, când au făcut o penitență proporțională cu păcatul lor, însoțită de lacrimi și de post. Georgie urmând pe urmă lui Teodot, în conducerea acestei biserici, duple cum am spus, lepădă pe Apollinarie de la împărțirea sa, pentru că a participat la împărțirea lui Atanasie. Se dice, că Apollinarie îl rugă de mai multe ori de a l restabili și că neputând obține nimic de la el, el

Anul D.N
375.

Valentian și Valens.

nu putu învinge supărarea sa și întreprinse de a turbura biserica prin rătăcirile sale și de a'și răsbuna asupra inamicului său prin elocința sa, arătând, că el a depus pre un cleric mai luminat și mai dibaciū ca dinsul în înțelegerea scripturii. Iată cum dușmăniile particulare ale clericilor aduc vătămare bisericii și produc rătăcirī care alterează curățenia doctrinei. Dacă Georgie ar fi primit pre Apollinarie în societatea credincioșilor, când el dădu semne de o sinceră penitență, dupre cum Teodot 'l primise odinioră, nu s'ar fi audīt nicī odată vorbindu-se de erezia ce pōrtă numele său. Oamenii se supără și se înfuriéză când 'i desprețuesce, în timp ce, ei sunt mai reservați și rămân în marginile daforiei lor, când'i tratează cu dreptate.

Anul D.N.
375.

Valentian
și
Valens

CAPITOLUL XXVI.

O nouă erezie introdusă de Eunomiū relativă la chipul de a da botezul.

Cam în același timp Eunomiū, care conducea biserica de Cyzic în locul lui Eleusius și care presida pre Arieni, inventă o nouă erezie, pe care unii o numesc cu numele său, iar alții o numesc erezia Anomeenilor. Se ȳice, că el a fost cel dintăiū, care a îndrăsnit să asigure, că sfintul botez nu trebuie să fie dat, de cât printr'o simplă afundare care întrerupse tradițiunea ce era pogorită de la Apostoli până la noi și care introduse o disciplină necunoscută, a cărei noutate se sili de a o ascunde sub aparența unei gravități și a unei severități extraordinară. El era foarte elocent și iubia conferințele și disputele. Cea mai mare parte din cei ce fac profesiune de această sectă, au aceeași înclinațiune. Ei nu laudă nicī odată probitatea, sau caritatea față de săraci, afară numai față de omul din partidul lor, pre cât laudă subtilitatea raționamintului și dibăciea de a încurca pre acela căruia vorbesce. Cei ce au această subtilitate și această dibăcie trecură în opiniunea lor, de ómenii cei mai de ispravă și de cei mai religioși. Alții sper și sunt convins că acesta e mai contorm cu adevărul, că Teofronie, născut în Capadocia și Eutihie apărătorii foarte îndărătnici ai acestei erezii, despărțindu-se de Eunomiū sub

Anul D.N.
370

Valentian
și
Valens.

domnirea următoare, introduseră eresii atingătoare de botez, dîcînd, că el trebuie să fie dat, nu în numele Treimii, ci în numele morții lui Iisus Christos. Se dîce, că Eunomiu n'a vorbit nimic nou asupra acestui subiect, că urmînd de la început rătăcirea lui Arie, el a ținut-o tot-d'auna, că dupre ce s'a făcut Episcop de Cyzic, el fu acusat de către clericii din clerul său, că predică o nouă doctrină, că Eudoxiu Episcopul Arienilor din Constantinopole citîndu-l și obligîndu-l a da cuvînt în public de credința sa, el nu găsi în ea nimic contrariu, și'l îndemnă să se reintorcă la Cyzic. Că Eunomiu respunse că nu vroia de loc să rămână cu nisce persoane, ce 'i erau bănuite și că luă acest pretext spre a 'i părăsi, dar că în adevăr, el se despărți de împărțășirea lor, de supărare, că ei nu vroiseră să primescă pre Aëtie învățătorul său; că Eunomiu rămase tot-d'auna de atunci în casa sa, fără a schimba credința. Iată cum vorbesc omenii despre acêsta; unii într'un fel iar alții în altul. Dupre părerea mea e de temut, pentru cei ce au schimbat tradițiunea bisericii atingătoare de botez, fie Eunomiu sau alții ca să nu fie singurii, cari să plece din acêstă viață fără să fi primit acêstă taină. Căci dacă primind odată botezul dupre vechiul obicei, ei n'aū putut să si'l dea lor însuși din nou, ei aū introdus aceea ce nu se practicasă în persoana lor și aū întreprins de a exercita cel dintâi asupra celor-l-alți, aceea ce nici odată nu se exercitase asupra lor. Ast-fel, întemeind acêstă dogmă nu pre vre un principiu sigur, ci pre singura lor imaginație, ei aū dat celor-l-alți aceea ce ei nu primiseră, ceea ce nu s'ar putea susține fără extravaganță.

Căci ei însuși recunosc, că cei ce n'aū primit botezul, n'aū puterea de a'l da; decî, cei ce n'aū primit botezul dupre modul cum ei îl dau, nu l'aū primit în adevăr dupre opiniunea lor și ei o confirmă prin practica lor, fiind-că rebotéză pre toți aceea ce 'i pot atrage în partidul lor, de și ei fuseseră botezați dupre obiceiul bisericii catolice. Mulțimea și diversitatea acestor dogme aduseră o grozavă confuziune în religiune și întorseră un mare număr din acei ce aveau scopul de a o profesa. Focul disputei era mai aprins ca nici odată și fiind-că acei ce susțineau eresia, nu lipseau nici de curagiū, nici de sciință, ei ar fi atras mai pre toți catolicii la partidul lor, dacă Basiliu și Gri-

Anul D.N.

375.

Valentian și Valens.

gorie nu s'ar fi declarat contra lor și dacă Impăratul Teodosie nu i-ar fi ridicat din locurile cele mai plăcute și cele mai încântătoare ale Imperiului, spre a'î exila în nisce pustii sterile și inculte; însă, pentru ca nu cum-va, cei ce'și vor da ostenéla de a citi istoria mea, să ignoreze în ce constau cu precisiune aceste două eresii, eu cred de datorie să însemn, că Aëtie, născut din Syria, a fost primul Autor al rătăcirii ce se atribue lui Eunomiū și că el a asigurat după Arie, că Fiul lui Dumneđeū e neasemă-nabil cu Părintele său și că el a fost creat din nimic. Acei ce au urmat această rătăcire, au fost mai întâiū numiți Aëtieni. Dar după ce sub domnirea lui Constantie, dupre cum am spus deja, unii susținură, că Fiul lui Dumneđeū e con-substanțial cu Părintele său, iar alții că el este asemă-nabil în substanță și că Sinodul din Rimini hotărî ca să se dică numai, că el e asemă-nabil în substanță, Aëtie fu condamnat la exil, ca un nelegiuit, care rostise blasfemiile contra lui Dumneđeū. În timpul ce urmă, erezia sa rămase ca adormită, pentru că nici el, nici nimenea altul nu îndrăsnia s'o susțină. Insa după ce a fost înălțat pe scaunul bisericii de Cyzic, el nu se putu reține și începu să predice doctrina lui Aëtie și pentru că el a publicat'o cu mai multă îndrăsnélă de cât Aëtie însuși și susținută cu mai multă tărie, s'a dat numele său celor ce o urmăză și s'a uitat numele primului și adevăratului Autor.

CAPITOLUL XXVII.

*Judecata lui Grigorie Episcopul de Nazianz, despre
Eunomie și Apollinarie. Eresia lui Eunomiū
combătută de sfinții pustnici din
acel timp.*

Trebue a recunósce, că Eunomiū și Aëtie erau amândoi în aceeași credință. Eunomiū numesce pre Aëtie învățătorul său în mai multe locuri din scrierile sale și se cinstește de a fi discipolul său. Cât pentru Apollinarie, Grigorie Episcopul de Nazianz vorbește de el ast-fel în una din scri-

sorile sale, ce e adresată lui Nectarie, Episcopul de Constantinopole. «Eunoniū, această ciumă ce noi am întreținut
«în sinul nostru, nu se mulțumesc de a fi și de a sub-
«sista, își închipuesce, că ar fi pentru el o pierdere, de a
«nu atrage cu dînsul pre toată lumea în prăpastie. Acesta
«totuși pôte fi în cât-va tolerat. Inșă, insolența Apollinariș-
«filor e nenorocirea cea mai întristătoare și cea mai in-
«suportabilă, de care biserica e turburată. Nu știu cum
«santitatea vōstră a permis, ca ei să aibă libertatea de a
«face adunări ca și noi. De și, prin harul lui Dumneđeū,
«voi sunteți perfect instruit în misterele religiunii nōstre,
«și nu ignorați nimic din cele ce biserica învață pentru
«a le apăra, nici din cele ce eresia inventează pentru a le
«ataca, nu e pôte nepotrivit ca voi să aflați de la o per-
«sōnă ce scie atāt de puțin ca mine, că mi-a căđut în
«mână o scriere a lui Apolinarie, care întrece tot ce Au-
«torii sectelor celor mai primejdiōse aū conceput vre-o
«dată mai monstruos. El asigură, că trupul ce Fiul lui
«Dumneđeū a luat pentru reparațiunea naturii nōstre, e
«un trup ce el a avut de la început și spre a sprijini o
«imaginație atāt de estravagantă ca acesta, el dă o rea
«explicare acestor cuvinte ale Scripturii: nimenea nu s'a
«suiț în ceriū, fără numai Fiul Omului, care s'a pogorit
«din ceriū. Ast-fel el pretinde că era deja Fiū al Omului
«când s'a pogorit din ceriū și că a adus cu sine un trup
«care era vecinic. El se servește încă de un pasagiū unde
«e ȗis: Omul cel al doilea e din ceriū. In fine el asigură
«că acest om care sa pogorit din ceriū n'avea de loc în-
«țelegere, dar că divinitatea Fiului lui Dumneđeū îi ținea
«loc de înțelegere și era ca a treia parte din acest com-
«pus omenesc. Trupul și sufletul erau două părți, ca în
«cei-l-alți ómeni și Cuvintul lui Dumneđeū ținea locul celor
«l-alte părți, adică al înțelegerii, care nu era acolo. Inșă
«nu e aci rēul cel mai mare. Rēul cel mai mare e, că a-
«sigură, că Fiul unic al lui Dumneđeū, Judecătorul tuturor
«ómenilor, Autorul vieții și distructorul morții, e supus el
«însuși morții; că el a suferit în divinitatea sa și că ea
«a murit cu trupul său și că ea a înviēt cu dînsul prin
«harul Părintelui celui vecinic. Ar trebui să fac un lung
«discurs spre a raporta tōte estravaganțele ce adaogă pe
«lângă acestea. Aceea ce am spus e de ajuns, dacā nu

Anul D.N. 370. «mă înșel, spre a arăta, care au fost credințele lui Apollinarie și ale lui Eunomiū. Dacă cine-va doresce de a fi mai în deosebă informat despre acesta, n'are de cât să citescă scrierile lor, sau lucrările celor ce au scris contra lor. Căci, pentru mine n'aș putea să-mi dau ostenela, nici de a mă instrui din ele, nici de a instrui pre alții. Și dacă rătăcirile lor n'au făcut mari progrese, trebuie să recunoscem, că se datoresce acesta virtuții și zelului sfinților pustnici. Căci, toți acei ce locuiau în Syria, în Capadocia și în provinciile de prin prejur, erau foarte alipiți la doctrina Sinodului din Niceea. E sigur, că puțin a lipsit ca Orientul, de la Cilicia până la Finicia să nu urmeze rătăcirile lui Apollinarie. Cea-l-altă eresie a lui Eunomiū se răspândi de la Cilicia și muntele Taurus până la Helespont și la Constantinopole. Acești doi șefi de sectă atraseră cu ușurință la partidul lor pre acel între cari trăiau și pre acei de prin prejur. Inșă, li se întâmplă ceva asemenea cu aceea ce se întâmplase mai înainte Arienilor. Căci poporul avu gróză de credințele lor și arăta antipatie față de persónele lor când vădu, că ele nu erau de loc aprobate de călugări, a căror virtute admiraū prea mult, spre a putea crede ca ei să se depărteze de la adevăr.

CAPITOLUL XXVIII.

Sfinții pustnici cari au înflorit în Egipt.

Anul D.N. 375. Valentinian și Valens. Fiind-că acel timp a produs un mare număr de sfinți păstori, cari au făcut o profesiune esactă de cea mai sublimă Filosofie, cred de datorie să vorbesc de toți aceia, de cari am cunoscință. N'am auđit să fi fost altul în Egipt mai renumit de cât Ioan. El primise de la Dumneđu darul de a cunoște viitorul și secretele cele mai ascunse, atât de lămurit ca și vechii proroci și de a vindeca bólele cele mai grele și cele mai incurabile. Decí a fost și unul din cei mai stimați; el trăia în pustie, din cea mai fragedă tinerețe a sa, cântând neîncetat laudele lui Dumneđu. El nu trăia de cât cu erburi și cu rădăcini și nu bea de cât apă, când putea găsi. Când a îmbătrinit el se duse

din porunca lui Dumnezeu în Tebaida, unde conduse mai multe monastiri și făcu fapte minunate. El alunga demonii și vindecă bôlele prin puterea rugăciunilor sale. El nu avea nici o cunoștință de litere și cu toate acestea nu uita nimic din aceea ce învățase odată.

Ammon, starițul călugărilor numit Tabernisioți, trăia în aceeași țară și avea sub dînsul aproape trei mii de discipoli. Benus și Theonas erau de asemenea stariți de monastiri. El avéu darul proorociei. Se dice, că Theonas învățând științele Egiptenilor, ale Grecilor și ale Romanilor, n'a părăsit tăcerea timp de trei-deci de ani. Pentru Benus se asigură, că nici odată nimenea nu l'a văduț în mânia, nici a jura, nici a minți, nici a vorbi vre un cuvînt fie îndrășneț, fie zadarnic, fie nefolositor. Copus, Helles și Ilie trăeau în acelaș timp. Se dice, că Dumnezeu dăduse lui Copus darul de a vindeca bôlele și de a alunga demonii. Helles fusese crescut din tinerețea sa în practicarea vieții monastice și făcea fapte surprîndetóre și minunate până a purta focul în haina sa fără ca ea să se aprindă. El îndemna puternic prin acest mijloc pe cei-l-alți călugări la virtute, făcendu-i să privescă puterea de a face minuni, ca prețul și recompensa curăției moravurilor. Ilie trăia atunci în practicarea sfintei Filosofii, în vîrstă aproape de o sută dece ani. El spunea, că petrecuse șapte-deci de ani în pustie și în o bătrînețe atît de extremă; el nu lăsa nimic din asprimea sa obicinuită.

Appelles înflorea în acelaș timp. El făcu o mulțime de minuni în monastirile din Egipt și în împrejurimile cetății de Acoris. Pe cînd el lucra într'o nôpte la ferărie, demonul întreprinse de a 'l ispitii, sub forma unei femei, însă el scoțînd ferul ce 'l avea în foc, arse cu el fața demonului, care fugi îndată făcînd un sgomot înspăimîntător.

Isidor, Serapion și Dioscor, fură cei mai renumiți stariți ce se aflău în acel timp în monastiri. Isidor închise ast-fel monastirea sa, în cît nimeni nu mai putea ieși în afară și se îngriji ca să se găsescă înlăuntru toate lucrurile de care era nevoie. Serapion locuia în împrejurul guvernămîntului de Arsinoe și avea o mie de călugări sub conducerea sa. Ei trăeau din munca lor și hrăneau și pre sāraci. În timpul secerișului ei mergéu să secere grăul pe bani, păstraū grău pentru provisiunea lor și dădeaū din el

gratuit altor călugări. Dioscor nu avea mai mult de o sută de discipoli: el era preot și îndeplinea foarte exact funcțiunile preoții sale, examinând pre cei ce se presintaū spre a participa la mistere și depărtând de la Sfinta Masă, pre acei ce erau încă culpabili de vre-un păcat, ce ei nu 'l expiaseră. Evlogiu preotul era încă mai sever de cât dînsul în distribuirea tainelor. Se țice, că atunci când făcea Liturgia, pătrundea atât de lămurit consciințele ce'or ce se apropiaū de Altar. în cât alunga pre cei ce comiseseră vre o faptă rea, sau luaseră vre o hotărîre nedreptă, descoperind în public păcatul lor și neadmițendu'i la participarea sfintelor daruri, de cât după ce se curățiseră prin pocăință.

CAPITOLUL XXIX.

Călugări renumiți din Thebaida.

Apollos trăi în acel timp în Thebaida. Când a atins vîrsta de maturitate, el se consacră exercițiilor sfintei Filosofii. După ce a petrecut patru-șeci de ani în pustie, el se închise din porunca lui Dumneșeu într'o pesceră săpată la piciorle unui munte, destul de aprópe de un loc foarte populat. În puțin timp cástigă o reputație atât de înaltă, prin mulțimea minunilor sale, în cât o mulțime de pustnici se puseră sub povățuirea sa. Timoteu Episcopul de Alexandria, care a scris vieța sa și vieța celor-l'alți pustnici, de cari am vorbit, a arătat foarte pe larg modul seū de viețuire și minunile sale. Eraū acolo aprópe douē mii de pustnici cari locuiaū în vecinătatea acestei mari cetăți, adică unii în locul numit Hermitagiū și alții spre Marcota și Libya. Dorotheu, născut în Theba excela între dînșii. El întrebuinta ziua în a aduna duple țermul mării petre din care zidea o chilie pentru acei ce nu 'și putea zidi. Iară nóptea, făcea panere de frunze de finic și le vindea spre a trăi. El mănca șase dramuri de pâne pe ȃi, cu puține legume și nu bea de cât apă. Obicînuindu-se la acéstă aspră abstenență din tinerețea sa, el o observă în bătrînețea cea mai înaintată. Nu l'a vedut nici odată culcân-

du-se pe un pat, nici pe rogojină, nici întindându-și picioarele spre a dormi. Ostenéla'l silea câte odată să închidă ochii, ori lucrând, ori mâncând, ast-fel că bucațile'i cădeaū din gură. Intr'o ȃi fiind coprins de somn, el cădu pe rogojina sa, fără a gândi la acésta, de care supărându-se, ȃise încet: mai lesne s'ar convinge un Înger, de cât un bun pustnic de a se deda somnului. Póte că el vorbia cu sine însuși, saū cu demonul care'l întrepuca în exercițiile sale. Intrebându'l cine-va într'o ȃi pentru ce'și chinuia trupul său ast-fel, el îi răspunse: pentru că și el mă chinuesce pre mine.

Piammon și Ión erau stariți a douē renumite monastiri din Egipt, aprópe de Diolca. Eī erau preoți și'și îndeplineau cu multă sirguintă și râvnă funcțiunile preoției lor. Se ȃice, că Piammon, făcend într'o ȃi liturgia, vedu un Înger stând în picioare lângă altar, care scriea numele călugărilor, cari erau de față și ștergea numele celor absentī.

Ioan priimise de la Dumneȃeu o putere atât de absolută asupra bólelor, în cât vindeca pre paralitici.

Un bătrîn numit Beniamin, trăia în acel timp în pustie aprópe de schit: Dumneȃeu îi dăduse darul de a vindeca tot felul de bóle, fără a întrebuinta nici un remediū, ci numai prin singură atingerea sa, saū prin puțin unt-delelmn consacrat prin rugăciunile sale. El fu cuprins de o Idropisie, care'l umflă ast-fel, în cât spre a'l scóte afară din chilia sa, a trebuit să se lărgescă ușa. Bóla sa nepermițendu'i de a sta culcat, el rămase timp de opt luni ședend într'un mare scaun și continuă tot-d'a-una a vindeca pre bolnavi, fără a sa mǎhni pentru că el nu se vindeca. El mângâie pre cei ce'l cercetaū și le cerea să se róge lui Dumneȃeu pentru mǎntuirea sufletului său; adăogend, că el se îngrija fórte puțin de trupul său, pentru că nu i-a servit la nimic, când se afla sănătos și că nǎ-ī făcea nici un rău când era bolnav.

Marcu, acest pustnic atât de renumit, Macarie cel tiner, Apollonius și Moisi, născut în Etyopia onoraū atuncea acel loc din Scetis. Se ȃice, că Marcu a arétat o mare blândețe și o mare prudentă în moravurile sale, încă din prima sa tinerețe. că a învățat sfinta scriptură de rost, că a avut o pietate atât de deosebită, în cât Macarie preotul chiliilor spunea, că el nu i-a dat nici odată aceea ce preoții dau

credincioșilor la sfînta masă, dar că el văduse mîna unui inger care i-o dădea.

Macarie primise de la Dumneșeu darul de a desprețui pre demoni. El se retrase în pustie cu ocasiunea unei ucideri ce făcuse contra intențiunii sale. Căci, pe cînd era tînăr, păs_când turmele de alungul lacului Mareotei, el ucise jucându-se pre unul din tovarășii săi și fugi în pustie, de frică de a fi prdepsit.

După ce a petrecut trei ani fără acoperemînt, el zidi o mică chilie, unde petrecu alți două-șeci și cincî. El avea obiceiul de a țice, că el datorita tot binele ce făcuse în pustie rului ce comisese mai înainte, fără voia lui și de a numi mîntuitoare acea ucidere fără de voe, de unde venia tătă fericirea retragerii sale.

Apollonius petrecînd tătă viața sa în negoț se retrase la Scetis pe la finele țilelor sale. Considerând, că era prea bătrân spre a învăța să scrie, sau a exercita vre un meș-teșug: el cumpără o mulțime de remedii și de doctorii trebuitoare bolnavilor și se obișnuie de a le duce în tôte țilele pustnicilor cari aveau nevoie de dînsule. Cînd fu aprópe de sfîrșit, el dădu tôte cutiile sale unui altuia și'l rugă de a îndeplini acéstă datorie de charitate.

Cea dintăiu condiție a lui Moisi era de a fi sclav. Fiind alungat de stăpănul său, el se retrase între tálhari și deveni căpitanul lor. După ce a comis mai multe crime și s'a făcut vinovat de mai multe ucideri, el se retrase în pustie și ajunse la culmea perfecțiunii sfintei Filosofii. Fiind-că sănătatea și vigórea ce își cástigase prin vechiul mod de viețuire ce avea, deșteptaú în el imaginații și mișcări ce'l îndemnaú la plăcere, el întrebuintă tot felul de mijlóce spre a chinui trupul său, sau nemăncăndde căt pîne și lucrând mult, sau rugându-se pănă la cincî șeci de orî pe ți. El a petrecut șase ani rugându-se în tôte noptile stănd în picioare fără a îndoi genuchile și fără a închide ochii. El mergea cîte odată la tôte chiliile în timpul noptii spre a umplea cu apă în ascuns ulcióarele pustnicilor de și isvorul era departe de unele chiliile de șeci stadii, de altele de două șeci și de altele de trei șeci. Orî cătă dorință avu de ași slábi trupul său prin asprimea acestor exerciții, el conservă mult timp vigórea sa. Patru tálhari mergînd în chilia sa, el îi legă și'i duse pre umerile sale

în biserică, unde călugării se adună pentru ea ei să facă cu dinșii aceea ce ar crede de cuviință, fiind-că nu credea să'î fie permis de a face rău nimenui. Nu s'a vădut niciodată convertire atât de surprindătoare ca a sa și nici-odată nimenea n'a trecut atât de grabnic ca dînsul de la excesul desfrînării la perfecțiunea înfrînării. De aceea Dumne-đeșu ca recompensă îl făcu obiectul îngrozirei demonilor și pustnicii din Scetis îl aleseră spre a'î ridica la cinstea Sacerdociuului, spre a participa prin mâinele sale la sfintele taîne.

El muri la vîrsta de șapte-șeci și cinci de ani și lasă o mulțime de bunî discipoli. Pavel, Pahomie, Stefan și Moisi dintre cari cei doi din urmă erau din Libia și Piot care era din Egipt, trăiau toți sub aceiași domnire. Pavel locuia la Ferma care e un munte din Scetis și n'avea sub dînsul mai puțin de cinci sute de discipoli. El nu lucra cu mâinile și nu primea nimic de la nimenea, de cât aceia ce'î era necesar spre a trăi. El nu făcea nimic alt-ceva de cât a se ruga și aducea pe fie-care și luî Dumneđeșu trei sute de rugăciuni ca tribut. El punea trei sute de pietricele mici în póla hainei sale spre a nu pierde numărul și la fie care rugăciune lua câte o pietricică. Când nu mai avea pietricele el era asigurat, că a isprăvit rugăciunea ce'și prescrisese singur.

Pahomie se făcu renumit în acel timp la Scetis. El a trăit în pustie din tînera sa vîrstă până la adîncă bătrînețe, fără ca puterea temperamentului său, nici violența patimilor, nici vicieșugul demonului să'î fi silit la căutarea, sau la bucurarea lucrurilor, de la care trebuie a se abține un adevărat pustnic.

Stefan locuia la Mareota, destul de aprópe de Marmarica. El se exercită timp de șase-șeci de ani la tóte virtuțile unui pustnic, deveni fórte renumit prin piatatea sa, și amic íntim al marelui Antonie. El era fórte blând și fórte prudent, plăcut în convorbire și spunea lucruri fórte folositele celor ce'î ascultaū. Era propriu să mîngăe pre cei íntristați să risipească íntristarea lor și să le aducă bucurie. El avea însuși în íntristările sale simțimintele ce se silea de ale inspira altora; căci índ supărat de o rană incurabilă, el dădu membrele sale chirurgilor spre a le tăia, și pe când operaū el ínoda frunze de finic și ruga pre

cei ce erau de față de a nu fi prea simțitori la durerea sa, și de a crede că Dumnezeu nu face nimic de cât pentru binele nostru, că bóla sa 'i e folositóre, căci ea e un mijloc de a curăți păcatele sale, care tot-i'auna e mai bine de ale expia în acéstă vieță, de cât în cea-l-altă.

Cât pentru Moisi, el era recomandabil pein blândețea sa, prin caritatea sa și prin darul de a vindeca infirmitățile și bólele, fără a întrebuița alte remedii de cât rugăciunile sale.

Pior hotărînd în tinerețea sa de a se deda cu totul sfințelilor exerciții ale vieței pustnicești, ieși pentru acest scop din casa tatălui său și făgăduindu-i lui Dumnezeu de a nu vedea nici odată pre nimeni din rudele sale. Una din surorile sale aflând cinci-deci de ani după aceea, că el trăia încă, fu cuprinsă de o bucurie atât de mare, în cât nu putea avea nici o liniște până nu'l va vedea. Episcopul locului mișcat de suspinurile și de lacrămile sale, scrise stariților pustnicilor de la Scetis, ca să trimită pre Piot. Stariții poruncindu'i de a merge în locul nașcerii sale, el nu putu să se dispenseze de a'i acsulta, căci pustnicii din Egipt țin ca și cei-l-alți că neascultarea o o crimă. El se duse deci cu un alt pustnic până la pórtă casei părintesci și spuse numele său. Când auđi vuetul ce făcu pórtă deschidendu-se, el închise ochii și chemând pre sora sa pre numele el, 'i dișe: eú sunt fratele téeu, privesce-mé cât 'ți va plăcea. Sora sa plină de bucurie, mulțumi lui Dumnezeu că i-a permis să vadă pre fratele său, ce dorise să'l vadă cu atâta nerăbdare. Iar după ce 'și-a făcut rugăciunea la pórtă, se reîntórse la locul de unde plecase și săpând un puț găsi apă amară, cu care s'a servit până la finele vieții sale. Se recunoscú după mórtea sa perfecțiunea unde adusese abstenența. Căci mai mulți vroind să se stabiléscă în același loc, nimenea n'a putut rămânea acolo nici a'i suferi neajunsurile.

Eú sunt convins, că dacă n'ar fi avut în scop de a sé chinui bënd apă amară, i-ar fi fost ușor de a o face dulce, fiind-că el făcuse să iasă un isvor dintr'un loc, unde nu era nici de cum apă mai înainte. Se dișe, că Pustnicii cari trăiaú sub conducerea lui Moisi întreprindënd să facă un puț, erau gata de a părăsi lucrarea, când după ce au săpat mai mult timp, nu găsiră de loc apă. Inșé Piot venind la

ora de amiață-ți, salutându-ți și imputându-le slăbiciunea credinții lor, el se puse la rugăciune și lovi de trei ori pământul cu un târnăcop. După care a ieșit un izvor de apă, care a umplut tot spațiul ce era săpat. El plecă îndată după ce a și făcut rugăciunea și fiind-că călugării îl rugau de a gusta cu dinșii, el se apără dicându-le, că venise la ei nu pentru a mânca, ci pentru a face aceea ce făcuse.

CAPITOLUL XXX.

Despre călugării de la Scetis; despre Origen, despre Didim, despre Cronion și despre câți-va alții.

Se află încă atunci în monastirile de la Scetis discipoli de ai marelui Antonie: precum Origen, care era într'o vîrstă foarte înaintată, Didim, Cronion, care avea aprópe o sută dece ani, marele Arsis, Putubast, Arsion și Serapion, cari îmbătrînind toți în practicele ostenitoare ale vieții pustnice, fuseseră aleși spre a învăța și pre alții. Se află mai mulți alții mai puțin înaintați în vîrstă, dar cari nu lăsaū de a fi mult mai înaintați în virtute. Ammon, Eusebiū și Dioscor erau cei mai renumiți dintre aceia. Ei erau frați și erau numiți frații cei mari, din cauza mărimii staturii lor. Se dice, că Ammon ajunsese la culmea perfecțiunii călugăresci și că era cu totul mai pre sus de plăceri și de lenevire. El avea mare aplecare la studiū și cetise cu atenție operile lui Origen, ale lui Didim și ale altor scriitori bisericesci. Se dice, că n'a mîncat nici odată nimic fiert sau copt de cât pâine. Fiind-că vroia într'o ți să'l ducă pentru a'l face Episcop, după ce aū întrebuintat în zadar toate argumentele sale pentru a obține ca să'l lase în pace, el și-a tăiat o ureche și a ȃis celor ce'l supărau: N'ași putea fi mai mult Episcop, chiar când ași vroi, pentru că canónele opresc de a alege Episcopi pre acei ce sunt ciunțiți, sau cărora le lipsesce vre o parte din trupul sēu. Ei se reîntórseră foarte triști. Inse aū aflat că biserica nu observa ca Jidovii, ca un preot să nu aibă nici un defect în trupul sēu și că ea se mulțumia ca el să fie ne-

prihănit în moravurile sale, ei se reîntórseră spre a-l lua. Atunci el le protestă, că dacă ar întreprinde de a-l sili la acésta, el își va tăia limba. Acéstă amenințare îi miră într'atât, în cât se retraseră fără să-l siléscă mai mult. De atunci fu numit Parotid, saũ cum s'ar ȃice, fără ureche. Sub domnirea următóre, înțeleptul Evagrie legă cu el o strînsă prietenie. Acesta era un bărbat fórte învętat care pricepea și explica bine lucrurile. El avea o minunată pătrundere în a judeca gândurile ce tindeaũ la bine saũ la ręu, la virtute saũ la viciũ și o rară prudentă în a învęta mijlocul de a întreținea pre unele și de a înlătura pre cele-l-alte. Operele ce a lăsat după dinsul sunt probe de elocență și de capacitatea sa. Căt pentru moravurile sale, se ȃice, că avea o moderațiune și o egalitate depărtată de tot felul de vanitate și de mânia, așa în cât el nu pricepea de loc vanitatea, când i se dădea laudele ce merita și că nu simțea de loc indignare când i se făcea imputările cele mai nedrepte. El era din Iberia, aprópe de Marea-Négră.

El a studiat și a învętat sfinta Scriptură sub Grigorie Episcopul de Nazianz, care îl avu pe lângă el la Constantinopole în calitate de Archidiacon, în timpul când conduse Biserica acestei mari cetăți. Fiind-că avea o față fórte frumoasă și avea tot-d'auna haine fórte curate și fórte oneste, un om al Curții era gelos de intimitatea cu carea vorbia cu femeea sa și se hotărî să-l ucidă. Pe când asasinii meditaũ de a se scăpa de el, Dumneȃeu îi trimise o vedenie care 'i fu mântuitoare. I se păru în vis, că a fost surprins într'o faptă rea și că'i pusese fiarele la picitóre și la mâini. Și când îl aducea înaintea judecătorului și era să fie condamnat, un om, care ținea în mână o carte a Evangeliilor se adresă la el și se oferî de a-l scăpa, dacă 'i va promite să iasă din cetate. Evagrie promițendu'i acésta, atințendu-se de carte, el fu liberat de lanțurile sale și se deșeptă. Iată cum fu însciințat în vis despre acésta și cum înlătură acéstă primejdie. Hotărînd deci de a petrece restul vieții sale în pustie, el plecă din Constantinopole cu scop de a merge la Ierusalim și visitând cât-va timp după aceea pre pusticiile de la Scetis, rămase cu dinșii.

CAPITOLUL XXXI.

*Monastirile de la Nitria și cât-va altele din cele
mai renumite.*

Acel loc se numesce Nitria, pentru că e aprópe de un sat, unde se adună nitrul, saú puciósă. El era locuit de un mare numér de persóne a căror unică ocupație era de a lucra, să câștigue înțelepciunea Evangheliei. Se aflaú acolo aprópe cincideci de monastiri destul de aprópe una de alta; în unele călugării trăiaú în comunitate, iar în altele trăiaú separați. Șapte-deci de stădii mai înlăuntrul pustului, e un alt loc numit Celles, unde sunt mai multe chilii împrăștiete ici și colo. Ele sunt la oast-fel de distanță, în cât călugării ce le locuesc nu pot nici a se vedea, nici a se aúdi. Ei se adun în prima și ultima ți a fie-cărei săptămâni. Iar dacă vre unul nu se găsesce acolo, nime-nea nu se îndoesce că n'ar fi bolnav saú indispus și călugării merg de'l cercetéză rînd pe rînd și'í duc cele de de trebuință spre a'l mângâia. Ei nu vorbesc unul cu altul de cât cu acéstă ocasiune. Când totuși e vre unul din ei capabil de a'í invêta, ei se duc la dinsul, spre a afla ceva, care tinde la cunoscinta de Dumneđeú, saú la înaintarea mântuirii lor. Ceí ce locuesc în deosebí în chilii sunt acei ce aú ajuns la culmea perfecțiunii călugăresc, cari nu caută de cât liniștea, cari sunt capabili de a se conduce și de a suporta singurătatea. Iată ce aveam de đis în puține cuvinte despre pustnicii de la Scetis.

Mi-s'ar putea imputa cu dreptate de a fi prea lung, dacă ași vroi să spun în amănunțimi modul de viețuire, ce ei aú ales, lucrările, exercițiile, abstenența, hrana și alte lucruri ce 'și-aú prescris, dupre vîrstă și putere.

Rinocorul deveni renumit în acel timp prin numele și reputațiunea a câtor-va mari persóne originare din loc chiar. Am aflat că cei mai principali și cei mai deosebiți dintre dinșii aú fost Melas, care a condus biserica țării, Dionisie care avea monastirea sa în afară de cetate spre Nord și Solon fratele lui Melas, care'í urmă în slujba sarcinii pastorale. Când s'á dat poruncă ca episcopii ce se opuneaú Arienismului să fie alungați din scaunele lor, acei ce exe-

cutaŭ acéstă poruncă, găsiră pre Melas care pregătea candelilele din biserica sa, cu o mantie cu totul plină de pete de unt-de-lemn și peste care avea o cingătoare. Când l'au întreat, unde e Episcopul, el le duse, că'i va face să vorbescă cu dînsul și fiind-că erau foarte osteniți de călătorie, el îi duse în casa sa, îi puse la masă și le servi el însuși aceea ce avea. După ospet el le dădu de spălat și le spuse că el era Episcopul. Atunci plini de admirație și de respect pentru virtutea sa, ei îi comunicară ordinul ce aveau și i-au permis totuși de a fugi ori unde i-ar plăcea. Inșă departe de a se servi de acéstă permisiune, el le duse, că nu va fugi nici de cum de a suferi tratamentele, ce suferau Episcopii, cari erau de aceeași credință cu dînsul și că e gata să mērgă în exil. El se obișnuise încă din tinerețea sa în a practica tôte virtuțile, ce convin stăriî unui pustnic.

Solon se făcu călugăr din neșugător, ce era mai înainte și câștigă mult în acéstă schimbare de situațiune. Căci fiind instruit de fratele său și de cei-l-alți pustnici, el făcu mari progrese în pietate și în caritate. Biserica din Rinocorur fiind condusă de la început de către Episcopi atât de sfinți, a urmat tot-d'auna de atuncea cu atăta religiozitate preceptele lor, în cât n'a lipsit nici odată de persone eminente în virtute și în sfințenie. Clericii acestei biserici locuesc în o aceeași casă, mănâncă la aceeași masă și au totul în comun.

CAPITOLUL XXXII.

Călugări renumiți din Palestina.

Palestina era de asemenea cinstită printr'un mare număr de monastiri. Am vorbit deja despre mai mulți din acei ce le locuiaŭ și cari făceau onore acestei sfinte profesiuni, când am arătat lucrurile, ce s'au petrecut sub domnirea lui Constantie. Discipoliî lor au ajuns la culmea perfectuniî, urmând exemplul lor și au înălțat mărirea monastirilor. Hesicas tovarășul lui Ilarion și Epifaniŭ care a fost mai pe urmă Episcop de Salamin în Cypriu, au fost doi din cei mai distinși din acest număr. Hesicas îndeplini datoriile

profesiunii călugăresci în același loc cu învățătorul său, iar Epifaniu aprópe de satul de Besanduc, locul nașcerii sale pe teritorul Eleutheropolei. Fínd instruit din tinerețea sa de către cei mai renumiți pustnici, între cari locuise fórte lung timp în Egipt, el a căștigat o reputație atât de mare, în cât a fost ales de către locuitorii din Cypru, spre a conduce biserica mitropolitană din insula lor. Eminența acestei demnități contribui fórte mult în a cresce stima virtuții sale și a atrage admirațiunea locuitorilor țării și a streinilor, către cari el își îndeplinea cu atâta demnitate datoriile sarcinii sale pastorale. Mai înainte de a trece în insula Ciprului, el locui în Palestina, sub domnirea lui Valens și în același timp când Salaman, Puscon, Malchion și Crispion, frați eșiți din o nobilă familie, înfloriau în profesiunea vieții pustnicești, aprópe de satul Betelea, pe teritorul cetății de Gaza. Ei tuseseră instruiți de Ilarion. Se ȳice, că într'o ȳi, când cei trei frați se reîntorceau împreună la casa lor, Melchion fu răpit de Ilarion, că rămase ascuns câte-va ȳile, că pe urmă se arată și că în fine muri în flórea tinereții sale tot pre atât de format în virtute și în caritate ca și bătrânii. Amonius locuia la ȳece stadii de acolo, aprópe de satul Capharcobra, de unde și avea nașcerea și ducea o viétă fórte aspră în pustie. Cred că Silvan, născut în Palestina, care se vedu într'o ȳi servit de un Inger, trăia în același timp în Egipt și acolo făcea profesiune de acéstă filosofie sublimă, pe care păgânii n'au cunoscut nici odată. După ce a locuit cât-va timp mai pe urmă pe muntele Sinai, el întemeiă la Geraris aprópe de pârițu, o monastire fórte mare, al cărei stareș după dînsul a fost și renumitul Zacharia.

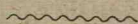

CAPITOLUL XXXIII.

Pustnicii renumiți în Syria.

Să trecem în Syria și în Persia și să vedem mulțimea pustnicilor din acele țări, cari s'au nevoit de a imita asprimea și zelul acelor din Egipt. Batteu, Eusebiu, Bargie, Halas, Abbon, Lazăr care fu înălțat la demnitatea episco-

pală, Abdaleu, Zenon și Heliodot străluciră mai presus de cât cei-lalți pe teritorul Nisibiei, aprópe de muntele Sigoron. Când începură să observe acest fel de viață atât de aspru și atât de admirabil, poporul îi numi păstorii, pentru că n'aveau case, nu mâncau nici pâine, nici carne, nu beau nici de cum vin și locuind prin munți, ei aduceau neconținut laude lui Dumnezeu, și'l invocau prin rugăciunile lor. Obiceiul ce observaui, e că atunci când ora ospetului a sosit fie-care taie iarbă de pe munte și o mănâncă ca dobitocele. Iată care e felul lor de viațuire. Eusebiu se închise de bună voie într'o chilie aprópe de Carras. Protogen trăi în același loc și fu Episcopul seú, după acel renumit Vitus, pe care se ȃice, că Dumnezeu l'a arătat prin mai multe descoperiri Impăratului Constantin și ale cărui sfaturi i-a poruncit de a urma tot-d'auna. În fine, Aones locui la Phadana, care e locul unde Iacob nepotul lui Abraam găsi întorcându-se din Palestina pre fecióra, care fu mai pe urmă femeea sa și unde răsturnă pétra care acoperea puțul, spre a'și adăpa turmele sale. Se ȃice, că acest Aones a fost cel dintâiu întemeetor al felului de viațuire al pustnicilor în Syria, duple cum Antoniú fusese în Egipt. Gaddanas și Aziz au fost tovarășii retragerii sale și imitatorii sfințeniei sale.

CAPITOLUL XXXIV.

Călugări renumiți în împrejurimile cetății din Edesa.

Julian și Efrem, Syrian de națione, scriitor renumit, despre care am vorbit deja, raportând aceea ce s'a întâmplat mai însemnat în biserică, sub domnirea lui Constantie, se semnalară în acel timp în aceeași profesiune, în împrejurimile cetății de Edesa. Bares și Eulogius trebuie să fie puși pe aceeași linie. Ei au fost mai pe urmă hirotoniți Episcopi, nu spre a conduce vre-o Eparchie, precum nici Lazăr, despre care am vorbit mai înainte, ci pentru cinste și ca recompensă pentru curățirea cu care trăiseră în monastirile lor. Iată cei mai renumiți pustnici, cari au

locuit în Syria și în Persia și despre cari am cunoștință. Practica comună a tuturor acestor mari bărbați a fost, pentru a avea mare grijă de sufletul lor și de a-l pregăti prin post, prin rugăciune și prin laudele lui Dumnezeu, a părăsi toate bunurile ce sunt pe acest pământ; de a da cea mai mare parte din timpul lor acestor sfinte exerciții, de a desprețui banii, afacerile lumesci și podobebele trupurilor lor. Unii din ei au mers cu abținerea până la exces precum Balbeu, căruia din nemâncare i se făcură vermi între dinți; precum Halos, care n'a mâncat nici odată pâine înainte de vârsta de șapte-zeci de ani; precum Heliodor, care nu mânca de cât odată în săptămână și care petrecea mai multe nopți fără să doarmă. De și Celesyria și Syria superioară, afară de cetatea Antiochiei au fost convertite la credință cam târziu, ele n'au lipsit de persoane, care au avut curajul de a îmbrățișa maximele severe ale Filosofiei Creștine; și a căror virtute a fost cu atât mai solidă și mai strălucită, cu cât ea a fost mai crud atacată prin gelosia și prin ura acelor chiar, în mijlocul cărora locuiau. Cu toate acestea, ei se apărau într'un mod admirabil nerespingând injuriile cu o animositate egală aceluia cu care păgânii le-o făceau, ci suferindu-le cu o răbdare neînvingătoare. Ast-fel fu Valentin despre care unii spun că s'a născut în cetatea de Emesa, iar alții în cetatea de Aretusa. Ast-fel fu un altul cu același nume și un altul numit Teodor, născuți în Tittis, sat pe teritoriul Apamiei. În fine ast-fel fură Marosos, născut în Nechilis, Bassus, Bassones și Pavel. Acest din urmă era născut în satul Telmison. El formă mai multe comunități de călugări și una dintre altele într'un loc numit Jugata, care e cea mai numeroasă și cea mai renumită, unde a murit și a fost îngropat, după ce a trăit foarte lung timp într'o mare sfințenie. Cea mai mare parte din ceilalți, despre cari am vorbit, au trăit de asemenea foarte lung timp și sunt convinși, că Dumnezeu a întins ast-fel marginile vieții lor cu scop de a întinde prin mijlocul lor pre acelea ale religiei creștine. Căci ei au convertit mai pre toți Syrienii și o mulțime de Saracini și de Perși, cari erau mai înainte dedați la cultul Idolilor. Ei atraseră la credință și pre mai mulți prin felul lor de viață. Nu mă îndoiesc de loc, că au fost călugări în Galatia, în Capadocia și în provinciile vecine, fiind-că e mult timp de când credința a

fost primită acolo: însă ei trăesc în comun în sate și în cetăți, nefiind încă obișnuiți a trăi ca cei-l-alți în pustie, căci le-ar fi fost greu de a suporta frigul, care e foarte aspru în timp de iarnă. Cei două mai renumiți din acele țări sunt Leontie, care mai pe urmă a condus biserica de Ancyra și Prapadie, care fiind foarte în vîrstă, exercita în mai multe orașe funcțiunile episcopale. El fu și superiorul unui renumit spital, întemeiat de Basile, Episcopul de Cesareea al cărui nume l'a păstrat.

CAPITOLUL XXXV.

Filosofi persecutați de Valens.

Iată aceea ce am putut afla despre felul de viață al sfinților pustnici, cari sunt filosofi religioși ai noastre. Cât pentru filosofi păgâni, ei au fost cu toții exterminați în acel timp. Unii dintre ei, cari se păreau că excelază mai presus de cât cei-l-alți, neputînd suferi de cât cu o extremă desplăcere desvoltarea religioasă Creștine, avură curiositatea de a ști cine va urma lui Valens și pentru acest sfîrșitrecurseră la observațiile artei, care promite cunoștința viitorului. După ce au practicat o mulțime de ceremonii, ei făcură un tripediu de lemn de laur, îl sfințiră prin termenii solemnii, spre a face să se arate literele alfabetului și de a destinge pe acela, ce ar compune numele viitorului Impărat. Fiind-că Teodor era păgân, însă de altminterea foarte bun om, era destinat la această înaltă demnitate prin secretele dorinți ale inimii lor și fiind-că cele patru d'întâi litere ale numelui său se arătară, ei se legară de a-l vedea curînd înălțat acolo. Însă se înșelară în speranța lor. Căci întreprinderea lor fiind descoperită, Valens fu pentru această coprins de o furioasă mînie, ca și de o conjurație formată contra vieții sale, porunci să taie capul lui Teodor și a arde de viu pe acei ce făcuseră tripediul. Impăratul ne punînd nici cum marginii mîniei sale, cei mai renumiți filosofi ai vîcului periră din această cauză și mai mulți chiar cari nefăcînd de loc profesiune de Filosofie purtau haina de filosof, ceea ce făcu că mai mulți alții

se abținură de a purta mantie cu céprazuri de frică de a fi acușați, că caută secretele magiei și se aplică la arta de a ghici. Sunt convins că nu e persónă inteligentă, care să nu blameze pre Impératul, că s'aũ dedat ast-fel mâniei și cruđimii și pre filosofi, că aũ avut o curiositate atât de periculósă și că aũ căutat secrete atât de depărtate de profesiunea lor. Căci acest principe închipuindu'si prin cea mai de pe urmă din tóte estravaganțele, că ar putea omori pre sucesorul seũ, n'a cruđat, nici pre acei ce consultaseră oracolul, nici pre aceia în favórea căroră se părea că ar fi răspuns, coprinđend în aceeași persecuție, pre toți acei cari aveaũ saũ același nume, saũ un nume apropiat. Cât pentru filosofi, ei se porniră la această ridiculă întreprindere, ca și cum ar fi fost în puterea lor de a depune și de a stabili Impérații. Dacă sucesiunea principilor depinde de dispozițiunea statelor, trebuia să aștepte pre aceea care avea să revină. Iar dacă nu depinde de cât de voința lui Dumneđeũ de ce trebuie s'o căutăm cu atâta stăruință ca și cum secretele lui Dumneđeũ ar putea fi pătrunse de spiritul omului, saũ ca și cum omul, orı cât de înțelept ar fi, ar putea presupune de a face o mai bună alegere de cât Dumneđeũ? Iar dacă numai din o simplă curiositate, ei s'aũ prăpăstuit într'un pericol atât de înspăimântător și aũ violat legile ce erau în vigóre în imperiũ, încă din timpul când sacrificatoriı erau public autorisați, ei n'aũ imitat pre Socrat, care de și fusese pe nedreptul condamnat să ia otravă, n'a vroit să scape din temniță prin singurul respect al legilor, sub care el fusese crescut. Inse fie-care să judece și să vorbescă asupra acestei chestiuni, cum va găsi de cuviință.

Anul D.N.
375.

Valentinian și
Valens

CAPITOLUL XXXVI.

Mórtea Impératului Valentinian, Proclamarea tinerului Valentinian, fiul seũ. Discursul rostit de către Themistius în prezența lui Valens.

Sarmații năvălind în Occident asupra óre-căror țări ale imperiului, Valentinian ridică contra lor o armată. Inse în-

dată ce ei se însciințară despre această însemnată pregătire, trimiseră spre a'î cere pace. Când el vădu pre trimișii lor îi întrebă dacă toți ai națiunii lor semănau cu ei. Ei răspunseră, că se aleseseră cei mai distinși spre a îndeplini această misiune. El strigă, că imperiul e foarte nenorocit de a fi expus sub dominațiunea sa la năvălirile și la insultele unui popor atât de desprețuit și repetând de mai multe ori aceeași plângere cu mari sforțări, el își rupse o vină. Perdând îndată o mare cantitate de sânge, muri într'un fort din Galia, în vîrstă de cincî decî și patru de ani, din care întrebuițase cei trei-spre-dece din urmă, în a îndeplini cu multă demnitate tóte funcțiunile autorității Suverane. Șase zile după mórtea sa, fiul său cel mai tînăr care avea același nume cu dînsul, fu proclamat Impărat de către soldați și puțin după aceea proclamația sa fu autorisată prin consimțimîntul lui Valens și al lui Gratian, de și de o cam dată ei găsiseră rău, ca soldații să fie întreprins de a o face fără dînșii. Cu tóte acestea Valens rămânend în Antiochia, cetate din Syria, avea din și în și o ură mai violentă și continuă o persecuțiune mai crudă contra acelor ce nu erau de credința sa asupra naturii dumnezeesci. Themistius rosti în acel timp un discurs în prezența sa, prin care el îi arată că nu trebuia nici de cum a găsi atât de straniu mulțimea și diversitatea opiniunilor Creștinilor, fiind-că era o mai mare mulțime între păgâni și prin urmare dispute mai adesea, contestații mai îndărătnice și certuri mai înveninate; că Dumnezeu e póte mulțumit de a nu fi atât de lesne cunoscut de ómenî, pentru că neînțelegerea naturii sale și întunecimea cunoștinței lor, să sporéscă respectul lor și să le dea o idee mai înaltă despre mărimea sa.

CAPITOLUL XXXVII.

Anul D.N. 376. *Goții îmbrățișeză religiunea Creștină și urméză rătăcirile lui Arie*

Valens,
Gratian și
Valentinian.

Impăratul Valens îmblândindu-se puțin prin acest discurs exercită mai puțină asprime de cât mai 'nainte, însă

nu se împacă nici odată desăvîrșit cu preoții și i-ar fi făcut fără îndoială să simță efectele mâniei sale, dacă turbările ce se născură în stat nu l'ar fi împedicat, de a se aplica atât de tare la afacerile bisericii. Căci Goții, cari locuiau peste Dunăre și cari porunciau și altor națiuni, fiind alungați de Huni se apropiară de frontariile Romanilor. Se țice că Hunii erau necunoscuți înainte de acel timp Tracilor și Goților, de și erau vecinii lor, pentru că fiind despărțiți printr'un lac de o vastă întindere și unii și alții credeau că țara lor e la capătul lumii și că dincolo nu mai e de cât apă. Inse un bou atîțat de țințarii, cari l'impungeau în timpul Verii, trecînd lacul și stăpînul urmărindu'l, el spuse compatrioților săi că cel-l-alt țerm e locuit. Alții spun că un cerb, care era urmărit, arătînd Hunilor o trecere, unde apă nu era adîncă și că admirînd frumusețea țării, temperatura aerului și abondența fructelor, ei povestiră despre acésta regelui lor, că pe urmă Hunii încercaseră acésta trecere cu o mână de soldați, că reîntorcîndu-se apoi cu o puternică armată, ei biruiseră pre Goți și luaseră în stăpînire tótă țara lor : Că aceștia trecuseră Dunărea și trimiseseră soli la Impăratul, spre a'l ruga de a le desemna o locuință și spre a'î oferi de a'l servi în răsbóele ce ar vroi să întreprindă, sau care ar fi obligat să susțină. Se crede, că Ulfila Episcopul națiunii, era șeful acestei ambasade. El reuși dupre dorință și obținu Tracia pentru locuința Goților. Ei avură îndată după aceea neînțelegeri, care'î despărțiră în două partide, din care unul avea ca șef pe Atanaric și cel-l-alt pe Fritigern. Aceste două partide luându-se la luptă, Fritigern fu învins și imploră ajutorul Romanilor. Impăratul comandînd trupelor din Tracia ordonă să'l ajute, el dădu o a doua bătălie, o câștigă și luă pre Atanaric la fugă. Pentru a recunoște ajutorul ce primise de la Valens și pentru a'î da un semn inviolabil despre fidelitatea amiciții sale, el urmă credința sa în religiune și convinse pre supușii săi de a o urma ca și dînsul. Cu tóte acestea nu cred că acésta să fi fost unica rațiune, pentru care Goții au rămas tot-d'a-una până acum fórte alipiți la doctrina lui Arie. Căci e sigur, că Ulfila Episcopul lor, n'avea nici o credință care să nu fi fost perfect conformă credințelor bisericii catolice. De și sub domnirea lui Constantie, el asistase

Anul D.N.

376

Valens,
Gratian și
Valentinian.

din imprudență, după cum sunt convins, la Sinodul din Constantinopole, cu Eudoxiu și Acacie, totuși el rămase pe urmă în împărtășirea Episcopilor, cari susțineau decretul Sinodului din Niceea. Inse venind pe urmă la Constantinopole și conferând cu Episcopii Arieni asupra chestiunilor contestate: ei îi promisera de a solicita pentru dînsul pe lângă Impăratul și de a-l face să-i acorde cere-rile sale, numai, să îmbrățișeze opiniunea lor. Se țice, că, sau că el a fost convins, că doctrina lor era cea mai bună, sau că a cedat necesității timpului, el participă la împărțirea lor și despărți pre Goți de împărtășirea bisericii catolice. Căci pentru că el îi învățase primele maxime ale religiunii Creștine, le inspirase blîndețea și onestitatea moravurilor, ei aveau o deplină încredere în conducerea sa, urmau sfaturile sale ca cele mai folositoare, ce li s'ar fi putut da vre-odinioră pentru mîntuirea lor și credeau, că el nu putea țice nimic contrariu adevărului, nici să facă nimic contrariu. De aceea el dădu mari probe despre virtutea sa. El a fost expus la mari primejdii pentru apărarea credinții, în timpul când aceste popore erau dedate la cultul Idolilor. Pentru această rațiune cea mai mare parte din Goți, cari locuesc pe țercul Dunării, urmază rătăcirile lui Arie. Aū fost în acel timp mai mulți din acei ce trăiau sub dominațiunea lui Fritigern, cari aū murit pentru apărarea credinții. Atanaric supărându-se de asemenea, că supușii săi se lepădă de religiunea părinților lor, după stăruința lui Ulfila, spre a îmbrățișa religiunea creștină, omorîră pre unii din ei, după ce i-aū țirit înaintea tribunalelor și după ce ei aū mărturisit cu îndrăsnelă numele lui Isus Christos, iar pre alții fără nici o formalitate și fără măcar să le fi permis de a deschide gura spre a se apăra. Se țice, că miniștrii ce alesese Atanaric spre a exercita această crudă persecuțiune puseră o statue pe un car și că trăgându-l pe dinaintea corturilor acelora pe cari 'l bănuiau, că profesază religiunea creștină, le porunciaū să se închine statuei și să-i aducă jertfe, și arseră de vii cu corturile lor pre acei ce refusaū de a o face. Am auțit că ei se porniră încă la o altă violență mai grozavă și anume de a da foc bisericii unde se refugiaseră acei ce refusaū de a jertfi și de a reduce ast-fel în cenușa persoane de tot sexul și de totă vîrsta. Goții, îndată după aceea împăcându-se între dînșii, înce-

Anul D.N.
376.

Valens,
Gratian și
Valenti-
nian.

Anul D.N.
376

Valens,
Gratian și
Valenti-
nian.

pură a jefui Tracia și a face pe Valens să recunoscă cât de tare se înșelase, când convingându-se, că ei ar fi folositori imperiului și temuți inamicilor săi, neglijase trupele Romane și storsese bani din orașe și din cetăți, în loc de a recruta acolo tineri soldați, ce ele aveau obiceiul de a da. Vădându-se ast-fel lipsit de speranța sa, el plecă din Antiochia și se duse cu grabă la Constantinopole, unde persecuțiunea ce făcea Ortodocșilor se părea că slăbesce. Euzoius Episcopul Arienilor murind, Teodor îi urmă.

CAPITOLUL XXXVIII.

Răsboiul între Romani și Saracini. Pace încheiată între ei. Origina și religiunea acestor din urmă. Convertirea lor la credință.

Regele Saracinilor murind în acel timp, tractatul de pace, ce făcuseră adiniură cu Romanii fu rupt și Mavia regina și regenta țării făcu mari stricăciuni în Fenicia și în Palestina până la Arabia care e stînga celor ce urcă contra cursului Nilului. Acest răsboi nu era un răsboi de desprețuit, de și el nu fu întreprins de cât de o femeie. Șeful trupelor din Fenicia îl creșu atât de primejdios, în cât el ceru ajutor căpitanului miliției, atât de infanterie cât și de cavalerie din Orient. Acesta își bătu joc de timiditatea sa și se însărcină de a da el singur lupta. Înșirând deci trupele sale în bătălie, el se luă la luptă cu Mavia, care din partea sa comanda pre ale sale, fu pus pe fugă și scăpat abia de către șeful trupelor din Fenicia, care vădându-l în primejdie, creșu că nu mai pôte fi ținut de a asculta de porunca ce i se dăduse, de a nu se lupta și alergă spre a se opune barbarilor și spre a trage contra lor retrăgându-se, în timp ce căpitanul miliției din Orient se retrăgea de asemenea din partea sa. Locuitorii țării povestesc ast-fel această întâmplare și i cântă încă și astăzi cântece. Fiind-că răsboiul continua, Romanii găsiră de cuviință de a trimite o misiune la Mavia, spre a i cere pacea. Ea o refuză, precum se țice, afară numai dacă un pustnic, numit Moisi, nu va fi hirotonit Episcop pentru supușii săi. Acesta

Anul D.N.
370.

Valens,
Gration și
Valentian.

era un om de o excelentă virtute și căruî Dumneđeū îi dăduse darul minunilor. Oamenii din misiune, informând pre Impăratul despre condițiunea ce'i propunea Regina și primind porunca sa, căutară pre Moisi și'l duseră la Lucius spre a'l hirotoni. Moisi spuse lui Lucius în prezența celor mari și a poporului: așteptați puțin, vă rog. Eū nu sunt vrednic de a fi ridicat la demnitatea episcopală, însă dacă cu tótă nevrednicia mea, Dumneđeū va voi ca să fiū ridicat acolo, il iaū martor pre acest Dumneđeū, care a făcut cerul și pămîntul, că nici odată nu'mi vei pune mâ-nile tale pângărite și pline de sângele sfinților. Lucius luând cuvîntul, îi dîse, dacă tu nu scii care e credința mea, ai greșală de a avea antipatie pentru mine, mai 'nainte de a mă cunósce. Iar dacă inimiții mei ți-aū impus prin calomniile lor, permite-mi ca să'ți declar eū însumi credința mea și să te fac pre tine judecător. Credința ta 'mi e cunoscută, răspunse Moisi, fără a'ți da ostenelă de a o explica. Episcopii, preoții și diaconii ce sunt exilați, saū cari muncesc la metaluri, mărturisesc despre acésta indetel de autentic și arată că ea e fôrte depărtată de credința lui Iisus Christos și de doctrina ortodoxă. Protestând apoi cu jurămînt că nu ar primi nici odată hirotonia din mîna lui Lucius, magistrații romanî il duseră la Episcopii, cari erau în exil. Fînd hirotonit prin punerea mîinilor lor, el se duse să locuiască între Saracini, făcu pace între Romanî și ei și converti un mare număr din ei la religiunea nóstră. Ei își trag origina lor din Ismail, fiul lui Abraam și din acéstă cauză erau odinióră numiți Ismailiteni, însă pentru a se curăți în cât-va de viciul nascerii lor și de imputarea servitudinii Agarei, ei luară însuși numele de Saracini, ca și cum ar fi fost scoboritori din Sara. Ei sunt tăiați împrejur ca și Jidovii, se abțin de a mânca carne de porc și observă o mulțime de alte ceremonii judaice. Iar dacă ei nu le observă pre tóte și negligéză pre unele din ele, acésta provine de la lungimea timpului, care le-a șters din memoria lor, saū de la corupțiunea ce ei aū contractat, amestecându-se cu streinii. Moisi, care a trăit după mai multe vécuri de la Abraam, n'a dat legi de cât acelor ce 'i adusese din Egipt. E probabil, că vecinii lor fôrte superstițioși, se depărtară puțin câte puțin de la obiceiurile ce primiseră de la Ismail și care servise de regulă pîrin-

Anul D.N.
376.

Valens,
Crațian și
Valenti-
nian.

ților lor mai înainte de a fi fost scrisă legea lui Moisi. E sigur, că ei s'au închinat la aceeași dumnezei ca și vecinii lor, că le-au dat același cult și că i-au numit cu același nume, ceea ce arată foarte lămurit, că ei uitaseră legile țării lor; și că cursul timpului ștergând din spiritul lor maximele primei lor religii, ei urmaseră superstițiile streinilor. Unii dintre ei, având mai pe urmă comerț cu iudeii, aflară de la ei adevărata lor origină și reluară observarea legilor și a obiceiurilor lor, pe care mai mulți le-au ținut până în acest timp. Unii din ei au fost convertiți la credința puțin înaintea domnirii lui Valens prin conferințele ce ei au avut cu preoții și cu pustnicii, cari se făcuseră renumiți în vecinătatea lor prin curăția virtuții și prin mărimea minunilor lor. Se țice, că un trib întreg primi botezul, cu Zocom, care'l comanda, cu ocaziunea ce voiă spune. Acest Zocom neavând nici cum copii și simțindu-se foarte nenorocit de a nu avea, dupre credința în care sunt Saracini și cei-l-alți barbari, el se duse la un pustnic cu mare reputațiune spre a se plânge de nenorocirea sa și spre a se mângâia cu dînsul. Pustnicul rugă pre Dumnezeu pentru dînsul, îl sfătui a nu se mâhni și i promise că va avea un fiu, dacă va crede în Iisus Christos. Dumnezeu îndeplinind la timp promisiunea pustnicului, Zocom primi botezul și făcu și pre supușii săi să'l primescă. Tribul a fost de atunci foarte fericit și s'a făcut temut Perșilor și celor-l-alți Saracini. Iată ce am aflat despre cel dintâiu Episcop al acestor popore și despre convertirea lor la religiunea creștină.

Anul D.N.
376.

Valens.
Gratian și
Valentian.

CAPITOLUL XXXIX.

Petru ia conducerea bisericilor din Egipt. Valens se pregătesce de război contra Goților.

Cei ce susțineau doctrina Sinodului din Niceea începură în fie care cetate și mai cu sémă în cetatea din Alexandria să aibă curagiū și speranță. Petru reîntorcându-se acolo de la Roma cu o scrisore de la Damas, prin care,

³⁷⁷ atât hirotonia sa, cât și doctrina Sinodului din Niceea era confirmată, el fu priimit în locul lui Lucius, care se retrase la Constantinopole. Afacerile deosebite ale Impăratului îl împedică să cugete la acesta. Căci el deveni foarte urios locuitorilor din Constantinopole, din cauză că suferea ca barbarii să cutreere și să jefuiască Tracia și să se apropie de mahalalele Capitalei, fără ca acest principe să și dea ostenela de a le sfărîma insolenta, el fu acuzat chiar că i-a atras el însuși. In fine, pe când asista într'o zi la Valens, Gratiian și Valentiian. Valens, Gratiian și Valentiian. Valens supărat de aceste imputări, luă armele și amenință să și răsbune la reîntorcerea sa de insulele acestor rebeli și de nesinceritatea cu care favorizaseră partidul tiranului Procopiu.

~~~~~

CAPITOLUL XL.

Mórtea Impăratului Valens.

³⁷⁸ Pe când eșia din Constantinopole, un bun pustnic, care nu se temea de nimic, când era vorba de interesul lui Dumnezeu, se înfățișă inaintea lui și-i duse: Inapoiază ortodoxilor, cari păzesc cu religiozitate doctrina ce au primit-o de la Sinodul din Niceea, bisericile ce le-ai luat de la ei și vei câștiga victoria. Impăratul porunci cu mânie de a'l prinde și de a'l păzi, spre a'l pedepsi când se va reîntorce. Pustnicul reluând cuvîntul, îi duse, nu vei mai reveni nici odată aicea, de nu vei inapoiia bisericile și ceea ce el duse se și întimplă. Valens plecând in fruntea trupelor sale, urmări pre Goți, cari se retraseră puțin îndărăt. Inaintând necontentit, el se duse până la Andrianopole. Anul D.N. Găsind pre barbari așezați în favorul lor, el îi atacă fără 378. veste ne având armata sa înșirată. Cavaleria sa împrăștiindu-se și infanteria fiind pusă în fugă, el scăpă cum putu într'un turn, unde se ascunse. Barbarii îl urmăriră și alergară dincolo de turn, creșdend că el nu se află acolo. Find-că ei trecuseră mai toți, unii, din cei ce se închiseră cu Impăratul, traseră asupra celor din urmă, ceea ce

a fost cauza, că ei strigară, că Valens era în turn. Acest cuvânt fiind audīt atāt de cei ce erau înainte, cât și de cei ce erau îndărăt, ei îl repetară atāt de des, în cât cei mai depărtați se adunară împreună, ast-fel că încunjurând toți turnul, adunară o mulțime de lemne de prin prejur și îi deteră foc, pe care vântul îl aprinse atāt de grabnic, în cât mistui în puțin timp bastimentul, mobilile, pre Impēratul și pre toți cei ce se închisese cu dīnsul. El a trăit aprōpe cincī-ḍeci de ani, a domnit șase-spre-ḍece cu frațele său și trei după aceea.

CARTEA A ȘEAPTEA

CAPITOLUL I.

Saracinii dau ajutor Romanilor. Gratian lasă fiecărui libertatea credinții sale.

Ast-fel fu sfârșitul lui Valens. Goții îngâmfați de fericitul succes al armelor lor, jefuiră totă Tracia și înaintară până la porțile Constantinopolului. Saracinii trimiși de Mavia, regina lor, serviră foarte la timp în această intristătoare împrejurare. Câți-va locuitori, cărora Impărătesa, văduva lui Valens, le dăde bani din tesaurul public, armându-se în grabă respinseră cu multă putere pe barbari. Gratian care guverna tot imperiul cu fratele său, neaprobând nici odată asprimea ce unchiul său exercitase contra acelor ce nu erau de credința sa, rechemă pe toți cei ce fuseseră exilați din cauza religiunii și făcu o lege prin care lăsă libertatea credințelor și adunărilor aceluia din toate sectele, afară de discipolii lui Manes, ai lui Fotin și ai lui Eunomiu.

CAPITOLUL II.

Teodosiu e ales Impărat. Sinodul din Antiochia. Condescendența Episcopilor Ortodoxi față de Episcopia Arieni.

Reflectând, că pe de o parte era absolut necesar de a se opune năvălirilor barbarilor, cari pustiau Tracia și Illyria și că pe de altă parte afacerile din Occident reclamau pre-

sența sa, spre a preveghea la apărarea Galiei, care era atăcată de Germani, el alese la Sirmich pre Teodosiū spre a-l asocia la Imperiū. El era din o ilustră Familie din Spania, din împrejurimile Pyrineelor și câștigase o atât de mare reputație în răsbóele precedente prin prudența sa și prin valoarea sa, în cât mai înainte de a fi avut în mână puterea suverană, il judecaseră demn de a o poseda.

Arienii erau atunci stăpâni pe bisericile din Orient afară de aceea din Ierusalim. Macedonienii și mai cu sémă cei din Constantinopole, de la unirea ce făcuseră cu Liberie, nu erau fórté depărtați de credința acelor ce urmau doctrina Sinodului din Niceea și participaū la împărtășirea lor. Inse, după ce Gratian, a făcut să se publice legea, prin care dádea tuturor sectelor libertatea credinții lor și a exercițiului religiunii, câți-va Episcopi din acel partid se puseră iarăși în posesiunea bisericilor, de unde'i alungaseră sub domnirea lui Valens și adunându-se în Antiochia, în Caria, ei hotărîră, că Fiul lui Dumneđeū nu trebuie nici de cum să fie numit consubstanțial cu Părintele său, ci numai aseménabil în substanță. Din acel timp unii se despărțiră și se adunară aparte. Alții condemnând îndărătnicia lor, rămaseră mai strîns uniți de cât mai înainte cu apărătorii decretelor Sinodului din Niceea. In fine, unii din Episcopi pe care Gratian îi rechemase din exilul lor, căutară atât de puțin primul rang, în cât preferând pacea credincioșilor acestei onóre exterióre, ei rugară pre Episcopii ce urmaseră partidul lui Arie, de a rămânea în locul lor și de a nu desbina prin dorința de a apăra cu îndărătnicie credința lor, sau prin ambițiunea de a avea primul loc, acéstă biserică pe care Mântuitorul și Apostoliī le-o lăsaseră într'o atât de perfectă unire. Se dice, că Eulalie, Episcopul de Amasia, cetate din Pont, a arătat că se află în acéstă lăudabilă dispozițiune. Când se reîntórse la scaunul său, il găsi ocupat de un Episcop Arian, care n'avea cincī deci de locuitori supuși conducerii sale. Eulalie nedorind nimic cu atâta ardóre, de cât de a întreține unirea'i oferi primul rang. Inse Arianul refusând acéstă condițiune, fu curînd după aceea părăsit de puținile persóne ce'l urmase și se vèdu fără popor și fără turmă.

Anul D.N.
379.

Gratian,
Valentian și
Teodosie.

CAPITOLUL III.

Neînțelegere între partisanii lui Meletie și ai lui Paulin pentru scaunul bisericii de Antiochia.

Anul D.N.
379

Gratian,
Valentian și
Teodosiu.

Meletie servindu-se în acel timp de această lege spre a se reîntorce la Antiochia, provocă acolo o mare neînțelegere prin prezența sa. Paulin pe care Valens nu îndrăsnise să'l exilese din ore-care respect pentru virtutea sa, trăia încă. Cu toate acestea acei ce favorisau pre Meletie, cereau ca el să împartă cu dînsul scaunul său și guvernămîntul bisericii. Partisanii lui Paulin se opuneau la această împărțire și imputau lui Meletie că fusese hirotonit de Arienii. În fine acei ce favorisau pre acest din urmă, găsindu-se cei mai tari, îl puseră în posesiunea unei biserici din mahala. Pe când amândouă partidele se înfierbîntau și se pregăteau fie-care din partea sa la răscolă, se găsi de odată un mijloc de a'î împăca și anume de a obliga pre cinci clerici, cari puteau într'o di să pretindă demnitatea episcopală și dintre cari Flavian era unul, de a nu o primi în timpul vieței, nici a lui Paulin, nici a lui Meletie și de a promite, că atunci când unul din doi va muri, cel-l-alt va rămînea singur pe scaunul bisericii. Acești clerici consimțind la această propunere și promițînd cu jurămint de a o împlini, nu rămase mai nici o neînțelegere între popor. N'a fost de cât un mic număr de Luciferieni, cari continuară de a murmura, pentru că Meletie fusese hirotonit de către eretici. Afacerea fiind terminată ast-fel, Meletie se duse la Constantinopole, unde se afla o adunare de Episcopi, cari judecară necesar de a transfera pre Grigorie din scaunul bisericii de Nazianz la acela al cetății capitale.

CAPITOLUL IV.

380. *Botezul lui Teodosiu. Ordonanță contra sectelor și opiniunelor în materie de religiune.*

Fiind-că Germanii făceau dese năvăliri în Galia, Gratian se reîntorse în Occident, unde stabilise cu fratele său sca-

unul Imperiului său, lăsând lui Teodosiū Illiria și Orientul. Eî avură amândoi fericite succese, unul contra Germanilor și altul contra popórelor ce locuesc pe țermurile Dunărei. Teodosiū destrugând o parte din acești din urmă și constringând restul săi céră pacea și săi dea tribut, el se duse la Tesalonic, undè cădënd bolnav, fu instruit de Ascolius Episcopul acelei cetăți în adevărurile religiunii creștine, botezat apoi și puțin după aceea se făcu sănătos. El era născut din părinți creștini, cari fuseseră tot-d'auna supuși decretelor Sinodului din Niceea și din acéstă pricină el fu fôrte vesel, că a găsit pre Ascolius, care era de aceeași credință și care de altmintrelea avea tóte calitățile ce pot face pre un Episcop recomandabil. El fu de asemenea fôrte vesel de a sci, că Ilyria se ferise de contagiunea arianismului. Informându-se despre credința celorlalte provincii, află că până la Macedonia locuitorii țineaū aceeași credință și dădeaū Fiului și Sfintului Duh o onóre egală cu aceea ce dădeaū Părintelui: dar că spre Orient și mai cu sémă în Constantinopole, poporul era împărțit în diferite secte. El cređu de datorie să propună credința sa supușilor săi, în loc de a'i constringe imperios în religiunea lor și pentru acest sfirșit el făcu o lege la Tesalonic, pe care o trimise să se publice în Constantinopole, pentru ca din acéstă capitală a Imperiului, ea să se răspândescă până la marginile cele mai depărtate. El declară prin acéstă lege, că intențiunea lui era ca toți supușii săi să facă profesiunea religiunii, pe care Sfintul Petru, Principele Apostolilor o predicase Romanilor de la început și pe care Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria o țineaū; că, să nu se dea numele de biserică catolică de cât adunării acelor ce dau un cult egal celor trei persóne ale Treimii și că acei ce ar fi de o altă credință, vor fi tratați de eretici, considerați ca nelegiuți și pedepsiți dupre asprimea ordonanțelor.

Anul D.N.
380.

Gratian,
Valentinian și
Teodosiū.

Anul D.N.
380.

Gratian,
Valentinian și
Teodosiū.

CAPITOLUL V.

Demofil Episcopul Arienilor e alungat din Constantinopole.

Teodosiū veni la Constantinopole puțin după ce această lege a fost publicată acolo. Arienii posedau încă atunci toate bisericile din Constantinopole sub conducerea lui Demofil Episcopul lor. Grigorie care venise de la Nazianz presida pre acei ce țineau pre Fiul lui Dumnezeu de consubstanțial cu Părintele său și făcea adunările sale într-o casă ce fusese schimbată în formă de biserică și care mai pe urmă a devenit una din cele mai de vădă, atât prin splendoria arhitecturii sale, cât și prin abundența harurilor, ce Dumnezeu comunică în ea oamenilor. Puterea dumnezească se face să fie simțită acolo prin ajutoruri neprăvedute și prin vindecări miraculoase și se crede, că Maica lui Dumnezeu e care se arată acolo, fie în vis, fie altmintrelea, spre a face aceste minuni. S'a numit această biserică Anastasia, din cauză, pre cum sunt convins, că doctrina Sinodului din Niceea, ce era ca îngropată la Constantinopole sub puterea ereticilor, a fost acolo ca învieată prin elocința lui Grigorie. Alții raportază origina acestui nume la o minune și dic, că o femeie cădând din galeria de sus a acestei biserici și murind pe loc din căderea sa poporul care era adunat, se puse la rugăciuni și obținut învierea sa. Impăratul trimise poruncă lui Demofil de a urma doctrina Sinodului din Niceea și de a restabili pacea în popor, sau de a părăsi bisericile cetății. Demofil adună

Anul D.N. 376.

Gratian, Valentinian și Teodosio.

poporul în ziua următoare îi comunica ordinul ce primise și'l înștiință, că a doua zi va ține adunarea la câmp. Să ascultăm, le duse el, legea lui Dumnezeu, care ne poruncește de a fugi, când ne alungă. El făcu după aceea adunările sale afară de cetate cu Lucius, care fusese odinioară Episcopul Arienilor din Alexandria, și care fiind alungat de acolo, duple cum am spus, se refugiase la Constantinopole. Când Demofil a plecat din biserică, Impăratul intră în lăuntru și'și făcu acolo rugăciunea și din acel an, care era anul al cincilea din consulatul lui Gratian și cel

d'întăiul al lui Teodosiū apărătorii consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu, au fost în posesiunea bisericilor, pe care Arienii le avusesse în stăpânire patru decî de ani mai 'nainte.

CAPITOLUL VI.

Intriga Arienilor. Elocința lui Eunomiū. Libertatea deosebită a unui Episcop.

Protecțiunea ce primiseră altă-dată de la Constantie și de la Valens, era cauza, că putînd încă atunci să facă adunări foarte numeroase și foarte dese, ei întreprinseră să sondeze și dispozițiunea Impăratului, prin amicii și partizanii ce aveau la curte și sperară să'l câștige în partea lor, după cum câștigaseră odinioară pre predecesorii săi. Catolicii se temeau foarte tare de succesul acestei intrigi; însă nimic nu le pricinuia o îngrijire atât de durerosă, ca cunoștința ce aveau de puterea elocinței lui Eunomiū, care despărțindu-se de Arienii, din cauza unei neînțelegeri ce avusesse cu clericii din Chypru, sub domnirea lui Valens, locuia de obicei în Bithynia în opoziție cu Constantinopolul, unde mai mulți atât din acea cetate, cât și din alte părți ale imperiului mergeau la dînsul, unii spre a'l ispiti, iar alții numai spre a'l asculta. Svonul reputațiunii sale ajunsese până la urechile Impăratului și'i produse curiositatea de a sta la vorbă cu el. Însă împărătesa Flacilla, care păstra cu sfințenie doctrina Sinodului din Niceea, împedica această conferință, temîndu-se ca nu cum-va Impăratul, bărbatul său, înșelat prin meșteșugirea acestui Episcop să'și schimbe credința.

Anul D. N.

380.

Gratian-Valentian și Teodosiū.

Pe cînd aceste intrigi erau conduse din o parte și din alta cu multă căldură, Episcopii cari erau atunci la Constantinopole se duseră să salute pre Teodosiū. Intre dinșii sa afla un bătrîn, Episcop al unei cetăți puțin cunoscută, foarte capabil de funcțiunile sarcinii sale, dar care nu era nici de cum al lumii, nici al curții. Acest bun prelat salutînd pre Impăratul, ca și cei-l'alți, se apropie de principele, fiul său, care ședea lângă dînsul și în loc de a'i da onorurile datorite născerii și demnității sale, îi dîse des-

merdându-l cu mâna ca pre un copil : bună ziua, fiul meu! Impăratul indignat pentru că acest bătrân Episcop nu dăduse aceleași onoruri fiului său ca și lui, porunci să-l dea afară. Pe când îl ducea, el dișe Impăratului, întorcându-se spre dînsul : fii incredințat, că Părintele ceresc e tot atât de indignat ca și tine, contra celor ce nu cinstesc pre fiul său ca și pre dînsul și cari sunt atât de cutezători în câț dic, că el e mai mic de cât dînsul. Impăratul mirat de acest discurs, porunci să-l readucă, fi mărturisi că el spuse adevărul și-l rugă să erte aceea ce se petrecuse. Acest principe se opri de acum înainte de a conferi cu ereticii și opri prin o lege anume sub mari pedepse adunările și disputele asupra substanței și naturii lui Dumnezeu.

Annul D.N.

381.

Gratian,
Valentian și
Teodosiu.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Constantinopole. Dimisiunea lui Grigorie.

El convocă îndată după aceea un Sinod atât spre a confirma decretul Sinodului din Niceea, cât și spre a alege un Episcop de Constantinopole. El făcu cunoscut și Macedonenilor de a veni la adunare, creștând că ar fi lesne de a-i uni cu biserica catolică, de la a cărei doctrină ei nu erau departe. La acest Sinod luară parte aproape o sută cincî-deci de Episcopi, dintre acei ce credeau persoanele Treimii de aceeași substanță; și trei-deci și șase dintre Macedonienii, cari erau cea mai mare parte din cetățile Hellespontului, și dintre cari cei mai principali erau Eleusius Episcopul de Cyzic și Marcian Episcopul de Lampsac. Cei dintăi, despre cari am vorbit erau presidați de Timoteu, care urmase lui Petru fratele său, în conducerea bisericii de Alexandria, de Meletie Episcopul de Antiochia, care venise de curînd la Constantinopole, cu ocasiunea alegerii lui Grigorie și de Cyril care renunțase atunci la doctrina Macedonenilor. Ascolius Episcopul de Tesalonic, Diodor Episcopul de Tars și Acacie Episcopul de Berea erau cu dînșii. Toți aceștia cari aprobați doctrina Sinodului din Ni-

cea sfătuiră pre Eleusius și pre acel din partidul său, de a se uni cu dinșii și le reamintiră în memorie deputațiunea ce trimiseră odinióră la Liberie și cuvîntul ce ei îi dăduseră prin gura lui Eustatie, a lui Silvan și a lui Teofil. Inse ei declarară pe față, că nu vor mărturisi nici odată, că Fiul lui Dumneșeu e de aceeași substanță cu Părintele său, ori-ce cuvînt ar fi putut da ei lui Liberie și retrăgîndu-se îndată, trimiseră o scrisóre circulară către acei de credința lor, spre a'î înștiința de a nu consimți la doctrina Sinodului din Niceea.

Acei ce rămaseră în Constantinopole, deliberară asupra alegerii unui Episcop acestei cetăți. Se dice, că Impăratul admirând virtutea și elocința lui Grigorie, îl credea forțe demn de acéstă însemnată sarcină și că cea mai mare parte din Episcopii aveau aceeași părere. Grigorie consimți de asemenea de o cam dată la acéstă alegere. Inse aflând că unii din prelați și mai cu sémă cei din Egipt erau contra acestii alegeri, el își schimbă părerea. Cât pentru mine mărturisesc, că atunci când reflectez asupra împrejurărilor acestei afaceri, n'ași putea îndestul admira pre acest mare bărbat. Elocința sa nu'i produse de loc vanitate. Ambițiunea nu'l făcu nici de cum de a dori, să se mențină pe scaunul acestei biserici, de care îngrijise atunci când era ca părăsită și într'o stare deplorabilă. El o înapoie fără greutate Episcopilor, când i-o cerură îndărăt, ca un fel de deposit ce îi încredințase și nu le impută, nici lucrările ce suportase, nici primejdiile la care a fost expus combătînd pre eretici. Și apoi, când el ar fi rămas Episcop de Constantinopole nimenea n'ar fi suferit pentru acéstă nedreptate, căci nu era nimenea altul, nici ales, nici hirotonit, și era un altul la Nazianz în locul său. Cu tóte acestea Sinodul observând cu religiositate canónele și disciplina, luă din mâinile sale și cu consimțimîntul său depositul ce'i fusese încredințat, fără ca considerațiunea unui merit atît de rar și atît de extra-ordinar cu acela al acestui bărbat incomparabil să'l pótă face a se depărta de la regulă. Se deliberă deci asupra alegerii unui Episcop ca și asupra afacerii celei mai importante ce vre-odată s'a putut presînta și Impăratul sfătui pre prelați a avea o grijă deosebită de a căuta pre cel mai vrednic și pre cel mai capabil spre a fi ridicat la demnitatea de păstor al cetății

domnitore. Ei erau totuși foarte împărțiți în socotință și fiecare din ei se silea, de a recomanda pre acela, cu care avea cea mai strinsă prietenie.

CAPITOLUL VIII.

Anul D.N.
381

Alegerea lui Nectarie. Nascerea și moravurile sale.

Se afla atunci la Constantinopole un bărbat, născut în Cilicia, din rânduiala senatorilor, numit Nectarie; fiind gata de a pleca spre a se reîntorce în țara sa, el se duse să vadă pre Diodor Episcopul de Tars și îl întrebă dacă voia să îl însărcineze cu scrisorile sale. Diodor medită atunci foarte cu multă atenție asupra alegerii, care ținea toate spiritele în cea mai mare încordare. Observând pre Nectarie, majestatea feței, gravitatea vîrstii și blîndețea moravurilor sale, el îl socoti demn de această sarcină și îi dădu votul în taina sufletului său. Apoi îl duse, ca și cum ar fi fost pentru altă afacere, la Episcopul de Antiochia și îl rugă de a îi da votul său. Episcopul de Antiochia își bătu joc de propunerea lui Diodor, într'o afacere atât de importantă ca aceea și unde se propuneau, atâtea alte persoane cunoscute. Cu toate acestea el reținu pre Nectarie. Cât-va timp după aceea, împăratul ceru Episcopilor o listă de acei pre cari ei îi credeau demni de această sarcină și își rezervă facultatea de a alege unul dintre acei, pre cari ei i-ar fi propus. Fiecare Episcop scrisese numele acelor pe cari îi credea vrednici. Episcopul de Antiochia scrisese și el pre cei ce i-a plăcut și în urma tuturor celor-l-alți, el adaogă pre Nectarie, în favoarea lui Diodor. Impăratul citind lista, se opri asupra numelui lui Nectarie, gîndi adînc ținînd neîncetat degetul asupra aceluiași nume, reciti lista și în fine alese pre Nectarie. Totă lumea se miră de această alegere și fiecare întrebă cine e acest Nectarie, de ce profesiune și din ce țară. Dar când se află că el nu era botezat, se găsi încă mai straniu, că Teodosiū să îl fi căutat între atâtea alții. Eu cred că chiar însuși Diodor nu scia că el nu era botezat. Căci nu e probabil, că dacă el ar fi știut acesta

Anul D.N.
381.

Gratian.
Valentinian și
Teodosiū.

să fi vroit să'i dea votul său spre a'l face Episcop. Vădându'l într'o vîrstă forțe înaintată, el credea fără îndoială că era mult timp de când primise botezul. Inșă tóte aceste nu se întîmplă de cât dintr'un ordin particular al providenței. Căci atunci când Impăratul află, că el nu era botezat, mai mult încă persistă în simțimintul său, cu tótă rezistența prelaților. In fine, când s'aũ înduplecat, el fu botezat și mai 'nainte de a desbrăca haina albă, el fu proclamat Episcop. Unii aũ cređut, că Impăratul nu făcuse acéstă alegere, de cât printr'o descoperire a lui Dumnezeu. Eũ nu examinez dacă acésta e adevărat sau nu. Inșă, când consider o hirotonie atăt de extraordinară, nu mă îndoesc nici de cum, că Dumnezeu n'a permis'o și că n'a vroit să se dea conducerea bisericii unui bărbat atăt de moderat, atăt de onest și atăt de drept, cum era Nectarie. Iată ce am auzit spunându-se despre alegerea sa.

~~~~~

CAPITOLUL IX.

Decretele Sinodului.

Nectarie și cei-l-alți Episcopi adunându-se apoi, hotărîră, că credința Sinodului din Niceea să fie inviolabil conservată, că tóte rătăcirile contrarii să fie considerate ca condamnate; că bisericile să fie conduse duple dispozițiunea vechilor canóne; că fie-care Episcop să rămână în biserica sa, fără a merge în biserica altui Episcop, afară numai de n'ar fi necesar și fără a face hirotonii, ce n'ar avea dreptul de a face, precum se întâmplase adese-ori în timpul persecuțiilor; că afacerile ce s'ar întîmpla în fie-care biserică să se termine prin judecata Sinodului provinciei. Că după Episcopul de Roma, acel de Constantinople să se bucure de prerogativa de onóre, ca fiind Episcop al noii Rome. Nu numai cetatea de Constantinople avea de atunci numele de noua Roma, ci ea avea și un Senat, orînduilele poporului, magistrații, contractele, legile și privilegiile vechii Roma. Sinodul declară încă, că Maxim nu era Episcop și că acei pe cari el îi hirotonise nu erau clerici; și in fine, că tot ce se făcuse, sau de el, sau în numele său, era nul.

Anul D.N.
381.

Gratian.
Valentian și
Teodosiu.

El era născut din Alexandria, filosof de profesiune, din secta Cinicilor, apărător forte zelos al credinței Sinodului din Niceea și fusese pe ascuns hirotonit Episcop de Constantinopole de către Episcopii din Egipt.

Anul D.N.
331.

Gratian,
Valentian și
Teodociu.

Impăratul confirmă tot ce se hotărise de Sinod și făcu o lege care coprindea, că credința părinților din Niceea va rămânea inviolabilă și că acei ce mărturisesc un Dumnezeu în trei persoane egale în onoare și în putere, adică Tatăl, Fiul și Sfintul Duh, vor fi puși în posesiunea tuturor bisericilor. Spre a-i desemna mai precis, Impăratul declară prin această lege, că el înțelegea să vorbească de acei ce participa în Constantinopole la împărțășirea lui Nectarie; în Egipt la împărțășirea lui Timoteu Episcopul de Alexandria, în Orient la împărțășirea lui Diodor Episcopul de Tars și a lui Pelaghie Episcopul de Laodiceea; în Asia la împărțășirea lui Amfilochie Episcopul de Iconia; în Pont și în Bitynia la împărțășirea lui Helladius Episcopul de Cesarea, a lui Grigorie Episcopul de Nissis și a lui Otreiu Episcopul de Melitin; în Tracia și în Scytia la împărțășirea lui Terentie Episcopul de Tomis și a lui Martirie Episcopul de Marcianopole. Impăratul cunoștea pre acei Episcopi prin sine însuși și apoi aflase că ei conduceau cu mare sfințenie poporul încredințat îngrijirilor lor. Sinodul terminându-și ast-fel lucrările sale, fie-care Episcop se reîntorse la biserica sa.

CAPITOLUL X.

Rară modestie a lui Martirie. Transportarea corpului lui Pavel. Inmormântarea lui Meletie.

Nectarie înveță cum să'și îndeplinescă funcțiunile sarcinii sale Episcopale și rânduiala ceremoniilor clericale de la Chiriatic Episcopul de Adana, pe care rugase pre Diodor Episcopul de Tars de a i'l lăsa pe lângă dînsul pentru cât-va timp. El reținu pre mai multe persoane din Cilicia și între alții pre Martirie medicul său, care fusese martur neorându-șelilor tinereței sale. El avea în scop de a'l hirotoni diacon: însă Martirie socotindu-se nevrednic de acest sfint mi-

nister, se apără de acesta motivând neajunsurile vieții sale din trecut, pentru care luă de martor pre însuși Nectarie. Eă, care sunt Episcop aă n'am comis mai mari păcate de cât tine, precum prea bine ști, fiind-că ai fost complicile lor și servitorul? E adevărat, răspuse Martirie, că cunosc neorinduelile vieții tale trecute; însă ele aă fost șterse prin botezul tău și îndată după aceea ai fost sfințit. După aceste două mari mijloce, ce Dumneșeu a stabilit spre a expira crimele cele mai enorme, tu-mi pari atât de curat ca și un copil ce se nasce. Inșe eă, după ce am primit botezul, am trăit-ast-fel ca și cum nu l'ași fi primit. Iată cum se apără el de a fi hirotont și acășă apărare mi s'a părut atât de lăudabilă, că am creșut de datorie să'i dau loc în istoria mea. Impăratul Teodosiă aflând a ceea ce se întâmplase trupului lui Pavel, o dioniără Episcop de Constantinopole, porunci să'l transfere în frumoșă și marea biserică ce zidise Macedonia, inimicul și persecutorul său. Mai multe persoane ce nu cunosc adevărul și mai cu sémă femeele înșelate prin echivocitatea numelor, cred că sfintul Apostol Pavel e îngropat în acășă biserică.

Se transportă în același timp și trupul lui Meletie la Antiochia și'l puse lângă mormintul sfintului Martir Babila. Se șice, că din porunca Impăratului, el fu primit în toate cetățile pe unde trecu, cu cântarea psalmilor, contra obiceiului Romanilor.

CAPITOLUL XI.

Flavian e hirotont Episcop de Antiochia.

Meletie fiind îngropat cu totă pompa acășă, Flavian fu hirotont în locul său, contra credinții jurământului ce făcuse, aceea ce provocă din nou turburări în biserică de Antiochia și făcu pre mai multe persoane să evite împărțășirea sa și să se adune aparte, sub Paulin care trăia încă. Episcopii înșiși făcură ore-care schismă între dinșii din acășă caushă. Cei din Egipt, din Arabia și din Chypru luară apărarea lui Paulin și'și exprimară indignarea pentru nedreptatea ce suferea. Din contră, cei din Syria, din

Palestina și din Fenicia și cea mai mare parte din cea din Armenia, din Capadocia, din Galatia și din Pont, susținură interesele lui Flavian. Episcopul de Roma și ceilalți din Occident trimiseră scrisorile lor circulare lui Paulin, după obicei și departe de a le trimite lui Flavian, ei se abținură de la împărtășirea lui Diodor Episcopul de Tars și a lui Acacie Episcopul de Berea, care îl hirotonise. Ei pretinseră încă să ia cunoștința de afaceri și pentru acest sfârșit scriseră ca și Impăratul Gratian, Episcopilor din Orient, să ia ostenelă de a veni la un Sinod ce se va ține în Occident.

CAPITOLUL XII.

Proiect pentru unirea Religiunilor.

De și Catolicii erau în posesiunea bisericilor, totuși ei nu încetau de a fi turburați prin piedecile ce primiau din partea Arienilor. Pentru acesta Impăratul Teodosiu, puțin timp după deschiderea Sinodului, despre care am vorbit, adună pre șefii sectelor, pentru ca orî să se convingă sau să convingă pe ceilalți, asupra punctelor ce erau în discuție. El își închipui că nu trebuia de cât o conferință, spre a-i pune pre toți de acord. Când toți prelații s'au adunat și acesta fu în anul consulatului al doilea al lui Meroband și cel dintâiu al lui Saturnin și în care an Teodosiu asociă pre Arcadie fiul său la Imperiu, el trimise să cheme pre Nectarie, convorbi cu dînsul asupra adunării Sinodului și l' sfătui de a permite și de a propune o discuție asupra chestiunilor controversate, spre a termina neînțelegerile și a face ast-fel, ca să nu mai fie de cât o credință în biserica. Nectarie nesciind ce hotărîse să ia, comunică neli-niștea sa lui Agelius Episcopul Novatienilor, care era de aceleași vederi cu dînsul, despre temelia doctrinii și a credinții. Agelius ducea o viață cu totul conformă sfînteniei profesiunii sale, însă nu era propriu pentru conferințe, nici pentru discuții. El alege deci pre Sisinie citețul său și care a fost mai pe urmă succesorul său. El vorbea bine, studiasse foarte bine sfînta scriptură, era foarte învățat în literile

Anul D.N.

383.

Gratian
Valenti-
nian,
Teodosiu
și Arcadie

profane și în știința bisericii; el sfătui de a nu intra în conferință cu ereticii, pentru că discuția nu produce de obicei de cât inverșunare și animositate; ci de a'i întreba, dacă ar primi mărturisirile doctorilor, cari trăiseră înainte de desbinare. Dacă le vor respinge, ăise el, ei vor fi condamnați de către chiar aceia din partidul lor. Iar dacă le vor primi, noi vom arăta operele lor. El scia foarte bine, că cei vechi găsind că Fiul lui Dumnezeu e vecinic ca Părintele său, ei se ferise de a ăice, că a avut un început. Acastă propunere fiind aprobată de Nectarie și chiar de Impăratul, acest principe începu să sondeze pe eretici și a se sili de a vedea ce părere au ei despre cei vechi. Când au mărturisit, că au multă stimă de dînșii, el îi întreabă, dacă ar vroi să'i aibă de judecători ai neînțelegerilor lor. Șefii sectelor încurcându-se asupra acestui subiect și judecând în diferite moduri despre operele și doctrina celor vechi, el recunoscă, că ei n'ar primi nici-odată propunerea ce li se făcuse și că puneau principala lor încredere în subtilitatea argumentelor și în îndărătnicia lor și porunci ca fie-care sectă să'i presinte profesiunea de credință în scris. Sosind ziua care fusese alasă pentru acest sfirșit, Nectarie și Agelius se presentară din partea celor ce credeau cele trei persoane ale treimeii de aceeași substanță: Demofil din partea arienilor, Eunomie pentru cei din partidul său și Eleusius Episcopul de Cizic pentru Macedonienii. Impăratul luând profesiunile lor de credință, nu aprobă de cât pre aceea, care recunoscă o aceeași substanță în cele trei persoane ale Treimeii și rupse pre toate cele-l-alte. Novatienii n'avură nici o pierdere în această afacere, pentru că aveau aceeași credință ca și biserica Catholică despre natura Dumnezească. Membrii celor-l-alte secte muștrară pre Episcopi ce au intrat nepregătiți în niște contradicții în prezența Impăratului. Au fost chiar mai mulți cari își schimbară credința și cari făcură profesiunea de credință pe care Principele o autorisase. El opri pre ereticii de a face adunări, de a instrui poporele, sau de a hirotoni Episcopi. El hotărî că unii vor fi alungați din cetăți, iar cei-l-alții vor fi priviți cu neîncredere și că vor fi lipsiți de privilegiile de care restul supușilor săi se bucurau. Inșe, cu cât pedepsele coprinse prin legile sale erau mai rigurose, cu atât mai puțin erau executate. Căci el

n'avea atât în scop de a pedepsi pre supușii săi, pre cât de a'l atrage la credința sa prin frică și el lăuda foarte pre acei ce se convertiaū de sine-înșiși.

CAPITOLUL XIII.

*Tirania lui Maxim. Ambrosiū Episcopul de Milan
persecutat pentru credință, de Impărătesa
Iustina. Mórtea lui Gratian.*

Impăratul Gratian, fiind ocupat în acel timp de a face rășboiū Germanilor, Maxim plecă din Englitera cu scopul de a usurpa suverana putere. Valentinian fiind încă foarte tînăr, Probus prefectul pretoriului și care fusese Consul, guverna sub numele său în Italia și avea singur conducerea afacerilor.

Iustina, mama Impăratului Valentinian, principesă foarte alipită la vederile lui Arie și forte favorabilă partidului său făcu întristătoare neajunsuri lui Ambrosiū, Episcopul de Milan și turbură foarte mult pacea bisericii prin novismurile ce vroia să introducă în biserică în prejudiciul credinței Sinodului din Niceea și prin sforțările ce făcea spre a deveni victoriosă decisiunea Episcopilor adunați la Rimini. Fiind-că Ambrosiū nu putea suferi această întreprindere, fără să i să opună din totă pătrea sa, ea avea contra lui o furiósă mânie și se plânse Impăratului, fiul său, că nu'i da respectul ce'i datora. Valentinian creșend că nu e nimic de cât adevărul în această plângere a Impărătesei, mama sa, vroi s'o răsbune și pentru acest sfirșit trimise să inconjure biserică cu soldați. Ei intrară fără greutate în lăuntru și scoțend afară pre Ambrosiū, vroiaū să'l ducă în exil, când poporul alergă cu mulțimea, era gata de a se expune la mórte pentru apărarea sa. Iustina înfuriată de o mânie mai violentă ca nici odată, se hotări de a susține întreprinderea sa prin puterea unei legi și trimise să chieме pre Benivole secretarul și'i porunci de a compune o lege pentru confirmarea decisiunilor Sinodului din Rimini. Benivole, care era foarte alipit la Biserica catolică, refuză categoric de a da serviciul său nelegiurii. Impărătesa spre

a'l îndupleca să facă aceea ce doria, îl măguli cu promisiunea de a'l înălța la o dregătorie mai înaltă, de cât aceea ce posedă. Însă departe de a se îndupleca prin atracțiunea acestorl promisiuni, el își dăsfăcu briul său, îl aruncă la picioroale Impărătesei și protestă că nu vrea să mai aibă o asemenea dregătorie, nici să primescă vre o alta în prejudiciul consciinței sale. Ast-fel a trebuit să caute alte persoane spre a întocmi o asemenea lege. Ea cuprindea, că cei ce ar ține credința ce se hotărise în Sinodul din Rimini și pe urmă în Sinodul de Constantinopole vor avea libertatea să se adune în biserică, iar acei ce s'ar opune acestei legi, vor pedepsiți cu mörte. Pe când Iustina medita cum să facă să se execute această lege crudă, sosi un curier, care aduse noutatea, că Gratian fusese asasinat prin trădare, de către Andragatius, căpitan al gardei lui Maxim. Acest trădător punându-se în scaunul închis al Impărătesei trimise să spună Impăratului că se află pe drum. Acest tiner Principe, care era de curind însurat și care iubia cu pasiune pre Impărătesa, femeea sa, nepăzindu-se de nici o cursă, trecu riul cu grabă, cădu în mâinile lui Andragatius și fu mișelesce ucis în al două-deci și patrulea an al virstii și al cincilea al domnirii sale. O întâmplare atât de straniă ca aceea făcu pre Iustina să uite mânia ce concepuse contra lui Ambrosiü. Maxim cu toate aceste ridicând o mare armată de Englezi, de Galii, de Germani și de alte națiuni trecu în Italia sub pretext de a împiedeca să nu se facă nici o schimbare în doctrină, nici în disciplina bisericii ; însă în fapt cu scop de a risipi bănuelile ce putea să aibă, că el aspira la tiranie și de a se sili să convingă că suverana putere îi era dată prin autoritatea legilor și prin consimțimintul popórelor, fără ca el să fi întrebuințat vre o violență spre a o obține. Valentinian consimți în a asculta de nevoile timpului pentru ca să ia semnele și podóbele Imperiului și fugi totuși la Tesalonic cu Iustina mama sa și cu Probus, prefectul Pretoriului.

CAPITOLUL XIV.

Anul D.N. *Nascerea lui Onoriu. Urmarea Episcopilor, atât ai*
384. *bisericii catolice, cât și ai celorlalte secte.*
Triumful lui Teodosiu.

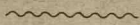
Valenti-
nian,
Theodosiu
și Arcadie

Pe când Teodosiu se pregătia la războiul ce hotărîse în contra lui Maxim, i se născu un fiu, care fu numit Onoriu. Când pregătirile sale fură isprăvite, el plecă din Constantinopole, unde lăasă pre Arcadie fiul său. Trecînd prin Tesalonic, vîdu acolo pre Valentinian și nu primi, nici nu refusă ambasada lui Maxim, ci fără să'și explice intențiunile sale se duse spre Italia, în fruntea armatei.

În același timp Agelius, Episcopul Novatienilor din Constantinopole fiind aprîpe de sfîrșitul său, numi pre Sisinie, preot din clerul său ca succesor al său. Cîte-va zile după aceea poporul plîngîndu-se că n'a numit mai bine pre Marcian, care avea o mare reputație de sfințenie, el îl hirotoni și dîse poporului în plină adunare: Marcian va fi Episcopul vostru după mine și după Marcian, Sisinie. El nu trăi de cît puține zile după aceea, după ce a condus biserica sa timp de patru-șeci de ani, cu aprobarea generală a aceloră din secta sa. Unii asigură că în timpul violenței persecuțiunii, el avu fericirea de a mărturisi în public numele lui Iisus Christos. Timoteu și Cyril murind curînd după aceea, Teofil fu ales Episcop de Alexandria și Ioan Episcop de Ierusalim. Demofil Episcopul Arienilor din Constantinopole, murind de asemenea, Marin născut în Tracia îl urmă, însă Doroteu sosind îndată după aceea din Antiochia, el îi fu preferat, ca mai capabil de a îndeplini acastă sarcină.

Cu toate acestea Teodosiu intrînd în Italia, fie care răspîndi felurite șvonuri atîngătoare de succesul armelor sale. Între Arienii se dîcea, că cea mai mare parte din armata sa fusese tăiată 'n bucăți și că el căduse viu în mâinele lui Maxim. Și ca și cum acastă noutate ar fi fost sigură, ei se duseră cu mîna armată să dea foc casei lui Nectarie, de ură că el se afla în posesiunea bisericilor. Cu toate acestea planurile Împăratului reușiră foarte cu fericire; căci

soldații lui Maxim îl prinseră și fie că se temeau de puterea lui Teodosiū, sau că ar fi fost corupți prin bani, ei îl uciseră. Andragatius cum auți de mórtea sa, se aruncă cu armele sale într'un fluviū unde a perit. Rēsboiul sfirșindu-se ast-fel și mórtea lui Gratian rēsbunată, Teodosiū intră în Roma în triumf cu Valentinian și stabili acolo cu atât mai ușor o fórte bună rinduială în afacerile bisericii, cu cât Impēratēsa Iustina, care le turburase, murise.

CAPITOLUL XV.

Dărîmarea Templurilor Idolilor. Rēscóla provocată din acéstă causă.

Paulin Episcopul de Antiochia, murind în acel timp, aceea, cari în timpul vieții sale, fuseseră supuși conducerii sale, continuară să aibă aceeași antipatie pentru Flavian, ca și mai 'nainte, de ură fiind-că el violase jurămîntul ce făcuse cu Meletie și de și ei n'aveau nici o neînțelegere cu dînsul asupra doctrinei, totuși ei se abținură de la împărtășirea sa și aleseră pre Evagrie de Episcop al lor. Acest Evagrie murind curând după aceea, Flavian împiedecă ca să i se alegă un succesor și ast-fel acei ce evitaū împărtășirea acestui din urmă, se adunară tot-deauna a parte.

În acel timp Episcopul de Alexandria obținînd de la Impēratul în dar templul lui Bacchus, el îl schimbă în biserică. Statuele din el fiind luate și locurile cele mai ascunse fiind descoperite, el căută de a insulta religiunea păgână, producînd în public figurî pe cari simțul moral ne împedecă de a le numi și aceea ce era mai secret în misterele lor. Păgânii, surprinși de o faptă atât de extraordinară și atât de neprevăduț nu putură să rămână în liniște. Ci năvălind asupra creștinilor îi răniră și uciseră un mare număr și luând în stăpânire Serapionul, un templu fórte vast și fórte măreț, zidit pe o înălțime, ei se serviră de el ca de o citadelă spre a face alergări și prinđend pre mai mulți creștini, îi chinuiră spre a'i sili să facă jertfe;

388.

Anul D.N. 388.

Gratian.
Valentinian
Teodosiū
și Arcadie

r stignir  pre acei ce refus u. sdrobir  cóstele altora  i o-
morir  pre alii intr'alt chip. Resc la cresc nd f rte mult
 i prelungindu-se f rte lung timp, magistraii, adică Roman,
 eful trupelor de Egipt  i Evagrie guvernatorul de Alexan-
dria, sfătuiră pre p g ni să depună armele  i să părăsescă
Serapionul. In să, neput nd face nimic din cauza ind r t-
niciei lor, ei informară pre Imp ratul despre t t  afacerea.
Turbur torii se ind r tnicir  in  ntreprinderea lor prin cu-
noscin a pedepsei ce merita fapta, ce comiseseră  i pe lângă
ac sta ei erau întăritați prin discursurile furi se ale unui
numit Olympius, care sub o haină de filosof ii indemna
la revoltă  i să m r  cu b rb tie de va fi nevoe, pentru
apărarea  eilor  erii lor. R spund nd, că perderea idolilor
ii arunca in desperare, el ii mustră, că nu trebuie u pentru
ac sta să p rd  curagiul, nici să neglijeze cultul religiunii
lor; căci statuile ce fuseseră sdrobite de creștini, nu erau
de c t de o materie supusă stricăciunii. Dar că puterea
nev du a ce fusese in lăuntru, se retr sesese la ceriu. Im-
păratul afl nd tot ce se întâmplase, mărturisi, că cre tini ,
Anul D.N. 383. cari fuseseră executa i la m rte cu ac st  ocasiune, erau
f rte fericiii, pentru că ei suferiseră pentru apărarea cre-
dintei lor; ertă pre autorii mor ii lor, pentru că amintirea
acestei grații s i indemne, să adopte religiunea cre tin   i
porunci ca templurile, din pricina cărora r sc la fusese mi -
cat , să fie dărimate. Se  ice, că atunci c nd acest ordin
fu citit in public, cre tini  strigară exprim ndu- i bucurie,
pentru că Imp ratul arunca vina asupra păgânilor, dintre
cari acei ce p ze u Serapionul fiind sp im nta i, o luară
la fugă. Cre tini  il luară in st p nire de îndată  i'l po-
sed  încă  i ast - i. Mi s'a spus, că Olympius au ind nóptea
precedentă o voce care c nta in Serapion *Aliluita*  i că
având in vedere, că ușele erau in hise  i că n  se afla
nimeni in lăuntru, el  n lese ce însemna ac sta, se urcă
intr'o corabie, fără a vorbi nim ru i ceva  i se duse in I-
talia. Se  ice, că d rim ndu-se acest templu, se găsiră a-
colo caractere săpate pe petre in formă de cruce  i că
persóne  nv tate studiindu-le cu aten ie spuseră că erau
ieroglife ce  nsemn u vi ta viitoare. Se asigură, că se afla 
 i alte figuri, cari cuprinde u predicaea ruinii acestui
templu  i că  i unele  i altele serviră la convertirea a
c tor-va p g ni. Iată cum Serapionul fu schimbat intr'o

Gratian
Valenti-
nian,
Teodosiu
 i Arcadie

biserică, căreia i se dădu numele Impăratului Arcadie. Cu toate acestea se află încă atunci păgâni, cari luptau cu îndărătnicie pentru apărarea templurilor lor, precum locuitorii din Petrea și din Areopole în Arabia, cei din Raphi și din Gaza în Palestina, cei din Jerapole în Fenicia, cei din Apamia, cetate de pe țărmurile fluviului Axius în Syria. Am aflat, că acești din urmă s'au servit adese ori de locuitorii din Galileea și de țaranii din muntele Liban, spre a păzi templurile lor și că ei s'au pornit până la atâta exces de violență în cât au masacrat pre un Episcop numit Marcel. Iată cum se povestesc că s'a întâmplat acesta. El ruina toate templurile din orașe și din cetăți, crezând că ar fi foarte greu printr'un alt mijloc, de a întorce popoarele de la superstiție. Aflând că se afla un templu foarte mare în Aulona, care e o lature a Apamienilor, el se duse acolo cu o trupă de soldați și de gladiatori. El rămase totuși la o depărtare afară de lovitura săgeții, pentru că având podagră, nu putea nici să se lupte, nici să fugă. Pe când soldații erau ocupați cu atacul, câțiva păgâni vedându-l singur se apropiară de el, îl prinseră și'l arseră. Autorii morții sale fură necunoscuți atunci. Timpul descoperindu-i mai pe urmă, fiul lui Marcel vroiră să'și răsbune. Inșă, Sinodul Provinciei îi impiedică de la acesta, arătându-le că nu e drept, ca nici rudele, nici amicii lui Marcel să caute răsbunarea unei morți, despre care e mai bine să mulțămiască lui Dumneșeu, fiind-că ea a fost suferită pentru mărirea sa.

Anul D.N.
388.

Valenti-
nian,
Teodosiu
și Arcadie

CAPITOLUL XVI.

Nectarie scôte pe penitencier din biserică sa.

Nectarie a fost cel dintâi, care scóse în acel timp din biserică sa pre preotul, ce era însărcinat cu impunerea pocăinței și fu urmat în această privință de cea mai mare parte din cei-l-alți Episcopi. Unii vorbesc într'un fel și alții în alt fel despre origina și despre desființarea acestui obicei. Voiu spune aici ce mi se pare mie despre acesta. E o perfecțiune, care e cu totul mai presus de natura o-

Anul D.N.
388.

Gratian,
Valenti-
nian
Teodosiu
și Arcadie

mului de a nu păcătui și Dumnezeu a poruncit să se dea ertare păcătoșului când el o cere, de și ar fi căzut de mai multe ori în aceleași crime. Inșă, pentru că nu s'ar putea cere ertare de un păcat fără a'l mărturisi și pentru că Episcopii creșură de la început, că era supărător de a'l face cunoscut în prezența întregului popor: ei însărcinară pentru acest sfirșit un preot de o probitate încercată și de o discreție recunoscută, pentru ca penitenții declarându-și greșalele lor, el să le impună penitențele cuviincioșe și să le dea ertarea. Novatienii, ne având nici o stimă pentru penitență, n'au avut nevoie de acea instituțiune. Inșă ea există încă și astăzi la toate celelalte comunități. Confesiunea e în mare rigore în Occident și mai cu sémă la Roma, unde e un loc destinat a pune pre penitenți și unde ei stau în picioare cu fața tristă și abătută. Când s'a isprăvit celebrarea misterelor la care nu asistă, ei se proștern la pământ suspinând și vărsând lacrimi. Episcopul merge din naintea lor plângend și se prosternă și el la pământ. Toți credincioșii scâlțați în lacrimi cer ertare de la Dumnezeu. Episcopul se scólă după acesta și ridică și pre cel-l-alti, face rugăciuni pentru penitenți și i lăsă să se ducă. Fiecare din ei se canonesce de bună voie prin abstenență, prin postiri și prin alte mijloce ce i-a prescris Episcopul și așteptă timpul reconcilierii sale. Când a sosit acel timp, el e eliberat de canonisirea păcatului său și restabilit în societatea credincioșilor. Episcopii de Roma au observat acest obicei, de la început până acum. La Constantinopole a fost un preot însărcinat pentru administrarea penitenții, până când o domnă de bun neam a declarat, că mergend la biserică spre a îndeplini penitența sa și spre a face rugăciunile ce i se rînduise, ea a fost violată de un diacon. Credincioșii s'au mâhnit foarte mult pentru desonorea ce se resfrîngea din această faptă asupra întregii biserici, iar clerul a fost foarte discreditat din această cauză. Nectarie după ce a cugetat asupra celor ce trebuia să facă în această împrejurare, depuse pre diacon și scose pre preotul însărcinat cu administrarea penitenții duple părerea a câtor-va persoane, care îl sfătuiră de a lăsa la prudenta fiecărui credincios de a se examina și a se încerca mai înainte de a participa la mistere. Acesta e obiceiul duple care trăesc acum și care a trecut după socotința mea de la vechea severitate la o extremă slăbire.

Păcatele erau fără îndoială mai rari atunci când cine-va era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unui judecător sever. Eū cred, că pentru acēstă rațiune Impēratul Teodosiū, care avea un zel atāt de ferbinte pentru gloria bisericii, a făcut o lege prin care opri ca o femeie să pōtă fi admisă în serviciul bisericii, afară numai de n'ar fi avut copii și să fi fost în vīrstă mai mult de șase-șeci de ani, dupre preceptul Apostolului și porunci ca acele ce'și vor tunde periū capului, să fie alungate din biserică, iar Episcopii ce le-ar admite acolo, să fie lipsiți de sarcina lor. Inse, fie-care să judece asupra acestei chestiuni cum îi va plăcea.

~~~~~

CAPITOLUL XVII.

Rătăcirile lui Eunomiū, ale lui Teofron și ale lui Eutyhie. Desbinarea Arienilor.

Impēratul exilă în acel timp pre Eunomiū care până atunci rămăsese tot-d'a-una la Constantinopole și făcuse adunări în mahalale, sau în case particulare, unde citia operele sale și atrăgea atâtea persoane la părerile sale, prin elocința sa, în cât în fōrte puțin timp secta sa deveni fōrte numerosă. El muri curând, după ce a fost trimis în exil și fu îngropat în locul chiar al naserii sale, care era un sat din Capadocia, numit Dacora, aprōpe de muntele Argea în teritoriul cetății de Cesareea. Teofron care era din același țară și care fusese discipolul sēū, susținu pe urmă credințele sale. Studiind îndestul de bine filosofia lui Aristot, el compuse o introducere sub titlul, de exerciții ale spiritului. Inse intrând în tōte ȃilele în noui dispute, el întrecu extravagantele învățatorului sēū. Căci pretinȃnd să raționeze cu multă subtilitate asupra cuvintelor scripturii, el întreprinse de a proba că de și Dumneȃeu cunōsce trecutul, prezentul și viitorul, el nu le cunōsce în același chip și primesce în natura sa ōre-care schimbare de cunoscinȃ. Extravaganța acestii imaginațiunii părēnd cu totul nesuferită Eunomienilor, ei îl alungară de la împărtășirea lor și

Anul D.N.
379

Gratian,
Valentian
Teodosiū
și Arcadie

el se făcu șef unei secte cu numele său. În acel timp Eutychie, care era din partidul Eunomienilor făcu și el la Constantinopole o nouă sectă, căreia îi dădu numele său. Căci această chestiune fiind propusă, dacă Fiul lui Dumnezeu scie și avea judecătii cea de pe urmă, se raportă cuvintele din Evanghelie prin care se pare, că e și Fiul o scie, Părintele scie și avea aceea. El asigură, că și Fiul o scie, pentru că le a primit toate fără excepție de la Părintele său. Episcopii Eunomienilor condamnând credința sa, el se despărți de împărțășirea lor și se duse la Eunomie în locul exilului său.

Un diacon și câțiva alții ce fuseseră trimiși din Constantinopole spre a-l denunța înaintea lui Eunomie și spre a disputa contra lui de ar fi nevoe, sosind ei cei dintâi, când Eunomie află cauza călătorii lor, el aprobă credința lui Eutychie și se rugă cu dînsul, de și între ei nu era permis de a se ruga, cu acei ce sosesc de aiurea, fără scrisori scrise cu caractere secrete, prin care să se arate, că ei sunt de împărțășirea lor. Eunomie murind puțin timp după acesta, acela care presida pre Eunomienii din Constantinopole, refuză de a admite pre Eutychie la împărțășirea sa, de mânie și gelosie, pentru că întreprinzînd de a-l combate, el nu putu să-i răspundă, ceea ce el credea ca o dezonore cu atât mai mare, cu cât Eutychie n'avea nici un rang în cler. Acest din urmă adunînd pre acei ce urmau credința sa, făcu cu dînsii o sectă aparte. Mai mulți asigură că Teofron și el au fost autorii deosebirii ce se arată în modul cu care Eunomienii dau botezul. Iată ce am putut spune în puține cuvinte despre cauzele desbinărilor lor. Ași fi prea lung, dacă așa vroi să explic în deamănuntul toate neînțelegerile lor și nu sunt chiar îndestul de instruit spre a o face.

Arienii din Constantinopole agitară în acel timp această chestiune între dînsii, dacă Dumnezeu putea fi numit Părinte mai înainte ca Fiul său, pe care ei îl cred scos din Neant, să fi fost. Doroteu pe care ei îl chemaseră din Antiochia spre a-l conduce în locul lui Marin, creșu, că Dumnezeu nu putea fi numit Părinte mai înainte ca Fiul să fi fost, pentru că numele de Părinte e un nume care are o relație necesară cu numele de Fiu. Marin susținu din contră, că Părintele era, Părinte chiar atunci când el n'avea

Anul D.N.

388.

Gratian,
Valentinian,
Teodosiu
și Arcadie

Fiu, fie că acesta să fi fost în adevăr credința sa, sau că o dicea numai din dorința de a contesta și din gelosie pentru că Doroteu îi fusese preferat. Poporul Arienilor se desbină în două părți din această cauză. Doroteu rămase cu acei din suita sa în bisericile în posesiunea cărora el se afla, iar Marin zidi alte biserici, spre a aduna aparte pre acei ce țineau credințele sale. Li se dădu numirea de Psatyrieni și Goți. Psatyrieni, pentru că Teoctist Psatyropole adică vinător de plăcinte, apăra cu îndărătnicie credința lor și Goți, pentru că Selina Episcopul acestei Națiuni îi aproba. Aceste popore urmau bucurându-se dogmele Episcopului lor, care urmasa lui Ulfila, al cărui secretar fusese mai înainte și care era foarte capabil de a predica și în grecesce și în limba lor. Indată după aceea se ivi o neînțelegere pentru rang între Marin și Agapie, pe care Marin însuși îl hirotonisi Episcop al sectei lor la Efes și pe care Goții îl sprijiniau. Mai mulți din clericii lor scandalizați de ambițiunea acestor prelați îl părăsiră și se uniră cu biserica Catholică. Iată începutul desbinării Arienilor, care durează și astăzi și care e cauză, că fie care partid se adună separat. Plintas fost Consul, șef al unei și al altei miliții și care avea mare vață la curte, a întrunit pe Arieni din Constantinopole, după o separațiune de trei-șase și cinci de ani. Pentru a face unirea lor durabilă, el oprise de a se vorbi asupra chestiunii care-i desbinase.

Anul D.N. 380.
Gratian, Valentinian, Teodosiu și Arcadio

CAPITOLUL XVIII.

O nouă rătăcire introdusă de Novatieni. O observațiune asupra celebrării serbătorii Pascelui.

Novatienii despărțindu-se între ei sub aceeași domnire, inventară o nouă rătăcire ce s'a chemat rătăcirea Sabatienilor. Sabatie care fusese hirotonisit preot de către Marcian cu Teoclist și Macarie, urmând decisiunea celor ce se adunaseră la Pazugom, sub domnirea lui Valens, susținu, că trebuia să se celebreze serbătorea Pascelui în modul și în ziua în care o celebrăză evreii. El se despărți de împărtășirea celor-l-alți cu scop de a observa o disciplină mai exactă,

Anul D.N. 380.
Gratian Valentinian Teodosiu și Arcadio

căci el făcea în adevăr profesiune de un mod de viețuire foarte aspră și sub pretext că mai multe persoane i se păreau nedemne la participarea misterelor. Inșe, când intențiunea ce el avea de a introduce novismuri fu descoperită Marcian mărturisi sincer părerea de rău ce simțea că l'a hirotonisit și strigă de mai multe ori dupre cât se dize, că i-ar fi fost mai de folos să'și fi pus mâinele pre niște spini, de cât de a le fi pus pre capul lui Sabatie. Și spre a împedeca înaintarea acestei desbinări, el adună pre Episcopii din secta sa într'un loc din Bithynia, numit Sangara, aprópe de mare și puțin depărtată de cetatea de Helenopole. Ei întrebără pre Sabatie, despre cauza nemulțumirei și a despărțirei sale, și fiind-că el nu aduse nici o cauză alta de cât deosebirea de obicei pentru celebrarea sêrbătorii Pascelui, ei bănuiră că acéstă deosebire nu e de cât un pretext și că el avea ambiția de a fi Episcop și'l obligară dea renunța cu jurământ la acéstă demnitate. Când a făcut jurământul ce dorea, ei creșură că chipul deosebit de a celebra sêrbătórea Pascelui nu era o cauză de a se despărți de împărtășire și hotărîră ca fie care să celebreze acéstă sêrbătóre în ziua ce ar crede de cuviință, fără totuși a face o schismă. Ei publicară un decret asupra acestui subiect, pre care'l numiră decretul indiferent și acésta a fost tot ce s'a petrecut în adunarea lor. Sabatie urmă obiceiul Jidovilor și când nu toți Creștinii celebrau sêrbătórea în aceeași zi, el 'i înainta, postia dupre obicei. observa ceremoniile legei Iudaice și celebra sêrbătórea Pascelui. El veghea Sâmbăta și 'și făcea rugăciunile obicnuite, asista ziua următóre la biserică cu ceilalți și participa la sfintele mistere. Deocamdată nu se băgă de seamă acéstă particularitate, dar când o vėdu, mai mulți o imitară și mai cu sémă în Frigia și în Galatia, după aceia el se lepădă pe față de împărtășirea celorlalți și fu hirotonit Episcop de acei ce urmaseră partidul sėu, dupre cum vom spune-o la locul sėu.

Anul D.N.

381

Gratian,
Valentian-
nian.
Teodosiu
si Arcadio

Eu mă mir cum Sabatie și partisanii sėi au întreprins de a introduce acest novism, fiind-că vechii Jidovi celebrau sêrbătórea Pascelui după Equinoptiul de primăvară, când sórele e în primul semn al zodiacului, pe care Grecii 'l numesc Berbecele și când Luna făcendu-și cursul sėu în opunere e în a patra zi a sa dupre cum Eusebiu o pro-

béză prin mărturisirea lui Filon, a lui Iosif, a lui Aristobul și a mai multor altora. Novatienii înșiși, cari s'au obiceiuit de a examina totul cu multă îngrijire, sunt de acord, că nici autorul sectei lor, nici primii săi discipoli, n'au urmat acest obicei; că el n'a fost stabilit de cât de acei ce saū adunat la Pazugom, și că la Roma ei urmăză obiceiul celor-l-alți Romani, care nici odată nu s'au depărtat de tradițiunea sfinților Apostoli Petru și Pavel. Mai mult samarinenii, cari sunt observatori religioși ai legii Mosaice, nu celebréză nici odată această sərbătore, de de cât atunci, când nouile fructe sunt cöpte și pentru această rațiune se numesce sərbătoreă nouilor fructe; și astfel trebuie necesar, că atunci când o celebréză, Equinoptiul de primăvară să fie trecut. Pentru acesta mă mir, că acei ce se par că imiteză pre Jidovi în acest punct, nu se opresc la vechiul lor obicei. In fine atară de aceștia și de Quartadecimaniū din Asia, tóte cele-l-alte secte celebréză duple cum cred această sərbătore în același mod ca Romanii și Egiptenii. Quartadecimaniū celebréză sərbătoreă Pascelui în a patra-spre-đecea și a lunei ca Jidovii și pentru acesta li s'a dat acest nume. Novatienii observă ziua Invierii, de și ei urmăză pre Jidovi și se unesc cu Quartadecimaniū, afară numai că atunci când ziua a patru-spre-đece a lunei nu e prima și a Sabbatului, ei celebréză sərbătoreă cu atâtea zile mai târziu de cât Jidovii, cu câte zile se găsesce între a patru-spre-đecea și a lunei și între duminica viitoare-Montaniștili ce se numesc Pepuziți și Friginiū celebréză sərbătoreă Pascelui duple o nouă metodă ce au inventat. Ei se conduc după cursul sórelui și muștră pre cei ce se conduc după cursul lunei. Ei dau trei-đeeci de zile fie cărei luni, și dic că prima și a început imediat după Equinoptiul de primă-vară și care și, numărând după obiceiul Romanilor, ar fi numită a noua dinaintea calendelor lui Aprilie.^{24 Martie.} In acea și, cum dic ei, a fost făcute cele două mari astre care reguléză cursul timpului și al anilor și ei o probéză pentru că din opt în opt ani, luna se întilnesce la același punct cu sórele și începe cu dînsul o lună nouă. Cielul de opt ani al lunei e îndeplinit în nouă țeeci și nouă de luni și în două mii nouă sute două-țeeci și două de zile și în cursul acestui timp sórele face opt ani, din care fiecare e de trei sute șase-țeeci și cincii de zile și un pătrar.

6 Aprilie. Căci ei numără a patru-spre-zecea și a luni, de care se vorbește în sfânta scriptură, începând de la a noua și dinaintea calendelor luni lui Aprilie și ȳic că acesta e ziua a opta dinaintea idelor a acelașii luni. Ei celebrăză tot-d'a-una sėrbătoreea Pascelui în acea și, când se întâmplă ziua Invierii, iar de nu o amână pe Duminica viitoare, pentru că e scris cum ȳic ei, că e permis de a o celebra de la a patru-spre-zecea și a lunii până la a doue-ȳeci și una. Iată diferitele obiceiuri ce au fost observate în privința celebrării acestii sėrbători.

CAPITOLUL XIX.

Observațiune asupra deosebirii obiceiurilor și a disciplinii bisericilor.

Mi se pare, că Victor Episcopul de Roma și Polycarp Episcopul de Smyrna hotărira odinioară foarte cu dreptă judecată această contestație ce se născuse între ei. Căci fiind că Episcopii din Occident nu credeau, că trebuie a nimici tradițiunea ce ei primiseră de la Pavel și de la Petru și fiind-că acei din Asia protestaū căci vroiau să rămână înviolabil alipiți la tradițiunea lui Ión, convenira într'un comun consimțimint, ca și unii și alții să celebreze sėrbătoreea Pascelui duple obiceiul ce ei practicaseră în trecut, fără a se despărți de împărtășire. Ei creȳură că drept cuvint, că ar fi fost o nebunie de a se despărți pentru un fapt de disciplină de acei cu cari erau uniți prin legătura credinții. Bisericile cari fac profesiune de aceeași doctrină nu observă aceleași obiceiuri. Sunt mai multe cetăți în Syria, care toate împreună n'au de cât un Episcop, pe când în alte provincii, sunt orașe care au fie-care câte unul, duple cum am remarcat în Arabia și în Chypru și între Novațienii și Montaniștii din Trigia. La Roma nu sunt de cât șapte diaconi, precum n'au fost de cât șapte birotoniți de apostoli, dintre care unul, adică Ștefan a suferit cel dintăi martiriul pe când în cele-lalte cetăți numărul diaconilor nu e limitat. La Roma se cântă Allyluia odată pe an, în prima și a sėrbătorilor Pascelui, ast-fel că e un jurămint ce se face de

obiceiū în această cetate, de a nu putea nici-odată nici auzi, nici cânta acest imn, dacă aceea ce se spune nu e adevărat. Nici Episcopul, nici nimeni altul nu învață poporul în biserică aceleleași cetăți. La Alexandria numai Episcopul predică și se dice, că acest obicei a fost stabilit acolo de când Arie, care nu era de cât preot a predicat acolo o doctrină nouă. Ei au încă acest obicei în Alexandria și pe care nu l'am vădut practicându-se aiurea, nici am auzit dîcându-se, că se practică, e acela, că atunci când se citește Evangelia, Episcopul nu se ridică de loc. Numai Archidiaconul o citește între dînșii, în timp ce diaconii o citesc în mai multe alte locuri, preoții numai în mai multe locuri și în unele locuri la sărbătorile mari, Episcopii ca la Constantinopole o citesc în prima și a sărbătorilor de Paști. Unii numără șase săptămâni postul ce precede imediat această mare sărbătoare și care e consacrat ajunării, precum fac locuitorii din Illyria și din Occident, din Africa, din Egipt și din Palestina: iar alții numără șapte săptămâni, precum acei din Constantinopole și din provinciile de prin prejur, până la Fenicia. Unii postesc prin interval în timp de trei săptămâni din cele șase, sau din cele șapte săptămâni; alții postesc fără întrerupere pre cele trei săptămâni ce precedă sărbătorea. Alții nu postesc de cât două, precum montaniștii. Nu toate poporele se adună în biserică în aceleași zile sau în aceleași ore. Acei din Constantinopole și din mai multe alte cetăți se adună Sâmbăta, ca și Duminica. Acei din Roma și din Alexandria nu se adună de loc în acea zi. Sunt cetăți și orașe în Egipt, unde contra obiceiului primit pretutindenea aiurea, se adună Sâmbăta seara și de și au prânzit, se împărtaşesc cu sfintele taine. Nu se servesc în tot timpul, nici în tot locul de aceleași rugăciuni, de aceiași psalmi și de aceleași cărți. Noi vedem, că în ore-care biserici din Palestina, se citește odată pe an în ore-care și și anume Vinerea, când poporul postesc foarte aspru în memoria patimilor Mântuitorului, revelațiunea lui Petru care a fost respinsă de cei vechi, ca o operă apocrifă. Se află acum un mare număr de sfinți pustnici cari stimază foarte mult revelațiunea ce a fost publicată sub numele lui Pavel, de și ca n'a fost recunoscută ca atare de nici unul din cei vechi. Unii asigură, că această revelațiune a fost găsită sub domnirea în care trăim, închisă într-o cutie de

Anul D.N. 381.

Gratian, Valentinian Teodosiu și Arcadie

Anul D.N. 381.

Gratian, Valentinian Teodosiu și Arcadie

marmură, care era îngropată în casa lui Pavel la Tars în Cilicia. Un preot de la acea biserică foarte înaintat în vîrstă, mi-a spus, că acesta era fals și că el bănuia, că acesta ar fi fost inventată de eretici. Nu voiți dice nimic mai mult asupra acestui subiect. Sunt o mulțime de alte obiceiuri pe care acei ce le-au observat din frageda lor vîrstă, nu cred să le pótă viola fără păcat prin respectul ce ei au de acei ce le-au stabilit și de acei ce au urmat demnității lor. Trebuie fără îndoială a face aceeași judecată despre modurile diferite de a observa sêrbătórea Pascelui asupra cărora am făcut acéstă lungă digresiune.

CAPITOLUL XX.

Prosperarea religiunii creștine. Dărîmarea templurilor. Vărsarea Nilului.

Desbinările ereticilor contribuira mult la prosperarea bisericii. Căci, pe cînd pe de o parte mai mulți părăsiau acele secte, unde ei recunosceau, că nu era de cît confusiune și desordine, pe de altă parte păgânii renuntau la superstiția părinților și la cultul Idolilor lor. Impêratul remarcînd, că libertatea ce ei avuseseră în trecut de a intra în templuri favorisase în gradul cel mai înalt și întreținuse acest cult, opri mai întaiu intrarea și apoi ordonă dărîmarea lor. Cînd păgânii nu mai avură templuri, ei se obicinuira la adunările noastre. Căci era un prea mare pericol pentru ei a jertfi pe ascuns și ei n'o puteau face fără a se expune să pîrdă sau vieța, sau cel puțin averile lor.

Se dice, că Nilul ne inundând pămînturile la timpul obicînuit, locuitorii atribuiră acéstă întîrziere disprețului ce se da puterii sale și se plînseră, că nu le mai e permis de a'l adora, nici de a'i aduce jertfe dupre obiceiul părinților lor. Guvernatorul provinciei temêndu-se că nu cum-va aceste plîngerî să se termine prin o rîscólă, însuciința pre Impêratul despre acéstă, care departe de a prefera abundența trecétóre ce produce vărsarea Nilului, credinții ce datorea lui Dîmneđu și folosului solid al pietății, rosti acest cuvînt insemnat: Să numai curgă acest fluviu nici

odată, dacă spre a' l face să curgă trebuiesc descântece, dacă îi place jertfele și dacă el pôte mânji prin amestecul singelui apele care își iaū isvorul lor din Paradis. Nilul debordă îndată după aceea, cu o ast-fel de violență în cât acoperi locurile cele mai înalte și pricinui frică de inundație și de ruina cetății Alexandriei chiar însuși acelora, cari cu puțin mai 'nainte se temeau de secetă și de fomete. Păgânii supărați de aceea ce se întâmplase, diseră în luare de ris la teatruri, că Nilul își vărsase apele sale, ca un bătrân ce cade în copilărie. Acesta fu cauza, că mai mulți renunțară la superstiție și îmbrățișară religiunea creștină.

CAPITOLUL XXI.

Affarea Capului Sfintului Ión Botezătorul.

Anul D.N.

381.

În acel timp se aduse la Constantinopole Capul Sfintului Ión Botezătorul, pe care Irodiada îl ceruse odinioară lui Irod Tetrarchul. Se dice, că el a fost găsit la nisce călugări din secta lui Macedonius, cari după ce au locuit în Ierusalim se stabiliseră în Cilicia. Mardonius primul Eunuc al Curții dând sciința despre acesta sub domnirea precedentilor, Valens porunci ca capul să fie adus la Constantinopole. Cei ce erau însărcinați cu executarea acestui ordin, punându-l pe un car, îl duseră până la un loc în ținutul Calcedoniei numit Pantichium, unde cei ce trăgeau carul se opriră și rămaseră ca nemișcați, fără să fi fost nici un mijloc de a' l face să înainteze. Ast-fel au fost nevoiți de a depune această sfântă reliquie la Cosila, care e un sat în vecinătate și care aparținea lui Mardonius. Însă în timpul nostru, Împăratul Teodosiū ducându-se în acel loc, fie prin o inspirație a lui Dumnezeu, sau prin o mișcare ce i-a dat Sftntul prooroc, el avea în scop de a transfera sfinta reliquie: El nu găsi atunci acolo nici un obstacol de cât acela ce veni din partea unei femei consacrată lui Dumnezeu, care îl păzia. În loc de a întrebuița autoritatea sa, el întrebuiță rugăciuni spre a obține consimțimîntul său și de abia obținându'l, el îl puse în haina sa de purpură și'l duse la Hebdoma, aproape de Constantinopole, unde ridică o biserică

Gratian.
Valenti-
nian,
Teodosiū
și Arcadie.

förte frumösă și mărétă. Acea femei care il păzise era din secta Macedonienilor, la care ea n'a vroit nici odată să renunțe, ori ce promisiuni îi făcu Teodosiū; pentru acesta se afla acolo un preot cădüt în aceeași rătăcire, numit Vincent, care păzea cu dinsa sfinta reliquie și care'l punea lângă sfinta jertfă. Preotul urmă pre Impăratul și intră în împărtășirea bisericii catolice, de și Macedonienii asigură că el le promisese cu jurămînt de a nu'i părăsi și că el numai după aceea hotărise să participe la împărtășirea Impăratului, la cas când sfintul Ioan ar vroi să urmeze pre acest Principe. El era din Persia și eșise de acolo sub domnirea lui Constantie, cu Addas vėrul sėu, pentru a evita persecuțiunea ce religiunea creștină suferia atunci în țara sa. El fu ridicat la rînduiala de preoție. Addas se însură și servi förte folositor bisericii. El lăsă un fiu numit Axentie, förte recomandabil prin pietatea sa către Dumneđeu, prin fidelitatea către amicii sėi, prin eminența sciinții, prin curățirea moravurilor și prin sfințenia vieții sale de și petrecuse o parte din ea la curte și avusese diregătorii förte însemnate. Memoria sa e în venerațiune între sfinții pustnici și persónele de pietate ce l'au cunoscut mai de aprópe. Femeea care păzise Reliquia sfintului Ioan petrecu restul vieții sale în satul de Colila unde a trăit în practicarea unei pietăți deosebite și lăsă după dinsa fecióre consacrate lui Dumneđeu, a căror virtute aduce laudă aceleia ce le instruisse.

CAPITOLUL XXII.

Mórtea tinerului Valentinian. Revolta lui Eugeniū. Pređicere făcută de un pustnic.

Pe când Teodosiū făcea pre popórele din Orient să se bucure de o profundă pace prin înțelepciunea guvernămîntului sėu și se aplica necontentit a da lui Dumneđeu respectele și omagiile sale, sosi scirea, că Valentinian fusese sugrumat. Unii spuneaū, că Eunucii îi procuraseră această mórte după îndemnul celor mari și mai cu sémă a lui Arbogast, căpitanul miliției, de ură că acest tiner Prin-

cipe începea să imiteze virtuțile părintelui său și a guvernă într'un mod, care desplăcea foarte mult celor răi, alții spun că el se ucise însuși de necaz, că rudele sale nu îi permiteau să facă aceea ce el vrea și că'l opreau prin autoritatea lor, când în ardorea tinereții urma impulsunea pa-timilor sale.

Se țice, că el era bine făcut, de un bun naturel și că dacă ar fi trait până la vârsta de bărbat, ar fi devenit foarte capabil de a comanda bine și ar fi întrecut pre părintele său în mărimea curagiului și în zel pentru dreptate. Dar în fine, cu toate aceste bune dispoziții, el muri în modul tragic după care am spus.

În timpul acela Eugeniu, bărbat care nu făcea în mod sincer profesiune de religiunea creștină, se hotărî de a u-surpa autoritatea absolută și luă în public podóbele sale. Se țice, că el fu îndemnat la această întreprindere prin discursurile unor persoane care se amestecă de a pređice vi-itorul și care consultaü pentru acest cñfirșit măruntaele a-nimalelor și stelele. Unii din cei dintăi ai curții erau foarte cedați la această superstiție și între alții Flavian, Prefectul Pretoriului, bărbat învățat în științe, inteligent în condu-cerea afacerilor și care era în reputație că a învățat toate mijlócele de a prevedea viitorul. Acesta a fost care con-vingënd pre Eugen u, că el era destinat la Imperiu prin orin-duiala destinurilor și că îndată ce va escela acolo religi-unea chreștină va fi desființată, îl hotărî să ia armele. E-geuiü măgulit de această speranță ridică trupe și luă în stăpânire Alpii Iulieni, cari nu presintă de cât o trecere foarte strîmtă spre a intra în Italia. Teodosiu temëndu-se de succesul acestui răsboiu și nesciind dacă trebuia să mERGă să atace pre Eugeniu sau să'l aștepte, se hotărî de a consulta asupra acestei îndoeli pre Ioan pustnicul din Tebaida, care precum am spus, era în reputație de a cu-nósce viitorul. El trimise deci în Egipt pre un eunuc numit ^{anul D.N.} Eutropiu, bărbat de o fidelitate încercată, sau spre a 'i aduce ^{388.} pre pustnicul, de ar fi posibil, sau spre al consulta cel puțin asupra acestui răsboiu. Pustnicul se scuză de a merge la Teodosiu, însă îi spuse prin eunuc, că el va câștiga victoria și va omori pre inimicul său, dar că în curind după aceea va muri și el însuși în Italia. Intâmplările au confirmat adevărul acestor pređiceri.

Gratian.
Valenti-
nian.
Teodosiu
și Arcadie

CAPITOLUL XXIII.

Răscóla locuitorilor din Antiochia. Mânia Impăratului, potolită prin dibăcia lui Flavian.

Necesitatea războiului obligând pre miniştri de a face noui imposite, poporul din Antiochia se resculă, răsturnă statuile Impăratului şi ale Impărătesei, le târi pe strade cu funii şi adaogă pe lângă această faptă tóte vorbele insultătoare ce mânia putea să le producă. Impăratul avea în scop de a pedepsi această cutezanţă prin mórtea celor mai culpabili şi svonul acestei hotăriri umpluse de spaimă tótă cetatea. Furia locuitorilor trecuse şi dăduse loc căinţii. Ei gemeau de pedepsele ce meritaseră, ca şi cum le-ar fi şi suferit deja şi cântau arii jalnice, cari fuseseră compuse, spre a ruga pre Dumneđeu de a potoli mânia Princepelui lor. Flavian, Episcopul lor fu trimis spre a merge să implore milostivirea sa în favórea lor. Insă, găsinđu'l încă cu totul plin de supărare pentru înjuria ce suferise, el întrebuiună această dibăcia spre a face pre tinerii musicii sale, să cânte în timpul ospěţului seú ariile şi cântecele ce locuitorii de Antiochia compuseseră, spre a'şi exprima regretele şi spre a produce compătimirea sa. Se đice, că Teodosiú fu atât de mult mişcat, în cât vărsă lacrămi în paharul ce avea în mână şi ertă pe locuitorii din Antiochia. Se asigură încă, că în nóptea care precedă imediat điva resculării, se vėđu o fantomă ce avea o figură de femeie, care era de o mărime monstruóasă şi de o privire teribilă şi care alergând pe strade plesnea un bicú asemenea acelorora cu care se iriteză fiarele sălbatice la teatru. Ast-fel s'ar putea cugeta, că acea răscóla ar fi fost produsă de un demon pismaş linişteii ómenilor. Impăratul ar fi vărsat fără îndoială mult sânge, dacă respectul ce avu pentru rugăciunile unui Episcop nu l'ar fi făcut să modereze mânia sa.

Anul D.N.

381.

Gratian.
Valentian.
Teodosiú
şi Arcadio

CAPITOLUL XXIV.

Victoria câştigată asupra lui Eugeniū de Teodosiū. Anul D.N.

394.

Teodosiū,
Arcadie
și
Onorie.

Când pregătirile fură isprăvite, el declară pre Onorie cel mai tiner din filii săi, Impărat, precum declarase deja pre Arcadie și lăsându'î pre amândou la Constantinopole, el plecă în fruntea trupelor sale spre a merge în Occident. Afară de trupele sale el mai avea o mulțime de ajutoare, ridicate dintre streinii, cari locuesc pe țermurile Dunării. Se dice, că atunci când sosi la Hebdom intră în biserica, ce o zidise în onórea sfintului Ión Botezătorul și ceru de la Dumneđeū, prin rugăciunile acestuî sfint, un fericit suces al rēboiului. Dupē ce a trecut pasul Alpilor, el se duse într'o câmpie acoperită de infanterie și de cavalerie și vedu Anul D.N. în urma lui o parte pusă la pândă. Avangarda luându-se 394. la luptă cu trupele ce erau înșirate în câmpie, ciocnirea Teodosiū, fu teribilă, iar lupta forțe îndoiósă. Inșă Impăratul vedēnd Arcadie, că inimiciî, cari erau la pândă, inaintau spre a'î înconjura, și cređu că nu putea să scape de un pericol atât de evident Onorie. fără un ajutor cu totul particular al cerului și de aceea se prosternă la pămînt spre a'î implora. Abia își isprăvi rugăciunea și el fu ascultat și comandantūi trupelor, ce erau la pândă, trimiseră să'î ofere de a se înrola sub stēgurile sale, numai ca el să le dea primele dregătoriî ale armatei sale. Ne putēnd găsi hârtie, nici cernelă, el scrise pe tablete că le va da, dacă vor îndeplini făgăduința lor și îndată ei trecură în partea lui. Inșă, fiind-că și dupē acēstă adăogire de putere, victoria era încă nesigură, se ridică un vēnt violent, ca unul despre care nu s'a auđit vorbindu-se vre-odată, care rupse șirurile inimicilor, le întorse săgețile asupra lor înșiși, le smulse scuturile și le aruncă asupra lor cu pulberea. Fiind ast-fel expuși la loviturile Romanilor, unii fură uciși, iar alții scăpând, fură prinși în curînd dupē aceea. Eugeniū se prosternă la picióarele Impăratului spre a'î cere vieța. Inșă mai 'nainte de a fi isprăvit să implore milostivirea lui Teodosiū, i se tăie capul de către un soldat. Arbogast fugi dupē luptă și se ucisē el însuși. Se dice, că pe când lupta se dădea, era un îndrăcit în biserica de

la Hebdom, unde Impăratul își făcuse rugăciunea sa plecând, care aduse injurii acestui sfânt, îi împulă că avusese capul tăiat și îi dîse: tu m'ai biruit și întinzi curse armatei mele. Spectatorii cari așteptau rezultatul războiului cu nerăbdare însemnară ziua în care se întimplase acesta și aflarea pe urmă că era aceeași chiar, în care lupta a fost dată. Iată cum se povesteste acest fapt.

CAPITOLUL XXV.

*Masacrul locuitorilor din Tesalonic. Generoasă libertate a lui Ambrosiū Episcopul de Milan.
Alte virtuți ale acestui Prelat.*

După mórtea lui Eugeniū, Impăratul intră în cetatea de Milan și mergînd spre biserică spre a'și face rugăciunea sa, Ambrosiū Episcopul acestei cetăți îl apucă de haina sa de purpură în prezența întregului popor și îi dîse: stăi aci. Nu e permis unui om înegrit de crime și ale cărui mâini sunt mînjite de sânge cu nedreptul vărsat să intre în biserică și să participe la sfintele taine, mai 'nainte de a se curăți prin pocăință. Impăratul mirat de libertatea acestui Episcop, începu să reflecteze și se retrase pătruns de o durere foarte mare pentru păcatele sale. Iată cum a fost el împins de a le comite. Un conducător de căruțe declarând paharnicului lui Buteric, căpitanul miliției de Illyria, o nenorocită dorință ce avea pentru dînsul, fu aruncat în temniță. Cât va timp după aceia poporul 'l ceru cu stăruință, ca un om ale cărui servicii erau necesare într'o alergare solemnă, ce trebuia să se facă călare și neobținîndu-l se resculă și se porni până la acel esces, în cât ucise pre Buteric. Impăratul foarte iritat pentru acest omor, porunci să fie răsbunat prin sângele a unui număr însemnat de locuitori. Vărsarea sîngelui fu foarte mare și în acelaș timp foarte nedreptă. Căci nisce streini de curînd sosiți în această cetate fură prinși și masacrați cu ceil-alți. Acastă singerătoare execuție fu însoțită de ore care împrejurări cu totul nenorocite. Iată una din cele mai triste. Un neguțator se oferi spre a fi ucis în locul a două filii ai săi ce 'i prinsese și

oferi încă de a da toți banii ce avea spre a obține acest schimb. Soldați mișcați de óre-care milă, consimțiră de a'l lua pentru unul din fiii săi, dar refusară de a'l lăsa pre amândouă, pentru că după acésta n'ar fi avut numărul ce fusese prescris. Părintele privind-ı pre amândoi și iubindu-ı de o potrivă nu putu să se hotărască și rămase nehotărît pe când li se împlânta pumnalul în pânțele. Am auzit spunându-se că a fost un sclav, care a avut curajul să se dea spre a fi ucis pentru stăpânul său pe care 'l ducea la mórte. Ambrosiu creșdend că Teodosiú era culpabil pentru aceste crușimă, 'l lipsi de intrarea în biserică și de împărtașirea credincioșilor. El mărturisi în public păcatul său și se abținu de a purta podóbele Imperiale în cursul timpului ce i se prescrisese spre a face penitență, ca un timp ce era consacrat durerii și întristării. El făcu o lege prin care hotărî ca acei ce erau însărcinați spre a executa ordinele Impăraților, să nu execute condamnările la mórte, de cât o lună după ce ele au fost pronunțate, spre a da timp mâniei lor de a se potoli, sau milostivirii lor de a erta pre cei culpabili.

Acest Ambrosiu a făcut fără indoélă o mulțime de alte fapte pline de o vigóre episcopală, ce nu sunt cunoscute de cât de cei ai țării. Am aflat pre acésta între altele. Impăratul avea obiceiú de a se așeza înăuntrul Altarului, ceea ce Ambrosiu privind ca o slăbire a disciplinei, sau ca un efect al unei înjositoare complesență a precedentilor Episcopoi, el îi desemnă locul în afară de tēplă, ast-fel ca el să fie înaintea restului poporului și după cler. Teodosiú aprobă acest înțelept regulament al lui Ambrosiú și am știut, că de atunci el a fost fórte cu religiozitate observat de Impărații următori. Un bărbat de bun neam, intrat în rătăcirile păgânismului, avēnd nerușinarea de a insulta cu cuvinte pre Impăratul Gratian și de a 'i dice, că el e nedemn de părintele său, fu condamnat la mórte. Pe când îl ducea la locul de supliciú, Ambrosiú se ducea la palatul Impăratului, cu scop de a cere grația. Acest Principe se ocupa atunci cu o luptă de animale în cercul său particular, precum fac adese-oră Impărații, fără ca poporul să fie de față. Acésta a fost cauza, că oficerii săi nu 'l înștiințară, că Ambrosiú cerea să 'i vorbescă. Acest Episcop fiind obligat de a se retrage din palat se duse la ușa cir-

cului și intrând cu acei ce duc animalele, se înfățișă înaintea lui Gratian și nu 'l părăsi de loc până nu obținu grația condamnatului. El era foarte exact în a observa regulile bisericii și a menține disciplina în cler. Dintr'un mare număr de fapte frumoase ce el a făcut, am ales pre aceste două spre a face cunoscut cu câtă generositate vorbea el celor mari și principilor, când era vorba de mărirea lui Dumnezeu.

~~~~~

CAPITOLUL XXVI.

Minuni făcute de Donat și de Teotim.

În acel timp au fost și alți Episcopi eminenti în sfințenie în diferite provincii. Donat, Episcopul de Euree în Epir, a fost unul din cei mai renumiți. Locuitorii țării povestesc un mare număr de minuni ce a făcut el, și mai cu seamă ce a făcut spre a ucide un balaur de o mărime monstruoasă, care era de a lungul drumului, aproape de un loc numit Camaigefir, unde răpia oi, capre, boi, cai și oameni. Donat 'l atacă fără sabie, fără lance, fără sulită. Șarpele ridică capul ca și cum spre a se arunca asupra lui. Însă sfântul Episcop făcând semnul crucii în aer, scuipe asupra balaurului, care muri îndată ce primi scuipatul în gură. Când fu întins pe pământ și avu timpul de a 'l observa, el nu se arată de o mărime mai puțin însemnată, de cât acei din Indii, despre care se vorbește atât de mult. Am auzit spunându-se că locuitorii înjugară opt perechi de boi, spre a 'l târi la câmp, unde îl arseră, de temă, ca nu cum-va de l'ar fi lăsat să putrezescă, să nu se infecteze aerul și să pricinuescă boale molipsitoare. Mormântul acestui Episcop e într'o biserică ce poartă numele său. Acolo aproape e un izvor pe care Dumnezeu l'a făcut să iasă odinioară din pământ prin rugăciunea sa. Căci, sosind într'o zi în acel loc, și vedând, că cei din suita sa suferiau de sete, se dice, că el făcu o gropiță în pământ cu mâna și făcu rugăciunea și că mai înainte de a fi isprăvit, ieși un izvor, care de atunci n'a secat nici odată. Locuitorii din Isoria, sat după teritorul cetății de Euree asigură, că această minune e adevărată.

Teotim, conducea în acel timp biserica din Tomis și toate bisericile din Scitia. El fusese crescut în practicarea vieții călugărești, și dăduse barbarilor ce locuia în pe țărmurile Dunării o atât de înaltă idee de virtutea sa, în cât ei se obișnuiseră de a-l numi Dumnezeuul Romanilor. Se spune, că călătorind el într-o zi aproape de țara lor, vedu în depărtare niște barbari, ce veniau spre Tomis. Ceii ce erau cu dînsul creșură că sunt perduți și începură să 'și deplângă nenorocirea lor. Iar el se pogori de pre cal și 'și făcu rugăciunea sa. Barbarii trecură fără să 'i vadă. Fînd-că aceste popore făceau adese ori năvăliri în Scitia, el 'i făcu ceva mai blîndi prin darurile și prin măgulirile sale, și prin dulceta caracterului ce avea de a vorbi și de a mânca cu ei. Unul din ei închiptuindu-și că el avea multă avere, căută într-o zi de a 'l face prizonier și pentru acest sfirșit rezemându-se pe scutul său, duple cum avea obiceiul de a face cînd vorbea cu inimiții săi, ridică brațul spre a 'l arunca o frînghie peste gât și a 'l târi. Inse brațul său rêmase ridicat și nemișcat, pînă ce tovarășii săi au vorbit lui Teotim în favorea sa și pînă ce Teotim a rugat pre Dumnezeu de a 'l ierta. Se spune, că el a avut tot-d'una lungi plete, precum le avea, cînd a început să adopte vieța călugărească. El era foarte cumpătat și foarte moderat în modul de a bea și de a mânca. El n'avea oră regulată pentru ospeturile sale. El le făcea cînd se simțea însetat sau flămînd. Acesta e și obiceiul unui adevărat filosof, de a nu se pleca la aceste fapte, de cât de a asculta de necesitatea naturii, fără a căuta în acestea plăcere.

CAPITOLUL XXVII.

Minunile sfîntului Epifanie.

Epifanie conducea în acel timp biserica mitropolitană din Insula Ciprului. El a fost renumit nu numai prin virtuțile, ce a practicat în cursul vieții sale, ci încă și prin minunile cu care Dumnezeu a bine-voit să 'l onoreze după mórtea sa. Căci se spune, că mormîntul său isgonese demonii

și tămăduesce bólele, ceea ce nu se scie să fi făcut în timpul vieții sale, de și a făcut o mulțime de fapte cu totul surprindătoare și miraculoase. Dintre acelea ce i se atribuie, iată una din cele mai renumite, ce a venit la cunoștința noastră. El era foarte darnic către acei ce fuseseră ruinați, fie prin naufragiū, fie prin altă óre-care nenorocire și după ce a cheltuit totă averea sa prin milosteniile sale, el făcea o egală bine-facere și cu avutul bisericii sale, care fusese îmbogățită prin bine-facerile a o mulțime de persoane din diferite provincii, cari având în vedere că Epifanie e un Episcop de o deosebită pietate și care ar distribui caritățile lor conform cu intențiunile lor, 'i lăsase la dispozițiune fondul în timpul vieții lor, sau i 'l lăsase prin testament. Se dice, că vistierul găsind într'o ți, că nu mai rămăsese mai nimic, 'l muștra de dărnicia sa, dar că Episcopul neîncetând de a da încă și puținul ce rămăsese, un bărbat

Anul D.N. necunoscut se sui în camera vistierului, și 'i puse în mână
394. o pungă plină cu monedă de aur. Fiind-că e foarte rar de
Teodosiū, Arcadie, și Onorie. a se găsi o persoană, care să facă în secret o dărnicie atât de însemnată ca aceea, totă lumea cređu că acesta e o lucrare a mânei lui Dumneđeū, de cât un efect al carității ómenilor. Voiū arăta aici încă o altă minune ce i se atribuie. Sciu bine, că o asemenea minune se povestesc despre Grigorie, odinióră Episcop de Neocesareea, și cred că acesta e adevărat. Acesta nu împedecă, ca Sfintul Epifanie să nu fi făcut o alta asemenea minune. Sfinții atât din secolii trecuți, cât și din acesta, au făcut câte odată fapte miraculoase, cari au între ele o mare asemănare. Sfintul Apostol Petru a înviat un mort, însă el n'a fost singurul care a înviat morți. Sfintul Ión Evangelistul a înviat unul la Efes și ficele lui Filip a înviat un altul la Ierapole. Iată deci minunea ce am să povestesc. Doui săraci pândind timpul când Epifanie trebuia să trecă, cu scop de a căpăta de la el o milostenie mai însemnată de cât de obiceiū, de îndată ce 'l vėdură, unul din cei doui se culcă la pămînt și se prefăcu că e mort; cel-l-alt umplu aerul cu strigări, plângend mórtea tovarășului seū și propria sa sărăcie care 'i răpea mijlocul de a'i face datoria înmormintării. Episcopul rugă pe Dumneđeū, de a odihni sufletul repausatului și dădu celui-l-alt cu ce să 'l îngrópe și 'i dise: Fiule! aibi grijă de înmormintarea tovarășului tėu și nu 'l

mai plânge. Căci chiar când 'l veți plânge, el nu va mai reinvia de acum. Mórtea sa era un rău neînălăturabil și de care trebuie absolut să te mângâi. După ce a vorbit astfel, el 'și continuă drumul. Când s'a depărtat și nu 'i mai putea vedea, cerșetorul îmbrânci pre tovarășul său cu piciorul și 'l dișe: scólă-te, tu ți-ai jucat fórte bine rolul și prin dibăcia ta avem cu ce petrece diua fórte bine. Inșă cel-l-alt ne răspunđând nimic și rămânând mort, cel ce era în vi-
 étă alergă după Sfintul Epifanie plângând și smulgându-și
 pèrul capului mărturisi înșelăciunea și 'l rugă de a reda
 viétă mortului. Sfintul Episcop 'l sfătui să sufere acea în-
 tâmplare cu răbdare și 'l congediă. Dumneđu n'a înviat
 pre mort spre a arăta, duple cum cred, la tótă lumea, că
 acei ce caută de a înșela pre servitorii săi caută de a'l înșela
 pre dînsul, care vede și aude tóte.

~~~~~

CAPITOLUL XXVIII.

*Virtuți deosebite ale lui Acacie Episcopul de Bereea,
 ale lui Zenon și ale lui Ajax.*

— — —

Acacie, care era atunci pe scaunul bisericii din Bereea în Syria, se făcu fórte cunoscut între Sfinții Episcopi din secolul său. Se povesteste despre dînsul o mulțime de lucruri fórte minunate. El fu crescut din tinereța sa în modul de viețuire aspră și penitentă a pustnicilor, îndeplinindu-și datoriile de pustnic tot-d'auna cu o îngrijire și o sirguintă de necređut. Când fu înaintat la demnitatea Episcopală, el lăsă casa sa deschisă în tóte orele diiei, astfel că locuitorii cetății și streinii intrau la el dacă vroia, chiar în timpul ospèțului și al odihnei sale. Mărturisesc, că am admirat acéstă conduită, fie că el o păzea prin încrederea ce o avea în sine, fie că vroia să aibă tot-d'auna prezența altuia, spre a fi obligat să se păzescă de defectele la care toți ómenii sunt supuși, temându-se de a fi surprins în vre o faptă puțin conformă cu datoria sa. Zenon și Ajax, frați înfloriri în același timp. Ei se aplicară la practicarea vi-
 etii călugăresci, nu în pustie, ci în Gaza, care e o cetate
 martimă și într'un loc numit Majuma. Ei au apărat amân-

Annul D.N
 394.

Teodosiu.
 Arcadie,
 și
 Onorie.

doi adevărul credinții catolice cu un curagiū îndrăsnit și au mărturisit adese ori în prezența păgânilor, că erau Creștini, cu o libertate atât de generoasă în cât primiră forțe rele tratamente. Se dice, că Ajax a luat în însoțire o femeie forțe frumoasă și că necunoscând-o de cât de trei ori, a avut trei fii și fără a o cunoște mai mult a continuat în profesiunea și în practicarea vieții pustnicilor. El crescū pe doi din fiii săi în aceeași profesiune și în celibat, iar pre cel al treilea l' crescū spre a l' însura. El conduse biserica de Lotolion, cu o înțelepciune și o pietate exemplară.

Zenon renunțând la lume și la căsătorie din tinereța sa, fu forțe alipit la serviciul lui Dumneșeu, tot restul vieții sale. Se dice și am văduț eu însumi, că fiind Episcop de Majuma, el nu lipsia nici odată la serviciul bisericii, nici dimineața, nici seara, nici la cele-l-alte ore, de și avea aproape o sută de ani, afară numai dacă l' împeleca vre o indispoziție spre a asista. De și el a fost rădicat la demnitatea Episcopală, totuși nu se dispensă de loc de datoriile vieții călugăresci și nu înceta de a face pânză de in și de a căștiga prin acest meștesug aceea ce i era necesar și de a da milostenie săracilor. El făcu ast-fel până la sfârșitul vieții sale, de și cum am spus, era forțe în vîrstă și pre scaunul bisericii ce i mai numeroasă din Provinci și cea mai bogată. Am vorbit de acești Episcopi spre a arăta cât de eminentă era virtutea acelor ce Dumneșeu dăduse în acel timp bisericii sale. Ar fi cu greu de a vorbi de toți. Cea mai mare parte din ei au avut o virtute exemplară despre care Dumneșeu afăcut mărturisiri publice, atât prin graba cu carea El a ascultat rugăciunile lor, cât și prin minunile ce a făcut în favoarea lor.

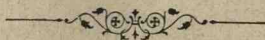

CAPITOLUL XXIX.

Aflarea Reliquiilor Proorocilor Abacum și Michea. Mórtea Impăratului Teodosiū.

Când biserica a fost condusă de către acești mari ómeni, exemplul virtuții lor a îndemnat pre cler și pre popor să i

imiteze. Biserica n'a fost în acel timp onorată numai prin aceste virtuți și prin aceste exemple, ea a fost încă onorată și prin Reliquiile Proorocilor Abacum și Michea, pre care Dumneșeu le-a descoperit în vis lui Zeben, Episcopul de Eleuteropole. Reliquiile lui Abacum au fost găsite la Cela, ce se numia odinioară cetatea de Ceila. Mormintul lui Michea era la dece stadii de acolo, într'un loc numit Beratsatia și locuitorii țării numiau din ignoranță mormintul Credincioșilor, sau în limba lor Nefsameemana. Iată ce se întâmplă sub domnia lui Teodosiū spre gloria Religiei noastre. Pe când el era încă la Milan după ce a câștigat victoria asupra lui Eugeniū, fu atacat de hólă și amintindu'și predicerea călugărului Ioan, creșu că era aproape de sfârșitul său. El chiamă grabnic pe Onorie fiul său din Constantinopole și îndată ce sosi el se simți ceva mai bine, așa că asistă și la jocuri. Dar simțindu-se mai rău după prânț, trimise să spue fiului său care presida jocurile și nóptea viitoare muri sub consulatul lui Olibrius și al lui Probin, frați amândouă.

CARTEA OPTA

CAPITOLUL I.

Arcadie și Onorie urmază lui Teodosiū, părintele lor. Episcopii marilor cetăți. Mórtea lui Rufin. Desbinări între eretici. Bune calități ale lui Sisinie Episcopul Novatienilor.

Annul D.N. 395. Iată cum a murit Teodosiū, după ce a favorizat foarte mult și a mărit biserica. El a trăit aproape șase-zeci de ani și a domnit șase-spre-zece. El a lăsat de succesori pre Arcadie fiul său cel mai mare în Orient și pre Onorie în Occident. Ei au urmat amândouă religiunea părintelui lor.

Siricie, conducea atunci biserica Romană, după mórtea lui Damas; Nectarie conducea pe acea de Constantinopole, Teofil pre acea de Alexandria, Flavian pre acea de Antiochia și Ión pre acea de Ierusalim. Hunii făceau în acel timp stricăciuni în Armenia și în alte provincii din Orient. Se bănuia, că Rufin Prefectul Pretoriului i-a invitat să intre pre pământurile Imperiului, cu scop de a lua în stăpânire autoritatea suverană, în mijlocul turburărilor ce ei ar provoca și pe această bănuială, se desfăcu de el curînd după aceea. Căci armata reîntorcîndu-se victoriosă după învingerea lui Eugeniū și Impăratul Arcadie plecând din Constantinopole spre a merge întru întîmpinarea ei duple o-biceiu, soldații masacrară pre Rufin. Impărații crederă că Arcadie, înlesnirea cu care Eugeniū fusese învins și că modul cu care Rufin, care întocmia planuri de revoltă fusese răpit

Annul D.N. 394.

din lume, fără ca mórtea sa să fi produs cea mai mică turburare în Imperiū, erau recompensa pietății lui Teodosiū părintele lor, confirmară tóte legile ce Impărații precedinți făcuseră în folosul bisericii și dădură semne noui și particulare de dragostea și de zelul lor. Supușii nu lipsiră de a urma exemplul lor, ast-fel în cât păgânii alergară cu mulțimea spre a se converti la religiunea creștină și ereticii spre a se uni cu biserica catolică. Numărul Arienilor și al Eunomienilor se micșora din ȳ în ȳ, din cauza desbinărilor ce erau între ei și de care am vorbit în cartea precedentă. Căci mai mulți din secta lor reflectând asupra diversității credințelor ce se află și asupra înverșunării certurilor și a disputelor lor judecaū, că nu e nici o aparență, ca adevărul să fie în partea lor și se alăturău cu acei ce făceau profesiune de religiunea Impăraților. Macedonienii din Constantinopole suferiră un mare neajuns, pentru că nu aveaū de loc Episcop din secta lor. Căci de când Eudoxie le luase bisericile sub domnirea lui Constantie, ei n'avuseră de cât preoți ca păstori. În privința Novatienilor, de și unii dintre ei fuseseră puțin turburați prin chestiunile și prin disputele provocate între dînșii, asupra celebrării sêrbătorei Pascelui și reînoite de Sabatie, toți ceilalți rămăseseră într'o posesiune pacinică a bisericilor lor, fără a fi supuși pedepselor cuprinse în legile contra celorlalte secte, pentu că ei mărturisiaū, că cele trei persoane ale Treimeii sunt de o aceeași substanță. Virtutea și meritul particular al Episcopilor lor contribuia de asemenea Annal D.N. 395. foarte mult a întreține între dînșii o perfectă înțelegere. După mórtea lui Agelius, ei fură conduși de Marcian, Arcadie, și Onorie. prelat de o deosebită probitate și acest Marcian murind Sissinie îi urmase. Acesta era un bărbat foarte învățat în sciințele profane și în sfînta Scriptură și tot-d'auna atât de gata la dispută și atât de grabnic la replică, în cât Economie, care avea obiceiul particular de a discuta asupra materiilor contestate, refusa adese-ori de a discuta cu dînsul. Virtutea sa era mai presus de gurile rele. Era totuși delicatete și chiar abondență în modul sêu de viețuire, ast-fel că cei ce nu 'l cunosceaū, cu greū puteaū crede că în mijlocul bunătăților, el putu conserva întrînarea. El era de un temperament atât de dulce și de o conversație atât de plăcută, în cât prin acêsta câștigase amicitia Episcopilor

bisericii Catolice. El glumia cu delicateță și fără a ofensa pe nimenea; el asculta de asemenea glumele, dar nu se ofensa de loc. Răspunsurile sale erau nu numai grabnice, dar și ingenioase. Ori-și cine întrebându-l cum fiind Episcop, el ia bae de două ori pe zi? pentru că răspunsul el, nu ași putea lua de trei ori. Un particular al bisericii catolice, luându-l în rîs, că el e îmbrăcat în alb, el îi dîse, unde e poruncit de a se îmbrăca cine-va în negru? Fiind-că cel-l-alt pregeta, Sissinie reluă cuvîntul și îi dîse: nu 'mî vî putea arăta că trebuie să se îmbrace în negru, iar eu 'ți voi arăta cu înlesnire, că trebuie a se îmbrăca cine-va în alb. Solomon cel mai înțelept din toți omenii ne îndemnă la acesta în acești termeni: Hainele vîstre să fie tot-d'auna albe. Mai mult, Domnul nostru se arăta în Evangelie îmbrăcat în alb și arăta pre Moisi și pre Ilie tot asemenea. Iată încă unul din răspunsurile sale ingenioase. Leontie Episcopul de Ancyra, în Galatia, care alungase pre Novatienii din acea provincie, din bisericile lor, venind la Constantinopole, Sissinie se duse să 'l rîge de a le înapoia. Inșă departe de a vroi s'o facă, el îi dîse că Novatienii nu meritaū de a avea biserici, pentru că ei lipseaū pe păcătoși de efectele milosivirii lui Dumneșeu, ruinând penitența. Atunci Sissinie îi dîse, nu e nimeni care să facă penitență ca mine. Leontie întrebându-l cum o face, el răspunsu: o fac, fiind-că am venit aicea spre a te vedea. Se spun o mulțime de alte cuvinte de spirit despre dînsul și sunt chiar câte-va cărți de dînsul compuse cu destulă eleganță. Inșă aceea ce el pronunța, plăcea mult mai mult de cât ceea ce scria, pentru că el avea pronunțarea, gestul, mișcarea feții, a ochilor și a întregului corp, foarte plăcută. Iată ce aveam de spus spre a da ôre-care idee despre spiritul, despre naturelul și despre modul de viețuire al acestui mare bărbat.

CAPITOLUL II.

*Educația și modul de viață al lui Ión Chrisostom.
Ridicarea sa la Episcopia de Constantinople.*

Nectarie murind în acel timp, se discută asupra alegerii unui alt Episcop și după lungi contestațiuni, părerile erau foarte diferite. Se afla în Antiochia, această cetate atât de renumită pe țărmurile Orontului, un preot numit Ión dintr'o familie renumită de o viață neprihănită și de o elocință, care după mărturisirea lui Libanius, întrecea cu mult elocința tuturor oratorilor din secolul său. Căci atunci când acest Sofist era aproape de sfârșitul său și amicii săi 'l întrebaui, cine ar fi capabil de a 'i urma, el răspunse: Ión ar fi, dacă creștinii nu ni l'ar fi răpit. El inspiră simțimintele și iubirea de virtute unui mare număr din auditorii săi. El 'i mișca mai mult prin exemplul său, de cât prin discursurile sale și 'i câștiga cu atât mai lesne, cu cât el nu întreprindea de a 'i atrage prin meșteșugirea figurilor sale, ci 'i convingea prin evidența adevărului. Nu e discurs atât de propriu în a convinge, ca acela ce e susținut prin fapte. Fără această, ori-ce sîrguință ar avea un predicator de a anunța adevărul, el trece de un înșelător, ce se desminte el însuși. Ión întrunise în persoana sa aceste două însușiri. Căci avînd pe de o parte o virtute severă și exactă, el avea pe de altă parte un mod de a predica clar și elegant. De aceea nu putea lipsi de a reuși în această funcțiune atât de importantă a bisericii, fiind că primind de la Dumnezeu un bun naturel, el 'l cultivase cu îngrijirea ce 'i fusese posibilă. El studiasse sub cel mai bun învățător, adică sub Libanius în Retorică și sub Andragathius în Filosofie. Pe când se spera, că el ar fi avocat, el se aplică la citirea Sfintei Scripturi și la practicarea filosofiei creștine, sub conducerea a două renumiți stareți de monastiri, Carterie și Diodor, dintre care cel din urmă a fost mai pe urmă Episcop de Tars și a compus câte-va cărți, unde a explicat înțelesul literal al Sfintei Scripturi, fără a face vre-o dată recurs la alegorie. Ión nu se mulțumi de a se supune conducerii acestor renumiți învăță-

397.

in-Anul D.N.

397.

Arcadie.
și
Onorie.

tori ai vieții spirituale. El convinse pre Teodor și pre Maxim, cari studiaseră cu dînsul sub Libanius de a se supune la acésta și ei. Maxim fu pe urmă Episcop de Seleucia în I-sauria și Teodor Episcop de Mopsuesta, bărbat foarte instruit în studiul cărților sacre și în științele profane. După ce a trăit cât-va timp cu clericii și cu pustnicii, el renunță la viața lumescă. Inșă, schimbându-și mai pe urmă vederile, el întreprinse de ași justifica schimbarea sa prin exemple

Anul D.N. trase din Istorie, de care avea o foarte mare cunoștință.
398. Ión aflând că el se reîntorsese în lume și că avea în scop de a se însura, 'i trimise o scrisóre Dumneđeescă și care întrecea prin sublimitatea cugetărilor, sau prin puterea expresiunilor, tot ce s'ar putea vre-odată aștepta de la cele mai mari geniuri. Ea făcu o impresiune atît de vie asupra spiritului lui Teodor, în cât 'și părăsi averea, renunță în a se mai gândi la căsătorie și reluă modul de viață al pustnicilor. Se pôte judeca prin acésta de pătarea ce exercita asupra spiritelor elocința lui Ión, fiind că el convinse atît de ușor, nu pre un bărbat ordinar, ci pre un bărbat care cunoscea ca și dînsul arta de a convinge pre alții. El câștigă prin aceeași elocință iubirea popórelor muștrând cu îndrăsnială viciele și mărturisind aceeași indignare contra nedreptăților și a violențelor, ca și când i s'ar fi fost făcut lui însuși. Acéstă libertate, plăcea foarte mult celor mici și celor slabi: inșă ea desplăcea celor mari și celor puternici, cari sunt de obicei culpabili de greșalele ce ea muștra. Câștigând o mare stimă în spiritul, atît al acelor ce 'l cunosceă prin ei însuii, cât și al celor ce nu 'l cunosceaă de cât din spusa altuia, el fu judecat demn de a fi rădicat pe scaunul bisericii de Constantinopole. Clerul și poporul rămânend de acord asupra acestei alegeri, Impăratul o aprobă, trimise să cheme pre Ión și adună un Sinod la Constantinopole spre a face ceremonia hirotoniei sale mai renumită. Asterius șeful trupelor din Orient primind curînd după aceea ordinul Impăratului, trimese să cheme pre Ión, ca și cum ar fi avut nevoie de el la ceva. Când a venit, îl puse să se suie cu dînsul în trăsura sa și 'l duse până la Pagros, unde 'l dete în mâinile celor ce 'i adusesese ordinul. El lucră foarte dibaciū în a 'l răpi astfel, mai 'nainte de a fi aflat nimic locuitorii din Antiochia de alegerea sa, pentru că fiind foarte dispuși prin nature-

lul lor la răscolă, ei n'ar fi lăsat pre Ión să plece fără a face, sau fără a suferi vre o violență.

Anul D.N.
398.

Când sosi la Constantinopole și când prelații se adunaseră, Teofil Episcopul de Alexandria se opuse la hirotonia sa și susținu pe un preot al bisericii sale numit Isidor, care avea grijă de săraci și de pelerini și care din prima sa tinerețe și îndeplinesc foarte bine datoriile vieții călugărescilor la Scetis, după cum am aflat-o de la ore cari persoane, ce'l cunoscuse mai de aproape. Unii spun că el nu intrase atât de mult în bunele grații ale lui Teofil, de cât pentru că'l servise ca instrument într'o intrigă foarte cetezătoare. Ei pretind că în timpul răsboiului dintre Maxim și Impăratul Teofil 'l trimise la Roma cu scrisori și daruri, cu însercinare de a aștepta sfârșitul răsboiului și de a nu le remite de cât în mâinele aceluia, pentru care victoria s'ar fi declarat. El urmă exact acest ordin. Inse vicleșugul fiind descoperit, el se temea de a fi arestat și fugi în Alexandria. Teofil 'l iubi de atunci cu mai multă dragoste de cât totdeauna și spre a recompensa serviciile ce'l făcuse, el se sili de a'l ridica pe scaunul bisericii de Constantinopol. Insa fie că Teofil avea motive pentru acesta de a favorisa pe Isidor sau că nu privi de cât meritul său și'l credu în adevăr demn de această sarcină, el se plecă în fine la părerea acelor ce aleseseră pre Ión, de frică de a irita pre Eutropie servitor de cameră al Impăratului, care 'i declarase pe față că trebuia, sau să consimtă la alegerea lui Ión, sau să se justifice înaintea Sinodului de acuzațiile ce se propuseseră contra lui.

Arcadie,
și
Onoric.

~~~~~

CAPITOLUL III.

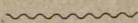
Ión reformeză moravurile clerului său și reconciliază pe Flavian și Papa.

Anul D.N.
398.

Indată ce Ión ajunse în posesiunea demnității Episcopale el se aplică în a reforma moravurile Clericilor și a regula băutura, mâncarea și modul lor de viață. El isgoni chiar pre uni din biserică. Fiind-că el iubia, mustra și era animat de o dréptă indignare contra acelor ce lipsiau de la datoria lor, această înclinație crescú în el, după ce a fost ră-

Arcadie,
și
Onoric.

dicat pe scaunul bisericii. Căci, având autoritatea în mână el dădu o mai mare libertate ca mai nainte limbii și zelului său, contra celor ce se depărtau de datoria lor. Inse acest zel nu se mărginea în hotarele Eparchiei sale. El se întinse până la cele-lalte Eparchii și întreprinse de a termina neînțelegerile ce erau între Episcopii din Occident și de Egipt și acei de Orient și rugă pe Teofil de a se uni cu el spre a reconcilia pe Flavian cu Episcopul de Roma. Teofil consimțând de a fi mijlocitor pentru acest sfârșit ei trimiseră la Roma pe Acacie Episcopul de Berea și pre Isidor, pre care Teofil se silise de a face să fie preferat lui Ión. Ei terminară în puțin timp la Roma afacerea pentru care fuseseră acolo trimiși și se reîntorseră în Egipt. Acacie aduse apoi în Siria srisorile, prin care Episcopii din Egipt și din Occident consimțiau de a primi pe Flavian în împărțășirea lor. Iată cum aceste biserici se uniră în același corp, după ce au fost mult timp într'o desbinare îndârnică. Partisanii lui Eustatie continuară în timp de mai mulți ani ași face adunările lor a parte, de și nu mai aveau Episcopii; Evagrie succesorul lui Paulin netrăind mult timp după dînsul, după cum am spus'o deja: și acesta e fără îndoială aceea ce făcu unirea mai lesne. Poporul se obișnui puțin câte puțin a se aduna cu acei ce rămăseseră supuși conducerii lui Flavian și ast-fel n'a mai fost mult timp dasbinare.

CAPITOLUL IV.

Întreprinderile lui Gainas și mórtea sa.

Anul D.N.

400.

Arcadio,
și
Onorio.

Un strein numit Gainas care se refugiase între Romani și care din simplu soldat devenise contra a ori-ce speranță, căpitan de miliție, întreprinse de a usurpa autoritatea suverană și făcând să intre pentru acest sfârșit Gotii pe pământurile Imperiului, dădu mai multora dintre ei principalele dregătorii din armată. Tribigild rudenie a sa, care comanda un număr considerabil de trupe în Frigia, provocând acolo ore cari mișcări, persoanele cele mai luminate creșură că el lucra în înțelegere cu Gainas. Acesta

prefăcându-se totuși de a fi supărat pentru ruina acestei provincii, se duse acolo îngrabă duple ordinul ce primise spre a veghea la siguranța cetăților. Inșă, când sosi acolo, el jefui pre unele și se pregăti de a ataca și pre cele-l-alte. Cetățile din Orient, din Asia și mai cu sémă din împrejurimile Mării-Negre, fiind într'o stare atât de primejdiosă, Impăratul credu duple părerea consiliului său, că nu era nici de cum aparență de a da luptă unor ómení, cari erau ca în desperare și de a o da fără a fi avut timpul de a se pregăti la acésta, trimise a oferi lui Gainas tot ce ar vroi să-í se céră. El ceru să i se dea în măinele lui doui ómení consulari, pre Saturnin și pre Aurelian, pre cari 'i bănuia de a fi contrari intereselor sale și când i-a avut, el i-a iertat. Dupé acésta discutând cu Impăratul aproape de Calcedonia, în biserica unde e mormintul sfintei martiri Eufemia, el 'i promise cu jurămint o prietenie inviolabilă, primi de la el o asemenea promisiune, trecu prin Constantinopole și fu declarat căpitan al cavaleriei și al infanteriei. Inșă, neputénd întrebuința cu moderație prosperitatea ce nu o meritase, el întreprinse de a turbura pacea bisericii, duple cum turburase pacea Imperiului și speră, că acésta nelegiuire sacrilegie n'ar avea un succes mai puțin fericit de cât revolta sa criminală. El făcea profesiune de Religiunea Creștină și de doctrina lui Arie ca și restul Goșilor. El ceru deci de la Impărat, fie duple stăruința Episcopilor din secta sa, fie prin mișcarea propriei sale ambițiuni, să le acorde o biserică în cetate, pentru că era un lucru pre atât de contrariu dreptății pre cât și buneí-cuviințe, că avénd onórea de a avea o dregătorie ce 'i dădea comandamentul general asupra tuturor trupelor Imperiului, să fie obligat de a ieși din cetate ori de câte ori doria să 'și facă rugăciunea. Ión nu putu rămânea liniștit când s'a înștiințat de acésta afacere, ci punéndu-se în fruntea tuturor Episcopilor, ce erau atunci în Constantinopole, se duse la palatul Impăratului și făcu dinaintea lui și dinaintea lui Gainas un lung discurs, unde el impută acestui din urmă, că era un strein și un fugar, cărui reposatul Impărat 'i scăpase viéța și care 'i promise cu jurămint de a 'i fi credincios lui și copiilor săi și de a observa cu religiositate aceleași legi, ce vroia atunci să violeze. El produse dupé acésta legea, prin carea Impé-

ratul Teodosiū oprise ca ereticii să se adune în întinderea cetății. Apoi adresând cuvîntul său Impăratului, el 'l sfătui să facă să se observe ordonanța ce a fost făcută contra celor-l-alte eresii și 'l îndemnă ca mai bine să renunțe la suverana putere, de cât să comită o nelegiuire atât de grozavă, pre cât ar fi aceea de a preda casa lui Dumnezeu înimicilor săi. Gainas medita de a jefui cetatea, fără să se îngrijescă de jurămintele sale și acest plan fu preșis prin o cometă, ce se arătă de asupra, ce era de o mărime atât de extraordinară, în cât nici odată nu se văduse alta asemenea. El avea mai întâiu dorința de a năvăli în prăvăliile giuvaergiilor și a bancherilor cu speranță de a răpi bogății mari. Inșă giuvaergiul și bancherul fiind înștiințați despre acésta și ascundēnd aceea ce aveau mai prețios, în loc de a 'l expune duple obiceiul lor, el porunci streinilor să dea foc în timpul nopții palatului Impăratului. Streinii, în loc de a asculta acest ordin, se reîntorseră plini de frică. Când erau aprópe, li se păru că vėd un mare număr de soldați de o talie extra-ordinară și raportară lui Gainas, că e o armată venită de curind. El nu dădu nici o creștere celor ce i se spuneau, pentru că era asigurat, că nu intraseră de loc trupe în cetate. Inșă alții pe care 'l trimisese în nóptea viitoare raportāndu 'i același lucru, el vroi să vadă singur și închipuindu-și, că se luaseră soldați din garnizoanele celor-l-alte cetăți, ce se ascundeau ziua și păziau palatul nóptea, el se prefăcu că e supērat de un demon și că vrea să mērgă să 'și facă rugăciunea în biserica, pe care Teodosiū o zidise odinióră la Hebdom în onórea sfințului Ión Botezătorul. O parte din Goți eșiră din Constantinopole cu Gainas și luară arme în căruțe. Soldații, cari păziau porțile vroind să oprēscă căruțele și să impiedice transportul armelor, fură uciși. Cetatea fu îndată într'o mișcare atât de grozavă ca și cum ar fi fost în primejdie de a fi redusă sub puterea inimicului. Inșă Impăratul găsi îndată un bun mijloc spre a o salva și anume de a declara pre Gainas inamic al Imperiului și de a porunci să pună mēna pre Goții ce rămăseseră în cetate. Indată ce dădu acest ordin, soldații năvăliră asupra lor, uciseră un mare număr dintre ei și deteră foc bisericii lor, de unde cei ce erau înlăuntru refugiați nu putură scăpa, pentru că ușele erau închise.

Anul D.N.

400.

Arcadio,
și
Gozio.

Gainas aflând despre tratamentul ce primiseră ómenii sãei în Constantinopole, trecu Tracia și se duse spre Chersones cu scop de a trece Helespontul, în speranță de a supune provinciile din Orient puterii sale. Înșã acẽstã speranță fu tot atãt de zadarnicã, ca și cea d'întãiu și Romanii primirã din ceriũ în acẽstã împrejurare o protecție tot atãt de grabnicã și atãt de vẽdută, ca și în cea-l-altã; cãci Impãratul gãsi trupe spre a opune lui Gainas pe mare și pe uscat. Ele erau comandate de Travita, care de și strein, era totuși un bãrbat fõrte de ispravã și fõrte dibaciũ în arta rãsboiului. Goșii neavẽnd de loc corãbiile furã atãt de îndrãsneși în cãt întreprinserã de a trece Helespontul cu bãrcile, ast-fel cã ridicãndu-se vẽntul le împinserã contra corãbiilor Romanilor și le tãcurã bucași. Mai toși acei barbari furã sau uciși, sau înecași. Gainas scãpã din acest pericol cu un mic numãr din ai sãei, dar pe cãnd alerga în Tracia el întâlnește alte trupe Romane, de care fu ucis cu tõtã suita sa. Ast-fel fu sfirșitul vieții și a consiliilor sale periculõse. Travita fu ales consul ca recompensã de serviciile ce fãcuse în timpul acestuĩ rãsboiũ. Sub consulatul sãu și sub acela al lui Vincent se nãscu Impãratului un fiũ, care fu numit Teodosiũ ca unchiul sãu și declarat August la începutul consulatului urmãtor.

CAPITOLUL V.

Putere minunatã a elocinței lui Ión, Episcopul de Constantinopole. Minune fãcutã cu o femeie necredincioasă.

Anul D.N.
401.

Arcadie,
și
Onorie.

Ión de Constantinopole se aplica cu tõte acestea cu o sãrguință de necređut la conducerea bisericii sale și atrase la ea o mulțime atãt de pãgãni, cãt și de eretici. În fiecare ȃi se aflaũ împrejurul lui un mare numãr de persoane de tot felul de condițiuni, dintre cari unii doriaũ de bunã credință sã se însușească, iar alții nu cãutaũ de cãt sã-l ispitescã. El gãștiga pre toși prin discursurile sale, și i convingea cum vroea. Poporul 'l împresura ast-fel spre a'l asculta, în cãt fu nevoit sã se urce pre un pupitru, spre a

predica. Cred de datorie de a aminti în acest loc al istoriei mele o minune ce s'a întâmplat în timpul său. Un bărbat din secta Macedonienilor ascultând într'o zi o cuvîntare a lui Ioan, în care el explicase cum trebuie să se credă despre natura Dumnezească, el îmbrățișă credința și îndemnă și pre femeea sa să'l urmeze exemplul. Acea femeie era reținută ca și captivă în Religiunea sa, prin puterea obiceiului și prin discursurile celor-l-alte femei de pozițiunea sa, astfel că bărbatul său ne putend câștiga nimic asupra-spiritului ei, 'i dice într'o zi, că dacă nu vroea să fie de împărțășirea sa, ea nu va mai avea mai mult altă comunicare cu dînsul. Femea 'i promisese de a face aceea ce i-ar plăcea lui și descoperind secretul său unei servitoare, ce'i era foarte credincioasă, femeea se servi de ea spre a înșela pre bărbatul său. Când sosi ora de a se împărțăși cu sfintele talne, aceea femeie ținu pârțica ce i se dăduse si plecă capul ca și cum spre a'și face rugăciunea, servitoarea care era în urma ei, 'i dădu pe ascuns o bucățică de pâne ce o adusese de acasă și stăpâna punend'o în gura sa, ea deveni virtosă ca o pétră. Mirată de o minune atât de puțin așteptată și temend-se ca să nu i se întemple ceva mai întristător, ea alergă la Episcop cu totul plină de lăcrămî, 'i arată pétra ce era de o colóre extraordinară și care păstrase semnele imprimării dinților săi, mărturisi greșala, ceru ertare și rămase restul vieții sale în religiunea bărbatului său. Dacă acéstă istorie se pare de necređut unora, ei pot să se asigure de adevěr prin observarea petrei ce se păstrează încă și astă-đi în tesaurul bisericii de Constantinople.

Anul D.N.

401.

Arcadie,
și
Onório.

CAPITOLUL VI.

Ioan Episcopul de Constantinople 'și face visita sa în Asia și în Frygia.

Ioan aflând că se găsesc în Asia și în împrejurimi păstorî incapabili și nedemnî de funcțiunea lor; că unî primiaũ daruri pentru hirotonii și altora le dădea prin favóre el se duse în Efes, depusẽ trei-spre-dece Episcopi, atât în

Lycia și în Frygia, cât și în Asia și puse pre alții în locul lor. Episcopul cetății murind, el hirotoni pre Heraclide născut în Insula Chyprului, care fusese odinioră călugăr la Scetis și discipol al lui Evagrie și care era atunci diacon al bisericii de Constantinopole. El depuse de asemenea pre Gerontie Episcopul de Nicomidia. Acest Gerontie fiind diacon la Milan, ți-sese cătră unele persóne, fie cu scop de a le impune, saú a fost el însuși înșelat prin o nălucire a demonului, că el prinsese nóptea o Onoscelidă (un câne cu picioré de măgar) i-a ras capul și a aruncat'o într'o ladă. Ambrosiú reflectând că acest discurs e fórte necuviincios în gura unui servitor al bisericii, 'i porunci să remână în camera sa un timp óre care. fără a se arăta în public spre a'și expia greșala prin penitență. Gerontie fiind un fórte dibaciú medic, fórte elocent și fórte propriu de a tace amici 'și bātu joc de Ambrosiú și se duse la Constantinopole, unde câștigând în puțin timp bunele grații ale celor mai puternici ai curții, el fu ales Episcop de Nicomidia și hirotonit de Helladius Episcopul de Cesareea în Capadocia, care fu fórte bucuros de ai face acest serviciú ca recunoscință, că prin creditul său și prin amici săi, el făcuse a se da fiului său o dregătorie însemnată. Când Ambrosiú a sciut că el fusese hirotonit ast-fel, el scrise lui Nectarie Episcopul de Constantinopole spre a'l ruga de a-l depune și de a nu suferi ca disciplina bisericii să primescă acéstă înjurie în persóna sa. Inșă orí câtă dorință avu Nectarie de a satisface rugăciunea lui Ambrosiú, el găsi o resistență atât de puternică din partea locuitorilor din Nicomidia, nu putu nici odată să'și ajungă scopul. Ioan depunând pre Gerontie, hirotoni în locul său pre Pansofius, care fusese odinioră preceptor femeei Impératului Arcadie și care de și de un naturel fórte blând și de o pietate deosebită nn era de loc iubit de poporul din Eparchia sa. Acest popor se resculă de mai multe orí în favórea lui Gerontie, publicând în particular și în public asistențele ce fie care primia de la charitatea sa și ostenéla ce el lua de a ajuta prin arta sa pre săraci și pre bogați cu un zel neobosit. Ei făceau laudă tuturor celor-l-alte virtuți ale sale și le exagerau duple cum se exageréză virtuțile persónelor ce iubesc cineva. Nemulțumiți de acéeta ei făcură procesiuni și rugăciuni atât în stradele din Nicomidia, cât și în acele din Constantinopole spre a obține de la Dum-

neședă ca Gerontie să rămână Episcopul lor și 'și exprimară nemulțumirea în așa chip ca și când aerul ar fi fost infectat de exalațiunii primejdióse; ca și când pământul ar fi fost sgduit de cutremur, sau că Imperiul ar fi fost bântuit de óre care altă calamitate. Dar în sfârșit, a trebuit ca el să părăsescă pre Gerontie și să primescă pre Pansofius. El părăsiră pre unul cu regret și cu durere și primiră pre cel-l-alt cu frică și cu nemulțumire. Episcopii, cari fuseseră depuși și cu prietenii lor începură să strige contra lui Ion, ca și contra unui perturbator al legilor publice și a hirotoniilor legitime și fură atrași la un ast-fel de exes prin violența durerii lor, în cât blamară în conduita sa aceea ce meritase o aprobare generală. Ei 'i imputară între alte lucruri felul cum a lucrat în contra lui Eutropiu.

CAPITOLUL VII.

Sórta lui Eutropiü. Insolența; Mórtea sa

El nu era la început de cât primul eunucilor, cari aü grijă de camera Impëratului și el fu cel dintăiü, sau mai bine singurul care din acéstă dregătorie să fi ajuns la demnitatea de consul și de patriciü. In acéstă pozițiune înaltă nefăcënd nici o reflexiuae asupra viitorului, nici asupra schimbării ce se întimplă în mijlocul celei mai mari prosperităü, el întrepinse de a viola dreptul azilelor și de a scóte din biserică pre cei ce s'ar refugia spre a evita efectele nedreptăüi și ale mâniei sale. El întrepinse de a scóte din biserică între alüi pre Pentadia, femeea lui Timasie, general al trupelor, pe care 'l făcuse să fie exilat la Oasis în Egipt, cu tot creditul sëü, sub pretext că aspira la autoritatea suverană. Am auđit spunëndu-se că acest Timasie a fost găsit mort în nisipurü, sau că a fost pătruns de sete până la mórte, sau că a fost rătăcind și fără rost în aceste pustiiurü grozave spre a evita cruđimea inamicilor sëi. In fine, Eutropiü dispuse să se publice o lege prin care era oprit de a se refugia în biserici și permis de a scóte de acolo acei ce s'ar refugia în ele. Inșă contraveni el cel din-

Anul D.N.
401.

Arcadie,
și
Ondrio.

tăiu la această lege. Căci fiind acusat că a lipsit de respect către Impărătesa, el recurse la asilul bisericii. Pe când era ascuns în altar, Ioan pronunță contra lui un discurs plin de invective și anume contra mândriei celor puternici și de reproșuri ce făcea poporul asupra nestatorniciei și asupra vanității măririlor omenesci. Inimicii săi traseră din acesta un folos contra lui și'l blamară că a insultat astfel pre un om de condițiune, care era în primejdie de viața sa, în loc de a avea compătimire de nenorocirea sa. Eutropiū suferi curînd după aceea pedépsa nelegiurii sale și legea ce depusese să se publice fu ștersă din registre. Biserica atît de grabnic răsbunată de înjuriile ce vroise să'i facă creștea din ȃi în ȃi în pietate și poporul din Constantinople alerga mai cu sirguintă la cîntarea imnurilor de diminéță și de séră.

CAPITOLUL VIII.

Antifóne întroduse de Ioan Episcopul de Constantinople. Efectul predicărilor sale.

Fiind-că bisericile pe care Arieni le posedaseră odinioară în Constantinople le'erau luate, sub domnirea lui Teodosiū și fiind-că nu mai aveau altele de cît în afară de cetate, ei se adunau sub galeriile publice, în ajunurile serbătorilor mari, cîntau antifóne care favorisau doctrina lor și în zor de ȃiuă mergeau în procesiune la bisericile lor continuând aceași cîntare unde amestecaseră termenii ce nu erau proprii de cît a reînoui disputele și a irita spiritele. Unde sunt, ȃiceau ei, acel ce asigură, că cele trei persoane nu sunt de cît una și aceeași putere? Ei cîntau astfel sâmbetele, duminicile și ȃilele serbătorilor cele mai solemne. Ioan Episcopul de Constantinople temendu-se ca nu cumva aceste antifóne să servescă de curse unora din turma sa, hotărî ca credincioșii să cînte și ei din partea lor antifóne și fiind-că ei erau în mai mare număr de cît Arieni și posedau mai mari averi, făcură în puțin timp procesiunile lor cu mult mai multă pompă și strălucire. Ei purtară cruci de argint și făclii aprinse. Brisor eunu-

cul Impăratului avu însărcinarea de a da tot ce ar fi necesar la cheltueală și de a compune arii. Arienii e din gelosie, fie din răsbunare atacă pre catolici. Câți-va fură uciși din o parte și din alta și Brison fu rănit la frunte cu o lovitură de pîtră. Impăratul opri pe Arienii de a mai face asemenea procesiuni, pe când catolicilor le lasă libertatea de a le continua cum fac încă și astăzi. Stabilirea acestor procesiuni și predicile lui Ioan îi câștigă afecțiunea poporului, în timp ce libertatea ce întrebuița către clerici și către cei mari îi atrase ura lor. Este totuși adevărat, că el nu i cruța de loc, muștra pre unii când se depărtau de la datoria lor și vorbea cu vehemență contra altora, când întrebuițau rău bogățiile lor și comiteau nelegiuiri, sau se dedau la desfrînări.

Anul D.N.
401.

Teodoniū,
Arcadie
și
Onorio.

CAPITOLUL IX.

Sfat dat Olympiadei de către Ioan Episcopul de Constantinopole. Plângerile călugărilor și ale clericilor contra lui.

Serapion născut din Egipt, bărbat aplecat de a cade în mânia și tot-dé-una gata de a face injurie altora, contribui mult a face pre Ioan uricios, de și el îl făcuse Arhidiacon al său. Sfaturile ce el dădu Olympiadei nu contribuira la acesta mai puțin. Acesta era o văduvă de o ilustră familie, pe care Nectarie o ridicase la diaconat cu totă tinerețea sa, din cauza marelui sale virtuți. Ioan succesorul lui Nectarie remarcând că ea își dedea averea sa la toți acei cari cereau cu generositate, că era foarte alipită la serviciul lui Dumneșeu și se îngrijia foarte puțin de tot restul: Te laud, îi dișe el, pentru intențiunea ta. Inșă, acei ce aspiră la perfecțiunea virtuții nu trebuesc să împarță avutul lor de cât cu prudentă. Când dai avutul tău la persoane bogate și care n'au nevoie de ajutorul tău, faci același lucru, ca și când 'lai arunca în mare. Aș nu scii, că l'ai consacrat pentru dragostea lui Dumneșeu spre alinarea săracilor? Se cuvine deci a'î împărți ca un avut ce numai este al tău și de care vei fi obligat de ați da sémă. De mă vei crede,

vei regula pe viitor distribuirea ce vei face potrivit necesităților și nevoilor acelor ce vor cere ajutorul tău. Când vei face ast-fel, vei avea cu ce alina un mai mare număr de persoane și Dumneșeu nu va lipsi de a recompensa înțelepciunea cu care vei iconomisi bine-facerile sale. El avu încă și neînțelegeri cu mai mulți călugări și mai cu sémă cu Isac. El lauda foarte mult pre acei ce rămăneau liniștiți în monastirile lor și cari se aplicaū la exercițiile profesiunii lor; avea grijă să nu li se facă nici un neajuns și să nu le lipsescă nimic. Inșă el nu putea suferi pre acei ce eșiau din singurătatea lor și cari se arătau prin cetăți și' l muștra cu asprime, că erau rușinea și scandalul vieții călugăresci. Acésta ' l făcea foarte uricios la o mulțime de clerici și de călugări, cari nu încetaū de a țice, că Ioan era un om supărăcios, furios, mândru și crud. Ei se sforțară încă de a' l descredita în spiritul poporului și pentru a face să se credă că în adevăr era ast-fel dupre cum il represintaū, ei țiseră, că el nu mânca cu nimenea și că atunci când il ruga cine-va a prânzi, sau a cina, el se apăra de acésta. Nu știū alte rațiuni ce' l făcea să lucreze ast-fel, de cât aceea ce am aflat din gura unui om foarte sincer, care e, că fiind supus la dureri de cap și de stomac, ce' i pricinuisé aceste deosebite privațiuni, el nu putea să mérgă la ospete. Cu tóte acestea, acesta era subiectul celei mai mari acușățiuni ce se făcea contra lui.

CAPITOLUL X.

Neînțelegere între Severian Episcopul de Gabales Annul D.N. 401.
și Ioan Episcopul de Constantinopole.

Teodosiu,
Arcadie,
și
Onorie.

Severian Episcopul de Gabales în Siria, făcu să' i atragă ura Impărătesei. Acesta era un bărbat învățat și capabil de a predica tot atât de bine ca și Antiochus Episcopul de Ptolemaida în Fenicia. Inșă Antiochus avea vocea foarte frumoasă și pronunțarea foarte plăcută, ast-fel că mai mulți il numiau Chrisostom, pe când Severian păstrase un accent de Siria, care era foarte aspru. Inșă de altmintrelea, era stimat mai mult de cât cel-l-alt și mai profund în înțele-

gereea Sfintei Scripturi. Antiochus venise el mai întâiu la Constantinopole, își câștigase renume și avere, prin elocința sa și se reîntorsese la Eparchia sa. Severin, urmând ecsemplul său legă prietenie cu Ioan, predică în biserica sa, se făcu a fi admirat și intră chiar foarte mult în bunele grații ale Impăratului și ale Impărătesei. Fiind-că Ioan înșelat prin măgulirile sale credea de bună credință că era amicul său, îl rugă plecând spre a merge în Asia, de a avea grijă de biserica sa. Inșă principala sa grijă a fost de a se face plăcut poporului. Ioan avu nemulțumire pentru acesta și când s'a reîntors, el fu dupre cum se pretinde, iritat contra lui, de Serapion cu ocasiunea următoare: Acest Serapion vedând pre Severian trecând, în loc de a se scula spre a'l saluta, rămase ședând în semn de despreț. Severian înturiat de mânie, strigă îndată: dacă Serapion va muri creștin, *Iisus Christos* nu s'a făcut om. Serapion plângându-se de acest cuvînt și producând marturi, Severian fu alungat de Ioan afară din Constantinopole, ca un hulitor și un nelegiuit. Erau amici ai lui Serapion cari suprimând o parte din discursul lui Severian asigurau, că el dîsese că Iisus Christos nu se făcuse om. E sigur că Ioan îi impută acesta. Căci chiar când s'ar întâmpla, dicea el, ca Serapion să nu móră în cler, ar urma óre din acesta, că Fiul lui Dumneđeșu nu s'ar fi întrupat? Impărătesa aflând de la amicii lui Severian această neînțelegere îl făcu să vină îndată din Clacedonia. Inșă Ioan refușă de a'l vedea și de a vorbi cu el, cu tóte rugăciunile ce i se făcuse, până când Impărătesa punându'i pre Teodosiũ fiul său la genunchile sale în biserica sfinților Apostoli, ea obținu cu greutate de la el această grație. Iată cum am aflat că s'a petrecut acesta.

CAPITOLUL XI.

Dispută provocată în Egipt, asupra acestei chestiuni: Dacă Dumneđeșu are o figură trupescă?

Se agitã atunci în Egipt o chestiune, care fusese propusã cu puțin mai 'nainte; adicã, dacã trebuie a crede, cã

Dumnezeu are o formă omenescă. Mai mulți călugări luând sfânta Scriptură după literă, din o prea mare simplitate, creșură că trebuia să se creadă, că Dumnezeu are ochi și mâini. Acei ce-i pătrunseră înțelesul susținură credința contrară și șiseră, că nu se putea a o combate fără blestem. Teofil predică, că trebuie a ținea acéstă din urmă credință și introduse în scrisóra ce întocmi după obicei, pentru celebrarea sêrbătorei Pascelui, că nu trebuia a ne închipui că Dumnezeu are un corp. Indată ce călugării din Egipt avură cunoșcința de acéstă scrisóra, ei alergară cu mulțimea la Alexandria, provocară rêscolă și hotărira de a uicide pre Teofil ca pre un nelegiuit. El se presintă înaintea lor și le șise: Când vê vêd pre voi, cred să vêd fața lui Dumnezeu. Acest cuvînt îmblânșindu-i puțin, ei îi șiseră, dacă creși cu adevêrat așa, de ce nu condamnă cărțile lui Origen, care se par că favoriséză doctrina contrară? Am cugetat la acéstă, rêsponse Teofil și o voi face dupre cum doriți. Căci nici eu nu aprob pre cei ce urméză vederile sale. Iată cum se desfăcu el de acei călugări și potoli rêscolă.

CAPITOLUL XII.

Dușmânia lui Teofil către acei patru călugări ce se numiaș marii frați.

Acéstă chestiune era cu totul stinsă, dacă Teofil n'ar fi reînorit'o prin animositatea contra lui Ammonius, Dioscor, Eusebiu și Eutimie. Aceștia se numiaș marii frați și era mult timp de când ei se făcuseră renumiți prin zelul cu care 'și îndeplineau la Scetis datoriile vieții călugăresci. Teofil 'i iubea mai mult de cât pre toți cei-l-alți și 'i aducea adesea ori la dînsul. El dădu chiar Episcopia cetății de Hermopole lui Dioscor. Inșă el deveni inimicul lor cu ocasiunea lui Isidor, pre care vroise să'l facă Episcop de Constantinopole după mórtea lui Nectarie. Unii spun că o femeie cenvertindu-se din secta Manicheilor la biserica catolică, Teofil muștră pre Petru archidiaconul, contra căruia avea alte motive de antipatie, fiind-că a admis'o la par-

tipicarea tainelor mai înainte de a se fi lepădat de eresie. Archidiaconul susținu, că acea temee nu fusese admisă la participarea tainelor de cât duple orîndueala bisericii și cu consimțimîntul lui Teofil și luă pentru acêsta martur pre Isidor. El era atunci la Roma; dar cînd se reîntorse, el declară sincer că aceea ce archidiaconul spusese e ade-vărat. Teofil iritat contra lor, ca și contra unor calomni-atori 'i alungă pre amîndouî din biserică. Iată în ce mod povestesc unîi acêstă afacere. Am audît dîcîndu-se de că- trê un bărbat fôrte demn de credință și care avea cunoș- tința de aprôpe cu călugării despre cari vorbesc, că ura de care Teofil era animat contra lui Isidor provenia din douë pricinî. Una care 'i era comună cu archidiaconul, că el refuseră de a depune, că sora lui Teofil fusese numită moștenitóre printr'un testament. Ceea-l-altă care 'i era par- ticulară, că el refuseră de a da lui Teofil o parte din banii ce i se adusesese pentru ajutorul săracilor și care 'i dîsesse, că era mai bine de a 'i întrebuița la nutrimentul bolna- vîlor, cari sunt bisericile vii ale lui Dumneđeũ de cât a ridica zidirî. În fine, orî din ce causă provenise ura lui Teofil contra lui Isidor, cînd se vêdu alungat din bi- serica de Alexandria, el se retrase la Scetis cu călugării, vechii sêi prietenî. Ammonius se duse curînd dupê aceea cu alți căți-va la Teofil spre a 'l ruga de a restabili pre Isi- dor. El le promise fôrte bucuros de a o face; însă cînd constatară cu timpul că el 'și bătea joc de dînșîi, ei 'l con- strîneră de a 'și îndeplini promisiunea dată. Dar în loc de a o îndeplini, el puse pre un călugăr în temniță, cu scop de a însufla gróză celor-l-alți prin exemplul sêũ. Fôrte departe de a se mira de acêsta, toți acei din comunitatea lui Ammonius se duseră la temniță și strejarul lăsându 'i să intre cređînd că aduceau de mîncare celor închiși, ei rêmaseră în temniță. Teofil aflînd că ei nu vroeau să iasă trimise să 'i cheme. El cerură mai întaiũ ca sê vină el însuși să 'i scótă din temniță, pretîndînd, că nu era drept că dupê ce el fuseseră închiși în public cu infamie, să iasă din temniță pe ascuns, fără sê fi primit vre-o reparație. Cu tôte acestea ducîndu-se la dînsul, el le făcu scuze și se arătă, că nu mai avea nici un scop de a 'i neliniști pe viitor. Însă el nu încetă de a avea în sîgnare și ură în a- dîncul inimii sale. Dar nesciînd prin ce mijloc ar putea

face vătămare unor persoane, ce nu posedau nici o avere și care disprețuiau toate, afară de înțelepciune și de virtute, el se hotărî de a turbura liniștea singurătății lor. Fiind că el aflase prin dese conferințe ce avusese cu ei, că ei urmau credințele lui Origen și că condamnau pre cei ce atribuiau lui Dumnezeu o formă omenescă. el îi puse la un loc cu călugării cari aveau o altă doctrină. Acesta născu între dînșii furiöse discuțiuni. Căci în loc de a vorbi rațional și de a se sili de a se convinge unii pre alții de adevăr, eirecurseră la injurii și se numiră unii Origeniști, iar alții antropomorfiști.

CAPITOLUL XIII.

Călugării fac recurs la Ioan Episcopul de Constantinople.

Dioscor, Ammonius și cei-l-alti pustnici descoperind cursele ce le întindea Teofil, se retraseră la Ierusalim, cu vreo opt-deci de persoane și de acolo la Schytopole, pentru că pământul e abundent în palmieri, cu care se serveau pentru lucrul mâinilor lor. Teofil trimițând în același timp câteva persoane la Constantinople spre a-i face bănuiri acolo și spre a împedea rugăciunile, ce ei ar putea face Impăratului, ei se duseră înșiși cu Isidor și cerură ca afacerea lor să fie examinată în prezența Impăratului și a lui Ioan, în speranță că acest din urmă întrebunțând libertatea sa cunoscută, ar sprijini cu tărie dreptatea cauzei lor. El îi primi foarte omenesce și le permise de a face rugăciunile lor în biserică, fără totuși să-i admită la împărtășirea sa, pentru că afacerea lor nu era judecată. El scrisese chiar lui Teofil, ca să-i restabilească în societatea bisericii, pentru că credințele lor erau ortodoxe și că dacă totuși credeau, că ei trebuie să dea seamă de credințele lor, să trimiță pre cineva care să țină locul de acusator. Teofil nu dete de loc răspuns lui Ioan. Cât-va timp după aceea Ammonius și tovarășii săi se înfațisară Impărătesei și se plânseră de cursele ce Teofil le întinsese. Fiind-că ea era foarte bine informată despre adevărul și despre dreptatea plângerilor, ea

opri trăsura sa și scoțend capul afară, le duse, ca să se roge lui Dumnezeu pentru Impăratul, pentru dinsa și pentru Principii fiii săi și pentru prosperitatea Imperiului. Voiă avea grijă adaoșe ea, ca să se țină un Sinod și să asiste și Teofil acolo. Un svon falș răspândindu-se în Alexandria, că Ioan a admis la împărțășirea sa pre Discor și pre tovarășii săi și că el era hotărit de a'î sprijini cu tötă puterea sa, Teofil începu să caute mijlööce de a'î alunga din scaunul său.

CAPITOLUL XIV.

Epifanie condamnă scrierile lui Origen și ridică pre poporul din Constantinopole contra lui Ioan.

Acest prelat viclean ținu acel plan pre cât i-a fost cu putință mai secret și trimise o scrisöre circulară în care condamna scrierile lui Origen. Considerând, că i-ar fi prea folositor lui de a avea pre Epifanie, Episcopul de Salamina în Chypru, din partidul său, pentru că era prelatul cel mai stimat și cel mai respectat din secolul său, pentru eminența virtuții sale, el câștigă amicitia sa, de și'î mustrase odiniöră pentru credința, că Dumnezeu are o formă omenescă. El 'i scrise, că e de credința sa, ca și cu s'ar fi căit că a fost de o alta și mărturisi că nu aprobă scrierile lui Origen, de unde o luase. Antipatia ce avea Epifanie contra acestui autor 'l făcu să dea cređare förte ușor scrisörei lui Teofil și adunând pre Episcopii din insulă, el opri de a se ceti scrierile lui Origen. Apoi scrise Episcopilor și între alții celui de Constantinopole spre a'î îndemna de a proceda în același chip. Teofil vedënd că nu e nici o primejdie de a urma exemplul lui Epifanie, a căru' virtute atrăgea laudele și admirațiunea întregii lumi, adună pre prelații din Provincia sa și hotări cu dinșii același lucru. Ioan din contră nu luă nici o dispoziție față de scrisorile lor. Inimicii ce avea, atât la curte cât și în cler recunoscënd, că planurile lui Teofil tindeau să facă ca să se isgonescă Ioan din Constantinopole, cerură convocarea unui

Anul D.N.

402.

Arcadio.
și
Onorio.

Sinod pentru acest sfârșit. Teofil o grăbi el însuși cu o ardoare neasemănată; dădu ordin păstorilor bisericilor din Egipt de a se duce pe mare la Constantinopole, rugă pre Epifanie și pre ceia-l-alți preoți din Orient de a se afla acolo cât mai curând le-ar fi posibil și el însuși veni acolo pe uscat. Epifanie plecând mai întâiu, sosi la Hebdom, care e un loc aproape de Constantinopole și după ce și-a făcut rugăciunea în biserică ce e în acel loc, intră în cetate. Ioan i făcu onórea de a i eși întru întâmpinare cu fot clerul său. El mărturisi foarte lămurit prin conduita sa, că el dăduse creșemint calomniilor cu care se sfortase de a înegri pre Ioan; căci el nu vroi, nici a locui în casa sa nici a vrbi cu dînsul și adunînd în taină pre Episcopii, care erau în cetate, el le arată aceea ce hotărise contra scrierilor lui Origen. Cățiva din ei aprobară prin iscălitura lor condamnarea ce el le-o făcuse. Alții refuseră de a o aproba. Teotime Episcopul de Scythia avu curagiul de a o condamna și de a dice lui Epifanie, că nu se putea fără nelegiuire a desonora memoria unui scriitor care murise de mult timp în împărțășirea bisericii, nici a desaproba fără cutezanță judecata favorabilă ce făcuseră cei vechii pentru doctrina sa. După ce a vorbit ast-fel, el scóse o scriere a lui Origen ce o adusesese și cetind din ea un pasagiú foarte folositor învêțemintului credincioșilor, el dișe: acei cari blamează această doctrină sunt nerușinați și ei trebuesc să bage sémă, că blamând-o, blameză și isvorul de unde e scósă. Ioan însă trată tot deauna pre Epifanie cu respect și l invită să participe la împărțășirea sa și a locui în casa sa. Inșă Epifanie i declară că nu vrea nici să se róge, nici să locuiască cu dînsul, până ce mai întâiu nu va condamna scrierile lui Origen și va alunga pre Discor și pe tovarășit săi. Ioan necredînd că nu póte face aceea ce doria Epifanie mai nainte de a se examina afacerea, ceru amânarea. Inamicii săi adunându-se proectară de aface ast-fel, ca în ziua în care credincioșii vor fi toți adunați în biserică sfinților Apostoli, Epifanie să intre în biserică, să rostéscă în public anatema contra scrierilor lui Origen și contra lui Dioscor și a tovarășilor săi, ca și contra apărătorilor acestor scrieri și să atingă în mod obscuro și pre Ioan și să l blameze că l protege, spre a micșora prin acest mijloc dragostea ce poporul avea pentru

402. Anul D.N.

Arcadie,
și
Onorio.

dînsul. În ziua următoare, în momentul când Epifanie plecă spre a se duce la biserică și spre a executa acest proiect, Serapion se duse înaintea lui, din ordinul lui Ioan care se înștiințase despre acesta și îi declară, că el caută de a face ceva care fiind nedrept în sine însuși, era primejdios pentru dînsul, pentru că l'ar face răspunsabil de urmările unei răscole a cărei cauză va fi fost el. În chipul acesta înlătură acest plan.

~~~~~

CAPITOLUL XV.

Ann D.N. 401. *Conferință între Epifanie și marii frați. Imprejurările plecării sale din Constantinople.*

Arcadie,
și
Onoric.

Teodosiū cel tînăr fiind lovit în acel timp de o bătă primejdioasă, Impărăteasa care se temea de urmările ei trimise să înștiințeze despre acesta pe Epifanie și a cere ajutorul rugăciunelor sale. El 'i răspunse, că Principele fiul său nu va muri, numai ca să evite convorbirea cu Dioscor și cu cei-l-alți eretici, tovarășii săi. Ea 'i trimite răspuns, dacă Dumnezeu va vrea să'mi ea pre fiul meu, fie voea sa. El pôte să mi'l ia dupre cum mi l-a dat. Iar voi, dacă a'ți fi avut puterea de a înviea morții, archidiaconul vostru n'ar fi murit. Acest archidiacon care murise cu puțin mai înainte era Crispion, frate al lui Fuseon și al lui Salaman, călugări despre care am vorbit, povestind lucrurile ce saū întemplat bisericii sub domnirea lui Valens. Ammonius și tovarășii săi se duse la Epifanie cu permisiunea Impărătesei. Epifanie întrebându'i cine sunt, Ammonius 'i răspunse noi suntem marū frați. Vă rog foarte cu umilință părintele meu de a'mi permite să vă întreb, dacă ați văduț vre'o dată vre una din scrierile noastre, saū pre vre unul din discipolii noștri? Epifanie răspundendu'i că nu, el 'i dișe, cum dar ne-ați condamnat ca pre niște eretici, fiind-că nu aveți nici o probă că noi țineam o doctrină care să fie eretică? Epifanie răspundend, că a audit'o dîcîndu-se, Ammonius reluă cuvîntul și dișe: noi am avut o conduită cu totul contrariă conduitei Vostre. Noi am vorbit cu discipolii vostri și am cetit scrierile vostre și între altele Ancoratul.

Când am găsit persoane care pretindeau a fi cetit în aceea scriere eresii, noi v'am apărât ca și pre părintele nostru. Trebuia oare a ne condamna fără probe și a recunoște atât de rău zelul, ce noi aveam pentru interesele vóstre? Epifanie puțin îmblândit prin acest discurs le vorbi cu desulă politețã și i concediã. El plecã curind dupã aceea spre Chypru, fie cã condamnă în inima sa cãlãtoria din Constantinopole, fie cã Dumneșeu i descoperi mórtea dupre cum e motiv de a se crede, fiind-cã el nu muri pe mare. Se dice, cã pe când era gata de a se sui în corabie, el dișe Episcopilor, cari i conduserã pânã la țerm: vë las cetatea, palatul și teatrul, iar eũ më duc fôrte degrabã. Am auđit dișendu-se de mai multe persoane, cã Ioan i pređise, cã el va muri pe mare și cã el pređise lui Ioan, cã va fi depus. Cãci în aprinderea certelor lor, el trimise sã spunã lui Ioan: sper cã nu veĩ muri Episcop și Ioan i-a rãspuns: și eũ sper, cã nu veĩ intra nici odatã în Eparchia Ta.

CAPITOLUL XVI.

Ura Impãrãtesei contra lui Ioan. Sosirea lui Teofil și a lui Cyrin.

Ioan predicând dupre obiceiul sãu în biserica sa de la plecarea lui Epifanie și fãcend o acuzare contra viciilor femeelor, în general, poporul o primi ast-fel, ca și cam ar fi fost fãcutã 403.
contra Impãrãtesei în particular. Inimicii Episcopului nu lipsirã de a o raporta acestei Principese, ast-fel în cãt, fiind fôrte supãratã de acãsta, ea se plãnse Impãratului bãrbatul sãu și grãbi sosirea lui Teofil și convocarea Sinodului. Severian Episcopul de Cabales, care nu era de loc sincer reconciliat cu Ioan urmãria aceeași afacere cu multã cãldurã. Și apoi n'ași putea spune, dacã Ioan fãcu aceea cuvintare cu scop contra Impãrãtesei, pentru cã el o bãnuaia, cã a ațãtat pre Epifanie contra lui. Teofil sosi curind dupã aceea ia Calcedona și mai mulți Episcopi sosirã de asemenea sãu dupã rugãciune, sãu din ordinul Impãratului. Acei pre cari el îi depusese în Asia, sãu cari aveau vre un motiv de dușmãnie contra lui, se adunarã cu mai multã bucurie

Anul D.N.
403.

Arcadie,
și
Onorio.

și cu mai multă grabă de cât cei-l-alti. Când corăbiile ce Teofil aștepta din Egipt sosiră la Calcedona, inimicii lui Ioan discutară asupra mijloacelor de a face să reușescă conspirația ce ei formaseră. Cyrin Episcopul de Nicomidia vorbi contra lui cu multă căldură, din politețe fără îndoială pentru Teofil, cu care el era unit prin rudire. Inșă Dumneđeũ il pedepsi curind dupě aceea, pentru acéstă înfurieri; căci Marutas, născut din Mesopotamia, călcându'l din întimplare pe picior, el simți o durere atât de violentă, în cât nu putu trece la Constantinopole cu cei-l-alti Episcopi, de și serviciile sale le era foarte necesare, spre a întinde cursele ce ei pregătiau lul Ioan. Durerea se agravă ast-fel, în cât a trebuit să'i facă mai multe incisiuni la cóstă. Gangrena pronunțându-se se răspândi în tot corpul și până și la cel-l-alt picior. In fine muri într'un chip nenorocit în mijlocul celor mai mari dureri.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul ținut de către Teofil. Citație făcută lui Ioan Episcopul de Constantinopole. Condamnarea sa.

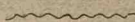
Când Teofil intră în Constantinopole, nici un cleric nu'i ieși întru întimpinare, pentru că ura de care era însuflețit contra lui Ioan, era deja prea cunoscută. Inșă corăbierii din Alexandria ce se găsiră atunci din întimplare în port, îl primiră cu mari strigăte de bucurie. In loc de a intra în biserică, el se duse la Palatul Impăratului, unde i se pregătise un apartament. Recunoscënd că se afla acolo mai multe persoane foarte iritate contra lui Ioan și foarte dispuse de a intenta acușațiunii în contra lui, el luă măsurile ce cređu de cuviință și se duse într'o mahala a Calcedoniei, numită Stejarul și care are acum numele lui Ruffin, bărbat consular, care a zidit acolo un măreț Palat și o prea frumoasă biserică în onórea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, unde el a aședat călugări, spre a face rugăciuni. Când Teofil s'a întrunit în acel loc cu cei-l-alti Episcopi, el nu cređu, că trebuie să mai vorbescă de scrierile lui Origen și în loc de a vorbi despre acésta, el îndemnă pre călugării din Scetis a mărturisi părerea de rău pentru trecut și le promise de a'i erta, fără a le impune vre-o pedepsă.

Partisanii săi silind pre călugări de a cere ertare și făcându-i să credă, că Sinodul cerea ertare pentru ei, făcură în prezența tuturor acelor prelați, aceea ce călugării au obiceiul de a face, chiar când ei au primit óre-cară insulte și ășiseră: noi vĂ cerem ertare. Teofil le-o acordă bucurios și i restabili în împĂrtășirea bisericii. EĂ sunt convins, cĂ afacerea lor n'ar fi fost terminatĂ cu o atĂt de mare ușurință, dacĂ Dioscor și Ammonius ar fi fost de față. InșĂ cel dintĂi murise puțin mai 'nainte și fusese îngropat în biserica sfintului martir Mocius, iar cel-l-alt cĂdu bolnav în timpul chiar, cĂnd se făceau pregătirile necesarii pentru convocarea Sinodului și ducĂndu-se la Stejar cu tĂtĂ bĂla sa, ea se agravĂ ast-fel, în cĂt muri. Se ăice, cĂ Teofil a plĂns, cĂnd a aflat vestea despre mĂrtea sa și cĂ a ăis, cĂ secolul n'a produs alt cĂlugăr de o valĂre egalĂ cu aceea a lui Ammonius, de și el îi făcuse mari supĂrĂri. Trebuie totuși a mĂrturisi, cĂ mĂrtea acestui renumit pustnic era folositoare intereselor sale. Episcopii adunați în Sinod trimiserĂ sĂ chieame pre toți clericii din Constantinopole și i amenințarĂ cu depunerea, de nu vor asculta de ordinele lor. Ei citarĂ de asemenea pre Ioan, pre Serapion, pre Tigrius preotul și pre Pavel citețul, pentru ca sĂ rĂspundĂ la acuzĂrile ce se intentaserĂ contra lor. Ioan le trimise rĂspuns prin Dimitrie Episcopul de Possena și prin alți clerici din amicii șĂi, cĂ el nu se temea de a fi judecat și cĂ era gata de a se justifica inaintea unei adunĂri mai numerosĂ de cĂt aceea a Sinodului de la Stejar, numai sĂ i se declare numele acuzatorilor șĂi și capetele de acușatiune: dar cĂ el nu era atĂt de imprudent de a se supune judecĂții inamicilor șĂi. Episcopii își exprimĂ indignarea de neascultarea lui Ioan; unii din acei ce el trimisese la Sinod se spĂimĂntarĂ atĂt de tare de acĂsta, în cĂt nu se reĂntĂrserĂ de loc la dinsul. Dimitrie și acei ce preferĂu interesele sale ori cĂrei alte considerațiuni, se reĂntĂrserĂ. In aceeași ăi un curier și un secretar se duserĂ din partea ImpĂratului sĂ silĂscĂ pre Ioan de a se infĂțișĂ inaintea Episcopilor, iar aceștia sĂ'l judece grabnic, dupre cum el făcurĂ în adevĂr, cĂci dupĂ patru citații, el fu depus în lipsĂ; inșĂ el apelĂ pentru depunerea sa la un Sinod general.

Anul D.N.
403.

Arcadie,
și
Onorio.

CAPITOLUL XVIII.

Anul D.N.
403.

Răscolă poporului. Rechemarea lui Ioan.

Arcadie
și
Onorie.

Poporul din Constantinople aflând către seră despre această condamnare, se mișcă într'un mod cu totul extraordinar, alergă cu mulțimea la biserică cum se revărsară zorile în ziua următoare, strigă, că trebuia să se adune un Sinod mai numeros de cât acela ce se ținuse și împiedică pre acei ce trebuia să ducă pre Ioan în exil de a executa acest ordin. Ioan temându-se de a fi acusat, saū că a desprețuit porunca Impăratului, saū că a provocat răscolă, fugi din biserică după trei zile, pe la amiază-ți. Când poporul vădu că'l duceau, el se mișcă cu o mai mare violență ca nici odată și se înfurie cu cuvinte injurioase contra Impăratului, contra Sinodului și mai cu sémă contra lui Teofil și contra lui Severian, pe cari poporul îi ținea că sunt autorii acestei intrigi. Acest din urmă predicând în acel timp, lăudă sentința pronunțată contra lui Ioan și dișe, că meritase prea cu dreptul de a fi depus, chiar când n'ar fi fost de cât pentru mândria sa, pentru că Dumnezeu mândrilor stă împotrivă, în timp ce el iartă mai lesne pe acei ce nu sunt culpabili de cât de alte păcate. Acest discurs resculă poporul din nou, așa în cât nu mai era nici un mijloc de a'l liniști. Poporul alerga la biserică, în piețele publice și la palatul Impăratului, strigând cu furie grozavă, ca să se readucă Episcopul. Impărătesa invinsă de supărarea acestui popor, convinse pre Impăratul, bărbatul său de a'i îndeplini rugăciunea și îndată și trimise pre Eunucul, în care avea cea mai mare încredere, numit Brison, spre a'l readuce de la Preneta, cetate mică din Bitinia, unde se afla și protestă, că ea n'a luat de loc parte la intrigile ce se făcuseră contra lui și că ea îl respectase tot-d'una forțe mult ca pre păstorul său, din mâna căruia copiii săi primiseră botezul.

Anul D.N.
403.

Arcadie
și
Onorie.

Când Ioan s'a reîntors în mahalaua Impărătesei, el se opri aprópe de Anaplu și refusă de a reintra în cetate până când nedreptatea sentinții, prin care fusese depus nu va fi recunoscută într'o mai mare adunare de Episcopi. Inșă acest refus întărătând încă indignarea poporului și împin-

gându-l să țină în public discursuri contrarii respectului datorit Impăratului și Impărătesei, el se înduplecă. Poporul se duse într-o împințire, cu făclii aprinse, cântând imnuri compuse asupra reîntorcerei sale și-l conduse astfel până la biserică. De și el se opuse de a intra în lăuntru obiectând că trebuia mai întâiu ca acei ce-l condamnaseră să revocă Sentința, poporul l-a conștrins de a-i da bine-cuvîntarea și de a se așeza pe scaunul său Episcopal. El ținu un discurs în care spuse în mod figurat, că Episcopul de Alexandria vroise să facă violență bisericii sale, după cum Regele de Egipt vroise odinioară să facă femeii Patriarchului Abraam, Sarra; mulțumi poporului de zelul ce arătase pentru interesele sale și aduse laude atât de mărețe Impăratului și Impărătesei, în cât poporul făcu atât de mari aclamațiuni în onoarea lor, că el fu obligat să-și întrerupă discursul.

~~~~~

CAPITOLUL XIX.

*Relele intențiuni ale lui Teofil. Plecarea sa. Morte
tea lui Nilammon. Restabilirea lui Ioan
Episcop de Constantinopole.*

Anul D.N.
403.

Arcadie,
și
Onorio.

Orî câtă patimă avu Teofil de a acusa pre Ioan, că s'a pus iarăși de la sine-însăși contra regulilor în posesiunea bisericii sale, el nu îndrăzni totuși a o face, temându-se de a desplăcea Impăratului, căci sciea, că el nu-l rechiamase, de cât spre a potoli poporul. El primi o acuzare contra lui Heraclide în absența sa, cu plan de a autorisa condamnarea ce intervenise contra lui Ioan. Inșă amicii acusatului susținend, că nu era nici drept nici conform legilor bisericii de a condamna pre un absent și Teofil pretenđend din contră cu acei din partidul său, că afacerea putea fi judecată; locuitorii din Egipt și din Alexandria interesându-se din o parte pentru apărarea părerei Episcopului lor și acei din Constantinopole luând cea-l-altă parte, ei se iritară ast-fel, în cât se luară la luptă și mai mulți fură răniți și unii chiar uciși. Severian și cei-l-alti prelați din partidul său plecară în grabă din Constantinopole. Teo-

fil fugi el însuși și plecă cu corabia în Egipt împreună cu călugărul Isac, la începutul iernei. El fu împins de un vînt favorabil la Geros, cetate mică, distanță aprópe de cincideci de stadii de Pelusa. Episcopul acestei mici cetăți murind, locuitorii aleseră în locul său, dupre cum am auđit spunendu-se, pre Nilammon, bărbat de o virtute exemplară și care ajunsese la culmea perfecțiunei călugăresci. El locuia aprópe de cetate, într'o chilie a cărei ușă era zidită. Modestia sa nepermițendu'î de a primi demnitatea ce i se oferea, Teofil 'l visită el însuși spre a'l îndemna să consimță de a'l hirotoni. Nilammon aduse mai multe scuze spre a evita acéstă onóre, însă Teofil ne primind nici una, el 'i diše: părintele meu, vei face mâine aceea ce'ți va plăcea, ąiua de astăđi e spre a da rânduială afacerilor mele. Teofil ducendu-se ąiua viitoare la chilia sfintuluî pustnic și poruncind ca să se destupe ușă, Nilammon 'i diše: Părintele meu, să ne facem mai nainte rugăciunea. Așezându-se la rugăciune fie care, Nilammon 'și dădu duhul. Teofil și cei-l-afți cari erau cu dînsul în afară de chilie nu sciură despre acésta îndată. Inșă, când partea cea mai mare a ąilei trecuse și când a vęđut, că Nilammon nu răspundea nimic, de și'l chiema cu voce tare, dărîmară peretele și'l găsiră mort. Il îngropară cu haina sa și zidiră o capelă în același loc, unde se celebréză memoria morțiî sale cu mare solemnitate. Iată cum a murit, dacă însemnézá a muri de a trece din acéstă viéță la o alta, în loc de a primi Episcopatul, de care el se ąicea că e nevrednic. Ioan Episcopul de Constantinopele fu mai mult iubit ca nici odată de poporul Eparchiei sale. Șase-đeci de Episcopi adunându-se și examinând aceea ce se făcuse contra lui și Sinodul de la Stejar, declarară sentința nulă și hotărîră, ca el să rămână în posesiunea demnitățiî Episcopale; să săvîrșescă liturgia; să facă hirotonii și să îndeplinescă tóte cele-l-alte datorii ale dregătoriei sale păstorale. El hirotoni în acel timp pre Serapion și'l sfinți Episcop de Heracleea în Tracia.

Anul D.N.

403.

Arcadie
și
Onorio.

CAPITOLUL XX.

*Ioan Episcopul de Constantinopole predică contra
statuei Impărătesei. El e depus de
căt-re un Sinod.*

Cât-va timp după aceea statua de argint a Impărătesei, ^{404.} ce se vede încă și astăzi aproape de biserică din partea despre-amia-și în fața porții marelui Consiliu, fiind pusă pe o coloană de porfir și dedicată cu aplauzele, cu danțurile, cu jocurile și cu spectacolele obicnuite, Ioan se plânse întru una din cuvântările sale, că aceste ceremonii se făceau spre rușinea bisericii. Această nouă injurie rechemă în spiritul Impărătesei amintirea celor vechi, pe care vremea părea că le-a înlăturat ast-fel că fiind cuprinsă de o mânie mai violentă ca nici odată, ea provocă convocarea unui nou Sinod. Ioan în loc de a se sili să potolască mâniea sa cedând furiei sale, o întărită, opunându-se la aceasta cu mai multă tărie de cât mai nainte și declarându-se mai pe față contra acestei Principese. Atunci el făcu acea cuvântare care produse atâta sgomot și care începea cu acești termeni: Iarăși s'a înfuriat Irodiada, iarăși se turbură, iarăși dăntuesce, iarăși cere să i se dea pe o tavă capul lui Ioan. Mai mulți Episcopi sosiră curind după aceea la Constantinopole și între alții Leontie Episcopul de Ancyra și Acacie Episcopul de Bereea și fiind aproape sărbătorea Nascerii Mântuitorului, Impăratul în loc de a merge la biserică după obiceiul său, trimise să spună lui Ioan, că el nu putea să participe la împărțășirea sa până nu se va justifica de crimele de care era acusat. Ioan dând răspuns, că era gata de a arăta nevinovăția sa, acuzatorii ^{Anul D.M.} nu îndrăsniră să se arăte. ^{405.} Judecătorii se exprimară că fiind odată depus ori și prin ce mod ar fi fost, nu trebuia a mai fi ascultat în justificarea sa. De aceea fără a examina cele-l-alte capete de acușățiune, ei îl constrinseră de a răspunde la aceea ce i se obiecta și anume că s'a așezat pe scaunul bisericii din Constantinopole, în timpul când fusese depus de către un Sinod și mai 'nainte de a fi fost restabil de un altul. El aduse pentru apărarea sa părerea Episcopilor cari participaseră la împărțășirea sa, în urma

Sinodului de la Stejar; însă judecătorii săi nu avură nici o considerație pentru acesta, sub pretext, că acei ce participaseră la împărțirea lui Ioan, nu erau în număr atât de mare ca acei cari îl condamnaseră și că e un canon contra lui. El replică, că acel canon nu fusese făcut de cât de eretici. Inșă ei îl depuseră fără a asculta această replică. E sigur, că Arienii alungând pre Sfintul Atanasie din biserica sa din Alexandria cu false acușățiuni, făcură acest canon de frică, ca într'un alt timp, să nu se examineze modul, cu care ei se conduseseră spre a'l condamna.

CAPITOLUL XXI.

Violențe comise în biserică. Itrepninderi contra vieții lui Ioan.

Ioan nu mai intră în biserică de când fusese depus. El se mulțumi de a sta în liniște, în casa Episcopală. La finele postului mare și în noptea când credincioșii celebrau amintirea Invierii Mântuitorului și când sfințiții servitori ai bisericii administrau botezul, soldații și inimicii lui Ioan intrară fără veste și umplură baptisterul de desordine. Dintr'o parte se aușiau strigătele femeelor și ale copiilor; din altă parte se vedeau preoți și diaconi bătuți cu cea mai de pe urmă sălbăticie, târiți în vestmintele sacerdotale cu care erau îmbrăcați și insultați, așa că acei ce au fost admiși la participarea tainelor noastre, pot cu înlesnire să și închipuiască și care eu cred că sunt obligat de a le tăcea, de frică de a da cunoștință despre acestea acelor ce n'au fost admiși acolo, dacă s'ar întimpla ca această scriere să cadă în mâinile lor. În ziua viitoare poporul celebră sərbătorea Pascelui în baia lui Constantie care e de o vastă întindere, cu Episcopii și preoții cari țineaū de partidul lui Ioan. Inșă fiind alungați de acolo, ei se adunară afară de cetate într'un loc pe care Impăratul Constantin ordonase să'l niveleze și să'l închidă cu gard spre a servi la jocuri și la spectacole. Ei s'au adunat de atunci când în acel loc, când în altul și au fost numiți Ioaniți. In acel timp un om, fie că era îndrăcit, fie că se prefăcea că e, fu prins cu

un pumnal ce'l ascunsese cu scop de a asasina pre Ioan și dus de popor înaintea Judecătorului. Inșă Ioan trimise Episcopi cari il scóseră din mâinile sale mai 'nainte de a'l fi pus la chinuri. Indată după aceea un sclav al lui Elpidie preotul, care era inimic declarat al diaconului, a-lergă în fuga mare spre casa Episcopală. Cine-va vroind să'l opréscă și întrebându'l unde alérgă atât de repede, în loc de a'i răspunde, el îi dădu o lovitură de pumnal. Un altul care era de față începând să strige, el îi dădu de asemenea o lovitură și încă o altă lovitură unui al treilea. Tótă lumea strigând să'l aresteze, el fugi și mai mulți il urmăriră. Un om care ieșia din bae înfățișându-se spre a'l aresta, el îi înfipse pumnalul său în pantece și'l aruncă mort pe piață. In fine poporul înconjurându-l și punând Anul D.N. 403. mâna pe el, il duse la Palatul Impératului, strigând, că el vroise să asasineze pre Episcop și că o crimă atât de grozavă, nu trebuie să rămână nepedepsită. Magistratul potoli poporul punând în temniță pre acusat și promițând să instruiască procesul său. Arcadie, și Onorio.

CAPITOLUL XXII.

Plecarea lui Ioan Episcopul de Constantinople. Aprinderea bisericii.

Cei mai zeloși din popor păziră rând pe rând casa lui Ioan, de frică să nu'l ia, iar Episcopii cari'l condamnaseră se plânseră că acesta e o violare vedită a legilor sfinte ale bisericii, că ei răspund de dreptatea condamnării ce rostiseră contra lui Ioan și că dacă nu'l vor duce afară din cetate, nici odată poporul nu se va liniști. Un om aducându'i din partea Impératului, ordin de a pleca, el ascultă și ieși fără să vadă acei din popor, cari aveau sarcina de a'l păzi, plângându-se numai, că'l tratau mai rău de cât pre înșelători, pre adulteri și pre ucigași, apoi că'l exiléză fără să'l fi condamnat cu dreptate. El trecu apoi pe o barcă în Bitynia și de acolo își continuă drumul său. Câți-va din inimicii săi presupunând că poporul va alerga după dinsul și'l va readuce de va afla de plecarea sa, se duseră și în-

chiseră uşile bisericii. Poporul care se afla pe strade şi în pieţele publice se împrăştie. O parte alergă spre mare, pe unde ducea pe Ioan, iar alta fugi cuprinsă de frică şi aşteptându-se de a vedea urmările grozave ale răscôlei şi efectele teribile ale mâniei Impăratului. Acei ce se aflau în

Anul D.N.
404.

Arcadie,
şi
Onorio.

biserică înghesuindu-se spre uşi făceau deschiderea mai dificilă de cât mai 'nainte. Pe când se sforţau de a le deschide pe din lăuntru şi le sfărâmau pe din afară cu lovituri de petre, de odată biserica era în foc şi flacăra se întinsese până la Senat, sau la marele consiliu, care e aproape din partea despre amiaţă-şi. Ambele partide se acuzară reciproc pentru incendiu. Inimicii lui Ioan dîseră, că partisanii săi puseseră focul pentru ura sentinţei ce se dăduse contra lui. Aceştia susţinură din contra, că e o calomnie şi că inimicii lor avuseseră scopul de a 'i arde în biserică. Pe când incendiul creştea, acei ce aveau pre Ioan în mâinile lor, îl conduseră la Cucusa, cetate din Armenia, unde Impăratul poruncise să rămână. Alţii duseră la Calcedonia pre Episcopii şi pre clericii din partidul său şi 'i închiseră în temniţă. Alţii în fine căutară prin totă cetatea pre acei ce erau bănuii că susţin partidul lui Ioan, îi arestară şi 'i siliră de a pronunţa anatema în contra lui.

CAPITOLUL XXIII.

Arsacie e ales în locul lui Ioan. Amicii acestui din urmă sunt persecutaţi.

Arsacie frate al lui Nectarie fu curînd după aceea hirotonit Episcop de Constantinopole. El era pios şi foarte blând de naturelul său. Insa conduita violentă a câtor-va clerici cărora le lăsase puterea de a dispune în mod absolut de toate în numele său, îl făcu să-şi perdă renumele ce-şi câştigase atunci când nu era de cât simplu preot.

Anul D.N.
404.

Arcadie,
şi
Onorio.

Trebuie a mărturisi totuşi, că nimic nu 'i făcu un rău atât de mare, ca persecuţia ce se deslănţui contra amicilor şi apărătorilor lui Ión. Fînd-că ei evitau de a participa la sfintele taine şi chiar de a face rugăciuni publice cu dînsul, fiind-că el avea în împărtăşirea sa pre inimicii Epis-

copulul lor și pentru că se adunau separat la marginile cetății, el se plânse despre acesta Impăratului. Tribunalul având ordin de a-i alunga din locul unde și făceau adunările lor, năvăli asupra lor cu soldații lovindu-i cu petre și cu bastoane și aruncă în temniță pre cei mai însemnați. Soldații abusând de puterea lor, smulseră de la femeii gherdanele și bratelele lor, cerceii și cele-l-alte podóbe. Aceste violențe îi mâhniră atât de mult și i turburară atât de tare în practicarea religiunii, în cât nu mai îndrăsnia să se adune; ele nu i făcură cu toate acestea să pėrdă nimic din dragostea ce aveau pentru Ioan. Ei nu se arătară mai mult în public, nu se mai duseră nici în târg, nici la băi. Aă fost chiar unii cari neîncredându-se în siguranța în casele lor se exilară de bună voie.

Nicaretă, acea feciőră atât de cunoscută prin grija ce a avut de a-și conserva fecioria și prin rívna pietății sale fu din acel număr. Ea era din una din cele mai ilustre familii din Nicomidia. N'am cunoscut nici odată o persoană de sexul său care să fi avut o mai mare înțelepciune și o mai mare modestie. Ea preferă cu statornicie în tot cursul vieții sale serviciul lui Dumnezeu bunurilor vremelnice și suportă cu o neinvinsă statornicie disgratiile ce i se întâmplară. Ea se vedu despuiată főrte cu nedreptul de cea mai mare parte din avutul său, fără a mărturisi pentru această indignare și iconomisi cu atăta prudentă aceea ce i rămase în cât de și era deja în o virstă înaintată, ea avu în de ajuns spre a veni în ajutorul familiei sale și al săracilor. Caritatea sa era atât de ingeniosă și atât de ajutătoare, în cât făcea ea însăși doctorii prin care adese ori a dat sănătatea la persoane, căroră arta și experiența medicilor nu le adusesese nici o alinare. În fine, spre a resuma toate virtuțile sale în puține cuvinte: n'am vădut nici o feciőră care să fi avut atăta umilință creștină, înfrinare și pudóre. În această umilință ascundend virtutile sale, o lipsia de reputația și de laudele ce merita. Ea n'a vroit nici odată să primescă onórea diaconatului, nici dregătoria de superiőră feciőrelor destinate serviciului bisericii, de și Ioan vroise să i dea și una și alta pentru care el o credea főrte demnă.

Când rėscóla fu potolită, guvernatorul cetății se arată în public ca și cum spre a instrui afacerea acelor ce pususeră foc bisericii, însă fiind păgân, el nu se supėrase de loc de această desordine.

Anul D.M.

404.

Arcadie,
și
Onorie.

CAPITOLUL XXIV.

Crușimă exercitate contra unui Citeț, contra unui preot, contra unei dómne pióse.

Un citeț, numit Eutropie fu interogat în același timp și silit de a declara cine dăduse foc bisericii. Inșă de și l'aũ sfășiat cu lovituri de bici, de și l'aũ sdrobit cu lovituri de baston, de și i-aũ smuls cóstele și obrajii cu cãngi de fer și l'aũ ars cu făclii aprinse, în tóte părțile cele mai simțitoare ale trupului și de și era încă fórte tinër, el nu rês-punse nimic alt-ceva, de cât că nu avea nici o cunoscință.

Dupě ce a suferit tóte aceste munci, fu aruncat într'o gro-
Annul D.N. 404.
Arcadio, si Onorio.
zavă temniță, unde 'și dădu duhul. Cred de datorie să daũ loc în lacrarea mea, povestirei unui vis ce a avut Sisinie despre acest Eutropie. I se păru că vede la colțul altarului bisericii pe care cei din secta ce el conducea, aũ înălțat'o în onórea sfintului martir Stefan, pre un om fórte bine făcut și de o fórte frumósă statură, care se plãngea că probitatea e ceva rar și că cãutând un om de ispravă prin tótă cetatea, nu găsise de cât pre Eutropie singur. Sisinie povesti visul sěu unui preot, în care el avea o deosebită încredere și'l rugă de a merge să caute pre acel om care merita singur de a fi stimat pentru virtutea sa. Preotul reflectând că era acela care fusese muncit cu o cruzime atât de grozavă de către guvernatorul cetății, se duse să'l caute din temniță în temniță și găsindu'l îi povesti visul Episcopului și se recomandă cu lacrimi rugăciunelor sale lată aceea ce privesce pre Eutropie.

Olympiada femeie piósă, ridicată la diaconat arătă de asemenea în aceeași afacere generositatea inimei sale. Guvernatorul întrebându-o, pentru ce a dat foc bisericii? Nu ard biserici, îi rêsponse ea, fiind-că am întrebuițat tot avutul meũ, care era fórte însemnat, a le repara și a le înfrumuseța. Guvernatorul spuněndu'i că el cunoscea bine modul sěu de viețuire, ea îi rêsponse: trebuie decĩ să renunți la calitatea de Judecător și să ieși pre aceea de acuator. Când Guvernatorul vėdu, că nu avea contra ei nici martori, nici alte probe, el își schimbă limbajul și impută atât ei, cât și altor dómne nebunia că ele se de-

părtau de la împărtășirea Episcopului lor și și atrăgeau atât de supărătoare afaceri. Celelalte cedară la părerile sale. Însă Olympiada în loc de a ceda îi duse: Nu e drept ca fiind acuzată și nefiind nici cum dovedită, să fiu obligată de a răspunde la nisce plângeri ce n'au nimic comun cu acuzarea de care e vorba. Permite'mi să ia sfat pentru acuzarea de care e vorba. Căci când vei întreprinde de a întrebuinta violență spre a mă constringe de a participa la împărtășirea lui Arsacie, nu mă vei obliga nici odată a face nimic contra pietății, nici contra conștiinții mele. Guvernatorul neputând să o convingă de a participa la împărtășirea lui Arsacie, o concedie, spre a lua sfat și a pune în cunoștință pre advocații săi, însă trimițând să o chieime în altă țară, el o condamnă la o însemnată amendă. Acestă condamnare nu o făcu să și schimbe credința și plecând din Constantinopole, se duse de se stabili în cetatea de Cyzic, îngrijindu-se foarte puțin de pierderea avutului său. Un preot, numit Tigrisus fu desbrăcat cu totul gol pentru aceeași afacere, biciuit în mod crud, legat și întins pe scară. El era strein și eunuc, însă nu din nascere. El fusese sclav al unui om de mare neam și căpătase de la el libertatea prin serviciile sale. Fiind după aceea ridicat la onórea Sacerdociului, el s'a arătat foarte de ispravă, foarte blând, foarte modest și foarte milostiv către săraci.

Siricie murind după ce a condus cincisprezece ani biserica de Roma și Anastasie după ce a condus-o trei ani, Inocentie fu ales spre a ocupa locul lor. Flavian care nu consimțise de loc la depunerea lui Ioan murind, Porfirie fu însărcinat după dînsul cu conducerea bisericii din Antiochia și iscăli condamnarea lui Ioan. Mai multe persoane se despărțiră de la împărtășirea sa pentru această cauză și suferiră o crudă persecuție în Siria. Căci cei mai dintâi și mai însemnați ai curții obținură o lege în favórea Episcopilor de Antiochia, de Constantinopole și de Alexandria, prin care era oprit ortodoxilor de a se aduna aiurea de cât în biserici și prin care se poruncia ca acei ce ar evita împărtășirea acestor trei Episcopi, să fie exilați.

~~~~~

Anul D.N.
404.

Arcadie,
și
Onorie.

CAPITOLUL XXV.

Turburări provocate de Stilicon.

Anul D.N. 404. Desbinările ce agitaū biserica, fură urmate, dupre cum se întâmplă adese ori, de turburări cari agitară Imperiul. Hunii trecând Dunărea făcură stricăciuni în Tracia. O trupă de tâlhari, adunați în Isauria, cutreerară țara și incomodară orașele și cetățile ce se întind până la Caria și la Fenicia. Stilicon, general al trupelor lui Onorie, cel mai puternic din secolul său, care avea sub dînsul flórea trupelor, atât Romane cât și streine avënd ură în contra acelor ce comandaū sub autoritatea lui Arcadie, căută de a pune vrajbă între ambele Imperii. Spre a ajunge la acest scop, el făcu ast-fel, în cât Onorie dădu dregătoria de Căpitan al miliției lui Alaric, șeful Goșilor și'l trimise apoi în Illiria, unde trimise și pre Iovius, Prefect al Pretoriului și promise de a se duce de îndată și el însuși acolo pentru a reduce această provincie sub ascultarea lui Onorie. Alaric plecă în fruntea Goșilor țerii, care e între Dalmația și Pannonia și se duse în Epir, unde după ce a așteptat lung timp pre Stilicon, a căruī plecare fusese împiedecată, prin scrisorile lui Onorie, el se reîntórse în Italia.

CAPITOLUL XXVI.

Scrisórea lui Inocentie Episcopul de Roma.

Anul D.N.

404.

Arcadie,
și
Onorie.

Inocentie Episcopul de Roma aflând de violența persecuțiunii ce suferise Ioan Episcopul de Constantinopole, fu fórte mult mișcat de acesta, condamnă tótă proce-lura ce se făcuse contra lui și se hotări de a aduna un Sinod ecumenic, spre a examina afacerea sa. Cu tóte acestea el 'i scrise lui și clerului său. Iată ale sale două scrisorī, așa după cum le-am găsit traduse din latinesce în grecesce.

Inocentie: lui Ioan, prea iubitul său irate.

«De și o persónă care e sigură de nevinováția sa tre-
«buie să'și promită tot felul de bunuri și să spere în bu-

«nătatea lui Dumneđeũ, nu mę pot opri de a vę scrie prin
 «Chyriac diaconul, spre a vę îndemna la răbdare, ca nu
 «cum-va calomnia să aibă mai multă putere spre a slăbi
 «curagiul vostru și ca nu cum-va încrederea în voi să nu-l
 «pôtă ridica. Nu este necesar de a vę demonstra vouë,
 «care sunteți părintele și păstorul unui atât de mare popor,
 «că Dumneđeũ încercă neconținut prin necazuri răbdarea
 «ómenilor de bine și că mărturisirea folositoare ce le dă
 «conștiința lor, le servește ca de un scut spre a respinge
 «tot ce se pôte întimpla mai întristător în vieță. Cine nu
 «suferă nenorocirile cu răbdare, dă motiv de a se îndoi ^{Annul D.N.}
 «despre virtutea sa și de a se crede saũ că el nu-și pune ^{303.}
 «în Dumneđeũ speranța sa, saũ că nu suferă de cât aceea ^{Arcadie,}
 «ce a meritat de a suferi și că conștiința sa ıi impută că ^{și}
 «e vinovat. Un om de bine pôte fi încercat prin supărări ^{Onorio.}
 «dar nu pôte fi desnădejduit, pentru că puterea cuvintului
 «lui Dumneđeũ îl susține. Acest cuvint dumneđeesc ce noi
 «explicăm poporului, e plin de exemple care arată că mai
 «toți sfinții aũ fost încercați în diferite moduri și că n'aũ
 «cășligat cununile ce ei posedă, de cât prin meritul răb-
 «dării ce ei aũ avut în mijlocul celor mai grele și mai
 «crude încercări. Să se mângăe deci dragostea vóstră, prea
 «iubite al meũ frate, prin mărturisirea ce trage din sine-
 «însăși și prin încredințarea ce are despre virtutea sa. Când
 «sufletul vostru va fi curățit din ce în ce mai mult prin
 «supărările, ce sunt ca și nisce vijelii care'l turbură, el
 «va intra ca într'un liman liniștit în prezența Mântuitorului
 «și Invěțatorului nostru comun.

*Inocentie Episcop: preoților și diaconilor, clerului
 și poporului bisericii din Constantinople,
 care e sub conducerea lui Ioan, ai
 sęi prea iubiți frați: salutare.*

«Scrisórea pe care Germano preotul și Casian diaconul,
 «mi-aũ adus din partea vóstră m'aũ făcut să cunosc su-
 «părările și necazurile vóstre și încercarea ce credința a
 «suferit în voi. Acesta e un rău la care nu e de loc alt
 «remediũ de cât răbdarea. Dumneđeũ va pune cuirnd ca-
 «păt nenorocirelor vóstre și vę va fi folositor că le-ați su-
 «ferit. Am cetit cu plăcere de la începutul scrisórei vóstre

- Anul D.N. 303. «mai multe pasage ce servesc să arăte necesitatea răbdă-
reii în necazuri. Voi ați prevenit prin această scrisoare, con-
solățiunea pe care datoriam să vă aduc prin scrisoarea
Arcadio. și Onorio. «mea. Domnul Nostru a obicinuit de a da servitorilor săi
«puterea de a se consola ei înșiși în nenorociri, prin cu-
«getarea că nu li se întâmplă nimic întristător și supără-
«tor, care să nu se fi întâmplat mai înainte Sfinților. Eu
«trag chiar din vorbele vóstre consolațiunea ce mi se fă-
«cuse necesară prin partea ce dragostea m'a obligat de a
«lua la durerea vóstră. Căci cine ar putea suferi neorin-
«ducelele ce au fost comise de către aceia chiar, cari erau
«cei mai obligați de a iubi pacea și de a întreține unirea?
«Inșă departe de a o întreține, ei isgonesc Episcopi nevi-
«novați din scaunele lor. Ioan fratele și colegul nostru a
«suferit el cel dintâiu această violență, fără să fi fost as-
«cultat și fără ca noi să șcim de ce 'l acuză. Au póte fi
«vre-o adunare atât de periculoasă în cât să dea fără for-
«malitate și fără umbră măcar de dreptate, succesori E-
«piscopilor în vieță și acei cari usurpă dregătoria pastorală
«prin o cale atât de uricóasă, mai pot ei trece în judecata
«persónelor drepte, de prelați virtuoși și capabili de a face
«vre un bine în biserică? Noi nu vedem nici cum ca pă-
«rinții noștri să fi făcut vre-odată ceva care să autorize a-
«céstă purtare. Din contră vedem că ei au condamnat'o,
«fiind-că au oprit de a hirotoni succesori unui Episcop în
Anul D.N. 404. «vieță. O hirotonie atât de neregulată ca aceea nu póte
«lipsi pre un Episcop de onórea Sacerdociului, nici a o
Arcadio. și Onorio. «conferi celui ce e înaintat într'un mod atât de neregulat.
«Cât privesce observarea canónelor, noi declarăm, că numai
«acele ce au fost făcute în Sinodul din Niceea, trebuesc
«să fie recunoscute. Iar dacă se produc altele óre-cari, ce
«se găsesc contrarii celor din Niceea și care au fost com-
«puse de eretici: ele trebuesc să fie respinse de Episcopi
«ortodoxi, nefiind nici de cum permis de a pune în nu-
«mărul regulilor sfinte ale bisericii, invențiunile profane ale
«acelor ce s'au despărțit de împărțășirea sa. Ei nu lucrăză
«de cât spre a ruina planul, ce Sfinții Episcopi adunați
«în Sinodul din Niceea își propuseseră. Noi declarăm deci,
«că numai canónele despre care vorbesc, nu trebuesc să
«fie recunoscute, ci încă ele trebuesc să fie condamnate
«cu dogmele ereticilor și ale schismaticilor, dupre cum au

«fost condamnate în sinodul din Sardica, de către Epis-
 «copii, predecesorii noștri. Ar fi mai bine, prea iubiții mei
 «frați, a condamna aceea ce ar fi fost bine făcut, de cât
 «de a autorisa în nici un chip, aceea ce ar fi contrariu
 «canónelor. Ce remediū se pôte óre aduce la un rău atât
 «de mare? Nu e altul de cât de a aduna un Sinod, dupre
 «cum am mărturisit deja, că trebuia să se facă. Nu e alt
 «mijloc de a alina vijelia și nenorocirea. Până când vom
 «putea obține convocarea unui Sinod, noi n'am putea face
 «mai bine de cât de a aștepta de la voința lui Dumne-
 «deū și a Domnului Nostru Iisus Christos, remediul rele-
 «lor ce ne bântuie. Vom vedea încetând tóte neorânduelile
 «ce aū fost provocate prin zavistia demonului și care ser-
 «vesc de încercare credincioșilor. Nu e nimic ce n'am putea
 «spera de la bunătatea Dumneđeului nostru, de vom ră-
 «mânea tari în credință. Noi cugetăm necontentit la mij-
 «lócele de a aduna un Sinod general, unde tóte turburările
 «să pótă fi liniștite dupre voința lui Dumneđeū. Să așteptăm
 «decī încă puțin timp și fiind ca și acoperiți cu scutul
 «răbdării, să fim încredințați, ca Dumneđeū va avea bu-
 «nătatea de a pune iarăși tóte lucrurile în fórte bună stare.
 «Noi am aflat deja de la Episcopii confrății noștri, cari
 «s'aū refugiat la Roma în diferite timpuri, adică de la Di-
 «mitrie, de la Chiriac, de la Eleusius și de la Paladie, ne-
 «norocirile ce diceți că suferiți și ne-am informat despre
 «tóte, din gura lor, până la cele mai mici împrejurări.

Anul D.N. 404.

Arcadio și Onório.

~~~~~

CAPITOLUL XXVII.

*Mórtea Impărătesei Eudoxia. Mórtea lui Arsacie
 Episcopul de Constantinopole. Alegerea
 lui Aticus.*

Aceste două scrisori ale lui Inocentie Episcopul de Roma 405.
 sunt probe fórte convingétóre despre înalta stimă ce el
 avea pentru meritul și pentru virtutea lui Ioan. In acel
 timp cădu o grindină de o mărime extra-ordinară și dupē
 patru zile muri Impărătesa. Aceste două întâmplări extra-
 ordinare fură privite ca efecte ale mânjei lui Dumneđeū

și ale pedepselor cu care el pedepsia pre persecutătorii lui Ioan. Cyrin Episcopul de Calcedonia, care'l mahnise prin calomniile mai grozave de cât ceilalți, perise ticăloșesce cu puțin mai înainte, după ce a fost foarte mult muncit de medici. Arsacie nu se bucură mult timp de conducerea bisericii din Constantinopole. Dintre mai mulți, cari pretindeau demnitatea ce el lasase vacantă, Aticus fu ales patru luni după mórtea sa spre a o avea. El era preot din clerul acestei cetăți și fusese din inimizii și persecutorii lui Ioan. Era născut în Sebastia, cetate din Armenia. El fusese instruit din cea mai fragedă vîrstă a sa, în practica vieții călugăresci de către călugării Macedonieni, cari erau foarte renumiți în acea țară și cari fuseseră discipoli ai lui Eustatie, despre care am vorbit mai sus, ca de un ilustru Episcop și de un renumit Stareț de monastiri. Când ajunsese în vîrsta de bărbat, renunță la secta Macedonienilor, spre a intra în împertășirea bisericii catolice. El avea mai mult naturel de cât studii, era foarte propriu la afaceri, foarte dibaci în a întinde curse și a evita pre acele ce i se întindeau. Era de o conversație plăcută și capabil de a câștiga dragostea întregii lumi. El nu reușia de cât mediocru la predicare și de și avea ore-care erudiție în cuvîntările sale, nu le găsia în destul de bune spre a le scrie. El studia pre autorii vechi, când avea timp liber, însă nu câștigă nici odată renume, căci nu vorbea de ei ca un om, care i-a studiat. El favorisa dupre cât se dice, pre acei de părerea sa și se făcea neînvincut față de ceilalți. Insa el le inspira mai mult frică de cât rău. Cât pentru Ioan, el nu fu mai puțin considerat în locul exilului său de cât fusese pre scaunul capitalei Imperiului. Căci, fiindcă nu lipsia de bani și fiindcă mai multe persoane și mai cu sémă Olympiada'i procura în abundență, el răscumpără din Isauria, o mulțime de prisioneri și i înapoia rudelor lor. El ajută și pre o mulțime de persoane în nevoile lor. El câștigă prin dulceta discursurilor sale pre acei ce n'aveau nevoie de ajutorul carității sale și se făcu atât de iubit, nu numai de Armeni, între cari se afla, ci și de alte popore de prin prejur, în cât în fie-care și alerga cu mulțimea din Antiochia, din Syria și din Cilicia spre a'l visita.

CAPITOLUL XXVIII.

*Măsurile luate de Inocentie spre convocarea unui
Sinod și spre restabilirea lui Ioan. Mórtea
acestui din urmă.*

Inocentie Episcopul de Roma dorind dupre cum o măr-^{Anu D.N.}
turisise prin scrisorile sale restabilirea lui Ioan Chrisostom, ^{407.}
trimise Impăraților Onorie și Arcadie, cinci Episcopi și doi ^{Arcadio,}
preoți cu cei ce sosiseră din Orient, spre a cere acestor ^{și}
Principi convocarea unui Sinod și locul și timpul în care ^{Onoric.}
ar putea fi ținut. Inimiciii, ce Ioan avea la Constantinopole,
făcuseră pre acéastă deputațiune odiósă și lucrară ast-fel,
în cât acei Episcopi fură alungați cu rușine, sub pretext
că ei recurseseră la Onorie, iar Ioan fu exilat mai departe.
Soldații ce aveaū ordin de a'l conduce la Pilionta sosind,
se spune că Sfintul martir Basilisc i se arată la Comane,
cetate mică din Armenia și'i pređise mórtea sa. Puterile
lipsindu'i în acel loc, așa în cât nu mai putea suporta ar-
șița sórelui, nici a'și continua călătoria, el muri acolo.

CARTEA A NOUA

CAPITOLUL I.

Anul D.N.
408.

*Mórtea Impăratului Arcadie. Venirea lui Teodosiū
cel tînăr la Imperiū. Educația sa. Laude
Pulcheriei, una din surorile sale.*

Onorio,
și
Teodosiū.

Puțin timp după mórtea lui Ioan Crisostomul și trei ani după ce Aticus fusese ales și ridicat pe scaunul său, Impăratul Arcadie muri sub consulatul lui Bassus și al lui Filip și lăsă de succesori pe Teodosiū fiul său, care era încă în primii ani ai copilăriei. El lăsă și trei fete: pre Pulcheria, pre Arcadia și pre Marina. Mi se pare, că Dumnezeu a arătat foarte lămurit în această împrejurare, că numai pietatea e care poate salva pe principii și că fără ea totă puterea armatelor și totă mărimea Imperiului lor, nu le servesc nici odată la nimic. Providența, care guvernază Universul prevădend, că Teodosiū va avea într-o zi o deosebită pietate, însărcină cu educațiunea sa pe Pulcheria, sora sa. Ea nu avea încă cinci-spre-dece ani, însă avea un spirit, o înțelepciune și o prudentă, care erau mult mai presus de vîrsta ei. Ea consacră lui Dumnezeu fecioria sa, crescu pe surorile sale în același fel de viețuire, opri intrarea bărbaților în palatul său, pentru a nu da loc șogotelor sau bănelilor. Pentru a se întări din ce în ce mai mult în hotărîrea ce făcuse de a păzi fecioria, ea luă pre Dumnezeu pentru această, pre preoții și pre toți Romanii de martori, oferind în biserică o masă bogată cu aur și cu pietre prețioase, deasupra căruia scrise cauza pentru

Anul D.N.
403.

Onorio,
și
Teodosiū.

care o oferise. Ea își îndeplini foarte exact toate datoriile guvernământului, deliberând asupra afacerilor cu o maturitate plină de înțelepciune și căutând a se executa ordi-nile sale cu o grabă de necrețut. Ea vorbea și scria bine atât în latinesce cât și în grecesce și dădea Impăratului, fratele său onórea pentru tot ce se făcea sub numele său. Ea avu grijă de a-l învăța tot ce era convenabil vârstei sale. Ea îi dădu învățători pentru a călări și pentru a-l învăța gramatica, retorica și științele. Inșă ea însăși îl în-văță să aibă o atitudine gravă și majestóasă, să mērgă, să'și țină haina și să ședă cu un aer demn de un mare Prin-cipe, să se abțină de a ride, a se arăta blând sau aspru dupre împrejurări, a asculta cu bunătate pre acei ce i-ar face cereri și ale răspunde cuviincios. Ea îi inspiră mai cu deosebire pietatea, iubirea de rugăciune, zelul pentru biserică, de a le împodobi, de ale înfrumuseța, respectul către clerici și către toate persoanele onorabile. Ea împedică prin prudența sa turburările ale căror rătăcirii și false o-piniuni erau de a agita din nou pre credincioși. Vom vedea în șirul acestei scrieri că numai ei dătoresce veacul nostru folosul ce el are, că n'a fost infectat de nici o nouă ere-sie. Ar trebui să fac foarte lungi discursuri spre a descrie bisericile ce ea a ridicat, spitalurile ce a întemeeat în fa-vórea săracilor și ale streinilor, monastirile căroro le-a lă-sat rente și venituri pentru întreținerea pustnicilor cari le locuiesc. Iar dacă cine-va va vroi să cerceteze prin sine însuși adevărul, în loc de a da creșemint povestirii ce ași putea face despre acestea, să ia ostenelă de a vedea re-gistrelle Vistierilor acestei Principese și va recunósce, că nu exagerez de loc. Și dacă aceste probe nu'l vor mul-țumi, să asculte mărturisirea favorabilă ce Dumneșeu face virtuții sale, când el ascultă rugăciunile ei în momentul chiar, când ea le face și când îi descoperă lucrurile vii-tóre. Dumneșeu nu dă ómenilor semne de iubirea sa, dacă ei nu s'aũ făcut vrednici de ea. Voiũ trece sub tăcere toate probele de iubire, ce Dumneșeu avea pentru dinsa, de témă să nu fiũ acusat că uit d toria unui istoric, spre a face pre aceea a unui panegerist. Inșă voiũ arăta aici una, care are legătură cu subiectul meũ, de și faptul s'a întâmplat puțin mai târziu.

Anul D.N. 403.

Onorie,
și
Teodósie.

CAPITOLUL II.

Aflarea Reliquiilor celor patru-zeci de martiri.

O femeie numită Eusebia, care avea funcțiunea de diaconesă între Macedonieni, poseda o casă și o grădină în afară de zidurile Constantinopolului, unde păstra reliquiile celor patru-zeci de soldați, cari au suferit odinioră martirul la Sebastia, sub domnirea lui Licinius. Când se simți aproape de sfârșitul său, lăsa prin testament casa sa la nisce călugări din secta sa, cu sarcina de a pune reliquiile sfinților martiri în sicriul său, de asupra capului, fără ca nimenea să aibă cunoștință despre acesta. Călugării făcură duple dorința sa. Insa, spre a nu lipsi pre martiri de onore, ce li se cuvinea urmând intențiunile Eusebiei, ei zidiră sub pământ lângă mormint o mică capelă și de a-
Anul D.N. 408.
Onorie, și Teodosiū. supra ei o locuință a cărei pardoselă era cadrată. Cesarie, unul din cei mai puternici ai secolului, care fusese consul și prefect al Pretoriului, îngropă cât-va timp după aceea pre femeea sa lângă Eusebia, duple cum dorise, pentru că ele avusesse o strinsă amiciție și fusese de aceeași credință și de aceeași împărțășire. Cesarie avu dorință după aceea de a cumpăra casa și grădina, cu scop de a-și avea mormintul lângă acela al femeii sale. Călugării o vîndură fără să spună că reliquiile martirilor erau acolo și se duseră să se stabilască aiurea. Cesarie puse de dărîmă casa spre a ridica în locul ei o biserică foarte măreță, în onore a Sfințului martir Thyrsus. Sunt convins, că Dumnezeu permise ca casa să fie dărîmată ast-fel, spre a se găsi sfintele reliquiū și spre a face această aflare mai minunată, după un atât de lung spațiu de timp și spre a da probe mai vădite de iubirea sa către persóna, căreia reserva gloria acestei aflări. El o rezervă Pulcheriei, sora Impăratului Teodosiū. Sfintul martir Thyrsus i se arată de trei ori, îi declară locul unde erau depuse reliquiile celor patru-zeci de soldați și i ordonă de a le transfera lângă corpul său, pentru ca ele să primască aceeași onore a devotamentului credincioșilor. Cei patru-zeci de martiri i se arătară de asemenea îmbrăcați în haine albe. Cu toate acestea lucrul se părea de necređut și nu se vedea nici o speranță de a găsi a-

ceste sfinte reliquiî. Cei mai bătrâni, atât dintre clerici, cât și din mirenî nu putuseră să spună nimic despre acesta, orî cîtă îngrijire se luase de a se informa de la ei. Pe cînd se desesera de a trage vre-o lumină din aceste în-
 formări, Dumneșeu rechemă în memoria unui preot nu-
 mit Polycronius, fost domestic al lui Cesarie, că acel loc
 fusese odinioară stăpînit de către nisce călugări din secta
 lui Macedonie. El se duse să se informeze despre ei la
 nisce clerici din aceeași sectă. Toți cei-l-alți fiind morți nu
 mai rămînea din ei de cît unul singur, care părea că a
 fost rezervat spre a arăta locul unde se află depuse re-
 liquiile prea-fericiților martiri. Polychronius îl întrebă, dacă
 n'avea vre-o cunoștință despre acesta și recunoscînd, că
 el nu se explica îndestul de lămurit, ceea ce el făcea din
 cauză, că Eusebia îi obligase să păzescă secretul, el îi de-
 clară descoperirea ce avusese Pulcheria și neliniștea în care
 se afla. Atunci călugărul, îi mărturisi sincer că 'și aducea
 aminte, că în timpul tinereții sale, cînd începea să învețe
 sub conducerea stareșilor monastirii datorile profesiunii că-
 lugăresci, se depuseră reliquiile martirilor aprîpe de mor-
 mîntul Eusebiei, dar că anii ce se strecuraseră de atunci
 și schimbarea ce se făcuse în acel loc, îl împedica de a
 asigura, dacă ele erau sub biserică, sau în alt loc. 'Mi ad-
 duc aminte, îi dîse atunci Polychronius, că eram la îngro-
 parea femeii lui Cesarie și dupre cît pot spune prin si-
 tuația stradei, ea fu îngropată aprîpe de locul unde e acum
 pupitrul. În acel loc decî, reluă călugărul, trebuie a căuta
 mormîntul Eusebiei. Căci ele erau foarte bune amice, se
 visita foarte adese orî și și promisera una altea de a
 alege mormîntul lor în același loc. Pulcheria fiind însci-
 înțată de tôte acestea, porunci ca să sape sub pupitrul bi-
 sericii și cînd aș săpat acolo, se găsi acolo sicriul femeii
 lui Cesarie, dupre presupunerea lui Polychronius. La ôre-
 care distanță de acolo în curmeziș se găsi o pardoselă
 pătrată și o lespede de marmoră de aceeași mărime, sub
 care era sicriul Eusebiei și alătura o mică capelă îmbră-
 cată cu marmoră roșie și albă. Capacul sicriului Eusebiei
 era făcut în formă de altar. De asupra unuia din colțuri,
 unde fuseseră depuse reliquiile sfinte, se vedu o mică ga-
 ură, unde un Oficer al Impăratului, care se afla de față,
 puse virful unei vergele ce ținea în mână și retrăgînd'o,

Annul D.N.

408.

Onorie,
și
Teodociu.

Annul D.N.

1408.

Onorie,
și
Teodociu.

răspândi în aer un miros foarte plăcut. Când s'a descoperit sicriul, se vădu corpul Eusebiei. Deasupra capului său era un mic sicriașiu închis, legat cu fier și cu plumb și deasupra căruia era o mică deschidere. Idată ce lucrul se auzi, Pulcheria și Episcopii alergară la biserica sfintului martir și puseră să scotă cuiele bandelor de fier de către lăcătuși și să se ridice capacul sicriașului. Se găsi în lăuntru o mulțime de arome și două mici cutii de argint unde erau închise reliquiile. Pulcheria mulțumi lui Dumnezeu, nu numai pentru că i descoperise acest prețios deposit, ci și pentru că o învrednicise să le găsească. Ea îl puse apoi într-o raclă de mare preț și l' aședă lângă raclă sfintului Thyrus, cu o pompă foarte măreță, la care am asistat și eu. Toți acei cari asistară la acea pompă ca și mine și cari trăesc încă, pentru că acesta s'a întâmplat în timpul când Proclus era Episcop de Constantinople, pot mărturisi despre acesta.

CAPITOLUL III.

Laude aduse Pulcheriei și surorilor sale.

Se dice, că Dumnezeu a descoperit adese ori lucrurile viitoare Pulcheriei și i-a dat ei ca și surorilor sale, probe vădute de o bunătate deosebită. Ele păzesc toate același mod de viețuire, sunt sîrguitoare la biserică și darnice către săraci. Ele nu mănâncă, nici nu ies de obiceiuit, de cât împreună. Ele cântă împreună laudele lui Dumnezeu ziua și noptea, lucrază la lucrări de tapiserie sau de broderie, dupre obiceiul doamnălor virtuose. Căci de și ele sunt născute și crescute în mijlocul măririi, ele evită lenevirea, ca foarte contrarii profesiunii ce ele au făcut, de a păzi fecioria. Pietatea lor a atras și protecțiunea cerului asupra persoanelor, asupra familiei lor și asupra Imperiului. Teodosiu fratele lor, a crescut mult puterea sa, pe când el creșcea însuși și trecea dintr'o vîrstă la alta și intrigile ce au fost formate, sau de inimizii streini, contra intereselor sale, sau de supușii rebeli, contra autorității sale și contra liniștei Regatului său, s'au risipit de la sine-însăși.

CAPITOLUL IV.

Incetarea ostilităților contra Perșilor. Mórtea lui Stilicon.

De și Perșii luaseră armele în acel timp, totuși se împăcară curînd după aceea și făcură o încetare de ostilități pentru o sută de ani. Stilicon, general al trupelor lui Onorie fiind bănuît că a avut planul de a face pre Eucherie fiul său Impărat de Orient, fu ucis la Ravenna de către soldați. Avînd mai dinainte contra ură Generalilor trupelor lui Arcadie, el se silise de a arunca sîmînța desbinării între ambele Imperii. Obținînd pentru Alaric șeful Goților comandamentul trupelor lui Onorie, el îl sfătuisese de a lua în stăpînire Illyria și trimițînd acolo pre Iovius, Prefect al Pretoriului promisese de a se duce acolo spre a reduce acîstă provincie sub ascultarea stăpînului său. Alaric plecase apoi dintr'un loc dintre Dalmația și Panonia și se dusese în fruntea Goților în Epir și după ce s'a oprit acolo cît-va timp, se reîntorsese în Italia fără a fi făcut nimic. Onorie avusese planul de a face o călătorie la Constantinopole după mórtea lui Arcadie fratele său, pentru a da lui Teodosiū oficeri buni, cari să vegheze la conservarea autorității sale. Inșă în timpul cînd el era gata de a pleca, Stilicon îl întorse de la acîsta demonstrîndu'i, că prezența sa era necesară în Italia, pentru a se opune intrigilor lui Constantin, care se sforța de a usurpa în Arles suverana putere. Luând după aceea unul din stéguri, el plecă în fruntea a patru legiuni, cu scrisori de la Impăratul spre a merge să facă răsboi în Orient. Inșă s'vonul răspîndindu-se, că el conspirase contra Impăratului și hotărise de a înălța pre fiul său Eucherie pe tronul de Constantinopole, soldații se revoltară și'l uciseră la Ravena și uciseră cu dînsul pre Prefectul Pretoriului de Italia și pre Prefectul Pretoriului de Galia, pre principalii comandanți și pre primii oficeri ai curții. Iată în ce mod se sfârși acest bărbat, care căștigase o putere mai absolută ca nimenia altul și și atrăsese respectul și ascultarea Romanilor și a streinilor. Eucherie fiul său fu tovarășul nenorocirii sale și peri în același mod ca și dînsul.

Anul D.N.

408.

Onorie,
și
Teodosiū.

Anul D.N.

408.

Onorie,
și
Teodosiū.

CAPITOLUL V.

*Câte-va popóre streine se unesc cu Romanii.
Altele sunt risipite.*

În acel timp se întâmplă, că Hunii cari erau așezați în Tracia o luară la fuga, de și nu erau de loc inimiți cari să-i urmărescă. Uldis Principe neînsemnat al unor streini ce locuiau de alungul Dunării, trecând acest fluviu în fruntea unei formidabile armate se aședă pe fruntaria Traciei și luând o cetate din Moesia numită Câmpul lui Mars el făcu năvăliri prin totă Tracia și avu îndrăsnéla să refuze de a se uni cu Romanii. Generalul trupelor din Tracia făcându-i ôre care propunerii de pace, el avu vanitatea de a-i dice arătându-i sórele, ce răsăria, că lui 'i-e ușor de a supune puterii sale pre tóte țările ce luminéază acéstă stea. Însă pe când el făcea amenințările cele mai teribile și vorbind cu un aer poruncitor pretindea să ne impună un tribut. Dumneđeū arată prin semne védite îngrijirea deosebită ce avea de a ne protege. Cât-va timp dupé aceea, cei mai însemnați ofițeri ai armatei lui Uldis vorbind între ei de modul cu care Romanii guvernéază Imperiul, de bunătatea și de blândețea Impératului, de genorisitatea cu care el recompensa pre cei ce se disting de cei-l-alti prin meritul lor, ei schimbară de odată partidul și se puseră sub stégurile nóstre. Uldis părăsit ast-fel trecu pe cel-l-alt țerm al fluviului, dupé ce a perdu un numér fórté mare din ómenii sái. El perdu între alții pre Scirieni, popóre care erau fórté numerose mai 'nainte de a li se fi întimplat acéstă nenorocire: Însă rămânénd în urmă, o parte din ei, aū fost tăiați în bucăți, iar cei-l-alti legați și duși la Constantinopole. Magistrații erau de părere, că e bine de a-i despărți, ca nu cum-va rămânénd uniți, să se pornéscă la vre-o întreprindere; unii fură vînduți cu preț de nimic, iar alții dați în dar, cu sarcina de a-i duce în Asia, fără a-i lăsa nici odată să se reîntórcă în Europa. Am vėđut eū însumi câți-va din ei cari lucraū la cultura pământului în Bitynia, în împrejmuirile muntelui Olymp.

CAPITOLUL VI.

Asediul Romei.

Pe când Imperiul de Orient, liberat contra a t^otă spe-^{Anul D.N.}
ranța de téma inamicilor s^ei, era într'o fericită prosperitate, ^{409.}
Imperiul de Occident era expus ambițiunii și turburării ti-^{Onorie,}
ranilor. Alaric trimiț^înd să céră pacea Imp^{er}atului Onorie, ^{și}
dup^ă m^ortea lui Stilicon și neput^înd să o obțină, asediă Ro-^{Teodociu.}
ma și se făcu ast-fel st^êp^ân pe am^ândou^ă ț^êrmurile Ti-
brului, în cât nu se mai putea aduce cele necesare pentru
hrană din port in cetate. Asediul dur^înd lung timp și ce-
tatea fiind f^orte b^ântuită de f^omete și de ciură toți stre-
inii ce erau în l^âuntru eșiră spre a se duce la Alaric.
Acei dintre senatori, cari erau încă alipiți la superstițiile
p^ăg^ânismului, propuseră de a oferi ȕeilor jertfe în Capitol
și în cele-l-alte templuri, iar ^ore-cari Etrurieni promis^{er}ă
de a alunga pre inimiți prin tunete și prin fulgere, dup^{re}
cum ei se lăuda^u, că i-a^u alungat din Narni o mică ce-^{Anul D.N.}
tate din Toscana. Int^âmplarea a făcut să se recun^oscă că lo-^{409.}
cuiitorii n'avea^u să aștepte nici o alinare de la acei ^omeni.
Pers^onele de bun simț recun^oscea^u f^orte l^âmurit, că ne-
norocirile acestui asediu nu erau de cât un efect al m^â-
niei cerului și o ped^êpsă, cu care vroia să pedeps^êscă luxul
Romanilor, desfr^ânările lor, nedreptățile și violențele ce ei
exercitaseră, at^{ît} contra apr^opelui lor, cât și contra stre-
inilor. Se ȕice, că un călugăr din Italia present^ându-se la
Alaric mai 'nainte de a fi făcut asediarea și rug^ându'l de
a cruța ac^êstă cetate, el îl asigură, că nu se ducea acolo
de la sine însuși, dar că era necontentit împⁱns de o pu-
tere secretă. Locuitorii îi făcură o mulțime de daruri spre
a'l obliga să ridice asediul și'i promis^{er}ă de a face pre
Imp^{er}atul să consimț^ă la o împăcare și la un tractat de
pace cu dⁱnsul.

CAPITOLUL VII.

Ambasada trimisă la Alaric. Condițiuni de împăcare.

De și aș fost Ambasadori trimiși la Alaric pentru acest sfârșit, inimicii ce avea la curtea Impăratului împedica ră încheerea păcii. Inșă Inocentie, Episcopul de Roma trimițând pe urmă deputați pentru același lucru și Impăratul chiemând pre Alaric, el se duse la cetatea de Rimini, de parte două sute de stadii de cetatea de Ravena. El rămase în lagăr în afară de ziduri și Iovius Prefectul Pretoriului de Italia, discutând cu dînsul se duse să propună cererile sale Impăratului și între altele aceea ce făcea, ca să i se dea provisiunile de General al cavaleriei și al infanteriei. Impăratul lăsa libertatea lui Iovius de a acorda lui Alaric pensuni și provisiuni, inșă în privința dregătoriei, refusa în mod absolut. Iovius așteptând în lagărul lui Alaric pre acel ce fusese trimis la Impăratul avu imprudența de a i citi inaintea întregii armate inimice, ordinele cu care era însărcinat. De îndată ce Alaric vădu, că Impăratul îi refusa dregătoria ce ceruse, comandă să sune trâmbița și se duse spre Roma. Atunci Iovius temându-se de a fi bănuir că întreține ore-care înțelegere cu inimicul, comise o imprudență mult mai mare de cât cea dintâi jurând pe mântuirea Princepelui și făcând să jure și cei mai însemnați Ofițeri, că ei n'ar consimți nicl odată la vre-o pace cu Alaric. Acest din urmă schimbânduși îndată după aceea simțimintul, declară că el n'avea nevoie de demnitățile cele mai însemnate ale Imperiului și că va ajuta bucuros pre Romani în răsbóiele lor, numai să i acorde o cantitate óre-care de grâu și o țară ce le era lor nefolositoare și unde el s'ar putea stabili în liniște.

Anul D.N.
409.

Cnorie,
și
Teodósie.

CAPITOLUL VIII.

Attalus e proclamat Impărat. El cere ertare lui Onorie și o și obține.

El trimise de două ori Episcopi în misiune pentru această Annul D.N. 409. chestiune și neputând obține nimic, se întorse la Roma, o asediă iarăși și făcându-se stăpân al Portului, constrinse pre locuitori să dea suverana putere lui Attalus, Guvernatorul lor. Principalele demnități fiind distribuite celor mai considerabili ai cetății, Alaric fu declarat general al tuturor trupelor, atât de infanterie, cât și de cavalerie și Ataulf frate al femeii sale, șef al Cavaleriei domestice. Attalus adunând Senatul ținu un discurs foarte lung și compus cu multă artă, prin care el promise nu numai a da acestei companii vechia sa splendore, ci și de a supune Egiptul și cele-lalte provincii de Orient Italiei. Iată excesul de vanitate, unde aduce pe acest om, care n'avea să posedă nici un an întreg numele de Suveran. Lăsându-se să fie înșelat prin promisiunea ce vrăjitorii 'i făcuse, că el va reduce Africa sub puterea sa fără a se expune la război, el nu vroi nici să urmeze opiniunea lui Alaric, care'l sfătuisese de a trimite oare care trupe la Cartagena pentru a se desface de ofițerii lui Onorie, la cas când ei ar face vre-o rezistență, nici a crede pre Ioan căpitanul ofițerilor, care'i propusese de a da lui Constant, ce hotărise de a'l trimite în Africa, un edict făcut sub numele lui Onorie, prin care dregătoria de General al trupelor din această Provincie fu rădicată lui Heraclion. Póte că această meșteșugire ar fi reușit în acea țară, unde nu aveați nici o cunoștință de întreprinderea ce Attalus făcuse de a lua Annul D.N. 409. în stăpânire autoritatea suverană. Inse, de îndată ce Constant plecase spre Africa, Attalus ce nu credea nici de cum că această Provincie nu va putea suferi jugul dominațiunei sale, după cum vrăjitorii 'l asigurase, duse armata sa spre Ravena. Indată ce sgomotul se răspândi că el sosise la Rimini în fruntea unei armate compuse, atât de Români, cât și de străini, Onorie 'l recunoscu de Impărat și consimți ca să împarță cu el autoritatea suverană. Inse, Attalus refuzând cu mândrie de a împărți autoritatea pe

Onorie,
și
Teodosiū.

Onorie,
și
Teodosiū.

care el voia să o posedă singur, trimise să spue lui Onorie să 'și alégă o Insulă, sau un alt loc, unde să trăescă ca particular și să păstreze totuși podóbele Imperiului. Afacerile lui Onorie fiind reduse la o extremitate atât de deplorabilă, încât avea corăbiile pregătite spre a fugi și să mérgă spre a 'i cere protecțiunea Impăratului de Orient, nepotul său, patru mii de ómeni sosiră de acolo chiar în nóptea aceea la Ravena. Neîncrederea ce el avea în trupele din Italia fu cauza că el încredință paza zidurilor acestor noui veniți. Heraclian omorînd pre Constant, făcu să se păziască porturile și laturile Africeii, ca nu cumva corăbiile neguțătoresci să aducă provisiuni la Roma. Când locuitorii se simțiră strâmtorați de fόμε, ei trimiseră deputați la Attalus spre a cere ajutor. Nesciind ce hotărîre să ia, el se întórse la Roma pentru a delibera cu Senatul. Fómetea crescînd ast-fel, în cât mai mulți mâncau pâine de castane și unii erau siliți de a mânca carne de om, Alaric propuse să trimită cinci sute de străini în Africa contra lui Heraclian. Inșă nici Senatul, nici Attalus nu fură de părere de a încredința acéstă Provincie străinilor. Alaric recunoscînd, că ceriul era contra lui Attalus și că el nu putea mai mult fără pericol să se îndărătnicéscă de a 'l menține pe tron, trătă cu Onorie spre a 'l detrona. Adunându-se deci toți în afară de cetate, Attalus aruncă jos podóbele Imperiului, iar principalii săi ofițeri descinseră brănele lor. Onorie le ertă trecutul și le păstră dregătoriile lor. Attalus nu cređu totuși că póte trăi în siguranță între Romani și se retrase cu fiul său pe lângă Alaric.

CAPITOLUL IX.

Zadarnice speranțe a le păgânilor și a le Arienilor Luarea Romei.

Anul D.N. Acest nenorocit succes al afacerilor lui Attalus aduse o
410. nemulțumire fôrte simțitóra păgânilor și Arienilor. Cei
Onorie, dintăi judecau dupre modul cu care el fusese înălțat, că
si ar fi favorabil superstistițiunii lor și că el ar restabili
Teodoniú. templurile, jertfele și vechile lor ceremonii. Arienii sperau

de altă parte, că dacă el ar fi vreodată stăpân pacinic pe autoritatea suverană, i-ar face stăpâni pe biserici, după cum fuseseră sub domniile lui Constantie și ale lui Valens, pentru că el primise botezul din mâna lui Sigesarie, Episcop al Goților. Alaric, curînd dupe aceea, luând în stăpânire o trecătoare a Alpilor, departe aproape șese-șeci de stadii de Ravena, discută cu Impăratul despre pace. Un strein numit Sarus, judecând că nu era în interesul său ca Romanii și Goții să fie în bună înțelegere, întreprinse de a împedica încheierea tratatului și pentru acest sfârșit năvăli fără veste supra ómenilor lui Alaric, în fruntea a trei sute de ómeni din cei mai viteji și mai răsboinici și ucise un mare număr din ei. Alaric iritat și înspăimântat tot de odată de această perfidie, se reîntorse spre Roma și o luă prin înțelegere. El părăsi casele și le lăsă la jaf. Inse din respect pentru sfântul Apostol Petru, el opri de a se atinge de biserica cea mare, care e în jurul mormintului său, unde mai multe persoane se refugiară și acele persoane înseși aũ fost cari aũ zidit pe urmă o nouă cetate pe ruinele celei vechi.

Anul D.M.
410.
Onorie,
și
Teodosiũ.

~~~~~

CAPITOLUL X.

Virtutea unei dómne Romane.

Luarea unei cetăți atât de întinse și atât de populată ca Roma, fiind însoțită fără îndoelă de un număr de împrejurări foarte însemnate, cred că nu trebuie să dau loc în Istoria mea de cât acelora ce pot releva sfințenia bisericii. Voia raporta deci aici o faptă unde se arată pietatea unui strein și fidelitatea conjugală a unei Romane. Un tînăr soldat din armata lui Alaric, căzut în rătăcirile lui Arie, vedënd pre o dómna creștină și foarte alipită la doctrina Sinodului din Nicea, fu fermecat de frumusețea sa și întreprinse de a o viola. Fiind că ea 'i resistă din totă puterea sa, el scóse sabia și o amenință că o ucide. Inse, pentru că puterea sa nu 'i permitea de a'í face mult rău, el se mulțumi de a'í atinge pielea gâtului. Sângele totuși curse în abondență. Ea 'i presentă gâtul spre a muri mai bine,

de cât de a nu fi credincioasă bărbatului său. Soldatul făcând zadarnic mai mari sforțări ca mai nainte, admira curățenia virtuții sale, o duse la biserica Sfintului Petru și dădu șase monede de aur celor ce aveau însărcinarea de a apăra biserica spre a o păzi și a o da bărbatului său.

Anul D.N. 410.
Onorie,
și
Teodosiu.

CAPITOLUL XI.

Perderea mai multor tirani în Occident.

Ingrijirea ce Dumnezeu avea de a protege pe Onorie, se arată atunci foarte vedut, în modul cu care fură risipite întreprinderile ce mai mulți făcură în Occident, contra autorității sale. Unii fură prinși prin întâmplări neprevădute. Alții periră prin gelosia și prin armele acelor ce conspiraseră ca dinșii la ruina stăpânirii legitime. Soldații revoltându-se în Englitera, proclamară pe Marcu ca Impărat. Inșă acest Marcu fiind ucis, ei aleseră pre Gratian și acest din urmă fiind de asemenea ucis de către ei înșiși, după patru luni, ei aleseră pre Constantin, în credința, că din cauza numelui său, el va rămânea în o posesiune tare și statornică a Imperiului. Ei aleseseră și pre alți câți-va pe același temei. Constantin trecând din Englitera în Bolo-
nia, cetate maritimă din Galia, el atrase în partea sa pre soldații cari erau atât în Galia cât și în Aquitania și supuse ascultării sale pre popórele ce se întind până la Alpii Cottieni. Apoi trimise în Spania pre Constant, fiul său cel mai mare, pre care'l declarase Cesar și pre care mai pre urmă făcu să'l declare Impărat. Constant făcându-se stăpân pe acéstă provincie, stabili acolo guvernatori și comandă să i se aducă Didym și Verinian rude ale lui Onorie, ferecați în lanțuri. Ei erau în rea înțelegere de mult timp. Inșă

Anul D.N. se împăcară când ei se vedură expuși la aceeași primejdie; 410. unirá trupele lor ce nu erau compuse de cât din țărani și din sclavi, cărora le dăduse arme, se luară la luptă în Portugalia cu soldații ce trimisese Constant spre a'i prinde și uciseră din ei un mare număr.

CAPITOLUL XII.

*Teodosiol și Lagodius se refugiază fie-care la unul
din cei doi Impărați. Constantin și Constant
se retrag la Arles.*

Însă acești învinși primind în urmă o întărire de armată, prinseră pre Didym și pre Verinion, cu femeile lor și i uciseră curând după aceea. Teodosiol și Lagodius frații lor, părăsiră provinciile unde erau stabiliți spre a se refugia; adică, cel dintâiu în Italia pe lângă Onorie și cel-l-alt în Orient pe lângă Teodosiū. Constant stabili apoi garnisóne pe fruntaria Spaniei, nevroid să încredințeze paza locuitorilor naturali și se reîntorse la Constantin părintele său. Acest refus fu fără îndoială cauza ruinei țării. Căci Vandalii, Suedezii și Alainii vădând că puterea lui Constantin era slăbită, luară în stăpânire trecătorile munților, se asigurară de mai multe piețe din Spania și din Galia și luară comandamentele trupelor usurpatorului. Afacerile sale totuși erau încă în stare destul de bună spre a-l face să spera, că ar deveni stăpân pe Italia. Când a trecut Alpii Cottieni, el intră în Verona și pe când era gata să trecă fluviul Pô, el se reîntorse îndărăt din cauza morții lui Alanie, care, având comandamentul general al trupelor lui Onorie, și fiind bănuie că a avut planul de a reduce Oc-

Anul D.N. 410.
Onorie,
și
Teodosiū.

cidantul sub puterea lui Constantin, fu ucis pe când se reîntorcea de la o ceremonie, unde se dusesse după obiceiul său întru întâmpinarea Impăratului. Acest Principe se scobori de pe cal îndată, spre a mulțumi lui Dumnezeu, că l'a scăpat de un inamic care atenta pe față la viața sa. Constantin fugi la Arles, unde Constant fiul său se duse în același timp din Spania. Vandalii și alte popoare barbare luară în stăpânire, precum am spus, pre Pyrinei, munți bogați și producători, alungară pre soldații ce lăsase Constant spre paza fruntariei și cari nu o păzeau de cât forte cu neingrijire și intrară pe pământurile Spaniei.

CAPITOLUL XIII.

*Gerontie face ca Maxim să ia podóbele Imperiului.
El e prins și ucis.*

Gerontie cel mai vitez om dintre ofiterii lui Constantin, devenind inamicul său, cređu că Maxim amicul său intim ar fi propriu de a comanda, îl investi cu semnele autorității suverane și'l lăsă la Tarascon. Plecând îndată spre a căuta pre Constantin, el omori, ca în trecăt pre Constant fiul său, care era la Viena. Constantin aflând de vestea întreprinderii lui Maxim, trimise preste Rin pre unul din comandantii trupelor sale numit Edovic, spre a face acolo recrutări de Francezi și de Germani și dădu ordin lui Constant fiul său de a veghea la siguranța cetății Viena și a pietelor din prejur. Gerontie își aședă lagărul înaintea lui Arles. Inșă Constantie părintele lui Valentinian, care ajunsse mai pe urmă la Imperiü, alergând în ajutor în fruntea trupelor lui Onorie, Gerontie se retrase cu o mică parte din ómenii săi, cei-l-alți înrolându-se sub steagurile Impératului. Trupele Spanionilor creðură că aü dreptul de a'l desprețui, după ce el a fugit atât de mișeleșce și asediară nóptea casa sa cu planul de a'l ucide. El trase din înălțimea casei sale cu unul din amicii săi numit Alain și cu un mic număr de sclavi o cantitate atât de mare de săgeți, în cât ucise mai mult de trei sute de soldați. Când ei nu mai avură săgeți spre a trage, sclavii fugiră. Lui Gerontie i-ar fi fost ușor de a scăpa în acelaș mod, inșă iubirea ce avea pentru femeea sa nu'î permise de a o părăsi. Soldații răpindu'î din diminéța ăilei viitoare tótă speranța de a'și garanta viéta dând foc casei, el tăie capul lui Alain, amicul său și cu consimțimintul său. Femeea sa rugându'l apoi cu lacrămi de a proceda și cu ea în același chip de cât a suferi ca să cadă în mâinile vrăjmașilor și apropiindu-se ea inșăși de tăișul sabiei sale, el îi tăie capul. Ast-fel, acéstă femeie care avea un curagiü de bărbat, muri de un fel de mórte demnă de generositatea religiunii creștine și merită o reputație nemuritoare. Gerontie dându'și trei lovituri, din care nici una nu era mortală, trase pumnalul din cósta unde era înfipt și'și pătrunse inima.

CAPITOLUL XIV.

Invingerea lui Edovic. Mórtea sa.

Constantin susținea în continuă asediul de Arles, fiind că 411.
spera, că Edovic 'i va da ajutor, dupre cum 'i și aduse
în adevăr. Asediatoriî fură coprinși de frică la primul svon
al sosirei sale și trecură grabnic Rônul. Constantin care
comanda infanteria aștepta pre inamic gata de luptă, în
timp ce Ulfila era pus la pândă cu cavaleria. Când armata
lui Edovic înaintase și se luă la lupta cu trupele lui Con-
stantie, Ulfila năvăli pe din dărăt asupra sa și o pusă în
desordine. Uniî rămaseră morți pe loc ; alții aruncară armele
și cerură grație pentru viața lor. Edovic se sui pe cal și fugi
la moșia lui Ecdicie, pe care 'l credea amic al său, fiind
că odinióră 'l îndatorase foarte mult. Inșă el 'i tăia capul
și 'l făcu dar șefilor armatei lui Onorie, în speranța de a
primi o bună recompensă. Constantie priimind acest dar
dise, că Imperiul era îndatorat lui Ecdicie, din cauza vic-
toriei ce Ulfila câștigase. Inșă el nu vroi să sufere ca un
om, care se purtase atât de rău cu unul din vechiî sêi
amici, să rămână în armata sa. Astfel el nu câștigă nici
un folos din o ucidere atât de mișească ca aceea.

CAPITOLUL XV.

Constantin e hirotonit preot. El e ucis.

Armata lui Onorie trecând iarăși Ronul spre a da ase-
diul dinaintea lui Arles, Constantin se desbracă el însuși
de haina Imperială și de cele-l'alte podóbe a-le demnității
suverane, îndată ce află noutatea de perderea bătăliei și
de mórtea lui Edovic și se duse la biserică unde făcu să
fie hirotonit preot. Asediații capitulără și 'și deschiseră
porțile lor. Acele provincii fură îndată readuse sub ascu-
tarea lui Onorie și aũ fost după aceea guvernate de către
ofțerii sêi. Constantin fiind trimis în Italia cu Iulian fiul
său, fu ucis înainte de a fi ajuns acolo. Iovin și Madim

Annal D.N.

411.

Onorie,
și
Teodostie.

despre care am vorbit deja, Sarus și mai mulți alții, cari vroiseră să usurpe autoritatea Suverană periră în același chip.

CAPITOLUL XVI.

Mórtea Impèratului Onorie. Succesorii săi. Fericita stare a ambelor Imperii.

Anul D.N.

423.

Teodosiu,
și
Valentini-
nian.

Nu e aci locul de a povesti mai pre larg în ce mod a fost el răpiți din lume. Mă mulțumesc că am însemnat acesta în general, spre a arăta că e de ajuns unui Principe pentru a conserva Statul său, de a fi privit, dupre cum era Onorie. Galla Placidia, sora sa din tată, care avea asemenea multă pietate și multă iubire pentru biserică, locuia cu dînsul. Ea fu măritată cu Constantie bărbat foarte considerabil prin mărimea curagiului său și prin știința sa în arta războiului, care ajunse la onórea acestei căsătorii și la societatea Imperiului prin învingerea lui Constantin și prin ruina tiraniei sale. Netrăind de cât foarte puțin timp, el lăsă două copii; pre Valentinian, care mai pre urmă se urcă pe tron și pre Onoria. Imperiul de Orient se bucura cu toate acestea de o pace foarte profundă și vîrsta fragedă a Principelui, care'l governa, nu împedica ca Imperiul să fie guvernat cu multă înțelepciune. Ast-fel era vedut, că Dumneșeu îl favorisa cu o protecție deosebită: înlesnirea și graba cu care el potoli războaiele și sgoțul armelor, sunt probe convingătoare despre acesta. Inșă nu e probă atât de autentică ca harul ce Dumneșeu făcea acelui secol, de a descoperi trupurile prorocului Zacharia și al lui Ștefan, cel dintăiu martir. Nu mă pot lipsi de a povesti cum s'a întîmplat acesta.

Anul D.N.

423.

Teodosiu,
și
Valentini-
nian.

CAPITOLUL XVII.

Aflarea trupurilor prorocului Zacharie și al Sfințului Ștefan cel dintăiu martir.

Voiu începe prin aflarea trupului sfintului proroc. La extremitățile teritorului de Eleutropole, cetate din Fenicia,

se afla un sat numit Cafar al lui Zacharie, unde Calemere era arendaș. El era credincios stăpânului său, dar supărăcios și nedrept chiar cu alții. De și el avea aceste rele calități, totuși proorocul i se arată și îi dăse, arătându-i o grădină: sapă în acest loc, la două coți de la gard, dealungul drumului pe unde se merge spre cetatea Bitherem. Veți găsi două sicriuri, unul de lemn și altul de plumb, care acopere pre cel dintâiu. Acolo aproape e o butelie de sticlă plină de apă și două șerpî de o neînsemnată mărime foarte blânde și cari nu au de loc venin. Calemere săpând la locul ce i se arătase și găsind cele două sicriuri, unul într'altul, vădu pre proorocul îmbrăcat cu o haină albă, ceea ce mă face a crede, că el era preot. Se află acolo un copil îngropat sub sicriu, la locul piciórelor, care avea o corónă și încălțăminte ca și Regii și o haină de o stofă bogată. Clericii și învățații fiind în încurcături de a sci, cine e acel copil și pentru ce fusese el îngropat ast-fel, se Anul D.N. 423. dăse, că starețul monastirii de Geraris, numit Zacharie, găsi o carte veche scrisă în ebreesce și care nu era de loc Teo doști, și Valentinian. dintre cărțile canonice, unde era scris, că Ioas Regele Jidovilor, omorînd pre proorocul Zacharie, perdu un fiu, pe care'l iubia foarte mult și care i-a fost răpit șapte zile după aceea de o mórte grabnică. Acest Principe creșând, că această mórte e un efect al mâniei lui Dumnezeu, porunci ca să se pună fiul său sub piciórele proorocului, spre a expia, de ar fi posibil, crima sa prin acest fel de satisfacere. Iată ce am aflat despre această. In sfirșit, de și erau mai multe vécuri de când proorocul fusese îngropat, se găsi încă întreg, ras bine, nasul drept, barba puțin lungă capul scurt, ochii înfundați și acoperiți de sprâncene.

FINE.

TABLA DE MATERII.

CARTEA ÎNTÂIA.

Capitol.

Pag.

	Cuvîntare adresată Impăratului Teodosiū, în care se espune rostul acestei Istoriī.	1.
I.	Despre națiunea Evreilor. De unde a estras autorul cele ce scrie. Despre grija ce a avut să nu spună de cât adevărul.	5.
II.	Despre Episcopiī cetăților mari, în timpul domnirii lui Constantin.	9.
III.	Constantin se convertesce la religiunea creștină prin vederea semnului Crucii.	9.
IV.	Constantin poruncesce să se pörte stégul Crucii în armatele sale.	10.
V.	Combaterea acelor ce spun, că Constantin s'a făcut creștin, cu ocașiunea uciderii fiului său Crisp.	11.
VI.	Constantie permite respândirea Religiunii creștine și Constantin o desvoltă el însuși.	12.
VII.	Neînțelegere între Licinius și Constantin cu ocașiunea Creștinilor. Invingerea lui Licinius și mörtea sa.	13.
VIII.	Constantin autoriză practicarea Religiunii creștine și dispune să se zidescă biserici.	14.
IX.	Legi făcute în favörea clericilor și a acelor ce observău înfrînarea.	17.
X.	Despre mărturisitoriī, cariī trăiaū încă în timpul acela.	18.
XI.	Inalta virtute a lui Spiridon, Episcop de Cipru.	18.
XII.	Despre modul de viețuire al călugărilor și al fundatorilor lor.	20.
XIII.	Modul de viețuire al sf. Antonie și al sf. Pavel.	23.
XIV.	Admirabila viețuire a lui Amon și a lui Eutichian.	25.

Capitol.	Pag.
XV. Origina rătăcirii lui Arie. Progresul său. Certurile dintre Episcopi.	27.
XVI. Imp. Constantin îndemnă pe Episcopi să se unescă în cestiunea consubstanțialității fiului lui Dumnezeu și în cestiunea celebrării Pascelui.	29.
XVII. Sinodul de la Niceea.	29.
XVIII. Două Filosofi convertiți la credință de către persoane simple.	32.
XIX. Cuvîntarea lui Constantin adresată Episcopilor.	33.
XX. Episcopii se unesc la aceeași învățătură. Partisanii lui Arie sunt condamnați la isgonire.	34.
XXI. Arie e condamnat și cărțile lui arse.	35.
XXII. Acesiu Ep. Novatienilor, e invitat să asiste la Sinod.	36.
XXIII. Pafnutie împedică să nu facă un canon, prin care obligă pre clericii la celibat.	36.
XXIV. Despre hirotoniile făcute de Meletie.	37.
XXV. Onoruri făcute Episcopilor din partea Impăratului.	38.

CARTEA A DOUA.

I. Afarea Crucii și a cuielor Mântuitorului.	30.
II. Pietatea Elenei, mama lui Constantin.	41.
III. Intemeierea Constantinopolului.	42.
IV. Superstiția înlăturată de Constantin.	44.
V. Dărîmarea templelor Țeilor.	45.
VI. Convertirea mai multor nĂmuri streine.	47.
VII și VIII. Convertirea Iberilor, Armenilor și Perșilor.	48.
IX, X și XI. Creștinii persecutați de către Sapor.	51.
XII și XIII. Martirul Tarbulei, sf. Acepșima și a tovarășilor săi.	55.
XIV. Martirul unui Episcop numit Mille.	57.
XV. Constantin scrie lui Sapor în favoarea creștinilor.	57.
XVI. Eusebiu și Theognis sunt restabiliți în bisericile lor.	58.
XVII. Atanasie e hirotonisit Episcop de Alexandria. Despre tinerețea și educația sa.	60.
XVIII. Atanasie refușă să primescă pre Arie la împărțășire	62.
XIX. Sinodul de la Antiohia.	63.
XX. Maxim urmĂză lui Macarie în conducerea bis. de Ierusalim.	64.
XXI. Unirea dintre partisanii lui Arie și ai lui Meletie. Rătăcirea lui Arie favorisată de Eusebiu și Teognis.	65.
XXII. Intrigile Arienilor și ale Meletienilor contra sf. Atanasie.	66.

Capitol.	Pag.
XXIII. Sf. Atanasie e pe nedrept acusat cum că a tăiat mâna lui Arsenie.	68.
XXIV. Indienii se convertesc la Religiunea creștină.	69.
XXV. Sinodul din Tyr. Depunerea sf. Atanasie.	71.
XXVI. Sfințirea unei biserici zidită de Constantin în Ierusalim.	74.
XXVII. Arie e rechemat din exil de către Impăratul. Confesiunea sa.	75.
XXVIII. Scrisoarea lui Constantin, exilul lui Atanasie.	78.
XXIX. Alexandru Episcop de Constantinopol refuză să primesească pe Arie la împărțășirea sa. Mărtea lui Arie.	79.
XXX. Părerea sf. Atanasie asupra morții lui Arie.	80.
XXXI. Noui turburări în bis. din Alexandria. Scrisoarea Imp. Constantin.	82.
XXXII. Impăratul desființeză diferite sexe.	83.
XXXIII. Depunerea lui Marcel Ep. de Ancyra.	84.
XXXIV. Mărtea lui Constantin.	85.

CARTEA A TREIA.

I. Invățătura Sinodului din Niceea e din nou combătută de către Eusebiu și Teognis.	87.
II. Reîntorcerea sf. Atanasie. Mărtea lui Constantin.	88.
III. Pavel e hirotonisit Episcop de Constantinople.	89.
IV. Răscola produsă din cauza hirotoniei sale.	90.
V. Sinodul din Antiochia. Depunerea sf. Atanasie.	91.
VI. Eusebiu de Emesa refuză Episcopia de Alexandria. Grigoriu o primesce. Atanasie fuge la Roma.	93.
VII. Restabilirea lui Pavel în scaunul bis. din Constantinople. Mărtea lui Hemogen.	94.
VIII. Scrisoarea lui Iuliu Ep. de Roma către Episcopii de Orient. Răspunsul lor.	96.
IX. Pavel alungat din scaunul bis. de Constantinople și Macedonia e restabilit în locul său.	97.
X. Scrisoarea lui Iuliu către Ep. de Orient în favoarea lui Atanasie.	98.
XI. Sinodul din Sardica. Depunerea lui Iuliu și Osius.	99.
XII. Ep. din Occident depun pe cei din Orient. Formularul lor de credință.	101.
XIII. Deosebirii de vederi între Orient și Occident.	102.
XIV. Sfinții Pustnici în timpul acela.	103.
XV. Persone renumite prin știința lor.	109.
XVI. Erudiție, pietate, caritate, umilința și alte virtuți ale lui Efrem.	111.
XVII. Progresele Religiunii creștine.	114.

Capitol.	Pag.
XVIII. Sentimentele Impăraților față de credință.	115.
XIX. Sinodul din Rimini.	116.
XX. Reîntorcerea lui Atanasie în Alexandria. Episcopii de Antiochia etc.	117.
XXI. Scrisoarea Impăratului Constantie în favoarea lui Atanasie.	119.
XXII. Scrisoarea Sinodului de Ierusalim în favoarea lui Atanasie.	120.
XXIII. Nevinovăția lui Atanasie recunoscută de Valens și Ursacie.	121.
XXIV. Scrisoarea lui Valens și a lui Ursacie către Atanasie.	122.

CARTEA IV.

I. Mórtea Impăratului Constans.	123.
II. Constantie favoriză pe Arieni și isgonese pe Episcopii catolici.	123
III. Mórtea lui Martiriu și a lui Marcian.	124
IV. Expedițiunile lui Constantie.	125
V. Arătarea unei Crucii.	125
VI. Sinodul din Sirmich. Condamnarea lui Foțiu	126
VII. Mórtea lui Magnentie, a lui Silvan și a lui Gallus.	128
VIII. Sosirea lui Constantie la Roma. Intrigile Arienilor contra lui Atanasie.	129
IX. Sinodul din Milan. Fuga lui Atanasie.	130
X. Atanasie a scăpat ca prin minune din multe pericole. George întrebuițează mari violențe.	132
XI. Exilul lui Liberie Episc. de Roma.	134
XII. Seriarea lui George Ep. de Laodiceea Episcopilor Sinodului de Ancira către Constantie.	137
XIII. Scrisoarea lui Constantie către Eudoxiu.	138
XIV. Liberie are permisiune să se întoacă la Roma și să conducă biserica cu Felix.	139
XV. Cutremur de pământ în Nicomidia. Minuni făcute de Arsacie. Greutăți asupra locului unde se va aduna un Sinod.	141
XVI. Sinodul din Rimini.	144
XVII. Scrisoarea Sinodului din Rimini către Imp. Constantie.	146
XVIII. Reaua primire făcută deputaților Sinodului. Răspunsul Impăratului. Aprobarea formularelor lui Valens și ale lui Arsacie.	149
XIX. Relele tratamente făcute apărătorilor consubstantialității fiului lui D-zeu.	151
XX. Novatienii persecutați cu arme în Paflagonia.	152
XXI. Sinodul din Seleucia.	154

Capitol.	Pag.
XXII. Deputații Sinodului din Seleucia primesc formularul de la Sinodul din Rimini.	158
XXIII. Formularul Sinodului din Seleucia primit de partisanii lui Acacie.	160
XXIV. Depunerea lui Ciril. Contestații contra acestor depuneri.	163
XXV. Mórtea lui Macedonie. Turburări provocate de succesorul său.	164
XXVI. O nouă eresie inventată de Macedonie și sprijinită de Maratonius.	165
XXVII. Meletie e transferat de la Sebastia la Antiochia. El propoveduesce doctrina sinodului de Niceea. El e exilat.	166
XXVIII. Partisanii lui Acacie provocă noi turburări și favoriséză doctrina lui Arie.	168
XXIX. Persecuții lui George Episcopul de Alexandria. Episcopii de Erusalim.	169

CARTEA A CINCEA

I. Apostasia lui Iulian. Mórtea lui Constantie	170
II. Educația lui Iulian, chipul său de viețuire.	172
III. Iulian împutinează și slăbescce Religiunea creștină	176
IV. Iulian persecută cu cruđime pe locuitorii din Cesareea. Maris Ep. de Calcedonia îi vorbesce liber.	177
V. Falșa indulgență a lui Iulian.	179
VI. Reîntórcerea lui Atanasie la Alexandria.	180
VII. Mórtea lui Georgie.	181
VIII. Mórtea lui Teodor și a lui Iulian unchiul Impératului.	183
IX. Eusebiu, Nestabie și Zenon primesc martirul în Gaza.	184
X. Umilița și minunile lui Ilarion. Martirul cător-va fecióre consacrate lui Dumneđeș și a lui Marcu Ep. de Aretusa.	186
XI. Martirul lui Macedonie, Teodul, Tatian, Busiris, Basiliu etc.	188
XII. Sinodul din Alexandria.	190
XIII. Neînțelegere între Paulin și Meletie, între Eusebiu și Lucifer. Ilarie lucréză cu Eusebiu.	191
XIV. Neînțelegere între partisanii lui Macedonie și ai lui Acacie.	192
XV. Exilarea lui Atanasie, Eleusius și Tit. Străbunii lui Sozomen.	193
XVI. Sîrguintele lui Iulian pentru propagarea păgâ-nismului. Scrisóri în acest scop.	195

Capitol.	Pag.
XVII. Iulian întreb. vicleșug spre a distruge Religiunea creștină, fără să vrea să o persecute fățiș.	198
XVIII. Iulian opresce pe Creștini să învețe literile umane. Scrierile lui Apollinarie.	200
XIX. Scrisoarea lui Iulian contra locuitorilor din Antiochia. Transportarea corpului sf. Babila.	201
XX. Statornicia lui Teodor Mărturisitorul. Arderea templului lui Apollon.	204
XXI. Icóna lui Iisus Christos. Fântâna din Emaus. Arborul din Egipt.	205
XXII. Evreii obțin permisiune de la Iulian să-și reclădescă templul. Ei sunt împedecați de la acesta prin focul din cer și prin crucile miraculoase, ce se arătară pe hainele lor.	206

CARTEA A ȘEASEA

I. Expediția lui Iulian contra Perșilor. Mórtea sa. Ce a scris despre acesta Libanius,	209
II. Vedenie despre mórtea lui Iulian.	212
III. Iovian e proclamat Impérat.	214
IV. Sinodul din Antiochia. Scrisoarea Sinodului către Jovian.	214
V. Virtutea lui Atanasie, recunoscută de Impératul Jovian. Vedenia renum. Pustnic Antonie.	216
VI. Mórtea lui Jovian, Proclamarea lui Valentiman. Asocierea lui Valens.	218
VII. Sinodul din Lamsac, Cato icii alungați afară din Bisericii de către Arieni.	219
VIII. Revolta lui Procopie. Mórtea sa. Căderea lui E-leusius. Pocăința sa. Eunomiu îl urméză.	221
IX. Rele tratamente făcute celor ce susțineau Doctrina Sinodului din Niceea.	222
X. Impératul Valens persecută pre Catolici. Ei trimis deputațiunni la Valentinian și Liberiu.	223
XI. Profesiunea de credință a lui Eustațiu, Silvan și Theofil către Liberiu.	224
XII. Sinodul din Sicilia și Tyana. Persecuția Catolicilor. Fuga și reîntórcerea lui Atanasie.	225
XIII. Demofil e ales Ep. de Constantinopole de către Arieni și Evagrie de către Ortodoxi.	227
XIV. Imp. Valens poruncí să se omóre 80 de preoți	228
XV. Neînțelegere între Eusebiu și Basiliu relativ la Biserica de Cesareea.	229
XVI. Basiliu urmă lui Eusebiu. El vorbesce cu o mare libertate.	230
XVII. Prietenia dintre Basiliu și Grigorie.	231

Capitol.	Pag.
XVIII. Adunarea poporului din Edesa, aprópe de o biserică a sf. Toma.	232
XIX. Mórtea sf. Atanasie. Lucius Arian ia în stăpânire Biserica. Petru fuge la Roma.	233
XX. Călugării persecutați în Egipt. Minunile lor.	234
XXI. Statornicia Scyților în credință. Generósa libertate a lui Valentinian.	236
XXII. Se decide că sf. Duh e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul.	237
XXIII. Mórtea lui Liberiu, Neînțelegere între Damas și Ursin. Scrisórea lui Damas. Epis. din Ilyria.	238
XXIV. Ambrosius e ales Episcop de Milan. Novatienii serbeză pascele dupre modul Evreilor.	240
XXV. Eresii inventate de Apollinarie și susținute de Vitalle.	242
XXVI. O nouă eresie introdusă de Ennomin relativ la chipul de a boteza.	244
XXVII. Judecata lui Grigorie, Episcopul de Nazianz despre Eunomie și Apollinarie.	246
XXVIII. Sfinții pustnicii cari au înflorit în Egipt.	248
XXIX. Călugări renumiți din Tebaida.	250
XXX. Despre Călugării de la Scetis. Despre Origen, Didim și Cronion.	255
XXXI. Monastirile din Nitria și altele renumite.	257
XXXII. Călugării renumiți din Palestina	258
XXXIII. Pustnicii renumiți în Syria	259
XXXIV. Călugări renumiți, pe lângă Edesa	260
XXXV. Filosoși persecutați de Valens	262
XXXVI. Mórtea Imp Valentinian. Proclamarea tînérului Valentinian fiul sėu. Discursul rostit de către Themistius în prezența lui Valens.	263
XXXVII. Goții îmbrățișeză Religiunea creștină și urmėză rătăcirile lui Arie.	264
XXXVIII. Rėșboiul între Romani și Seracini. Pace încheiată între ei. Origina și Religiunea acestor din urmă. Convertirea lor la credință	264
XXXIX. Petru ia conducerea Bis. din Egipt Valens se pregătesce de rėșboiul contra Goților.	269
XL. Mórtea împėratului Valens.	270

CARTEA A ȘEAPTEA

I. Saraciniil daŭ ajutor Romanilor. Grațian lasă, fie-căruia libertatea credinții sale.	272.
II. Teodosiul e ales împėrat. Sinodul din Antiochia.	272.
III. Neînțelegere între partisanii lui Meletie și ai lui Paulin p. scaunul Bis. din Antiochia.	274.

Capitol.	Pag.
IV. Botezul lui Teodosiu. Ordonanță contra sectelor.	274.
V. Demofil Episc. Arienilor e alungat din Constantinopole.	276.
VI. Intriga Arienilor. Elocința lui Eunomiu.	277.
VII. Sinodul din Constantinopole. Demisiunea lui Grigorie.	278.
VIII. Alegerea lui Nectarie. Nascerea și moravurile sale.	280.
IX. Decretele Sinodului.	281.
X. Rara modestie a lui Martirie. Transportarea corpului lui Pavel. Inmormântarea lui Meletie.	282.
XI. Flavian e hirotonit Episcop de Antiochia.	283.
XII. Proect pentru unirea Religiunilor.	284.
XIII. Tirania lui Maxim. Ambrosiū Ep. de Milan persecutat. Mórtea lui Grațian.	286.
XIV. Nascerea lui Onoriū. Triumful lui Teodosiu.	288.
XV. Dărîmarea templurilor idolilor.	289.
XVI. Nectarie scóte pe Penitencier din Biserica sa.	291.
XVII. Rătăcirile lui Eunomiū, Teofron și Eutihie.	293.
XVIII. O nouă rătăcire a Novatienilor. Serb. Pascelui.	295.
XIX. Observări asupra deosebirii obiceiurilor și disciplinei Bisericilor.	298.
XX. Prosperarea Relig. creștine. Dărîmarea templurilor, vărsarea Nilului.	300.
XXI. Aflarea capului sf. Ioan Botezătorul.	301.
XXII. Mórtea tînérului Valentinian. Revolta lui Eugeniū. Predicarea făcută de un Pustnic.	302.
XXIII. Rěscóla locuitorilor din Antiochia. Mânia împěratului potolită de Flavian.	304.
XXIV. Victoria cástigată asupra lui Eugeniū de Teodosiū.	305.
XXV. Masacrul locuitorilor din Tesalonic. Generosa libertate a lui Ambrosiū. Virtuțile lui Prelat.	306.
XXVI. Minuni făcute de Donat și de Teotim.	308.
XXVII. Minunile sf. Epifanie.	309.
XXVIII. Virtuți deosebite ale lui Acacie Ep. de Bereea, Zenon și Ajax.	311.
XXIX. Aflarea reliquiilor procoilor Abacum și Micheea. Mórtea împ. Teodosiū.	312.

CARTEA A OPTA

I. Arcadie și Onorie urměză lui Teodosiū. Episcopiū marelor cetăți. Mórtea lui Rufin Desbinări între eretici. Bunele calități ale lui Sisinie.	314.
II. Educația și modul de viețuire al lui Ioan Christostom. Ridicarea sa la Episcopia de Constant.	317.
III. Ioan reforměză moravurile clerului sěu și reconciliază pe Flavian și Papa.	319.

Capitol.	Pag.
IV. Intreprinderile lui Gainas și mórtea sa.	320.
V. l'uterea minunată a elocinței lui Ioan. Minune făcută cu o femeie necredincioasă	323.
VI. Ioan Episc. de Constantinopole își face visita sa în Asia și în Frygia.	324.
VII. Sórta lui Eutropiü, insolența și mórtea sa.	326.
VIII. Antifóne întroduse da Ioan Ep. de Constantino- pole. Efectul predicărilor sale.	327.
IX. Sfat dat Olympiadei de către Ioan Ep. de Const. Plângerile călugărilor și ale clericilor contra lui.	328.
X. Neînțelegere între Severian Ep. de Gabales și Ioan.	329.
XI. Dispută provocată în Egipt asupra acestei ches- tiuni: daca D-zeü are o figură trupescă.	330.
XII. Dușmânia lui Teofil, către acei patru călugări ce se numiaü marii frați.	331.
XIII. Călugării fac recurs la Ioan Ep. de Constanti- nopole.	333.
XIV. Epifanie condamnă scrierile lui Origen și ridică poporul din Const. contra lui Ioan.	334.
XV. Conferința între Epifanie și marii frați	336.
XVI. Ura Impărătesei contra lui Ioan. Sosirea lui Teo- fil și a lui Cyrin.	337.
XVII. Sinodul ținut de către Teofil. Citație făcută lui Ioan Ep. de Corst. Condamnarea sa.	338.
XVIII. Răscóla poporului. Rechemarea lui Ioan.	340.
XIX. Relele intențiuni a le lui Teofil. Plecarea sa, mór- tea lui Nilamon. Restabilirea lui Ioan.	341.
XX. Ioan Ep. de Constantinopole predică contra sta- tuei Impărătesei. El e depus de către un Sinod.	343.
XXI. Violențe comise în biserică. Intreprinderi contra vieții lui Ioan.	344.
XXII. Plecarea lui Ioan Ep. de Constantinopole. Aprin- derea Bisericii.	345.
XXIII. Arsacie e ales în locul lui Ioan. Amicii acestui din urmă sunt persecutați.	346.
XXIV. Crușimi exercitate contra unui citeț, contra unui preot și contra unei dame pióse.	348.
XXV. Turburări provocate de Stilicon.	350.
XXVI. Scrisórea lui Inocențiu Episcop de Roma către Ioan.	350.
XXVII. Mórtea împărătesei Eudoxia. Mórtea lui Arsacie Ep. de Constantinopole.	353.
XXVIII. Măsurile luate de Inocentie spre convocarea unui Sinod și spre restabilirea lui Ion. Mórtea a- cestui din urmă.	355.

CARTEA A NOUA

Capitol.	Pag.
I. Mórtea Impératului Arcadie. Venirea lui Teodosiú cel tînér la imperiú. Educația sa. Laude aduse Pulheriei, sora sa.	356.
II. Aflarea Reliquiilor celor 40 de martiri.	358.
III. Laude aduse Pulheriei și surorilor sale.	360.
IV. Incetarea ostilităților contra Perșilor, mórtea lui Stilicon.	361.
V. Câte-va popóre streine se unesc cu Romanií. Altele sunt risipite.	362.
VI. Asediul Romei.	363.
VII. Ambasada trimisă la Alarie.	364.
VIII. Attalus e proclamat Impérat. El cere ertare lui Onorie și o obține.	365.
IX. Zadarnice speranțe ale păgânilor și ale arienilor. Luarea Romei.	366.
X. Virtutea unui dómne romane.	367.
XI. Perderea mai multor tirani în Occident.	368.
XII. Teodosiol și Lagadius se refugiază fie-care la unul din cei două Impérați. Constantin și Constant se retrag la Arles.	369.
XIII. Gerontie face ca Maxim sa ia podóbele Imperiului. El e prins și ucis.	370.
XIV. Invingerea lui Edovic. Mórtea sa.	371.
XV. Constantin e hirotonit preot. El e ucis.	371.
XVI. Mórtea împ. Onorie. Succesorii săi.	372.
XVII. Aflarea trupului proorocului Zacharie și al Sf. Ștefan cel întâiu martir.	373.

